

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑
สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

The Development of Buddhist-oriented Group Process Activities to
Enhance 21st Century Life Skills for Youth at Wat Lat Pla Khao School,
Si Prachan District, Suphanburi Province

โดย

ดร.วันชัย กิ่งแก้ว

พระครูปลัดประวิทย์ วรธมโม, ผศ.ดร.

พระมหาวชิรวิชญ์ วชิรเมธี, ดร.

พระมหาอริยะ อริยชัย, ดร.

รศ.ดร.ธวัช หอมทวนลม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวัดลาดปลาเค้า จังหวัดสุพรรณบุรี

เลขที่สัญญา 01/2567

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิต
ในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า
อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

The Development of Buddhist-oriented Group Process Activities to
Enhance 21st Century Life Skills for Youth at Wat Lat Pla Khao School,
Si Prachan District, Suphanburi Province

โดย

ดร.วันชัย กิ่งแก้ว

พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม, ผศ.ดร.

พระมหาวิชิตวิชญ์ วชิรเมธี, ดร.

พระมหาอริยะ อริชโย, ดร.

รศ.ดร.ธวัช หอมทวนลม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวัดลาดปลาเค้า จังหวัดสุพรรณบุรี

เลขที่สัญญา 01/2567

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Development of Buddhist-oriented Group Process Activities to
Enhance 21st Century Life Skills for Youth at Wat Lat Pla Khao School,
Si Prachan District, Suphanburi Province

By

Dr. Wanchai Kingkaew

Phrakhru Palad Prawit Worathammo, Asst. Prof. Dr.

PhraMahaWachirawich Wachiramethi, Dr.

Phramaha Ariya Ariyajayo, Dr.

Assoc. Prof. Dr. Thawat Homthuanlom

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

B.E. 2567

Research Project Funded by Wat Lat Pla Khao, Suphanburi Province

Contract number 01/2024

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
ผู้วิจัย	: ดร.วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๗
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: วัดลาดปลาเค้า จังหวัดสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธที่ส่งเสริมทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ และ ๓) เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี วิธีวิจัยที่ใช้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๑๐ ราย และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๔ ราย ประกอบด้วยครูผู้ดูแลกิจกรรม เยาวชนแกนนำ และพระสงฆ์ รวมถึงการวิจัยรวม ๑๔ รูปคน และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยจัดกิจกรรมทดลองกับกลุ่มเยาวชนจำนวน ๒๕ คน เพื่อวัดผลก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ผลการศึกษาพบว่า

๑. การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาพบว่า มี ๕ หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สติปัฏฐาน ๔ และไตรสิกขา ซึ่งเชื่อมโยงกับทักษะชีวิตที่จำเป็น ในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ การสร้างสัมพันธ์ที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประยุกต์หลักธรรมมีส่วนช่วยให้เยาวชนมีคุณธรรม มีเหตุผล และพร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลงในสังคมและการใช้เทคโนโลยี

๒. การออกแบบกระบวนการกลุ่มมีเป้าหมายพัฒนาเยาวชน ๓ ด้านหลัก คือ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์และความเครียด และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ โดย

ใช้กรอบคิดจากอริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ พร้อมขั้นตอน ๗ ขั้น ตั้งแต่วางแผน กิจกรรมกลุ่ม
สรุปผล ประเมิน และพัฒนา ช่วยพัฒนาทักษะได้ครบถ้วน

๓. การประเมินผลพบว่า กิจกรรมทั้ง ๔ ได้แก่ “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” “ฟังอย่างลึก เห็น
อย่างกว้าง” “ปัญญานำทาง” และ “คิดก่อนคลิก” ส่งผลเชิงบวกต่อเยาวชนอย่างชัดเจน ทำให้มี
ทักษะคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา จัดการอารมณ์ และใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน พร้อมนำหลักธรรมไปใช้
ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

Research Title : The Development of Buddhist-oriented Group Process Activities to Enhance 21st Century Life Skills for Youth at Wat Lat Pla Khao School, Si Prachan District, Suphanburi Province

Researchers : Dr. Wanchai Kingkaew et al.

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University: Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Fiscal Year : 2024

Research Scholarship : Wat Lat Pla Khao, Suphanburi Province

Sponsor

Abstract

This study had three main objectives: (1) to examine Buddhist principles related to enhancing 21st-century life skills for youth at Wat Lat Pla Khao School, Si Prachan District, Suphan Buri Province; (2) to design a Buddhist-oriented group process that promotes 21st-century life skills; and (3) to evaluate the outcomes of implementing such a group process in developing 21st-century life skills among the youth at Wat Lat Pla Khao School, Si Prachan District, Suphan Buri Province. The research employed a mixed-methods approach, comprising documentary research to analyze relevant Buddhist teachings, qualitative research through in-depth interviews with 10 key informants, and focus group discussions with 9 participants, including activity supervisors, youth leaders, and monks. Action research was also conducted by implementing trial activities with a group of 25 youths to assess their skills before and after participation.

The findings revealed that

1.The study of Buddhist teachings identified five key principles: the Four Noble Truths, the Four Divine States (Brahmavihāra), the Four Bases of Accomplishment (Iddhipāda), the Four Foundations of Mindfulness (Satipaṭṭhāna), and the Threefold Training (Ti-sikkhā). These principles are linked to essential life skills, including critical thinking, problem-solving, emotional regulation, relationship building,

and lifelong learning. Applying these teachings helps youth develop moral values, rational thinking, and readiness to adapt to societal and technological changes.

2.The designed group process aimed to develop youth in three main areas: critical thinking and problem-solving, emotional and stress management, and constructive communication. The process was structured using the framework of the Four Noble Truths and the Four Divine States, with seven procedural steps ranging from planning, group activities, and reflection, to evaluation and improvement, enabling comprehensive skill development.

3.The evaluation showed that the four activities—“Think Right, Solve Problems,” “Deep Listening, Broad Understanding,” “Wisdom as a Guide,” and “Think Before You Click”—had a clear positive impact on the youth. They improved in analytical thinking, problem-solving, emotional control, and mindful technology use, and were able to apply Buddhist principles effectively in real-life situations.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์และสนับสนุนจากหลายภาคส่วน คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ วัดลาดปลาเค้า จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการดำเนินโครงการครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการปรับปรุงและบริหารโครงการวิจัย ตลอดจนเป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างสมบูรณ์

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า และ วัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตลอดจนเยาวชน ครู พระสงฆ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล สนับสนุนการจัดกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยอย่างดียิ่ง

สุดท้ายนี้ คณะผู้วิจัยขออุทิศผลงานวิจัยฉบับนี้เป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครู อาจารย์ ผู้ได้วางรากฐานทางวิชาการและคุณธรรมแก่คณะผู้วิจัยด้วยความรักและเมตตาอย่างหาที่เปรียบมิได้

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงการศึกษา และก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาและนำไปใช้พัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ต่อไป

ดร.วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฐ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฑ
บทที่ ๑	๑
บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา	๔
๑.๔.๒ ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๔
๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่	๕
๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับจากวิจัย	๖
บทที่ ๒	๗
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๗
นิยามและความหมายของการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๑๒

ความหมายของการจัดการเรียนการสอน	๑๒
องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน	๑๖
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน	๒๗
๒.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของเด็กและเยาวชน	๒๗
๒.๓.๒ แนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	๒๘
๒.๓.๓ พัฒนาการของเด็กและเยาวชน	๓๑
๒.๓.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน	๓๒
๒.๓.๕ แนวทางและหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชน	๓๓
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะชีวิต	๓๘
๒.๔.๑ นิยามและความหมายของการเสริมสร้าง	๓๘
๒.๔.๒ ความสำคัญของการเสริมสร้าง	๔๐
๒.๔.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้าง	๔๑
๒.๔.๔ ประโยชน์ของการเสริมสร้าง	๔๔
๒.๔.๕ เป้าหมายของการเสริมสร้าง	๔๕
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะศตวรรษที่ ๒๑	๔๖
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการใช้ชีวิต	๖๘
๒.๖.๑ ความหมายของทักษะ	๖๘
๒.๖.๒ องค์ประกอบของทักษะชีวิต	๖๙
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๐
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๓
บทที่ ๓	๘๕
วิธีดำเนินการวิจัย	๘๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๕
๓.๑.๑ วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)	๘๖
๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	๘๖
๓.๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)	๘๖
๓.๑.๔ การสะท้อนคิด และการคืนข้อมูล	๘๗
๓.๒ พื้นที่การวิจัย ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๗
๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย	๘๗
๓.๒.๒ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	๘๗

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๘
๓.๓.๑ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	๘๘
๓.๓.๒ การสร้างเครื่องเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	๙๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๖
๓.๕.๑ เชิงคุณภาพ	๙๖
๓.๕.๒ เชิงปฏิบัติการ	๙๖
๓.๕.๓ การสะท้อนคิด และการคืนข้อมูล	๙๖
๓.๖ การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง	๙๗
บทที่ ๔	๙๘
ผลการวิจัย	๙๘
๔.๑ การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๙๘
๔.๑.๑ หลักสูตรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน	๙๙
๔.๑.๒ ความสอดคล้องหลักสูตรกับทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑	๑๐๒
๔.๑.๓ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างทักษะชีวิต	๑๐๙
๔.๒ การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๑๒
๔.๒.๑ การออกแบบกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า	๑๑๓
๔.๒.๒ การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑	๑๑๕
๔.๒.๓ การประเมินผลกระทบจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๑๙

๔.๓ เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๒๖

๔.๓.๑ กำหนดการกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๒๖

๔.๓.๒ ประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๓๔

๔.๓.๓ การถอดบทเรียนจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๔๕

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย ๑๔๗

บทที่ ๕ ๑๔๙

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๑๕๐

๕.๑ สรุปผลการวิจัย ๑๕๐

๕.๑.๑ การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้ ๑๕๐

๕.๑.๒ การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๕๒

๕.๑.๓ การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๕๔

๕.๒ การอภิปรายผล ๑๕๖

๕.๒.๑ การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๕๖

๕.๒.๒ การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๕๘

๕.๒.๓ การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการ เสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๖๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๓
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายนำไปใช้	๑๖๓
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๖๔
บรรณานุกรม	๑๖๕
ภาคผนวก	๑๗๓
ภาคผนวก ก.	๑๗๔
แบบสัมภาษณ์ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม	๑๗๔
ลำดับผู้เข้าร่วมกิจกรรม	๑๗๔
แบบสังเกตการณ์	๑๗๙
ภาคผนวก ข.	๑๘๒
หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย	๑๘๒
ภาคผนวก ค.	๑๘๕
ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย	๑๘๕
ภาคผนวก ง.	๑๙๙
ผลผลิต (Output) โครงการวิจัย	๑๙๙
ภาคผนวก จ.	๒๐๑
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์	๒๐๑
ภาคผนวก ฉ.	๒๐๔
บทความวิจัย ใบตอบรับการตีพิมพ์	๒๐๔
ภาคผนวก ช.	๒๐๖
แบบสรุปโครงการวิจัย	๒๐๖
แบบสรุปโครงการวิจัย	๒๐๗
ประวัติผู้วิจัย	๒๑๒
ประวัติผู้ร่วมวิจัย	๒๑๔

ប្រវត្តិផ្លូវរួម

២១៥

ប្រវត្តិផ្លូវរួម

២១៧

ប្រវត្តិផ្លូវរួម

២១៨

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๓.๑ แสดงชุดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๙๒
ตารางที่ ๓.๒ แสดงแผนในการดำเนินการวิจัย	๙๔
ตารางที่ ๔.๑ หลักเมตตา ความปรารถนาดี	๑๐๕
ตารางที่ ๔.๒ กรุณา การปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์	๑๐๖
ตารางที่ ๔.๓ มุทิตา การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น	๑๐๖
ตารางที่ ๔.๔ อุเบกขา การมีความเป็นกลาง	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๕ การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑	๑๑๘
ตารางที่ ๔.๖ จากกำหนดการกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า	๑๒๖
ตารางที่ ๔.๗ กิจกรรมที่ ๑ คิดเป็น แก้ปัญหาได้	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๘ กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๙ กิจกรรมที่ ๓ ปัญญานำทาง	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๑๐ กิจกรรมที่ ๔ คิดก่อนคลิก	๑๓๒
ตารางที่ ๔.๑๑ การประเมินจากแบบสอบถาม	๑๓๕
ตารางที่ ๔.๑๒ เกณฑ์การประเมินคะแนน จากแบบสอบถาม	๑๓๗
ตารางที่ ๔.๑๓ การประเมินผลการสัมภาษณ์	๑๓๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๒.๑ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	๖๗
ภาพที่ ๒.๒ ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี	๖๗
ภาพที่ ๒.๓ ทักษะชีวิตและอาชีพ	๖๘
ภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๔
แผนภาพที่ ๔.๑ ความสอดคล้องระหว่างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา กับหลักอริยสัจ ๔	๑๐๓
แผนภาพที่ ๔.๒ ความสอดคล้องระหว่างทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียดกับหลักธรรม ๑๐๔	
แผนภาพที่ ๔.๓ การนำหลักพระพุทธศาสนา มาเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑	๑๑๑
	๑๔๘
ภาพที่ ๔.๑๖ องค์ความรู้ที่ได้รับ	๑๔๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในรายงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังชื่อคำย่อกัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖.

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อกัมภีร์พระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อกัมภีร์		ภาษา
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ปัญหาเด็กในสังคมไทยในปัจจุบันนั้น ปัญหาที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้น เกิดจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่แข่งขันกันอย่างเสรี ต่อสู้กันทางการตลาด กระตุ้นและเร่งเร้าให้ผู้คนนิยมการบริโภคผ่านสื่อเทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างของสังคมไทยอ่อนแอ ต้นทุนทางสังคมศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมไทย ที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของไทยถูกละเลยและถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เยาวชน มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ในเรื่องความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียรและความซื่อสัตย์ พ่อแม่ ผู้ปกครองทำงานนอกบ้านจนไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปตามโลกาภิวัตน์ทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวลดน้อยลง ขาดการเอาใจใส่ และละเลยในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม ของสังคมไทยให้กับเยาวชนเหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก^๑ และเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อย ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต แม้ว่าผู้ปกครอง ครูอาจารย์และคนทำงานด้านเด็ก จะใช้ความรักความปรารถนาดีอย่างมากมายเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจพิทักษ์ปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้

จากการประมวลสถิติข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าเด็กและเยาวชนทั้งที่เป็นนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอื่น ๆ ส่วนหนึ่งมักมี

^๑ ที่มา พระมงคล ชยธมโม (สุยะพรหม),การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน ในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่ ,วิทยานิพนธ์,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕ (หน้า ๑)

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ๑) ดิดเกมคอมพิวเตอร์ ๒) เด็กแข่งรถมอเตอร์ไซค์ ๓) ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา ๔) มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ๕) ดิดยาเสพติด ๖) ให้ความสำคัญ กับวัตถุมากกว่าความมีคุณธรรมน้ำใจ^๒

จะเห็นได้ว่าในสังคมโลกนั้น ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้วันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปีเป็นวันเยาวชนสากล (International Youth Day) สหประชาชาติได้กำหนดครั้งแรกในปี ค.ศ.๑๙๙๙ โดยมีมติ ๕๔/๑๒๐^๓ สำหรับประเทศไทยเริ่มมีขึ้นเมื่อสหประชาชาติกำหนดให้ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นปีเยาวชนสากล คณะรัฐมนตรีในขณะนั้น จึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้วันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปี เป็นวันเยาวชนแห่งชาติ เนื่องจากวันดังกล่าวเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีสองพระองค์ ซึ่งเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติในฐานะยุวกษัตริย์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘^๔ ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เพราะเด็กและเยาวชนในวันนี้ก็คือผู้ใหญ่ที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศในอนาคต นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรม และภูมิปัญญาจากคนรุ่นก่อน เป็นผู้ที่กำลังจะก้าวขึ้นมามีบทบาททางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองอย่างมากในระยะเวลาก่อนใกล้ ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างถูกต้องเหมาะสมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง^๕ ถือว่า เป็นการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตแบบมนุษย์สมบูรณ์ให้เป็นคนดี มีศีลธรรม คุณธรรม มีวัฒนธรรมของความเป็นคนไทย มีน้ำใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเป็นมิตรกับคนรอบข้าง การดำเนินชีวิตมีความเป็นมนุษย์โดยธรรมชาติแสวงหาสิ่งต่างๆเพื่อสร้างชีวิตให้อยู่ดีกินดี มีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ การเอาตัวรอดในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยแนวทางที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จริยธรรม แม้ว่าสังคมในปัจจุบันแทบจะเป็นสังคมบริโภคนิยมไปเสียส่วนมากผู้คนเห็นคุณค่าของทรัพย์สินเงินทองมากกว่าคุณงาม

^๒ สมบัติ โยธาติพย์ และคณะ,รูปแบบและวิธีการพัฒนาเยาวชนเพื่อความมั่นคงของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้,รายงานวิจัย,มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,พ.ศ.๒๕๕๕ (หน้า ๒)

^๓ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วันเยาวชนสากล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/วันเยาวชนสากล>. [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗].

^๔ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วันเยาวชนแห่งชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/วันเยาวชนแห่งชาติ>. [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗].

^๕ วรทยา พรหมสุนทร, ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนที่มีต่อความสำคัญของปัญหาสังคมศึกษาเฉพาะกรณี เด็กและเยาวชนในจังหวัดสงขลา, ภาคนิพนธ์, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๕), หน้า ๒.

ความดี การพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนให้เป็นคนดีนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง หลักพุทธธรรมสามารถพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนดีได้ การพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนไทยด้วยหลักพุทธธรรมนั้นจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย ต้องทำอย่างไรที่จะให้เยาวชนมีความสนใจในการศึกษาหลักพุทธธรรม^๖ เพื่อเป็นหลักพัฒนาเด็กและเยาวชน ก็เพราะว่าวิถีชีวิตของคนไทยเกื้อหนุนประเทศมีพุทธธรรมเป็นฐาน และฐานของวัฒนธรรมไทยก็คือพุทธธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในภาพรวม^๗

ดังนั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นหัวข้อการวิจัยที่มีความสำคัญและจำเป็นยิ่ง เนื่องจากมีเป้าหมายในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม จริยธรรม มีทักษะชีวิตที่เหมาะสมต่อการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันและอนาคต โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับรากฐานวัฒนธรรมไทยและความเชื่อถือในสังคมส่วนใหญ่ อีกทั้งยังช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างเหมาะสม มุ่งหวังให้เยาวชนเร่งเห็นอนาคตที่ดีของตนเองและพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๒.๒ เพื่อออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๒.๓ เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

^๖ อนุรุท ว่องวานิช. แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนไทย ด้วยหลักพุทธธรรมในยุค Thailand ๔.๐. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๖๐ ,พุทธศักราช ๒๕๖๐ – ๒๕๖๑ หน้า ๘๔-๘๕.

^๗ มั่นเกียรติ โกศลนิตติวงศ์. (2541:20). **พุทธธรรม** : ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ หลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ผลของการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนในโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเยาวชน รวมถึงการออกแบบกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธที่สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตเหล่านี้ เพื่อพัฒนาเป็นกิจกรรมต้นแบบสำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาจาก พระไตรปิฎก หนังสือ เอกสาร วารสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

๑.๔.๒ ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ รูป/คน ดังนี้

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับครูผู้ดูแลกิจกรรม, เยาวชนแกนนำ, และพระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป/คน

๒. ผู้ร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) ประกอบด้วย ครูผู้ดูแลกิจกรรม, พระสงฆ์, และเยาวชนในโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า เพื่อค้นหาแนวทางการออกแบบกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธและวิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน รวมทั้งสิ้น กลุ่มละ ๓ คน รวมทั้งสิ้น ๙ คน

๓. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดกระบวนการกลุ่ม จำนวน ๒๕ คน เป็นตัวอย่างในการนำร่อง กิจกรรมกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตตามรูปแบบที่ออกแบบขึ้น เป็นเวลา ๑ วัน จำนวน ๒๕ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตลอดปีงบประมาณ ๒๕๖๗ เพื่อให้การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการทดลองจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธมีความครบถ้วนตามแผนวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

๑.๕.๑ กระบวนการกลุ่มวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมกลุ่มโดยอาศัยหลักพุทธธรรม มีหลักอริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สติปัฏฐาน ๔ และไตรสิกขา นำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมทักษะชีวิตให้กับเยาวชน เพื่อฝึกการอยู่ร่วมกัน การสื่อสาร และการคิดเชิงบวก

๑.๕.๒ ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ หมายถึง หมายถึง ความสามารถของเยาวชนในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะทักษะที่สามารถฝึกได้ผ่านกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ ในที่นี้ผู้วิจัยมุ่งเน้น ๓ ทักษะสำคัญ ได้แก่

๑) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ ไตร่ตรองข้อมูลอย่างรอบด้าน คิดอย่างมีเหตุผล และตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม

๒) ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น คือ ความสามารถในการแสดงออกทางความคิด การรับฟังผู้อื่น และการร่วมมือทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน

๓) ทักษะการรู้จักตนเองและการควบคุมตนเอง คือ ความสามารถในการเข้าใจตนเอง ควบคุมอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมถึงการมีแรงจูงใจภายในในการพัฒนาตนเอง

๑.๕.๓ การพัฒนา หมายถึง การออกแบบและจัดกิจกรรมที่มีลำดับขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ ไปจนถึงการประเมินผล เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหรือยกระดับคุณภาพกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนและชุมชน

๑.๕.๔ เยาวชน หมายถึง นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้

๑.๕.๕ วิถีพุทธ หมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อันได้แก่ ความเมตตา ความกรุณา การฝึกสติ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการพัฒนาตนเอง

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับจากวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา

๑.๖.๒ ทำให้เห็นรูปแบบกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธที่ออกแบบอย่างเหมาะสมสำหรับเยาวชน สามารถประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาระดับพื้นฐานหรือกิจกรรมพัฒนาศีลธรรมและคุณภาพชีวิตเยาวชน

๑.๖.๓ ทำให้ทราบถึงข้อค้นพบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลของกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธที่มีต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต และการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเชิงพุทธ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะชีวิต
- ๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะศตวรรษที่ ๒๑
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการใช้ชีวิต
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

นิยามและความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา ที่เข้าใจโดยทั่วไป มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายจากรูปศัพท์ คือ หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ^๑ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมและเป็นระบบเชื่อมโยงจากสิ่งเดิมสู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดองค์กรแห่งการเปลี่ยนแปลงในระบบการพัฒนาและทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็น

^๑ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

ระบบและมีคุณภาพต่อการพัฒนาที่สมบูรณ์กว่า^๒ การพัฒนาเป็นการชักชวนหรือการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังและเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจร ไม่มีการสิ้นสุด^๓ การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกันการพัฒนามิได้ หมายถึง การเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของ ประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของ ประชาชนด้วย^๔

นอกจากนี้ การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมืองและการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปดังกล่าวแล้ว ซึ่งความหมายของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้ไว้หลายความหมายทั้งที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ซึ่งอาจจำแนกออกได้ ดังนี้

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผล เป็นขั้นตอนที่ครูจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตน ได้เต็มตามศักยภาพมีความสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจ และสังคม ให้เป็นผู้รู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุผลและผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด รักการเรียนรู้ รู้วิธีการและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามกรอบหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอน จึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรที่สำคัญ ดังนี้

๑) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ

๒) เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่มและทักษะกระบวนการ

^๒ สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^๓ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ, **ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท, เอกสารการสอนชุดวิชาศึกษาศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ ๑ - ๗**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓.

^๔ วัชร วัชรนิภาวรรณ, **ความหมายของการพัฒนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.baanjomyut.com/library_3/theories_and_principles_of_community_development/01.html [๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๗].

๓) ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

๔) มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนทั้งภายในกลุ่มวิชา ระหว่างกลุ่มวิชา และการดำเนินชีวิตจริง

๕) คำนึงถึงความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่และความเป็นไทยกับความเป็นสากล มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและการเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

๖) สอดแทรก ปลูกฝัง เสริมสร้างค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมในทุกสาขาวิชา

๗) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน

๘) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

๙) ปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผล โดยเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

นอกจากนั้นแล้วการสร้างความเข้มแข็งของภาคีต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร การศึกษาดังเช่น ครู ผู้ปกครอง สถาบันศาสนา และชุมชน ให้มีการประสานงานกันเพื่อปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน นักศึกษาระดับต่างๆ พร้อมกันนั้นก็วางแผนจัดการเรียนการสอน โดยการ บูรณาการความรู้ ทักษะ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาในหลักสูตรการสอนอย่างผสม กลมกลืน^๕ ในการพัฒนาสังคมมีสี่ส่วน คือ (๑) ความสุข คือ มีความสุขทางกาย ความสะอาดสบาย ร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยเป็นต้น และความสุขทางใจ คือ ความปลอดภัยโล่งใจ ไม่มีทุกข์ มีความร่าเริงแจ่มใส สงบเยือกเย็นเป็นต้น (๒) คนพัฒนา คือ คนมีคุณภาพ และคุณธรรม (๓) คนมี คุณภาพ คือ คนที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในวิชาชีพ สามารถดูแลตนเองครอบครัว ชุมชน ให้มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตใจ เป็นต้น (๔) คนมีคุณธรรม คือ เป็นคนดี คิดดีและ ประพฤติดี ไม่เบียดเบียนตนเองผู้อื่นในสังคม และมีเมตตา กรุณา ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นคนใฝ่รู้อยู่เสมอ รู้จัก ตนเอง เสียสละเพื่อส่วนรวม มองการณ์ไกล ไม่ประมาท มีศีลธรรมทั้งครอบครัวและพัฒนาชุมชน ให้ เป็นองค์การสังคมเหมือนกัน ซึ่งจะมีลักษณะการพัฒนาแยกออกอีกห้าประการ คือ (๑) สันติภาพ คือ ภาวะความสุขสงบ (๒) ครอบครัว/ชุมชนเรียนรู้ คือ มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกันอยู่เสมอ (๓) ความสามารถในการจัดการ คือ ต้องรู้จักวิเคราะห์ตนเองทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจการเมือง สังคมของชุมชน รู้จักวางแผนจัดกระบวนการและการประเมินผล (๔) จิตวิญญาณ คือ อุทิศเวลาและ แรงงาน รวมทั้งปัญญาความสามารถทำงานเพื่อส่วนรวม (๕) ความสมดุลของสิ่งแวดล้อม คือ การ

^๕ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), การศึกษากับการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐๘.

รักษาระบบนิเวศของธรรมชาติให้คงอยู่ รักษาความหลากหลายในชีวิตรและไม่ทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของธรรมชาติเสียหายกลายเป็นสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ^๖

ความหมายของการพัฒนาทางในธรรม คือ การพัฒนาตนเองเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้สามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมให้มีความประพฤติที่ดี เป็นสุจริตชน เป็นบัณฑิต เป็นผู้มีความฉลาดในการทำมาหากินทุกอย่าง และรู้จักหลักเว้นความชั่วต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ชีวิตของตนเองได้ เมื่อก้าวถึงหลักธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาก็มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

ประการที่ ๑ ทมะ หมายถึง การฝึกหัด ขัดเกลา โดยผ่านกระบวนการฝึกควบคุม กำกับ เอาใจใส่ต่อกาย วาจา และใจ เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายเสีย (อิฏฐารมณ์ และ อนิฏฐารมณ์) โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ อายตนะ ๖ หมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จึงมุ่งเป้าหมายการควบคุมสำรวมอินทรีย์ ๖ เพราะเป็นการพัฒนาขัดเกลากิเลสของตนให้เบาบางลงได้^๗

ประการที่ ๒ สิกขา หมายถึง วิธีการฝึกหัดพัฒนาชีวิตให้เกิดความสมบูรณ์ใน ๓ ด้าน ได้แก่

(ก) การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย ให้มีความงดงามมีระเบียบเรียบร้อย และสุจริต

(ข) การพัฒนาพฤติกรรมทางวาจาให้เป็นคนพูด คำสุภาพ พูดจาไพเราะพูดแนะนำ ประโยชน์ประสานความร่วมมือ พูดอย่างจริงใจไม่เสแสร้งหลอกลวง ถูกกาลเทศะ เป็นคำจริง พูดประกอบด้วยความหวังดีปรารถนาดีต่อคนอื่น พูดรักษาน้ำใจคนอื่นไว้ได้ (อธิศีลสิกขา)

(ค) การพัฒนาด้านจิตใจ และเขว้ปัญญา ความฉลาด อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดให้เป็นไปในทางกุศล ความเจริญต่อตนและหมู่คณะ สังคมส่วนรวม อธิจิตสิกขาและอธิปัญญาสิกขา^๘

ประการที่ ๓ ภาวนา ได้แก่ การฝึกหัดพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีคุณภาพ เพราะคนที่ฝึกฝนพัฒนาตนด้วยหลักภาวนาแล้ว ย่อมส่งผลดีตามคุณลักษณะ ๒ อย่าง คือ

(๑) สมถภาวนา หมายถึง วิธีการฝึกจิตให้สงบระงับจากนิวรณ์ธรรม ๕ ประการ มี พยาบาท เป็นต้น เพื่อทำให้จิตนั้นมั่นคง ไม่หวั่นไหว พร้อมต่อสู้ หรือ เผชิญกับปัญหาได้ทุกรูปแบบ ไม่สะทกสะท้าน ไม่หวาดหวั่นต่อภัยอันตรายใดๆ เพราะฝึกให้จิตใจเข้มแข็งอยู่เสมอ เรียกว่า การฝึกสมาธิภาวนา

(๒) วิปัสสนาภาวนา หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง แต่ไม่ใช่ปัญญาที่เกิดจากตำรา หรือวิชาการที่เราเรียนรู้กันอยู่ แต่ปัญญาในที่นี้ คือ ภาวนามยปัญญา เป็นการ

^๖ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๘ - ๑๒๓.

^๗ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๔/๓๕.

^๘ อจ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๒๑/๒๕๔.

ลงมือปฏิบัติการต่อสิ่งที่เราพิจารณาอยู่นั้นด้วย เช่น การยกสังขารขึ้นพิจารณาว่าเป็นไตรลักษณ์ ฟังรู้ทุกกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญญา ไม่ใช่การจดจำว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเท่านั้น และปัญญานี้ไม่ใช่สัญญาความจำได้หมายรู้ จึงแตกต่างจากปัญญาที่ได้จากสุตมยปัญญาและจินตมยปัญญาโดยสิ้นเชิง^๙ ซึ่งในทางพุทธศาสนา การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัณณะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่าพัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูน ขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุ และได้เสนอข้อคิดไว้ว่า การพัฒนา หรือคำว่า เจริญนั้น ไม่ได้แปลว่า ทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่การพัฒนาเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริง ๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนาการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์กับสังคม เป็นการพัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ในตัวบุคคลทั้งในการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม รู้จักข่มใจ มีความอดทนอดกลั้น เพื่อรักษาความดีความงามของตน จนได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตร คือ เป็นมิตรกับบุคคลทั่วไปได้อย่างดี ฉะนั้น การพัฒนาตน คือ การสร้างความเป็นคนใหม่ในตนเองให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดี มีทักษะกำลังใจ มีจุดมุ่งหมายของชีวิต และเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไปการพัฒนาตนในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นพื้นฐานในการสร้างเสริมมนุษยสัมพันธ์ของบุคคล ได้แก่

๑) ความรู้สึกว่าตนมีเป้าหมายในชีวิต บุคคลจะต้องพัฒนาตนให้มีเป้าหมายในชีวิต มีอนาคต มีความมุ่งหวัง โดยเชื่อว่าตนสามารถพัฒนาได้ จึงมีความต้องการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ชีวิตจะได้สดใสและไม่เฉื่อยชา

๒) ความรู้สึกกล้าที่จะปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น บุคคลจะต้องพัฒนาตนให้มีความรู้สึกกล้า และมีปณิธานอันแน่วแน่ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เพื่อช่วยในการสร้างเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อไป

๓) ความรู้สึกเปิดเผยและถ่อมตัว บุคคลจะต้องพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นให้มีความรู้สึกจริงใจ เปิดเผยและรู้จักถ่อมตัว เพื่อช่วยในการสร้างเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๔) ความรู้สึกศรัทธาและมั่นคง บุคคลจะต้องพัฒนาตนให้มีคุณสมบัติหรือลักษณะส่วนที่ดีที่จำเป็น คือ ให้มีความเชื่อ ความศรัทธาในตนอย่างมั่นคง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนว่าเราก็คือหนึ่งเหมือนกัน ถ้าเราตั้งใจทำกรรมดีขยันหมั่นเพียรและอดทน ชีวิตนี้จะต้องดีขึ้นเสมอ จะมีคนรัก ชอบ และเข้าใจเรา พร้อมทั้งจะสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเราต่อไป^{๑๐}

^๙ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

^{๑๐} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรพัฒนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๕ - ๑๔๖.

สรุปความหมายของการพัฒนา การพัฒนา คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมไปสู่สภาพที่ดีกว่าอย่างเป็นระบบและมีการวางแผน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวัตถุ จิตใจ และวิถีชีวิต เพื่อประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมโดยรวม การพัฒนาทางในธรรมหมายถึง การฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการปรับปรุงพฤติกรรมและจิตใจให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม เป็นการเสริมสร้างความดีงามภายในให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม สมดุล และนำไปสู่ความสุข รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม การพัฒนาในมุมมองทั่วไปเน้นการเปลี่ยนแปลงภายนอกอย่างเป็นระบบ ส่วนการพัฒนาทางในธรรมเน้นการเปลี่ยนแปลงภายใน คือ การขัดเกลาตนเองสู่ความดีงาม ทั้งสองมิติจำเป็นต้องควบคู่กันเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งบุคคลและสังคม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการเชิงระบบที่สามารถพิสูจน์และทดสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือด้วยแนวทางที่มีลักษณะเป็นระบบ ขณะเดียวกัน "กระบวนการจัดการ" หมายถึง การบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอน จึงหมายถึง วิธีการหรือกลวิธีที่ครูใช้ในการดำเนินการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ ในการดำเนินกระบวนการนี้ จำเป็นต้องบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืน ไม่ว่าจะเป็นหลักการและทฤษฎีทางการศึกษา ความก้าวหน้าทางวิชาการ ลักษณะของผู้เรียน บทบาทของผู้สอน สื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ รูปแบบและวิธีการสอน ศิลปะการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาที่ทำการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การฝึกตนเองเพื่อพัฒนาชีวิตให้มีความสามารถในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างดี ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักการฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิต และปัญญาของตนเอง ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา

ศีล หมายถึง การฝึกอบรมด้านความประพฤติ ระเบียบ วินัย ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ

สมาธิ หมายถึง การฝึกอบรมทางใจ การปลูกฝังคุณธรรม และสร้างเสริมคุณภาพสมรรถภาพของจิต

ปัญญา หมายถึง การศึกษาอบรมทางปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง อันเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างดี ซึ่งเราต้องพยายามอยู่ตลอดเวลา^{๑๑}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เป็นการเรียนรู้อย่างน่าสนใจ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๑๒}

คำเป่า ลูกสร ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การบูรณาการประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืน ซึ่งช่วยให้มนุษย์แต่ละคนได้รับการปรับปรุง เสริม และขยายทั้งในด้านความประพฤติ แนวคิด และทัศนคติตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา หมายความว่า มนุษย์ได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากผู้อื่นในสังคม เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำรงอยู่ร่วมกับสังคม โดยสามารถจำแนกความหมายของการจัดการเรียนการสอนได้ ๒ ลักษณะ คือ

ความหมายอย่างแคบ คือ การกระทำที่เป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนในสถานศึกษาโดยทั่วไป

ความหมายอย่างกว้าง คือ การจัดสภาพการณ์หรือกิจกรรม โดยมีการวางแผนเพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินไปอย่างสะดวก ทั้งการเรียนรู้ในรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้^{๑๓}

Hilgard and Bower ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากการฝึกฝนและประสบการณ์ ตลอดจนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาที่ดำเนินการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถไปสู่จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ได้อย่างเหมาะสม^{๑๔}

กิตติ รัตนราชิ ได้กล่าวถึงประเภทของการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นวิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้มีขึ้น เพื่อดึงดูดให้ผู้เรียนได้ชวนขวยหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใน

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๗.

^{๑๒} อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (พิมพ์ที่ โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๗๑.

^{๑๓} คำเป่า ลูกสร, **สังคมวิทยาการศึกษาระดับต้น, กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว คณะวิทยาศาสตร์สังคม** (พิมพ์ที่ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว, ๒๕๕๔), หน้า ๖๕.

^{๑๔} Hilgard, E. R. and Bower, G. H., **Theories of Learning**, 4th ed. (New York: Appleton-Century, 1974), p. 25.

การเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ โดยวิธีการสอนหรือประเภทของการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ได้แบ่งออกเป็น ๑๗ ประเภท ดังนี้

- ๑) การสอนโดยใช้การบรรยาย
- ๒) การสอนโดยใช้การสาธิต
- ๓) การสอนโดยใช้การทดลอง
- ๔) การสอนโดยใช้การนิรนัย
- ๕) การสอนโดยใช้การอุปนัย
- ๖) การสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา
- ๗) การสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย
- ๘) การสอนโดยใช้การแสดงละคร
- ๙) การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ
- ๑๐) การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
- ๑๑) การสอนโดยใช้เกม
- ๑๒) การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง
- ๑๓) การสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้
- ๑๔) การสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม
- ๑๕) การสอนโดยใช้โครงงานหรือโครงการ
- ๑๖) การสอนแบบ M-I-A-P
- ๑๗) การสอนโดยใช้สื่อ^{๑๕}

สมยศ ต่ายแก้ว ได้กล่าวถึงประเภทของการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นวิธีการสอนแนวทางการสอนในแบบต่าง ๆ ที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นมา เพื่อใช้ในการดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิธีกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนร่วมกัน ซึ่งประเภทของการจัดการเรียนการสอนมีหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบผู้สอนจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนของผู้เรียน โดยต้องคำนึงถึง อายุ เพศ ระดับการศึกษาของผู้เรียนด้วย แบ่งได้ ๗ ประเภท ดังนี้

- ๑) การสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ
- ๒) การสอนโดยใช้เกมจำลองสถานการณ์
- ๓) การสอนโดยใช้การระดมความคิด

^{๑๕} กิตติ รัตนราช. สื่อการสอนและฝึกอบรม: จากสื่อพื้นฐานถึงสื่อดิจิทัล. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

- ๔) การสอนแบบค้นพบความรู้
- ๕) การสอนแบบแก้ปัญหา
- ๖) การสอนแบบปฏิบัติการ
- ๗) การสอนโดยใช้คำถาม^{๑๖}

ทศนา แคมมณี ได้กล่าวถึงประเภทของการจัดการเรียนการสอนว่า เป็นวิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เป็นวิธีกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มี ๑๔ วิธีการสอน ดังนี้

- ๑) การสอนโดยใช้การบรรยาย (Lecture)
- ๒) การสอนโดยใช้การสาธิต (Demonstration)
- ๓) การสอนโดยใช้การทดลอง (Experiment)
- ๔) การสอนโดยใช้การนิรนัย (Deduction)
- ๕) การสอนโดยใช้การอุปนัย (Induction)
- ๖) การสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา (Field Trip)
- ๗) การสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion)
- ๘) การสอนโดยใช้การแสดงละคร (Dramatization)
- ๙) การสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)
- ๑๐) การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case)
- ๑๑) การสอนโดยใช้เกม (Game)
- ๑๒) การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation)
- ๑๓) การสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)
- ๑๔) การสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction)^{๑๗}

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนมี ๒ แบบ คือ ธรรมาธิษฐาน และ บุคลาธิษฐาน ถ้าสอนธรรมล้วน ๆ เช่น นิพพาน คือ ดับไม่เหลือ สงบอย่างยิ่ง อย่างนี้เป็น ธรรมาธิษฐาน สอนแบบบอกริกรรม แต่ถ้าสอนแบบมีตัวอย่างประกอบ มีกิจกรรม มีสื่อต่าง ๆ เรียกว่า บุคลาธิษฐาน เป็นการสอนแบบพระสุตตันตปิฎก แบบที่พระพุทธเจ้าสอนธรรมะ กำมือ

^{๑๖} สมยศ ต่ายแก้ว. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง. (เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๕๑), หน้า ๖๕.

^{๑๗} ทศนา แคมมณี. ๑๔ วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

เดียว ไปไม่เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งในการสอน เป็นสื่อให้เข้าถึงธรรมะเมื่อสอนแบบบุคลาธิษฐาน ท่านจะได้เปรียบคือมีรูปธรรม มีตัวอย่าง มีนิทานประกอบ ซึ่งก็เป็นสื่อ เช่น นิทานเรื่องกระต่ายกับเต่าสอนให้รู้คติธรรมว่า “ประมาทไม่ได้ ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย” กระต่ายจึงแพ้เต่า เพราะฉะนั้น นิทานเรื่องกระต่ายกับเต่าก็เป็นสื่อสอนธรรม อย่าสอนธรรมล้วน ๆ^{๑๘}

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทั้งนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอนล้วนมีส่วนส่งเสริมให้กระบวนการสอนบรรลุผลสำเร็จ จึงถือว่าเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนทั้งสิ้น ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะและแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้อย่างหลากหลาย โดยแต่ละทัศนะเน้นองค์ประกอบที่แตกต่างกันตามแนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษา

๑. ด้านครูผู้สอน

ครูผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมให้กับผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดหมายทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ “ครู” ไว้ดังนี้

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ได้กล่าวถึงครูบางรูปที่เน้นการสอนในเชิงทฤษฎี เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจแล้วนำไปปฏิบัติ ขณะที่ครูบางรูปอาจเน้นการสอนธรรมจากสถานการณ์ของสังคม โดยใช้ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสถานการณ์นั้น ๆ ตามความเป็นจริง^{๑๙}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูไว้ ๔ ประการสำคัญ ครูในฐานะกัลยาณมิตร มีลักษณะ ๗ ประการ ได้แก่^{๒๐}

- ๑) ปิโย น่ารัก เป็นที่ไว้วางใจ
- ๒) ครุ น่าเคารพ น่าเลื่อมใส
- ๓) ภาวนีโย น่ายกย่อง เป็นแบบอย่าง
- ๔) วตฺตา รู้จักพูด รู้จักแนะนำ
- ๕) วจนฺทโม รับฟังได้ ไม่ดื้อรั้น

^{๑๘} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การเผยแผ่เชิงรุก. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕.

^{๑๙} สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑. หน้า ๑.

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธวิธีในการสอน. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕.

๖) คมกริณจ กถกตตา อธิบายเรื่องลึกซึ้งได้

๗) โน วฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักจูงในทางเสื่อมเสีย

ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ มีหลัก ๕ ประการ ได้แก่

๑) อนุพุทฺธิกา สอนตามลำดับ

๒) ปริยายทสฺสาวิ เน้นเป้าหมาย อธิบายเหตุผลชัดเจน

๓) อนุทยตา มีเมตตา प्रारब्धนาดีต่อศิษย์

๔) อนามิสันตร ไม่เห็นแก่ลาภผล

๕) อนุปปหจจ ไม่กระทบตนหรือผู้เรียน

ครูผู้มีลีลาการสอนที่ดี มี ๔ ประการ ได้แก่

๑) สนทสฺสนา อธิบายชัดเจน

๒) สมาทปนา กระตุ้นความสนใจ

๓) สมุตเตชนา ส่งเสริมการแสดงออก

๔) สมปทสฺสนา สร้างความสนุกสนาน

ครูผู้ทำหน้าที่ต่อศิษย์ มี ๕ ประการ ได้แก่

๑) สอนให้เป็นคนดี

๒) สอนให้เข้าใจชัดเจน

๓) ไม่ปกปิดความรู้

๔) ส่งเสริมความดี

๕) ให้เครื่องคุ้มภัย คือ วิชาชีพและทักษะชีวิต

Rosenshine & Furst ได้เสนอคุณลักษณะของครูที่ดี ๑๐ ประการ ได้แก่

๑) มีความรู้ในเนื้อหาและหลักสูตร

๒) จัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ประเมินและวิพากษ์ตนเองได้

๔) ยอมรับความคิดเห็นจากผู้อื่น

๕) รับผิดชอบทั้งในและนอกห้องเรียน

๖) เข้าใจกระบวนการสอนอย่างชัดเจน

๗) ใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนได้เหมาะสม

๘) กระตือรือร้น เต็มศักยภาพ

๙) เน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

๑๐) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง พร้อมให้คำแนะนำ^{๒๑}

Macquarie ให้คำจำกัดความว่า “ครู” (Teachers) หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำในโรงเรียนหรือสถาบันต่าง ๆ โดยสรุป ครูคือผู้มีบทบาทหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาประเทศต่อไปได้^{๒๒}

Hessong & Thomas ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของครูไว้ ๘ ประการ

- ๑) เป็นผู้มีความรอบรู้ (Being knowledgeable)
- ๒) มีอารมณ์ขัน (Being humorous)
- ๓) มีความยืดหยุ่น (Being flexible)
- ๔) มีใจรักในการทำงาน (Being upbeat)
- ๕) มีความซื่อสัตย์ (Being honest)
- ๖) สื่อสารชัดเจน (Being clear and concise)
- ๗) เปิดเผย จริงใจ (Being open)
- ๘) อุตุน (Being patient) โดยเฉพาะต่อพฤติกรรมของศิษย์^{๒๓}

Good ได้กล่าวถึงความหมายของ “ครู” ไว้ใน พจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ไว้ ๓ นัย ดังนี้

๑) ครู คือ บุคคลที่ทางราชการจ้างไว้เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำหรืออำนวยการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน

๒) ครู คือ บุคคลที่มีประสบการณ์ หรือมีการศึกษามากหรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งสามารถทำให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาก้าวหน้าได้

^{๒๑} Rosenshine, B., & Furst, N. F. (1971). “Research on Teacher Performance Criteria.” In *Research in Teacher Education*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, pp. 37.

^{๒๒} Macquarie. (1992). *Thesaurus*, Collins COBUILD Dictionary of English Language. Sydney: The Macquarie Library Pty, pp. 400.

^{๒๓} Hessong, D. & Thomas, E. (1987). *Introduction to Education*. New York: McMillan, pp. 452.

๓) ครู คือ บุคคลที่สำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันฝึกหัดครู และการฝึกอบรมนั้นได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ โดยมีการมอบประกาศนียบัตรทางการสอนให้แก่บุคคลนั้น^{๒๔}

Assin ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของ “ครูสอน” ๕ ประการ ดังนี้

๑) ต้องมีความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ตลอดจนเป้าหมายของหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในการสอนให้กับผู้เรียน

๒) ต้องมีทักษะวิชาครู (Skill of effective pedagogy) คือ ความสามารถในการนำความรู้ทางวิชาชีพครูไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านวิธีสอนที่หลากหลาย ตลอดจนวิธีการและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

๓) ต้องมีการไตร่ตรอง (Reflection) คือ ครูต้องมีความสามารถในการคัดสรรเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วยตนเอง

๔) ต้องมีความสำนึกและการยอมรับผู้อื่น (Empathy) หมายความว่า ครูต้องรู้จักยอมรับและเข้าใจผู้อื่น ทั้งเพื่อนร่วมงานและศิษย์ เพื่อบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา ทั้งในด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัยของผู้เรียน

๕) ต้องมีความสามารถในการจัดการ (Managerial competence) ซึ่งเป็นความสามารถพื้นฐานประการหนึ่งของครู ได้แก่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน^{๒๕}

๒. ด้านหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจะไม่ประสบความสำเร็จหากปราศจากหลักสูตรที่ดี เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือน “เข็มทิศ” ที่กำหนดทิศทางให้แก่ครูในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การเข้าใจหลักสูตรในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งมีการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Taba ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์เฉพาะการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล^{๒๖}

^{๒๔} Good, C. V. *Dictionary of Education*. (New York: McGraw-Hill, 1973), p. 586.

^{๒๕} Assin. “Teacher Education in an Era of Transformation.” In *Preparing Teachers for All the World’s Children: An Era of Transformation*, (Bangkok: Chulalongkorn University Printing House, 1995), p. 24.

^{๒๖} Taba. อ่างใน บุญเลี้ยง ทุมทอง. *การพัฒนาหลักสูตร*. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟพริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

Trump and Miller ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้แก่เด็กนักเรียนหรือระบบโรงเรียน^{๒๗}

Oliva ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง คำที่สามารถอธิบายได้ ๘ ลักษณะ ได้แก่

- ๑) สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน
- ๒) ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subjects)
- ๓) เนื้อหา (Content)
- ๔) โปรแกรมการเรียน (Program of Studies)
- ๕) ชุดของสื่อและวัสดุที่ใช้ในการเรียน (Set of Materials)
- ๖) จุดประสงค์ที่นำไปสู่การปฏิบัติ (Performance Objectives)
- ๗) ลำดับกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
- ๘) ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนที่เกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน^{๒๘}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของ หลักสูตร ไว้ ๕ ประการ

- ๑) เป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
- ๒) มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับระดับชั้น
- ๓) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย
- ๔) เป็นแผนพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน มีความเป็นระบบ
- ๕) เป็นระบบการจัดการศึกษา ที่มีปัจจัยนำเข้า (ครู นักเรียน สื่อ วัสดุ สถานที่)

กระบวนการ (กิจกรรม) และผลผลิต (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน)^{๒๙}

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๓๐}

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๒๘} Oliva. อ้างใน ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. การจัดการและการบริหารงานวิชาการ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

^{๒๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๓๐} สุราษฎร์ พรหมจันทร์. ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค. ฉบับปรับปรุง. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน โดยบุคคลสำคัญที่จะทำให้บรรลุผล คือ “ครู”^{๓๑}

ชูศรี สุวรรณโชติ กล่าวว่า หลักสูตร คือ การประมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๒}

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ได้เสนอโมเดล SOPEA เพื่อสรุปความหมายของหลักสูตรไว้ ๕ ประการ

- ๑) S – Subjects and Subject Matter รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน
- ๒) O – Objectives จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนควรบรรลุ
- ๓) P – Plans แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้
- ๔) E – Learners’ Experiences ประสบการณ์ของผู้เรียนที่โรงเรียนจัดให้
- ๕) A – Educational Activities กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับผู้เรียน^{๓๓}

๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน

คำว่า “การเรียนรู้” และ “การสอน” มักใช้ควบคู่กันเป็น “การเรียนการสอน” เพราะทั้งสองคำมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การสอนคือการตั้งใจดำเนินการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ส่วนการเรียนรู้คือผลลัพธ์ของกระบวนการนั้น หากการสอนมีคุณภาพ ก็จะเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่าและความหมาย ช่วยประหยัดเวลา และป้องกันการเรียนที่ไร้เป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ผู้สอนจึงควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีผู้รู้และนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้^{๓๔}

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การเรียนการสอนที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร การเรียนรู้เกิดจากตัวผู้เรียนเอง ครูมี

^{๓๑} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. **การจัดและการบริหารงานวิชาการ**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๓๒} ชูศรี สุวรรณโชติ. **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑.

^{๓๓} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. อ้างใน วันเพ็ญ วรรณโกมล. **เอกสารประกอบวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๓๔} อารมณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส. พรินตติ้งเฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

บทบาทเพียงผู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่ายและรวดเร็ว การเรียนการสอนจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการทางการศึกษาที่เน้นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน^{๓๕}

นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์ การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดบรรยากาศ กิจกรรม สื่อ และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ครูจำเป็นต้องรู้จักผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปวางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน^{๓๖}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อ การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ ตลอดจนความสามารถของครูในการให้คำแนะนำ การแนะแนว การให้กำลังใจ ความรัก และความเอาใจใส่ต่อผู้เรียน^{๓๗}

อาภรณ์ ใจเที่ยง การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน^{๓๘}

สุนน อมรวิวัฒน์ การจัดการเรียนการสอน คือ สถานการณ์ที่มีองค์ประกอบต่อไปนี้

- ๑) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน, นักเรียนกับนักเรียน, นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
- ๒) ความสัมพันธ์เหล่านี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
- ๓) ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่ไปใช้ได้จริง^{๓๙}

พระมหาบุญชัย ปกสุทธเมธี (จูแวน)

^{๓๕} สุราษฎร์ พรหมจันทร์. ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค. ฉบับปรับปรุง. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๓๖} นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์. ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร: ประมวลสาระ. (กรุงเทพมหานคร: ไบรอันสำนักพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๓๗} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๓.

^{๓๘} อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^{๓๙} สุนน อมรวิวัฒน์. หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การเตรียมการสอน การจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งการเลือกใช้เทคนิค และวิธีการสอนที่เหมาะสม^{๔๐}

John B. Hough and Thomas การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมของผู้เรียนที่มีหลักการและเหตุผล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยการสอนสามารถจำแนกออกเป็น ๔ ด้านสำคัญ

๑) ด้านหลักสูตร ศึกษาจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ กำหนดจุดประสงค์และเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม

๒) ด้านการเรียนการสอน เลือกวิธีและเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

๓) ด้านการวัดผล เลือกวิธีวัดผลและวิเคราะห์ผลการเรียน

๔) ด้านการประเมินผล ประเมินกระบวนการสอนทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมาย วิธีสอน และความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัด^{๔๑}

๔. ด้านสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ เข้าใจ และพัฒนาทักษะและทัศนคติได้ตามเป้าหมายของผู้สอน สื่อการเรียนการสอนสามารถกระตุ้นความสนใจ ทำให้การเรียนรู้มีความหมาย เข้าใจง่าย และเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่น่าความรู้ไปสู่ผู้เรียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้ เช่น ภาพ สไลด์ วิดีทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ^{๔๒}

อาภรณ์ ใจเที่ยง สื่อการเรียนการสอน คือ สิ่งที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้เกิดความเข้าใจชัดเจน เรียนรู้ได้เร็ว และจดจำนาน แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สื่อประเภทวัสดุ เช่น

^{๔๐} พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน). “ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร.” ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑, หน้า ๗๙.

^{๔๑} John B. Hough & Thomas K. Duncan. *Teaching: Description and Analysis*. (Massachusetts: Addison-Wesley, 1970), p. 2.

^{๔๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. *การบริหารงานวิชาการ*. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๗.

ของจริง รูปภาพ หนังสือ สื่อประเภทยุคใหม่ เช่น เครื่องฉายภาพ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ สื่อประเภทวิธีการ เช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน^{๔๓}

กระทรวงศึกษาธิการ สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจ สร้างความเข้าใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยรูปแบบของสื่อ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่อธรรมชาติ การเลือกใช้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ วิธีการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคล^{๔๔}

นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา และอำนวย เดชชัยศรี สื่อการเรียนการสอน คือ ตัวกลาง เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคนิควิธีการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ^{๔๕}

จันทราณี สงวนนาม สื่อการเรียนการสอน คือ สิ่งที่จะช่วยให้ครูและนักเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สะดวกขึ้น เช่น เอกสารหลักสูตร คู่มือครู บันทึกการสอน ฯลฯ^{๔๖}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่จะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ และสามารถส่งสารจากผู้สอนไปยังผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์^{๔๗}

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ครูและผู้เรียนใช้เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทำให้เรื่องยากเข้าใจง่าย สร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจ ส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหา ช่วยลดข้อจำกัดเรื่องเวลา ระยะทาง และขนาด เช่น ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วดูช้าลง ทำให้สิ่งที่ช้าเร็วขึ้น ศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ย่อสิ่งใหญ่ให้เล็ก หรือขยายสิ่งเล็กให้ใหญ่ ทำสิ่งนามธรรมให้เป็นรูปธรรม นำสิ่งไกลมาใกล้^{๔๘}

^{๔๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๗.

^{๔๔} กระทรวงศึกษาธิการ. **นิยามคำศัพท์หลักสูตร**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๔๕} นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา และอำนวย เดชชัยศรี. **ชุดฝึกอบรมครู: ประมวลสาระเรื่องเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้**. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

^{๔๖} จันทราณี สงวนนาม. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๔.

^{๔๗} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๔.

^{๔๘} อนุศักดิ์ สมิตสันต์. **อ้านใน ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. การจัดและการบริหารงานวิชาการ**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๓.

T. Newby และคณะ ให้คำจำกัดความของ Instructional Media ว่า “Channels of communication that carry messages with an instructional purpose; the different ways and means by which information can be delivered to learners.” สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือช่องทางการสื่อสารที่นำสารเพื่อวัตถุประสงค์ของการสอน ไปสู่ผู้เรียนผ่านวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ^{๔๙}

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ สื่อการเรียนการสอน คือ สิ่งที่ใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เช่น คำพูด คำเขียน รูปภาพ สัญลักษณ์ สีหน้า ท่าทาง^{๕๐}

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ สื่อการเรียนการสอน คือ ตัวกลางหรือเครื่องมือที่ช่วยในการให้ข้อมูล ความรู้ หรือสาระต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ซึ่งต้องใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมของบทเรียน รวมถึงต้องใช้สื่ออย่างประหยัดและคุ้มค่า^{๕๑}

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้เพียงใด อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสะท้อนกลับที่ช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไปได้ แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลจากนักวิชาการที่สำคัญมีดังนี้

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ การวัดผล หมายถึง การกำหนดค่าแทนคุณลักษณะที่ต้องการวัด โดยใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เช่น การใช้ข้อสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนการประเมินผล คือ การวินิจฉัย ตัดสินคุณค่าจากผลที่ได้จากการวัด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ว่า “ผ่าน” หรือ “ไม่ผ่าน” ซึ่งการประเมินผลต้องดำเนินการหลังจากการวัดผลเสมอ^{๕๒}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ การวัดผลคือกระบวนการกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งที่ต้องการวัด เช่น ความสามารถทางสมอง หรือคุณสมบัติทางกายภาพ เพื่อใช้ตรวจสอบผลการเรียนรู้ ๓ ด้าน คือ

^{๔๙} T. Newby และคณะ. อ้างใน รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๔.

^{๕๐} สุราษฎร์ พรหมจันทร์. ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค. ฉบับปรับปรุง. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๑.

^{๕๑} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. การจัดและการบริหารงานวิชาการ. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๑.

^{๕๒} สุราษฎร์ พรหมจันทร์. ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค. ฉบับปรับปรุง. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๗.

- ๑) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive)
- ๒) ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor)
- ๓) ด้านเจตพิสัย (Affective)

ส่วนการประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าที่ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการตรวจผลงาน ประกอบการพิจารณา^{๕๓}

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ การวัดผลคือการแสดงผลเชิงปริมาณหรือการตีค่าเป็นตัวเลข ส่วนการประเมินผล คือ การตัดสินคุณค่าของบุคคลหรือสิ่งของตามข้อมูลที่ได้จากการวัด^{๕๔}

โนรี ใจใส การวัดผลคือกระบวนการหาข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการเรียน โดยใช้วิธีหลากหลาย เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการตรวจผลงาน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่กระบวนการประเมินผล เพื่อชี้คุณค่าของผลการเรียน เช่น ถ้าได้คะแนน ๘๖ จาก ๑๐๐ และเกณฑ์คือ ๘๕ ถือว่าอยู่ในระดับ “ดีมาก (A)”^{๕๕}

จันทรานี สงวนนาม การวัดและประเมินผลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยม ซึ่งเป็นผลจากกิจกรรมการเรียนรู้ ครูสามารถใช้ผลประเมินเพื่อนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนให้เหมาะสมได้^{๕๖}

อาภรณ์ ใจเที่ยง การวัดและประเมินผลช่วยให้ครูทราบว่าการสอนที่ผ่านมามีบรรลุเป้าหมายหรือไม่ จุดประสงค์ข้อใดบรรลุ หรือไม่บรรลุ เพื่อสามารถแก้ไขปรับปรุงให้ตรงจุด^{๕๗}

^{๕๓} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๕), หน้า ๙๙.

^{๕๔} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. การจัดและการบริหารงานวิชาการ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๘๐.

^{๕๕} โนรี ใจใส. คู่มือการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้. (สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^{๕๖} จันทรานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๔.

^{๕๗} อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนตติ้งเฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๘.

บุญเลี้ยง ทุมทอง การวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของครูและนักการศึกษา เพราะผลการวัดเป็นพื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจปรับปรุงการสอน การแนะแนว และสะท้อนถึงคุณภาพของระบบบริหารโรงเรียนโดยรวม^{๕๘}

กระทรวงศึกษาธิการ การวัดและประเมินผล คือ กระบวนการเก็บข้อมูล หลักฐาน และร่องรอยพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อใช้ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาและเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ^{๕๙}

สมสกุล รสชาติ การวัดและประเมินผล คือ กระบวนการตรวจสอบประสิทธิภาพการเรียนการสอน ทั้งในแง่ของผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร เพื่อใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนต่อไป^{๖๐}

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

๒.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของเด็กและเยาวชน

คำว่า “เด็กและเยาวชน” หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จนถึง มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ไม่นับรวมบุคคลที่ทำการสมรสแล้ว^{๖๑} ถ้าพิจารณาตามคำจำกัดความหรือความหมายนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าอายุดังกล่าว หากจะคิดในระดับวัยการศึกษาแล้ว จะกินความถึงเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในระดับ ม.๑ - ม.๖ ดังที่ เรณู ผลสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายตามความหมายของกรมการพัฒนาชุมชนและสำนักงานคณะกรรมการเด็กและเยาวชนแห่งชาติแล้ว หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๕ ปี ทั้งหญิงและชาย ซึ่งเป็นผู้รับช่วงความรับผิดชอบจากผู้ใหญ่ ในการประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน ตลอดจนการพัฒนาสังคม และการบริหารประเทศ^{๖๒} เพราะเด็กและเยาวชนมีความสำคัญอยู่ ๓ ด้าน^{๖๓} ได้แก่

^{๕๘} บุญเลี้ยง ทุมทอง. การพัฒนาหลักสูตร. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟพรีน จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๔.

^{๕๙} กระทรวงศึกษาธิการ. นิยามคำศัพท์หลักสูตร. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^{๖๐} สมสกุล รสชาติ. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ๒๕๔๘, หน้า ๖๗.

^{๖๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕), หน้า ๖๗๓.

^{๖๒} เรณู ผลสวัสดิ์, การอบรมเลี้ยงดูเยาวชนในครอบครัวไทย, (กรุงเทพมหานคร : จันทเรณู, ๒๕๒๘), หน้า ๑๘๔.

^{๖๓} สมิทธิ์ สระอุบล, การพัฒนาเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖-๒๗.

๑) เด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่อครอบครัว หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวอยู่ในระบบโรงเรียน นับว่าเป็นความหวังบิดามารดา ในการที่จะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในชั้นอุดมศึกษา ให้จบหลักสูตรออกมา ประกอบอาชีพ เป็นหลักฐาน เมื่อบุตรธิดาเรียนดี เอาใจใส่และศึกษาก้าวหน้าในสาขาที่ผู้ปกครองมุ่งหวัง แล้ว ครอบครัวของบุคคลนั้น ๆ ย่อมจะทุ่มเททรัพย์สินเงินทองเพื่อส่งเสียให้เล่าเรียนอย่างเต็มที่ เมื่อสำเร็จออกมาจะได้เป็นตัวของตนเองหรือเป็นที่พึ่งของมารดาบิดาในยามชรา

๒) เด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่อชุมชน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่า มนุษย์เป็นสัตว์ สังคม การอยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก มนุษย์จึงต้องมีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ ความคิดเห็นที่ได้มานั้น ในฐานะที่อยู่ในสังคม ส่วนมากบุคคลได้จาก ชุมชนที่ตนเข้าไปสัมผัสคลุกคลีเกี่ยวข้องด้วย จะด้วยการตั้งถิ่นฐานอยู่ในกลุ่มเดียวกัน อาศัยเส้นทางคมนาคมเดียวกัน อาศัยบริการสาธารณะอื่นร่วมกันในชุมชน ย่อมจะเป็นพลังสำคัญทั้งพลังกายพลังสมอง ที่จะสามารถระดมความคิด แรงงาน เพื่อการสร้างงานในรูปก่อให้เกิดผลผลิต ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ตลอดจนรักษาสืบทอด มรดกทางสังคมของชุมชนให้ดำเนินไปด้วยดี ชุมชนใดก็ตามหาก พัฒนาเด็กและเยาวชนไปในทางที่ถูกต้อง ปลูกฝังให้พวกเขารักท้องถิ่น รักและหวงแหนมรดกทาง วัฒนธรรมของเขาได้แล้ว จะโดยวิธีใดก็ตามแล้วบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนช่วยเหลือเป็นกำลังสำคัญในการ พัฒนาได้ดีทีเดียว

๓) เด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่อรัฐ รัฐหมายถึงประเทศซึ่งเป็นการรวมตัวกันของคนใน สังคม โดยเน้นมิติทางการเมือง ในรัฐแต่ละรัฐนั้นจะประกอบด้วย ประชากร อาณาเขต รัฐบาลและ อธิปไตยจะเห็นได้ว่าเด็กและเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในรัฐ รัฐจะมั่นคงแข็งแรง ย่อมต้องอาศัย เด็กและเยาวชนเป็นกำลังสำคัญ ที่เรียกว่าเป็นหัวของชาติ โดยการเข้าไปรับใช้ชาติเป็นทหาร ประเทศ ไทยมีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมาก รัฐย่อมสามารถที่จะพัฒนาให้มีสมรรถภาพทางกายให้สมบูรณ์ แข็งแรง

๒.๓.๒ แนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง คนโดยทั่วไปอาจจะ เข้าใจว่า จิตวิทยาเป็นเรื่องของการศึกษาทางจิตที่ลึกลับ ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจคนรู้เท่าทันคนและ คาดคะเนเหตุการณ์อนาคตได้ จิตวิทยานั้นเป็นการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับคนทุกวัยตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ ตลอดจนถึงวัยชรา ในที่นี้เราจะทำการศึกษาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับ วัยรุ่น ซึ่ง จะได้เข้าใจสภาพของเด็กรุ่นนี้ อันเป็นประโยชน์ต่องานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ที่จะนำไปใช้ใน โอกาสต่อไป

คำว่า “จิตวิทยา” มักจะเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า หมายถึง “ศาสตร์ที่ศึกษาถึง พฤติกรรมของมนุษย์ หรือเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงอากัปกริยาและการแสดงออกต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้กระทำ

หรือแสดงออกมา เป็นต้น เช่น ชีวิตเกิดมาได้อย่างไร จำอย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร มีอะไรบ้างเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ดิ้นรน ส่วนคำว่าพฤติกรรม ในคำจำกัดความนั้น หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตกระทำ และบุคคลอื่นสามารถสังเกตได้ หรือใช้เครื่องมือทดลองได้ เช่น การหัวเราะ การร้องไห้ การกิน การเล่น หรือการนอน ฯลฯ ซึ่งการกระทำทั้งหมดนั้น แสดงให้ทราบถึงลักษณะของสิ่งที่เราเรียกว่าพฤติกรรม^{๖๔} มีทฤษฎีจิตวิทยาสามารถนำมาอธิบายเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นได้หลายทฤษฎี ซึ่งแต่ละทฤษฎีก็ให้แนวคิดแตกต่างกันออกไป จะขอเสนอ สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่น ดังนี้^{๖๕}

๑) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg, ๑๙๒๗-๑๙๘๗) เป็นนักการศึกษาและนักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกันได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ ผลจากการศึกษาเขาสรุปว่า พัฒนาการทางจริยธรรมมีรากฐานจากพัฒนาการทางสติปัญญา เพียงแต่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของคนไม่จำเป็นต้องควบคู่ไปกับพัฒนาการทางสติปัญญา เสมอไป เพราะจากทฤษฎี พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก มีแนวคิดพื้นฐานทางพฤติกรรมเกี่ยวกับ เด็กวัยรุ่น ได้แก่

๑.๑) เด็กวัยรุ่นจะมี พัฒนาการทางจริยธรรม อยู่ในระดับที่ ๒ เป็นต้นไป คือ การมีจริยธรรมเป็นของตนเอง ลักษณะทางจริยธรรมเกิดขึ้นจากความรู้ความเข้าใจที่จะทำให้คนอื่นพึงพอใจ และเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ในวัยนี้คุณค่าทางจริยธรรมได้มาจากความคิดเห็น ค่านิยมซึ่ง เป็นที่ยอมรับของสังคมว่าอะไรคือสิ่งที่สังคมยอมรับ ขั้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นการพิจารณาค่านิยมของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ปรัชญาในการดำเนินชีวิตเมื่อเข้าสู่ผู้ใหญ่

๑.๒) พฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแล้วยังขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่นๆ อีก เช่น ความเฉลียวฉลาดสุขภาพจิตที่ดีประสบการณ์ทางสังคม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความคิดในการมุ่งอนาคต และหลักธรรมในทางศาสนา เป็นต้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมตัวแปรเหล่านี้ด้วย คือการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความคิดในเชิงมุ่งอนาคต มีสุขภาพจิตที่ดี และมีประสบการณ์ทางสังคม เพื่อช่วยให้วัยรุ่นได้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วย

๒.๓) ความสามารถในการใช้ความคิดเชิงเหตุผลและเชิงสมมุติฐาน มีแนวโน้มว่าก่อนที่จะผ่านพ้นช่วงวัยรุ่นตอนปลาย คือช่วงอายุระหว่าง ๑๙ - ๒๑ ปี ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเขาจะถึงขั้นมีเหตุผลเป็นของตนเอง ปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคมได้อย่างมีเหตุผลแต่ไม่ติดแน่นกับระเบียบของสังคมจนเกินไป สามารถคิดยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงมาตรฐานของสังคมได้

^{๖๔} เดโช สวานนท์, จิตวิทยาสำหรับครูผู้ปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๑.

^{๖๕} พิงพิศ จักรปิง, จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กวัยรุ่น, (เชียงใหม่ : บริษัทเชียงใหม่พรีนตติ้ง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๘.

เพราะฉะนั้นสังคมจึงคาดหวังว่าเด็กวัยรุ่นจะสามารถสร้างหรือพัฒนาเกณฑ์ที่จะใช้ในการตัดสินใจเลือกสิ่งถูกผิด ดีชั่วได้ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตนต่อไป ซึ่งหมายถึงว่า เด็กวัยรุ่นจะสามารถพัฒนาค่านิยมของตนขึ้นได้ และจะเลือกปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ ของสังคม ทั้งที่เป็น ระเบียบประเพณี วิถีประชาคม กฎหมาย ศาสนา การปกครอง จรรยาบรรณของอาชีพได้อย่างมีเหตุผลและเป็นตัวของตัวเอง เพื่อเขาจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ในสังคมต่อไป

๒) ทฤษฎีความต้องการของอับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow, ๑๙๐๘-๑๙๗๐) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ผู้นำคนสำคัญท่านหนึ่งในกลุ่มมนุษยนิยม เขาเชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์เกิดมาดีและพร้อมที่จะทำดีถ้าความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ พฤติกรรมของอับราฮัม เอช มาสโลว์ ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านสรีระ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานชีวิตที่ชีวิตต้องการเพื่อการมีชีวิตอยู่ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำอากาศ การออกกำลังกาย การพักผ่อนการขับถ่ายและความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้มีอยู่ในคนทุกคนโดยที่ไม่จำเป็นจะต้องได้รับการเรียนรู้หรือได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้อื่นหรือสิ่งอื่นเราอาจเรียกความต้องการเหล่านี้ได้ว่าเป็นสัญชาตญาณ ความต้องการเหล่านี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการศึกษาและเข้าใจตลอดจนการรู้จักควบคุมตนเอง เด็กวัยรุ่นบางคนง่วงนอนอยู่เสมอทำให้ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการนอนแต่บางคนกลับควบคุมตนเองได้ เพราะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการของวัยรุ่น แล้วหาทางป้องกัน

ขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัย ได้แก่ความต้องการความปลอดภัยให้แก่ ชีวิตทั้งทางร่างกาย คือ การมีชีวิตที่ยืนนาน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ หลีกเลียงจากสิ่งที่จะทำให้ร่างกายได้รับการเจ็บป่วยหรือเป็นอันตรายทั้งหลาย และ ทางจิตใจ คือการมีจิตใจร่าเริงเบิกบาน แจ่มใส พยายามหลีกเลียงจากบุคคลหรือสิ่งต่างที่จะทำให้จิตใจเศร้าหมอง ความต้องการความปลอดภัยของชีวิต จะมีมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ ความเข้าใจโลกเข้าใจชีวิตของตนเองและผู้อื่นตลอดจนเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของตนเอง เช่นเด็กวัยรุ่นบางคน กลัวต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย มีความวิตกกังวล ต่อสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นกับร่างกายของตน เขาต้องการที่จะได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ได้รับรู้และเข้าใจธรรมชาติ ของตนเองเพื่อความมั่นใจและความปลอดภัยของชีวิต

ดังนั้น ถ้ามนุษย์สามารถควบคุมความต้องการในขั้นนี้ได้ก็ย่อมจะหาความสุขในชีวิตได้ง่ายขึ้น และมีโอกาสที่จะพัฒนาตนไปสู่ความต้องการขั้นสูงต่อไป

ขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ได้แก่ความต้องการที่จะให้คนอื่นมารักหรือชอบตน ขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะรักคนอื่นและสิ่งอื่นด้วยความต้องการชนิดนี้คนที่ยิ่งขาดมากก็ยิ่งต้องการมากเช่นเด็กวัยรุ่นที่ ไม่ได้รับความรักอย่างพอเพียงจากพ่อแม่ของตนก็มักจะเรียกร้องความรักจากครูจากเพื่อนๆทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและต่างเพศ มาชดเชยจนบางครั้งก่อให้เกิด

ขั้นที่ ๔ ความต้องการเห็นตนเองมีคุณค่า หมายถึง ความต้องการที่จะได้อยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นและต้องการที่จะเป็นคนมีค่าทั้งในสายตาของตนเองและผู้อื่น ซึ่งความต้องการนี้ควบคู่ไปกับความรู้สึกมั่นใจ เข้มแข็ง มีความสามารถพึ่งตนเองได้ มีความก้าวหน้า มีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับ อาจจะปรากฏออกมาในลักษณะของคำชม การยกย่องการได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้นเกียรติยศชื่อเสียง อำนาจ เป็นต้นไม่มีใครปฏิเสธการยอมรับทางสังคม

ขั้นที่ ๕ ความต้องการที่จะทำความเข้าใจตนเอง คือ ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองตรงตามสภาพที่ตนเองเป็นอยู่เข้าใจถึงความสามารถ ความสนใจ ความต้องการของตนเอง ยอมรับได้ในสิ่งที่ดีและส่วนบกพร่อง เป็นความต้องการที่แต่ละคนต้องการที่จะเป็นคนชนิดที่เราเป็นได้ดีที่สุด

๒.๓.๓ พัฒนาการของเด็กและเยาวชน

พัฒนาการวัยรุ่น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ทางด้วยกันคือ^{๖๖}

๑) พัฒนาการทางกาย เด็กหญิงอายุ ๑๓- ๑๕ ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางกายเช่น มีประจำเดือน ร่างกายพร้อมที่จะเป็นมารดาคนได้ทันทีที่มีการร่วมเพศ มีขนขึ้นในที่ลับ เช่น รักแร้ อวัยวะเพศ รูปร่างเปลี่ยนแปลง มีหน้าอกใหญ่ขึ้น เสียงเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เด็กชายอายุ ๑๓ ปีขึ้นไปจะก้าวสู่วุฒิภาวะทางร่างกายมีขนขึ้นตามที่ลับเมื่อมีขนที่บริเวณที่ลับเต็มที่แล้ว จะมีขนขึ้นตามใบหน้า เช่น หนวดเครา

๒) พัฒนาการทางอารมณ์ วัยรุ่นนี้ เป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง จึงได้ชื่อว่าวัยพายุบูแคมชอบแสดงความรู้สึก อย่างเช่นเปิดเผย และตรงเกินไป เด็กอาจรู้สึกมีความสุขว่าตนมีความสุข และเต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง แต่พอวันต่อไปอาจรู้สึกหดหู่ เต็มไปด้วยความสงสัยก็ได้ความชอบและไม่ชอบของเด็กวัยรุ่นมีความรุนแรงมาก ไม่ใคร่จะยอมใครง่ายๆ นัก ในเวลาเดียวกันอาจเป็นคนโอ้อวดอารีได้เหมือนกัน ทั้งสองเพศต้องการโอกาส ที่จะได้วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งในกิจการขอครอบครัวได้บ้าง ก็จะเป็นทางช่วยให้เด็กได้รู้จักวิธีการดีขึ้นทีละน้อย

๓) พัฒนาการทางสังคม เด็กวัยนี้ชอบอยู่ตามลำพัง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงภายในคือเปลี่ยนแปลงทางกาย อารมณ์ และความคิด การที่เด็กไม่ชอบ รวมกลุ่มกับสมาชิกภายในครอบครัว อาจเป็นเพราะต้องการอิสระ จะทำงานของตนแต่กับสังคมภายนอก เขาจะทำงานร่วมกับเพื่อนฝูง เด็กวัยนี้มักจะหลบหนีจากพี่น้องมากกว่าที่จะหลบหนีจากพ่อแม่ เพราะเด็กวัยนี้มีความรู้สึกไวไม่สามารถทนความรบกวน จากพี่ ๆ น้อง ๆ ได้ เด็กชายอายุ ๑๓ ปี จะมีความใกล้ชิดกับแม่มากกว่าพ่อ แต่อยู่ต่อหน้าเพื่อน ไม่ชอบให้แม่แสดงความรัก เพราะกระดากอาย เด็กหญิงเริ่มสนิทสนมนิยมพ่อ

^{๖๖}ประสาน ทิพย์ธารา, พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๑-๒.

เมื่ออายุ ๑๕ ปี เด็กหญิงเริ่มจะมีปัญหากับแม่ เพราะแม่มักจะไม่ยอมให้ลูกสาวทำเป็นสาวเต็มตัว หรือไม่พอใจเมื่อลูกกลับบ้านไม่ตรงเวลา เด็กชายมักชอบเที่ยวในเวลากลางคืน และไม่ชอบอยู่ช่วยงานบ้าน ทำให้การเรียกมักเลวลงแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นไปตลอดด้วยนี้ความสัมพันธ์กับเพื่อน เด็กทั้งสองเพศมีความแตกต่างกันในเรื่องการคบเพื่อน เพศเดียวกันเด็กหญิงจะชอบคบเพื่อนกลุ่มเล็ก ๆ ๒-๓ คน มีเพื่อนสนิท ๒ คน พ่อที่จะบอกความลับได้ อายุ ๑๕ ปี จะมีเพื่อนกลุ่มใหญ่กว่าเดิม เด็กชายยังไม่มีเพื่อนสนิท ชอบทำกิจกรรมมากขึ้น ทั้งในและนอกโรงเรียน ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม เด็กชายสนใจเด็กหญิง เมื่ออายุ ๑๔ ปี เด็กหญิงสนใจเด็กชายที่โตกว่าเนื่องจากมีวุฒิทางเพศเร็วกว่าเด็กชายวัยเดียวกันนี้เอง

๔) พัฒนาการทางสติปัญญา เด็กจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง ชอบส่องกระจกเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเพื่อให้เป็นที่ประทับใจผู้อื่น และพยายามหาข้อบกพร่องแก้ไข เด็กจะพัฒนาทางสติปัญญาไปในทางที่ดีขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางสังคมและครอบครัวเด็กสามารถเห็นข้อดีข้อเสียของผู้อื่นและพยายามเปรียบเทียบตนเองว่าดีเหมือนคนนั้น ตนมีนิสัยเหมือนคนนี้ สำหรับเด็กที่ขาดความมั่นคง จะเป็นเด็กที่ไวต่อความรู้สึกมาก มีความกระวนกระวายต่อคำพูดที่กล่าวออกไป และสามารถมองเห็นความแตกต่าง ซึ่งเป็นหลักของการพัฒนาการแบบหนึ่ง เช่น เด็กอาจจะชอบครูพร้อมกับวิชาที่ครูสอนด้วย แต่เด็กในวัยนี้รู้จักแยกตัวครูออกจากวิชาที่สอน คืออาจชอบครูแต่ไม่ชอบวิชาที่ ครูสอน หรือไม่ชอบครูแต่สนใจวิชาที่สอน เด็กวัยนี้ไม่ชอบ

๒.๓.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน

เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา กล่าวคือ พัฒนาการทางร่างกาย จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นถ้าหากต้องการให้เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

๑) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยรุ่น ที่สำคัญ ได้แก่ โยคะ โยคะ โยคะ และการดูแลสุขภาพ

๒) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ การให้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์ด้วยตนเอง การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และการส่งเสริมโดยสถานศึกษา

๓) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ความต้องการทางสังคม

๔) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ วุฒิภาวะประสบการณ์ การถ่ายทอดทางสังคม การสร้างภาวะสมดุล

๒.๓.๕ แนวทางและหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

การพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยนั้น ได้มีการกระทำมาตลอด ในปี พ.ศ.๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทยขึ้น ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในช่วงก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หลังจากนั้นเมื่อได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ก็ได้มีการบรรจุแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรื่อยมา โดยความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ดังนี้^{๖๗}

๑) เด็กและเยาวชนมีเกียรติ สิทธิ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หลักความเชื่อพื้นฐานในการพัฒนา จึงมิใช่การหล่อหลอมเพื่อให้เด็กและเยาวชนแปรสภาพตามแต่จะต้องการได้ โดยปราศจากการคำนึงถึงศักยภาพ พลัง และความสามารถในการตัดสินใจได้เองด้วย

๒) การพัฒนาคนนั้น เป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ในช่วงชีวิตหนึ่ง ๆ ต่างก็มีจุดวิกฤติ จุดเน้น อันเกิดขึ้นได้จากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ การรับรู้โดยเฉพาะการปรับตัวช่วงชีวิตของเด็กและเยาวชน ก็มีได้รุดพ้นไปจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ปรากฏชัดเจน กล่าวคือ ความยากจน สภาพทุโภชนาการ การมีโรคภัยไข้เจ็บ ความด้อยโอกาสทางการศึกษา ความไม่รู้ การขาดทักษะเชิงอาชีพการไม่มีงานทำ ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

๔) เด็กและเยาวชนเป็นช่วงชีวิตที่คาบเกี่ยว ระหว่างความเป็นเด็ก และความเป็นผู้ใหญ่ ยิ่งกว่านั้น เด็กและเยาวชนเป็นผู้สืบเนื่องมรดกทางวัฒนธรรม และความอยู่รอดของชาติ จึงควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ต่อเนื่องจากความสนใจ ที่ได้เมื่ออยู่ในวัยเด็กเพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

๕) เด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาแล้วสามารถเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาได้ด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

๖) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและต้องลงทุนสูง จึงควรระวังมิให้เกิดการสูญเสีย โดยใช่วิธีป้องกันมากกว่าการแก้ไข

นอกจากนี้ การพัฒนาเด็กและเยาวชนว่า การสร้างคนให้มีคุณภาพเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐบาล ในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะคนในระดับผู้นำ ซึ่งจะต้องเป็นผู้บริหารแผ่นดิน และเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนทั่วไป และจะเป็นเรื่องยากเย็นยิ่งยวดที่สุดหากเราไม่พากเพียรสร้างใน

^{๖๗} สุกรี รักรัศศรีทอง, การพัฒนาเยาวชนนอกโรงเรียนเพื่อความมั่นคงของชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาชุมชน, ๒๕๓๐), หน้า ๓๔.

ระดับจากผู้ใหญ่ ซึ่งต่างก็มีอินทรีย์แก่กล้าแล้วเพราะ “ไม่แกย้อมดัดยาก” ฉะนั้น การสร้างผู้นำ จึงต้องพุ่งเล็งไปที่เด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เนื่องจากเด็กและเยาวชนจะต้องเป็นผู้รับช่วงและสืบเจตนารมณ์ต่อผู้ใหญ่ นอกจากนั้นเด็กและเยาวชนมีพลังกายและพลังใจอันยิ่งใหญ่ในอันที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้งเพราะอยู่ในวัยที่กำลังเจริญเติบโต จึงมีไฟแห่งความกระตือรือร้น และความทะยานไม่หยุดนิ่ง หากไม่นำไฟนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ก็จะเผาผลาญตนเอง และสิ่งที่อยู่รอบข้างมอดไหม้ไปในที่สุด^{๒๔}

ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้ที่มีหน้าที่หรือบทบาทขั้นแรกขั้นต้นของศาสนาและจริยธรรม ที่จะต้องสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นคนมีคุณภาพ เป็นคนซึ่งพร้อมที่จะอยู่ได้อย่างดีในทุกยุคทุกสมัย และเป็นที่ต้องการของสังคมทุกยุคทุกสมัย ในเวลาที่พูดถึงตัวเด็กเองนี้ การมองจะสัมพันธ์กับกาลเวลาด้วยในแง่ที่ว่า ไม่ต้องขึ้นกับกาลเวลาในยุคสมัยใด เพราะเด็กที่มีคุณภาพที่ดีอย่างแท้จริงนั้น ถ้าเราผลิตขึ้นมาได้ ก็เป็นเด็กที่อยู่ในยุคสมัยใดก็ได้ ในเรื่องนี้เพื่อความรวบรัด จะขอนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาแสดงไว้หลักธรรมที่เราจะนำมาใช้พัฒนาเด็กและเยาวชน โดยสัมพันธ์กับตัวของเขาเอง หรือชีวิตของเด็กเองนั้นได้แก่หลักธรรมชุดที่เรียกว่า รุ่งอรุณของการศึกษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรือง” ที่เรียกว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรืองหรือของชีวิตที่ดีงามนี้ ก็เพราะว่าในพระพุทธศาสนาท่านเรียกชีวิตที่ดีงามว่า “มรรค” พระพุทธเจ้าตรัสว่า มรรคคือการดำเนิน ชีวิตที่ดีงามนี้ มีสิ่งที่เป็นตัวนำมาก่อน สิ่งที่น่าหน้ามาก่อนที่จะเข้าถึงการดำเนินชีวิตที่ดีงามนี้ ท่านเปรียบเหมือนแสงเงินแสงทอง หรือแสงอรุณ ท่านกล่าวว่า เมื่อพระอาทิตย์จะอุทัยขึ้นมา ย่อมมีแสงเงินแสงทองขึ้นมาก่อน ฉะนั้น ก่อนที่มรรคจะเกิดขึ้น ก็จะมีธรรม ๗ ประการนำหน้ามาก่อน ฉะนั้น ดังนั้น ธรรม ๗ ประการนั้นจึงเป็นรุ่งอรุณของชีวิตที่ดีงาม หรือชีวิตที่รุ่งเรือง รุ่งอรุณของการศึกษาหรือแสงเงินแสงทองของชีวิต ที่รุ่งเรืองดีงาม มี ๗ ประการ คือ

๑) รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี ข้อนี้เป็นจุดเริ่มต้น เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตไปสู่ชีวิตที่ดีงาม สามารถพัฒนาชีวิตของเขาเองก็ได้ พัฒนาสังคมก็ดี จะต้องเป็นคนที่จะรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี เด็กที่จะเติบโตและรุ่งเรืองขึ้นมาได้ จะต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคม การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีนี้เป็นจุดเชื่อมต่ออย่างถูกต้อง ในการสัมพันธ์กับสังคม เมื่อสัมพันธ์อย่างถูกต้อง ก็ทำให้เกิดการพัฒนาแก่ชีวิต พ่อแม่ ครู อาจารย์ สื่อสารมวลชน และผู้ใหญ่ทั่วไป มีหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร โดยเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี และช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก แต่การที่กัลยาณมิตรจะมาคอยจัดสภาพแวดล้อมให้ ซึ่งรวมไปถึงการคอยช่วยบอกช่วยเลือกว่า หนังสือเล่มนี้ดี รายการโทรทัศน์นี้ดี แค่นี้ยังไม่พอ ยังไม่เข้าถึงเนื้อตัวของการศึกษา

^{๒๔}วิชา มหาคุณ, การสร้างผู้นำเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย, เอกสารประกอบการอบรมผู้นำยุวพุทธเพื่อพัฒนาสังคม, ยุวพุทธิกสมาคม, หน้า ๒๙.

เด็กยังต้องพึ่งพาขึ้นต่อ ป่จยัยภายนอก พ่อแม่และครูอาจารย์เป็นต้น จะต้องก้าวต่อไปให้ถึงขั้นที่ชี้แนะ ให้เด็กรู้จักเลือก รู้จักหาภักลยณมิตรด้วยตนเอง คือ รู้จักคบคน รู้จักเลือกหนังสือ รู้จักเลือกรายการ โทรทัศน์ รู้จักรับเอาตัวอย่างที่ดีด้วยตนเอง ต้องถึงขั้นนี้จึงจะมั่นใจและไว้วางใจได้ เด็กจะไม่มีแต่ ภักลยณมิตร เท่านั้น แต่จะมีภักลยณมิตรตตา ด้วย และนี่แหละคือการศึกษาที่แท้จริงได้เริ่มต้นแล้ว เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา

๒) รู้จักจัดระเบียบชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคม คือ ความมีวินัยนั่นเอง ในความมีวินัยนี้ จุดสำคัญที่ควรจะเน้นก็คือ การรู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนและรู้จักจัดระเบียบนั่นเอง

๓) แรงจูงใจที่ถูกต้อง คือใฝ่รู้และใฝ่สร้างสรรค์ คนเราที่จะพัฒนาชีวิตไปได้ จะต้องมีความตั้งใจ ไม่ว่าจะเป็นเรียนหนังสือ หรือจะทำอะไรสักอย่างก็จะต้องมีความตั้งใจ คือมีความ อยากมีความปรารถนา เช่น นักเรียนอยากได้ประกาศนียบัตร อยากได้งานที่ดีทำ อยากมีเงินเดือนดี จึงเข้าเรียนหนังสือ จึงเลือกเรียน เลือกวิชา เลือกอาชีพ ที่ตนคิดว่าจะทำให้ได้เงินเดือนดี แต่เป็นความอยากหรือความปรารถนาที่หยาบ ๆ ตื้น ๆ ลึกลงไปกว่านั้น ถ้าเด็กมีความใฝ่รู้ อยากรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ และอยากรู้วิชาการนั้น ๆ เช่น อยาก รู้กฎทางวิทยาศาสตร์ อยากรู้ความจริงของเรื่องราวนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร เขาก็จะต้องตั้งใจอ่านหนังสือค้นคว้าตำรับ ตำรา ตั้งใจทดลองสิ่งต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ท่านจัดไว้เป็นอันดับที่ ๓ คือต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง

๔) พัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่ พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ คือพัฒนาได้ ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า มีศักยภาพ มนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้สมบูรณ์ทั้งศักยภาพเฉพาะตัว คือ มีความถนัด จัดเจนของตนเอง ถ้าไม่พัฒนา ไม่ฝึกฝนขึ้นมา ก็ไม่มีโอกาสแสดงออก ไม่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และศักยภาพของมนุษย์ คือ ความเป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถเข้าถึงปรีชาญาณ ความดีงาม และอิสรภาพที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงต้องพัฒนาศักยภาพนั้นขึ้นมา โดยมีความเชื่อมั่นตามหลักการที่ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาตนได้จนเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ อย่างยิ่ง แม้แต่จะเป็นพุทธะก็ได้ เป็นผู้ที่ไม่เควดา มาร ตลอดจนพระพรหม เคารพบูชาก็ได้เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้มนุษย์ฝึกฝนตนเอง เรียกว่า พัฒนาศักยภาพของตนจนสมบูรณ์ หลักประการที่ ๔ คือ การพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สมบูรณ์นี้ นอกจากทำให้มีการศึกษาตามหลักการ ทัวไปแล้ว ก็ทำให้ต้องค้นหาว่าตนเองมีความถนัด มีความสามารถด้านไหน แล้วก็พัฒนาดนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น หลักการข้อนี้ เรียกทางภาษาพระว่า อตตสัมปทา แปลว่า การทำตนให้ถึงพร้อม

๕) มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดี หลักข้อนี้สำคัญมาก เพราะชีวิตและสังคมจะดำเนินไปอย่างไร จะเป็นไปตามทัศนคติ และค่านิยม คนในสังคมมีค่านิยมอย่างไร ก็เห็นเหวี่ยงของสังคมไปอย่างนั้น เช่น ในการมองภาพความเจริญ ถ้าคนในสังคมมีค่านิยมในการผลิต ก็มองภาพความเจริญอย่างนักผลิตว่า เจริญอย่างเขา คือ ทำได้อย่างเขา ถ้ามีค่านิยมบริโภค ก็มองภาพความเจริญแบบนักบริโภคว่า เจริญอย่างเขา คือมีกินมีใช้อย่างเขา เราต้องการสร้างค่านิยม และทัศนคติที่ถูกต้องทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเริ่ม

ด้วยอะไร ทศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง ตามหลักของพระพุทธศาสนา เริ่มด้วยการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นท่าทีของจิตใจที่นำมาซึ่งปัญญาและการกระทำตามเหตุตามผล เพราะเชื่อการกระทำที่เป็นไปตามกระบวนการของเหตุผลว่า ทำเหตุอย่างไร ผลเกิดอย่างนั้น ซึ่งก็คือหลักกรรมในพระพุทธศาสนา หลักกรรมนี้ใช้กับชีวิตของคนทั่วไปพื้นฐานกว่านั้นก็คือหลักปฏิจจสมุปบาทซึ่งมองลึกลงไปอีก แต่ทั้งหมดนี้ก็เป็นกระบวนการของเหตุปัจจัยทั้งนั้น

๖) มีความกระตือรือร้นชวนขวย ไม่ประมาท เราอยู่ในโลกแห่งสภาวะธรรมที่พระพุทธศาสนาบอกว่า เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง โลกนี้เป็นสังขาร สิ่งทั้งหลายเกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง มีแต่การเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดนิ่ง เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เป็นอนิจจัง เมื่อสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยงแท้แน่นอน โดยเฉพาะชีวิตของเรานี้จะเอาแน่นอนอะไรไม่ได้ พรุ่งนี้จะอยู่หรือไม่ แล้ววันต่อไปจะเป็นอย่างไร จะอยู่ดี มีสุข หรือทุกข์อย่างไร จะเจ็บไข้ได้ป่วยหรือไม่ เราไม่รู้แท้แน่นอน เพราะฉะนั้น เราจะประมาทมิได้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า วยธมา สงขารา อปปรมาเทน สมปาเทถสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา คือเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง ฉะนั้น จะต้องยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม ในเมื่อสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไรเมื่อไร เราจะต้องไม่ประมาทตลอดเวลา เพราะฉะนั้น จิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง จึงนำไปสู่ความไม่ประมาท คือ ความกระตือรือร้นชวนขวยไม่อยู่นิ่งเฉย ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า มีอะไรเกิดขึ้น ที่อาจจะเกิดแห่งความเสื่อม ก็ไม่อยู่นิ่ง ต้องรู้เท่าทัน ต้องป้องกันแก้ไข อะไรที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นทางมาแห่งความสุขความเจริญ ก็ต้องรีบสร้างสรรค์ จะรอช้าอยู่ไม่ได้ จะทอดทิ้งปล่อยปละละเลยไม่ได้ ทำทีนี้เรียกว่ามีจิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปพร้อมกับความไม่ประมาท

๗) รู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เมื่อรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เราจึงจะปฏิบัติต่อมันได้ถูกต้อง การที่มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นนั้น เป็นเพราะเราปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง ปฏิบัติไม่ถูกต้องก็เพราะไม่รู้ว่ามันคืออะไร มันเป็นไปอย่างไร มีคุณหรือมีโทษอย่างไร ทำให้ไม่รู้ว่า เราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไร ดังนั้น จึงต้องรู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักปัญหา รู้จักเหตุของปัญหา เมื่อรู้แล้ว ก็ปฏิบัติต่อ

ดังนั้น ท่าทีของจิตใจในการมองสิ่งต่าง ๆ ให้รู้จักคิดรู้จักพิจารณานี้ เป็นสิ่งที่ต้องฝึกกันขึ้นให้มองให้เป็น คิดให้เป็น ให้คิดแล้วได้ปัญญา และได้คุณธรรม ข้อนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ เป็นหลักสำคัญประการที่ ๗

หลัก ๗ ประการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา หรือเป็นประจักษ์แจ้งเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรืองดงาม ซึ่งเราจะต้องสร้างเสริมให้เกิดขึ้นแก่ตัวเด็ก หรือพูดให้ถูกกว่านั้นว่า จะต้องช่วยให้เด็กพัฒนา ให้มีขึ้นในตัวของเขาเอง และการที่จะช่วยให้เด็กและเด็กและเยาวชนพัฒนาตัวของเขาขึ้นมาได้อย่างนี้ ก็คือการที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องจะต้องเป็นกัลยาณมิตรให้แก่เด็กนั่นเอง และอันนี้แหละคือการทำหน้าที่อย่างถูกต้องของครู ของพ่อแม่ ของสื่อมวลชน และของ สังคมทั้งหมด ธรรมที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา ๗ ประการนี้

นอกจากนี้ องค์ประกอบของการฝึกอบรมไว้ว่า การฝึกอบรมนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ยิ่งการอบรมแผนใหม่มุ่งเน้นตามจิตวิทยาที่ว่า “ผู้ที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความต้องการหรือเป้าหมายที่ต่างกัน” ดังนั้นในการฝึกอบรม จึงจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ของผู้เข้าอบรม เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ใช้เทคนิคและกลวิธีต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมสะท้อนแนวความคิด หรือแสดงความคิดเห็น จากกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์โดยวิทยากรเป็นผู้ประสานหรือชักจูงใจให้ประสบการณ์ หรือความคิดนั้นไปสู่ทฤษฎีต่าง ๆ ที่สามารถจะนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง ๆ สำหรับการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนก้าวทันความคิดของผู้เข้ารับการอบรมด้วยการฝึกอบรมจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

๑) มีหลักสูตร (รูปแบบ) การฝึกอบรมที่ดี และหลากหลาย รูปแบบการอบรมเป็นหัวใจของการอบรม ที่จะแปลงจุดมุ่งหมายการอบรม ออกเป็นกิจกรรม และเทคนิคต่าง ๆ

๒) มีวิทยากรที่ดี วิทยากรเป็นหัวใจของการอบรม ที่จะทำให้การอบรมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมาย ประสงค์มากน้อยเพียงใด หากรูปแบบการอบรมไม่ดีพอ สื่อและสถานการณ์อบรมไม่ดีนักแต่ได้วิทยากรที่ดีก็พอจะประคองการอบรมนั้นไปสู่เป้าประสงค์ได้

๓) มีสื่อการอบรมที่ดี สื่อการอบรมมิใช่หมายถึงเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ภาพยนตร์วิดีโอ สไลด์ แผนภูมิเท่านั้น แม้เอกสารประกอบการอบรม ก็เป็นสื่อการอบรมทั้งสิ้น

๔) มีการจัดการที่ดี การจัดการหรือการบริหารการอบรมนั้นเป็นขั้นต้นแรกของการอบรม การอบรมหลายโครงการมีวิทยากรที่ดี รูปแบบชัดเจน แต่การจัดการไม่ดี ได้กลุ่มเป้าหมายที่ไม่ตรงตามแผน การจัดกิจกรรมฝึกอบรมจะได้ต้องใช้บุคลากรเฉพาะอย่าง ที่มี

๕) มีการดำเนินการดี การอบรมนั้นเป็นการอบรมที่วิทยากรเป็นผู้จัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมายให้แก่ผู้อบรม การที่วิทยากรคนใดคนหนึ่งจะทำให้การอบรมครั้งนั้น ๆ ได้ผลดียิ่ง วิทยากรจึงจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการดี และทำงานเป็นทีม มีวิทยากรหลักและวิทยากรเสริม มีการประเมินผลตัววิทยากรเป็นระยะ ๆ^{๖๔}

นอกจากนี้ ยังมีแนวทางสำหรับการจัดกิจกรรมอบรมไว้ ดังนี้

- ๑) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
- ๒) การกำหนดจุดมุ่งหมาย
- ๓) การกำหนดระยะเวลา
- ๔) การกำหนดเนื้อหา
- ๕) การกำหนดวิธีการฝึกอบรม

^{๖๔} ชูชนะ เพชรรัตน์ , บทบาทของการฝึกอบรมของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, กรมการศึกษานอกโรงเรียน , ๒๕๓๐, (อัดสำเนา).

- ๖) เรื่องอื่น ๆ ที่ควรคำนึง เช่น จำนวนผู้เข้ารับการอบรม การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการอบรม
๗) กิจกรรมต้องหลากหลาย^{๗๐}

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะชีวิต

๒.๔.๑ นิยามและความหมายของการเสริมสร้าง

ความหมายของ การเสริมสร้าง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า reinforce แปลว่า สิ่งใดที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่สังคม เราก็ควรจะปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น^{๗๑}

กระบวนการเสริมสร้างการปฏิบัติในการสนับสนุนในการพัฒนาในด้านต่างๆที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตและสังคมในปัจจุบันและยังมีบุคคลอื่นๆที่ยังให้ความหมายของการเสริมสร้างและการพัฒนาในด้านต่างๆอีกด้วย

ความหมายของ การเสริมสร้าง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า reinforce แปลว่า สิ่งใดที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่สังคม เราก็ควรจะปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น^{๗๒}

กระบวนการเสริมสร้างการปฏิบัติในการสนับสนุนในการพัฒนาในด้านต่างๆที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตและสังคมในปัจจุบันและยังมีบุคคลอื่นๆที่ยังให้ความหมายของการเสริมสร้างและการพัฒนาในด้านต่างๆอีกด้วย

สิริมา ภิญโญ อนันตพงษ์ (ได้กล่าวถึงนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน Arnold Gesell (๑๘๘๐-๑๙๖๑) ผู้เริ่มก่อตั้งสถาบันพัฒนาการเด็ก (Institute of Child Development มหาวิทยาลัยเยล ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๔๐ อธิบายทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่าการเจริญเติบโตของเด็กทางร่างกาย เนื้อเยื่อ อวัยวะ หน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ และพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปแบบที่แน่นอนและเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่ต่อเติมเต็มเสริมพัฒนาการต่าง ๆ Arnold Gesell! เชื่อว่า วุฒิภาวะจะถูกกำหนดโดยพันธุกรรมและมีในเด็กแต่ละคนมาตั้งแต่เกิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็ก แต่ละวัยมีความพร้อมทำสิ่งต่าง ๆ ได้

^{๗๐} สายัณห์ พลະสุรย์, การศึกษาอบรมเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : จันทรเกษม, ๒๕๒๘), หน้า ๖-๑๐.

^{๗๑} dict.longdo.com , ความหมายคำว่า เสริมสร้าง , ออนไลน์ แหล่งที่มา : <https://dict.longdo.com/> (๑๐ มกราคม ๒๕๖๘)

^{๗๒} dict.longdo.com , ความหมายคำว่า เสริมสร้าง , ออนไลน์ แหล่งที่มา : <https://dict.longdo.com/> (๑๐ มกราคม ๒๕๖๘)

ถ้าวุฒิภาวะหรือความพร้อมยังไม่เกิดขึ้นตามปกติ ในวัยนั้นสภาพแวดล้อมจะไม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก^{๗๓}

การศึกษาแนวคิดเรื่องการเสริมสร้างทักษะชีวิตสามารถ เป็นทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพ เอตธยาเสพติด ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีทักษะชีวิตเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเผชิญสิ่งที่ท้าทายในชีวิตประจำวันได้^{๗๔}

ในการเสริมสร้างพัฒนาทักษะชีวิต ๓ ประการ

๑. การส่งเสริม หมายถึง การสร้างทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นกับบุคคลกลุ่มปกติหรือมีพฤติกรรมปกติ (Normal behavior) เพื่อเป็นเกราะกันปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง

๒. การป้องกัน หมายถึง การช่วยเหลือผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง (Riskbehavior) เช่น เด็กที่เริ่มมีแนวโน้มเข้าสู่การมีปัญหาด้านพฤติกรรม ช่วยให้เขามีทักษะชีวิตและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นปกติได้

๓. การแก้ไขฟื้นฟู หมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแล้ว โดยช่วยเหลือบำบัดและรักษา ด้วยวิธีการทางสังคมและวิธีการทางจิตวิทยา เพื่อช่วยเหลือให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ มีแนวทางในการพัฒนาตนเอง รู้ว่าสิ่งไหนผิดถูก ควรทำไม่ควรทำอีกทั้งมีทักษะที่ดีในการก้าวผ่านอุปสรรคที่ต้องเผชิญในชีวิตของตนเองได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในส่วนที่ ๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑. ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ๒. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า โดยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสมองและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม พัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน ส่งเสริมแรงงานให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่เป็นไปตามความต้องการของตลาดงาน พัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นให้สามารถเข้าสู่ตลาด

^{๗๓} สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, (๒๕๓๘), แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ: แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา, (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย), กรุงเทพฯ: ดวงกมล, ถ่ายเอกสาร, หน้า ๑๓-๑๔

^{๗๔} อริสา สุมาลย์ , สาวิตรี เถาว์โท ,การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร , วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑) หน้า ๒๔๒

งานเพิ่มขึ้น ๓. ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๔. ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ และให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ ๕. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาครัฐและปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ ๖. พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย ๗. ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง^{๗๕}

การสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุเริ่มที่จะมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่ทำให้ผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งคนไทยมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้นด้วย ทำให้ความต้องการความมั่นคงโดยเฉพาะทางด้านการเงินในยามชรภาพมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีความทันสมัยในแบบตะวันตก (Westernization) และมีความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง (Individualization) มากขึ้น^{๗๖}

ยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ ได้กล่าว การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มีด้วยกัน ๔ ข้อ^{๗๗} คือ

- (๑) ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมี การพัฒนาทักษะทางสมอง และทักษะทางสังคมที่ เหมาะสม
- (๒) พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ทักษะการ ทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อม เข้าสู่ตลาด
- (๓) ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ
- (๔) ผลักดันให้สถาบัน ทางสังคมมีส่วนร่วม พัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง

๒.๔.๒ ความสำคัญของการเสริมสร้าง

ปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความรู้และเจตคติในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัว ในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ทั้งในเรื่องบทบาทหน้าที่ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม การมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงาม คลอดจนปัญหา

^{๗๕} สวทช.การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ,ออนไลน์ แหล่งที่มา : https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/strategy-๑/ , ๑๐ มกราคม ๒๕๖๘

^{๗๖} ตรกมล สนามเขต และ นิชาธิย์ ใจคำวัง , กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้สู่การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะชมรมผู้สูงอายุ ตำบลชัยภูมิ อำเภออุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี ,บทความ ,คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ๒๕๖๕ , หน้า ๑๐๔

^{๗๗} wangmaisakao, ยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ ,ออนไลน์ แหล่งที่มา : <https://www.wangmaisakao.go.th/> (๑๐ มกราคม ๒๕๖๘)

สิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบและสร้างสรรค์^{๗๘}

องค์การอนามัยโลก World Health Organization (๑๙๙๔) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของทักษะชีวิต ดังที่กล่าวว่า ช่วงอายุ ๖ - ๑๖ ปี เป็นช่วงที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ทักษะชีวิต เพราะเป็นช่วงที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม การเรียนรู้ของเด็ก ร่างกายอยู่ในช่วงที่กำลังเจริญเติบโต มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากประสบการณ์ของเด็กเอง จากบุคคล และสื่อต่างๆ ขอบลองทำในสิ่งที่ท้าทายด้วยความสามารถ ต้องการเพื่อนชอบแข่งขัน และแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ต้องการให้ผู้อื่นสนใจ ชอบการยกย่องชมเชย รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง ดังนั้น เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ในเรื่องทักษะชีวิต ช่วงวัยที่เหมาะสมจึงอยู่ในช่วงชั้นที่เด็กเริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก สมควรอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องทำการตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์และให้ความสนใจในการปลูกฝัง ส่งเสริมความเชื่อในเรื่องทักษะชีวิตให้เด็กมีพฤติกรรมป้องกันที่ถูกต้อง เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล และมีสุขภาพจิตที่ดีรวมถึงการป้องกันเยาวชนตั้งแต่แรกเริ่มก่อนที่จะมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมอันจะนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคม^{๗๙}

๒.๔.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้าง

ทักษะชีวิตเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นได้ด้วย ๒ วิธี ได้แก่ เกิดเองตามธรรมชาติ และการสร้างหรือพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตามธรรมชาติหมายถึงเป็นความสามารถที่มีแต่กำเนิด อาจเป็นการถ่ายทอดทางพันธุกรรม เช่น คนบางคนมีบุคลิกภาพดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีสัมพันธภาพที่ดีกับทุกคน สามารถปรับตัวเข้าได้ดี บางคนสุขุมรอบคอบใจเย็นเมื่อเผชิญปัญหาตั้งแต่เกิด ความสามารถเหล่านี้เขาไม่ได้เรียนรู้แต่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ในหลายคนทักษะชีวิตไม่มี ต้องสร้างเสริมพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องช่วยเหลือตามแต่กรณี เพราะแต่ละคนมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน บางคนอาจเรียนรู้ได้เร็ว เกิดการปรับเปลี่ยนมีทักษะชีวิตได้ง่าย แต่บางคนพยายามเสริมสร้างพัฒนาอย่างไรอาจไม่เป็นผล เมื่อเผชิญปัญหายังไม่สามารถมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ เช่น ขาดสัมพันธภาพกับคนอื่น หรือแก้ไขปัญหาวีชีวิตในทางที่ไม่ถูกต้องไม่เห็นคุณค่าตนเองปล่อยให้ชีวิตตกต่ำซ้ำซาก เป็นต้น^{๘๐}

^{๗๘} กระทรวงศึกษาธิการ, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด หน้า ๑๐๔.

^{๗๙} World Health Organization. 1994. In Life Skills Education for Children and Adolescents in School. WHO. หน้า ๑๐๕.

^{๘๐} Kkhamphira Khampi, การสร้างเสริมทักษะชีวิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/639995>, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๗.

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ประกอบไปด้วยความนับถือตนเองเชื่อมั่นในตนเอง และหากได้รับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองไปเรื่อย ๆ ก็จะเข้าสู่ขั้นบรรลุสัจจะแห่งตนเอง^{๘๑}

โคเปอร์สมิท (Coopersmith) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินตนเองจากการกระทำสิ่งต่างๆ และความพึงพอใจในอัตมโนภาพแห่งตนเอง^{๘๒}

วิพาพร บุญวงศ์ กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการทำอะไรรให้ประสบความสำเร็จความมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของตนเองและคนอื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งสามารถสื่อออกมาให้เห็นในรูปของคำพูดและการกระทำ^{๘๓}

กล่าวโดยสรุป มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับตนเอง มีความเชื่อมั่น และมีความรู้สึกที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ตลอดจนสามารถปรับตัวทางอารมณ์ สังคม เผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ พร้อมทั้งสามารถยอมรับเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจได้ดีกว่าบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย อารมณ์ไม่ดี หงุดหงิดง่าย การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างยากลำบาก การขาดความมั่นใจจะส่งผลทำให้คนรอบข้างขาดความสงบสุขไปด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ถิรนนท์ ผิวผา^{๘๔}ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories) ว่า วิจัยรุ่นเกิดการเรียนรู้โดยการสอน การสังเกตจากคนในครอบครัว และคนรอบข้างในสังคมซึ่งวิจัยรุ่น ต้องมีแบบอย่างที่ดีจึงจะเกิดการเรียนรู้ และเกิดพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม

^{๘๑} Maslow, A. H. (2000), The Maslow Nusiness Rreader. New York: John Wiley & Sons, หน้า ๒๖.

^{๘๒} Coopersmith, S, (1 9 8 4) , Self-Esteem Inventories, San Francisco: Consulting Psychologist Press Inc, p, 3, หน้า ๒๖.

^{๘๓} วิพาพร บุญวงศ์. (๒๕๕๑), การเปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์เห็นคุณค่าในตนเองและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบไฮสโคปกับการจัดประสบการณ์แบบ ไฮสโคปกับการจัดประสบการณ์แบบปกติ, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการเรียนรู้พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ถ่ายเอกสาร, (หน้า ๒๖-๒๗)

^{๘๔} ถิรนนท์ ผิวผา, ผลของโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตต่อภาวะซึมเศร้าในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐. หน้า ๑๗

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล และบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนจากลงมือปฏิบัติ และการสังเกต หรือการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ ในชีวิตประจำวันแล้วผู้เรียนสามารถการเรียนรู้นั้นไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในอนาคตได้

กิจกรรมการสร้างและพัฒนาทักษะชีวิต

กิจกรรมที่จะสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตต้องเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพในการสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียน มีดังนี้

๑. กิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมค้นพบความรู้หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ข่าวสาร เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือประสบการณ์ของผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้สับหันหรือศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสื่อต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้สะท้อนตนเองเชื่อมโยงกับชีวิตและการดำเนินชีวิตในอนาคต

๒. กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ลงมือกระทำกิจกรรมลักษณะต่าง ๆ ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมค่าย กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมชมรม/ชุมนุม กิจกรรมโครงงาน/โครงการกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะชีวิตดังนี้

๒.๑ ได้เสริมสร้างสัมพันธภาพและใช้ทักษะการสื่อสาร ได้ฝึกการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ของตนเอง

๒.๒ ได้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้เข้าใจผู้อื่น นำไปสู่การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น รู้จักไตร่ตรองเองทำความเข้าใจและตรวจสอบตนเองทำให้เข้าใจตนเองและเห็นใจผู้อื่น

๒.๓ ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ได้แสดงออกด้านความคิด การพูด และการทำงานมีความสำเร็จ ทำให้ได้รับคำชม เกิดเป็นความภูมิใจและเห็นคุณค่าตนเอง นำไปสู่ความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและสังคม

การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต จึงเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๖๑ โดยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้มากที่สุด ทั้งใน ๘ สาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อันได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมนักเรียน(กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชมรม/ชุมนุม) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

และกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณลักษณะตามนโยบายของสถานศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนา และเสริมสร้างทักษะชีวิตได้ทุกองค์ประกอบของทักษะชีวิต^{๔๕}

๒.๔.๔ ประโยชน์ของการเสริมสร้าง

ประโยชน์ของการเสริมสร้างตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาก็คือ การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ โดยวิธีการสร้างเสริมคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษามีดังต่อไปนี้ (๑) เปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ โดยสร้างเสริมให้เยาวชนค้นพบความรู้ และประสบการณ์ด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติจริง ทั้งนี้ให้มีครูผู้สอนเป็นผู้จัดโอกาส บรรยายภาค สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าแสวงหาความรู้ เพิ่มเติมสามารถนำไปเชื่อมโยงต่อยอดกับความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เกิดเป็นความรู้ใหม่ของผู้เรียนเอง (๒) การมุ่งเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้ว่า เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าก้าวไกลไปในลักษณะ รูปแบบใดบ้างทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีใหม่ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของตนเองและงาน (๓) สร้างเสริมให้ เยาวชนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นไม่จำกัดเฉพาะด้านเฉพาะทางในการช่วยสร้างเสริมให้การเรียนรู้มีความ น่าสนใจ น่าตื่นเต้น ทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และมุมมองที่กว้างขึ้น (๔) สร้างเสริม เยาวชนให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งเกิดจากจิตวิญญาณ อุดมคติ ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ พร้อม เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิต ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการเรียนรู้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา (๕) สร้างเสริมให้สังคมและครอบครัว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพและมีคุณธรรม^{๔๖}

๑.ความสามารถในการรู้จัก เข้าใจตนเอง และผู้อื่น (Self & Empathy Ability:- Ability)หมายถึง ความสามารถในการรู้จักความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อย และบุคลิกภาพ ของตนเอง เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนเห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่นซึ่งแต่ละ มโนทัศน์มีรายละเอียด ดังนี้

๑.๑ การตระหนักรู้ในตนเอง (Self - Awareness) หมายถึง การรับรู้เข้าใจ ความรู้สึกความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้ว่าตนเองกำลังคิดอะไร รู้สึกอย่างไร

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,หนังสือการพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้น พื้นฐาน, หน้า ๒

^{๔๖} ปาณิภรณ์ วีระวงศนันท์ ,การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา, วารสารวณัฏฐองแหกรพุทธศาสนปริทรรศน์ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๔): มกราคม – มิถุนายน หน้า ๑๐๕

และกำลังทำอะไรในขณะนั้น สามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้ รวมถึงสามารถที่จะค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเองได้^{๘๗}

๑.๒ การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem) หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า คั่นพบและ ภูมิใจในความสามารถด้านต่าง ๆ ของตนโดยไม่มุ่งสนใจในเรื่องรูปลักษณ์ภายนอก มีความเชื่อมั่นและ พร้อมที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้^{๘๘} การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชีวิตมีความสุข และประสบความสำเร็จ เด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองจะมีความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง มีความกล้าหาญกระตือรือร้นอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ และ ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เด็กที่ติดยาเสพติด การยกพวกตีกัน เกร่อ้นธพาล ล่าส่อนทางเพศ เฉื่อยชา และไม่อยากเรียนรู้ มีสาเหตุจากการที่เขาค้นหาตัวเองไม่พบจึงขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง^{๘๙}

๒.๔.๕ เป้าหมายของการเสริมสร้าง

เป้าหมายของการเสริมคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับโลกสร้างขึ้นจากความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษก่อนหน้านี้ที่ประสานงานโดยสหประชาชาติและประเทศสมาชิก การรณรงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษเริ่มขึ้นในพ.ศ. ๒๕๔๓ และสิ้นสุดในพ.ศ. ๒๕๕๘ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมโดยมุ่งเน้นเรื่องจัดปัญหาความหิวโหย ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การไม่รู้หนังสือ ความเจ็บป่วยและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษโดยส่วนใหญ่ โดยประเทศไทยได้ใช้แนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นแนวทางให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การเพิ่มศักยภาพของประชาชนและชุมชน ประเทศไทยยังมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของโลกด้วยการช่วยเสริมสร้างความสามารถของเพื่อนบ้านในการบรรลุพันธกิจของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษและความพยายามในการพัฒนาในอนาคต^{๙๐}

^{๘๗} (กรมสุขภาพจิต, ๒๕๔๓), คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา, กรุงเทพมหานคร: ร.ส.พ. (หน้า ๒๕)

^{๘๘} Mussen & Others, (1981) Child Development and Personality, 3ed. New York: Harper & Row Publisher, หน้า ๒๕.

^{๘๙} วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. ๒๕๕๓, จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา: กระบวนการทัศน์ใหม่การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ ๓), กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, หน้า ๒๖

^{๙๐} OpenDevelopmentThailand , เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ,บทความ, ออนไลน์ แหล่งที่มา : <https://thailand.opendevlopmentmekong.net/> (๑๑ มกราคม ๒๕๖๘)

ดังนั้น เป้าหมายของการเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน คือการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มี ศักยภาพตามมาตรฐานที่กำหนดในทุกด้าน อาทิ การพัฒนาด้านอารมณ์ การพัฒนาด้านสติปัญญา การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความริเริ่มใหม่ ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เป็นผู้ผู้นำในการพัฒนาและ การมีจิตอาสา นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรม สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาตนเองและสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะ ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ และ การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งการยกย่องเชิดชู เกียรติเด็กและเยาวชนที่ทำความดีเพื่อสังคม ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ต่อไป

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะศตวรรษที่ ๒๑

ในช่วงของคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ คือคริสต์ศตวรรษแรกของคริสต์สหัสวรรษที่ ๓ และเป็น คริสต์ศตวรรษปัจจุบัน โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๒๐๐๑ จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ. ๒๑๐๐ ซึ่งโลกในทุกวันนี้ได้มีการถูกพัฒนาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลมาจากความก้าวหน้า ทางด้าน Technology และนวัตกรรม (Innovation) ต่าง ๆ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง ขณะนี้โลกปัจจุบันได้ก้าวเข้ามาสู่ศตวรรษที่ ๒๑ อย่างเต็มตัว ซึ่งเป็นยุคที่ Digital Technology ที่ เข้ามามีบทบาทและเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต

ปัจจุบันโลกมีวิวัฒนาการความเจริญก้าวหน้าทุกๆ ด้านอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจาก กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะแห่งอนาคตใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ นั้นคือ ทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทย และในฐานะพลเมืองของโลก ที่ มีการดำเนินชีวิตในยุคนี้ ย่อมหนีไม่พ้นที่ต้องตกอยู่ท่ามกลางโลกยุคเทคโนโลยี เศรษฐกิจและการค้า วิวัฒนาการของโลกเครือข่ายการติดต่อสื่อสาร ความสมดุลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและพลังงาน คน ไทยยังติดกับดักวังวนของการเป็นผู้ใช้ ผู้บริโภคขาดการประมาณตนในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เป็นทาส ทางความคิด ไม่สามารถเป็นผู้พัฒนาหรือสร้างสรรค์ต่อยอดการใช้งาน และก้าวไม่ผ่านไปสู่การเป็นผู้ คิดค้นพัฒนานวัตกรรม เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างมีคุณภาพและ เหมาะสม

๒.๕.๑ ความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

ศตวรรษที่ ๒๑ คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นคริสต์ศตวรรษแรกของคริสต์สหัสวรรษที่ ๓ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ปี ๒๐๐๑ จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ปี ๒๑๐๐ ซึ่งกว่า ๑ ใน ๕ ของ สหัสวรรษที่ ๓ หรือ พ.ศ. ๒๕๔๔-พ.ศ. ๒๖๔๓ จากยุคศตวรรษที่ ๒๐ เข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ความ เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิด เครือข่ายโทรคมนาคมดิจิทัลที่สามารถเชื่อมโยงโลกทุกส่วนเข้าด้วยกัน พลเมืองสามารถแลกเปลี่ยน

ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย สะดวกในการติดต่อสื่อสารผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ศตวรรษที่ ๒๐ เช่น คอมพิวเตอร์ และ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและกลายมาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทุกคนต้องมีไว้เพื่อตอบสนองต่อการก้าวทันการเติบโตของโลก

โลกในยุศตวรรษที่ ๒๑ นั้นถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เป็นยุคโลกาภิวัตน์ อีกนัยหนึ่งนั้นหมายถึง ยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งเป็นผลจากการนำเครือข่ายโทรคมนาคมดิจิทัลมาใช้ ร่วมกับการพัฒนานวัตกรรมและวิทยาการต่างๆ ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้รวดเร็วมากขึ้น เช่น การทำธุรกรรมทางการเงิน การติดต่อประสานงาน การประชุมทางไกลหรือการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้จะเห็นได้ว่าทักษะทางเทคโนโลยีนั้นถือเป็นทักษะหนึ่งที่คนในยุคนี้จะต้องมี และรวมไปถึงทักษะสำคัญที่ใช้ในการสื่อสาร เช่น ภาษา ถือเป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน และด้วยการที่เกิดวิทยาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้ามากขึ้น จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างๆ เป็นไปด้วยความง่ายดายมากขึ้นในทุกมิติ ซึ่งสิ่งนี้มีทั้งข้อดีและผลกระทบ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการควบคุมในด้านการใช้อินเทอร์เน็ตและทักษะในการเลือกเฟ้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ด้วย

ทักษะสำคัญจำเป็นในโลกศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วยทักษะที่เรียกตามคำย่อว่า 3Rs + 8Cs

3Rs ประกอบด้วย อ่านออก (Reading) เขียนได้ (WRiting) คิดเลขเป็น (ARithmetics)

8Cs ประกอบด้วย

๑) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

๒) ทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)

๓) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

๔) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross - cultural Understanding)

๕) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration Teamwork and Leadership)

๖) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy)

๗) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy)

๘) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) ความมีเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ หมายถึง ความสามารถที่มนุษย์ในยุคนี้พึงมี และจะต้องพัฒนา เพื่อให้สามารถเตรียมตัวสำหรับความท้าทายในการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต ซึ่งทักษะ ดังกล่าวนี้นี้เป็นทักษะที่ต้องใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง และคาดไม่ถึงอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๑}

วิภาวี ศิริลักษณ์ ได้ให้ความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่าทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ หมายถึง ความสามารถที่บุคคลพึงมีเพื่อเตรียมตัวสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ความท้าทายของสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ ๒๑^{๑๒} กลุ่มความรู้ ทักษะ และนิสัยการทำงาน ที่เชื่อว่าจะสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิตเพื่อประสบความสำเร็จ ทักษะเหล่านี้ เป็นผลจากการพัฒนากรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (๒๑st Century Learning Framework) โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (The Partnership for ๒๑st Century Skills) เบอร์นี ทริลลิง และชาลส์ แฟเดล (Bernie Trilling & Charles Fadel) ได้เสนอในหนังสือ ๒๑st Century Skills: Learning for Life in Our Times (๒๐๐๙) เป็นสมการ ๓Rs ๗Cs = ทักษะแห่ง ศตวรรษที่ ๒๑ โดย ๓Rs ประกอบด้วย ทักษะการรู้หนังสือ ได้แก่ Reading (ทักษะการอ่าน), Writing (ทักษะการเขียน) และ Arithmetic (ทักษะเลขคณิต) ส่วน ๗ Cs ประกอบด้วย ทักษะ ๗ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา(critical thinking and problem solving)
 - ๒) ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ(communications, information, and media literacy)
 - ๓) ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership)
 - ๔) ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม(creativity and innovation)
 - ๕) ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(computing and ICT literacy)
 - ๖) ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (career and learning self-reliance)
- และ

^{๑๑} ประณิ ประจัญบาน และ อนุชา กอนพวง, “การวิจัยและพัฒนาแบบวัดทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา”, รายงานการวิจัย, (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๙).

^{๑๒} วิภาวี ศิริลักษณ์, “การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๑๕๕-๑๖๕.

๗) ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (cross-cultural understanding)

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ได้ให้ความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่าเป็นทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองและพลโลก รวมถึงการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ ๒๑ เช่น ทักษะ ๔C คือ ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานเป็นทีม (Collaboration) ถือว่าเป็นทักษะชุดใหม่ที่จำเป็นในบริบทของศตวรรษใหม่ เช่น ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technologies-(CTs) ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึงวิวัฒนาการของโลกที่เปลี่ยนไป การพึ่งพาอาศัยในระดับโลกที่เพิ่มมากขึ้นและภูมิทัศน์ในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป^{๙๓}

Partnership for ๒๑st Century Skills ได้ให้ความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่า ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ หมายถึง ทักษะที่สำคัญที่นักเรียนพึงมีเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิต^{๙๔}

Joke & Natalie กล่าวว่า ภาศึเพื่อทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ หรือ P๒๑ พัฒนาขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีเป้าหมายในการวางตำแหน่งทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ศูนย์การศึกษา ๑๒ ภาศึเพื่อทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นองค์กรระดับชาติที่เกิดขึ้นในปี ๒๐๐๑ ด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและหลายองค์กรจากภาคเอกชน เช่น Apple Computer, Cisco Systems, Dell Computer Corporation, Microsoft Corporation, National Education Association เป็นต้น สรุปได้ว่า การเรียนการสอนและการประเมินทักษะศตวรรษที่ ๒๑ (Assessment and Teaching of ๒๑st Century Skills, ATCS) ถูกพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการระหว่างประเทศการสนับสนุนจากซิสโก้ (Cisco) อินเทล (Intel/ ไมโครซอฟท์ (Microsoft) โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การให้คำจำกัดความของการดำเนินงานที่ชัดเจนของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับการออกแบบนวัตกรรม การประเมินผลงานเพื่อนำไปใช้ในห้องเรียน^{๙๕}

Pearson Education, Inc. ได้ให้ความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่า ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ หมายถึง ความสามารถพิเศษที่เด็กจะต้องพัฒนาเพื่อให้สามารถเตรียมตัวสำหรับความ

^{๙๓} สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ปฏิรูปการศึกษาขึ้นพื้นฐานเพื่อเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓.

^{๙๔} Partnership for 21st Century Skills, *Are They Really Ready to Work*. [Online], from: http://www.p21.org/storage/documents/FINAL_REPORT_PF09-29-06.pdf [๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗].

^{๙๕} Joke & Natalie, *21st CENTURY SKILLS*, [Online], from: [http://opite.pbworks.com/w/file/61995295/White%20Paper%2021stCS Final ENG def2.pdf](http://opite.pbworks.com/w/file/61995295/White%20Paper%2021stCS%20Final%20ENG%20def2.pdf) [๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗].

ท้าทายในการทำงานและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ Fisher and Frey (๒๐๐๘, pp.๓๒-๓๗) กล่าวว่า การเตรียมนักเรียนให้เชี่ยวชาญทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ มีวิธีการ ๓ อย่าง ที่ครูสามารถใช้รับมือกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ความต้องการของนักเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ วิธีดังกล่าว ได้แก่ ๑) การพิจารณาหน้าที่การใช้งานมากกว่าตัวเครื่องมือ ๒) การทบทวนนโยบายด้านเทคโนโลยี และ ๓) การพัฒนาความคิดของนักเรียนผ่านการสอนอย่างจริงจัง^{๙๖}

Hardy กล่าวว่า ภาศเพื่อทักษะศตวรรษที่ ๒๑ ที่มีบริษัทสมาชิกรวมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น แอปเปิ้ล, Microsoft และ McGraw-Hill Education ได้วางแผน ๖ จุดแบบครบวงจรสำหรับวิสัยทัศน์ร่วมกันสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งจะรวมถึงวิชาหลักเนื้อหาศตวรรษที่ ๒๑ เช่น การรับรู้ทั่วโลกและความรู้พลเมือง การเรียนรู้และทักษะการคิด เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้บริบท การรู้ไอซีที ทักษะชีวิต เช่น ความเป็นผู้นำมีจริยธรรมและความรับผิดชอบทางสังคมและการประเมินผลที่สามารถวัดสิ่งที่ขบคิดและทักษะชีวิต^{๙๗}

Hunsaker ได้กล่าวถึง ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ว่า ประสิทธิภาพของความคิดสร้างสรรค์ระดับชาติและระหว่างประเทศที่ขยายและเสริมสร้างหลักสูตรของโรงเรียน ยังเป็นเป้าหมายของโปรแกรมการพัฒนาของหลักการทักษะศตวรรษที่ ๒๑ ตัวอย่างเช่น ภารกิจที่ระบุไว้ในอนาคต การแก้ปัญหาหลักสูตรนานาชาติ คือ การพัฒนาความสามารถของคนหนุ่มสาวทั่วโลกในการออกแบบและการส่งเสริมใช้ความคิดสร้างสรรค์ในอนาคต ผ่านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของปัญหาโลกแห่งความจริง^{๙๘}

จากความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถของพลเมือง เป็นทักษะที่พึงมีเพื่อใช้ในการทำงาน การเรียนรู้ การดำรงชีวิต รู้จักคิด รู้จักแก้ไขปัญหา มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้อยู่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีรูปแบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมถึงวิวัฒนาการของโลกที่เปลี่ยนไปให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

^{๙๖} Pearson Education, Inc., **Empowering 21st century learners**. [Online], from: <http://www.pearsonschool.com/index.cfm?locator=PSZjZc> [๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗].

^{๙๗} Hardy, L. The Skill Set: What do Graduates Need to be Successful in the 21st Century. **American School Board Journal**, 11: (2007). 19-28.

^{๙๘} Hunsaker, S. L. Outcomes of Creativity Training Programs. **Gifted Child Quarterly**, (2005). 49: 292-299.

๒.๕.๒ ความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

ศตวรรษที่ ๒๑ นั้นครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๐๑-๒๑๐๐ ความสำคัญของศตวรรษที่ ๒๑ ว่า เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น รุนแรง และไม่แน่นอนความรู้เปลี่ยนชุด องค์กรสารสนเทศเพิ่มแบบระเบิด คนถูกระเบิดรอบทิศ ในขณะที่วัตถุมากขึ้น จิตวิญญาณจางลง นอกจากนี้โลกยังเชื่อมโยงถึงกันหมด คนเปลี่ยน ชีวิตเปลี่ยน งานเปลี่ยน

อีวจ์ เกลานี ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่า “การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ ๒๑” ที่โลกกำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่นานาประเทศมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของสังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการกำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษาของไทยที่จะต้องเน้นการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อดำรงชีวิตและให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในอนาคต มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะและทักษะของผู้เรียนในทักษะพื้นฐานต่างๆ เช่น การคำนวณและการอ่านเขียนยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ในอนาคตการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ไปพร้อมๆ กัน ทักษะที่สำคัญเช่น การปรับตัว การคิดเป็นระบบ การสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งเป็นทักษะที่นำไปใช้ได้ สถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันที่คนรุ่นใหม่จะเปลี่ยนงานข้ามสาขาวิชาชีพซึ่งเป็นเรื่องที่ท้าทายความสามารถในการนำทักษะที่มีไปปรับใช้ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้^{๙๙}

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (The Twenty-First Century Skills) สังคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ แตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายของประชากร สื่อสารสนเทศเทคโนโลยี และทรัพยากรต่างๆ จากทั่วทุกมุมโลกเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การติดต่อสื่อสาร ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต^{๑๐๐}

Whitehead อธิบายว่า วิธีชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ ๒๑ มีความแตกต่างจากอดีตอย่างสิ้นเชิง มีความเปิดกว้าง ยอมรับ และให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้และข่าวสารที่หลากหลายมี

^{๙๙} อีวจ์ เกลานี, การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.unicef.org/thailand/th/stories/การศึกษาสำหรับศตวรรษที่-21> [๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๖].

^{๑๐๐} สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.truelookpanya.com/education/content/66054> [๒๔ ธันวาคม ๖๖].

ความจำเป็นอย่างยิ่งในการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้คนในศตวรรษที่ ๒๑ จึงไม่สามารถใช้ความรู้และทักษะบางอย่างในอดีตมาแก้ปัญหาในปัจจุบันได้ดี การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ จึงไม่ใช่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่คือ การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้คน โดยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ ๑) ทักษะพื้นฐาน ความสามารถ อ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ การใช้เหตุผล ๒) ทักษะการคิดการแก้ปัญหา ๓) ทักษะการติดต่อสื่อสาร ๔) ทักษะการใช้เทคโนโลยี ๕) ทักษะการใช้ชีวิต^{๑๐๑}

นันทวัน จันทร์กลั่น ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยสรุปไว้ว่า การกำหนดความสำคัญและแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการศึกษาทุกระดับเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง จึงจำเป็นต้องบูรณาการทั้งด้านศาสตร์ต่างๆ และบูรณาการการเรียนในห้องเรียนและชีวิตจริง^{๑๐๒}

วรางคณา ทองนพคุณ ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยสรุปไว้ว่า การเรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ให้พลเมืองมีทักษะที่จำเป็นในสังคมแห่งความเป็น ปัจจุบันนี้ โดยเน้นที่องค์ความรู้ทักษะ เพื่อใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิต โดยอ้างถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (Partnership For ๒๑st Century Skills) ที่มีชื่อย่อว่า เครือข่าย^{๑๐๓}

สุวิทย์ เมษินทรีย์ ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นยุคแห่งความสุดโต่ง ยุคของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความรู้นวัตกรรมต่างๆ คืออำนาจ ดังนั้น จึงต้องมีความสำคัญต่อการสอนให้เด็กใช้ความรู้เพื่อพัฒนาชาติต่อไปในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเปลี่ยนความคิดและสร้างประสบการณ์ให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และเมื่อสิ่งต่างๆ เริ่มเปลี่ยนไปการสอนจะต้องไม่เป็นแบบแพ็คดอกหรือทิ้งคนใดคนหนึ่งไว้ข้างหลัง การให้โอกาสเฉพาะคนเก่งและละทิ้งเด็กเรียนอ่อน แต่จะต้องเป็น

^{๑๐๑} Whitehead, A. N., *Introduction Business adrift*, (New York: McGraw-Hill, 1931).

^{๑๐๒} นันทวัน จันทร์กลั่น, “การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพในการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 : โรงเรียนบ้านเนินมะปราง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน*, (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๗).

^{๑๐๓} ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และวรางคณา ทองนพคุณ, “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต 21st Century Skills: The Challenges Ahead”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๖), หน้า ๘-๙.

ลักษณะของการช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความท้าทายของผู้บริหารการศึกษาและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องมาร่วมกันคิดว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีคิดแบบเดิม และหันมาตอบโจทย์โลกได้หรือไม่ นอกจากนี้ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (๒๕๕๕) ยังชี้ถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ ๒๑ กับความเชื่อมโยงมาสู่ภาคการศึกษา (Education) ว่า ครู ผู้บริหารการศึกษา ผู้ที่เกี่ยวข้องจะถูกคาดหวังสูงมาก การบริหารที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และเราจะสอนให้เด็กรู้จักการปลดล็อกข้อจำกัดต่างๆ อย่างไร รวมไปถึงการบริหารงานภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การที่จะสอนให้เด็กมีความสามารถในการสร้างความสมดุลทางความคิดระหว่างสองสิ่งนี้ได้ อย่างไรนั้น สิ่งที่ต้องหล่อหลอมให้เด็ก คือ ๕ killset ที่ผู้บริหารการศึกษาและครูที่มีหน้าที่โดยตรงในการสร้างหลักสูตรและกิจกรรม คือ

- ๑) Learn to Live เรียนเพื่อจะรู้จักใช้ชีวิตอยู่บนโลก
- ๒) Learn to Love สอนให้เด็กรู้จักโลก รักคนอื่นรักตนเอง
- ๓) Learn to Learn สอนให้เด็กรู้ว่าทำไมจึงต้องเรียน เรียนที่ไหน เรียนอย่างไร เรียนแล้วจะไปใช้ทำอะไร และ
- ๔) Love to Learn เด็กรักที่จะเรียนรู้ไปตลอดชีวิต โดยกระบวนการเรียนรู้ต้องมีลักษณะให้เด็กพบเจอประสบการณ์ล้ำค่าที่จะแชร์ให้คนอื่นทราบ และต้องสร้างให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่ง^{๑๐๔}

สรุปความสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชากรในประเทศ เพื่อเตรียมไปสู่สังคมโลกมีวิวัฒนาการทางด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว การติดต่อสื่อสารที่ประชากรโลกที่เชื่อมโยงกัน การรับเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารมากมาย มีการรับวัฒนธรรมที่หลวม ากหลวม โลกการทำงานเปลี่ยนไป การติดต่อสื่อสารข้ามสายงาน การทำงานเป็นทีมบูรณาการกันมากขึ้น โดยใช้ที่ทักษะหลากหลาย จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในโลกปัจจุบัน ดังนี้ ๑) ทักษะพื้นฐาน อ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ การใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ๒) ทักษะการคิด ใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหา ๓) ทักษะการทำงาน ประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ๔) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เข้าใจการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเท่าทัน บริหารจัดการเทคโนโลยี คำนึงถึงจริยธรรมและเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ๕) ทักษะการใช้ชีวิต

^{๑๐๔} สุวิทย์ เมษินทรีย์, “ถึงเวลาปฏิวัติการสอนความท้าทายของครูในศตวรรษที่ ๒๑”, สรุปการเสวนาหัวข้อโลกเปลี่ยนการบริหารจัดการที่ท้าทายของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในงาน EDU2012, (กรุงเทพมหานคร: ประชาชาติธุรกิจ, ๒๕๕๕).

แสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น คำนึงถึงสังคม มีคุณธรรม มีความเป็นไทย เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๒.๕.๓ องค์ประกอบของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและให้ความหมายเกี่ยวกับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (Partnership For ๒๑ Century Skills) ของครูในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำมาเป็นแนวทางการ ทำวิจัยในครั้งนี้ โดยจะนำเสนอต่อไปนี้

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ได้ให้ความหมายของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ (The Twenty-First Century Skills) สังคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ แตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้าย ของประชากร สื่อสารสนเทศเทคโนโลยี และทรัพยากรต่างๆ จากทั่วทุกมุมโลกเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การติดต่อสื่อสาร ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความแตกต่างจาก กอติต่ออย่างสิ้นเชิง มีความเปิดกว้าง ยอมรับ และให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้และข่าวสารที่หลากหลาย โดยทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย ทักษะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) ทักษะพื้นฐาน คือ ความสามารถค้นคว้าหาความรู้จากทรัพยากรการเรียนรู้และ แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย อ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ การใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การเงินสังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

๒) ทักษะการคิด คือ ความสามารถใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นต้น

๓) ทักษะการทำงาน คือ ความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี ริเริ่มงานอย่างสร้างสรรค์และขยันทำงาน สร้างหุ้นส่วนธุรกิจ เป็นต้น

๔) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ความสามารถรับรู้ เข้าใจการใช้และการจัดการ สื่อสารสนเทศ เปิดใจรับสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเท่าทัน บริหารจัดการเทคโนโลยี เรียนรู้ เทคนิควิทยาการต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม คำนึงถึงจริยธรรมและ เป็นประโยชน์ทั้งของตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

๕) ทักษะการใช้ชีวิต คือ ความสามารถแสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้มีความ มั่นใจในตัวเอง กระตือรือร้นในความรู้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความ รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดี รู้และเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม คิดถึง

ภาพรวมโลก มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรม มีความเป็นไทย เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์^{๑๐๕}

ทวิศักดิ์ จินตานุรักษ์ กล่าวว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เป็นกลุ่ม ความรู้ทักษะ และนิสัยการทำงาน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะดังกล่าวนี้เป็นผลจากการพัฒนากรอบความคิด การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ให้พลเมืองมีคุณภาพและเตรียมพร้อมที่จะมีชีวิตในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เบอร์นีทริลลิง และชาร์ลส์ เฟเดล (Bernie Trilling & Charles Fadel) ได้เสนอในหนังสือ ๒๑ " Century Skills: Learning for Life in Our Times (๒๐๐๙) เป็นดังนี้ ๓Rs ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้หนังสือ ได้แก่ ๑) Reading ทักษะการอ่าน ๒) Writing ทักษะการเขียน ๓) Arithmetic ทักษะเลขคณิต และ ๗Cs ประกอบด้วยทักษะ ๗ ด้าน คือ ๑) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา เป็นการคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ ๒) ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ เป็นการสื่อสารอย่างซับซ้อนและการประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อต่างๆ ๓) ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการนำผู้อื่นและความรับผิดชอบแบบกระจายบทบาท ๔) ด้านการสร้างสรรคและนวัตกรรม เป็นการใช้จินตนาการ การประยุกต์และการประดิษฐ์ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่เรื่องใหม่ ๕) ด้านคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความรู้แหล่งสารสนเทศและสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศและสามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ ๖) ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดีมีความสามารถในการจัดการ ทำงานและเรียนรู้อย่างอิสระ ๗) ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ มีปฏิสัมพันธ์ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำงานกับทีมงานที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ดี^{๑๐๖}

ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ กล่าวว่า ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นยุคไอที ยุคสารสนเทศจำนวนความรู้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ความรู้ทางการแพทย์ ความรู้ทางการแพทย์โรคภัยและการวินิจฉัยโรคเกิดใหม่ทุกวัน ไส้ไม่ทัน เป็นไปไม่ได้ที่จะจดจำได้ทั้งหมด ดังนั้น เราไม่ได้ต้องการเด็กที่รู้เยอะๆ ไม่ต้องการเด็กที่ท่องเก่งเพียงอย่างเดียว แต่เราต้องการผู้เรียนหรือพลเมืองที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ มีทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) มีทักษะการใช้ชีวิต (Life Skill) สำหรับ

^{๑๐๕} สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, “แนวทางการจัดศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย”, *วารสารครุศาสตร์*, ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๑): ๒๑๘-๒๓๙.

^{๑๐๖} ทวิศักดิ์ จินตานุรักษ์, “ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0”, *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๔-๒๙.

โลกศตวรรษที่ ๒๑ นั้นนอกจากการเรียนรู้สาระวิชาหลักแล้ว พลเมืองควรจะได้รับเนื้อหาแนวคิดสำคัญประกอบด้วย ๑) ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ๒) ความรู้เกี่ยวกับ การเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economic, Business and Entrepreneurial Literacy) ๓) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Cvial Literacy) ๔) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) และ ๕) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Literacy)^{๑๐๗}

อัครเดช นิละโยธิน ได้กล่าวว่า ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ชั้นพื้นฐานนั้นหมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในองค์ประกอบหลัก ดังนี้

๑) ทักษะชีวิตและอาชีพ หมายถึง ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว แสดงออกถึงการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวบรวมความคิดเห็น เข้าใจในความคิดที่แตกต่าง การริเริ่มและการกำกับดูแลตนเองได้ มีการจัดการเป้าหมายและกำหนดเวลา สามารถทำงานได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การพูดและฟังอย่างมีกาลเทศะปฏิบัติตนโดยมีสัมมาคารวะให้ความเคารพกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความรับผิดชอบ มีการตั้งเป้าหมายและทำให้บรรลุเป้าหมาย มีการจัดลำดับความสำคัญ การวางแผนและการบริหารงาน มีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

๒) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี หมายถึง ทักษะด้านสารสนเทศ การเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ใช้ข้อมูลอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ มีการเข้าถึงและใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมหรือถูกกฎหมาย มีทักษะด้านสื่อ การเข้าถึงและใช้สื่ออย่างมีจริยธรรมหรือถูกกฎหมาย ใช้สื่อเหมาะสมและใช้ประโยชน์สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการวิจัยการจัดการประเมินผลและการสื่อสารข้อมูล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมหรือถูกกฎหมาย

๓) ทักษะการสื่อสาร การสื่อสารความคิด มีการสื่อสารความคิดอย่างมีประสิทธิภาพมีการติดต่อสื่อสารได้หลากหลาย มีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพตั้งใจฟัง เข้าใจความหมาย

๔) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม หมายถึง มีพฤติกรรมที่คิดอย่างสร้างสรรค์มีการใช้เทคนิคในการสร้างความคิด มีความคิดใหม่ มีวิเคราะห้และประเมินความคิดของตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ มีการพัฒนาดำเนินการ และมีการสื่อสารความคิดใหม่ เปิดใจรับสิ่งใหม่ ยอมรับความแตกต่าง มีความเข้าใจคำว่าความล้มเหลว การดำเนินการด้านนวัตกรรม มีการสนับสนุน มีการดำเนินการ มีการนำไปใช้

^{๑๐๗} ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, วิถีสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=S0j6Gs2wNjk> [๒๑ มีนาคม ๒๕๖๗].

๕) ทักษะการเรียนรู้ มีพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ มีการทำงานอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับผู้อื่น มีการดำเนินการด้านนวัตกรรมใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา แก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ มีการคิดอย่างเป็นระบบมีการตัดสินใจ มีการแก้ปัญหา การเรียบเรียงความคิดและมุมมอง

๖) ทักษะการร่วมมือ พฤติกรรมการแสดง ที่มีประสิทธิภาพมีการให้ความเคารพกับความจริงใจกับเพื่อนร่วมงาน เห็นคุณค่าของผู้ร่วมงาน ยึดหยุ่นกับสภาพแวดล้อมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม มีความเต็มใจในการที่จะประนีประนอม^{๑๐๘}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ กล่าวว่า ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เกิดขึ้นมีหลายกลุ่มความคิด และมีหลายกลุ่มวิเคราะห์แล้วจะอยู่ในกลุ่ม ๗ ประการนี้เป็นหลักสำคัญ ดังนี้ ๑) ทักษะทางด้านเทคโนโลยี (Computing and ICT Literacy) เป็นทักษะที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ยุคศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเรียนรู้และสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสารที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและอย่างกว้างขวาง

๒) ความสนใจใคร่รู้และมีจินตนาการ (Curiosity and Imagination) ในโลกแห่งศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ใหทันต่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับการอยู่ในศตวรรษที่ ๒๑

๓) การคิดวิจารณ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) การวิเคราะห์ สังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ ว่าอะไรดีไม่ดี เหมาะสมไม่เหมาะสมอย่างไร อะไรเป็นข้อเท็จจริงอะไรเป็นข้อคิดเห็น แก้ปัญหาที่มีเหตุผลและชาญฉลาด

๔) ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม (Creating and Innovation) ทักษะในการคิดอะไรใหม่ๆ การแก้ปัญหายังต้องใช้ความคิดใหม่ๆ ซึ่งจะตามมาด้วยนวัตกรรมที่เกิดจากความคิดใหม่ๆ นั้น

๕) ทักษะในการสื่อสารและร่วมมือกัน (Communication and Collaboration) ศตวรรษที่ ๒๑ เครือข่ายที่คนจะติดต่อถึงกันผ่านเทคโนโลยีและการสื่อสารในรูปแบบใหม่ความสามารถทางด้านนี้จึงมีความจำเป็นเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ

๖) การคิดในเชิงธุรกิจและทักษะประกอบการ (Corporate and Entrepreneurial Spirit) เป็นทักษะในเชิงการดำเนินงานทางธุรกิจและการค้า ซึ่งจะเป็ลักษณะของโลกในยุคศตวรรษที่ ๒๑ อย่างชัดเจน การพัฒนาทักษะนี้จะทำให้เกิดความพร้อมในการทำงานด้านเศรษฐกิจและการค้า

^{๑๐๘} อัครเดช นิละโยธิ, “ตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับการศึกษาขั้น พื้นฐาน: การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง”, *ดัชนีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดัชนีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒-๑๕.

๗) ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและการสนใจต่อโลก (Cross-Cultural & Global Awareness) เป็นทักษะที่สะท้อนเครือข่ายของโลกยุคใหม่ที่มาพร้อมกับแนวคิดโลกาภิวัตน์ที่คนในสังคมโลกจะต้องรู้จักคนอื่นๆ โดยเฉพาะในโลกอื่นที่ไม่ใช่โลกของตนเอง การรู้จักวัฒนธรรมอื่นมีทั้งเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันและเป้าหมายในเชิงเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน^{๑๐๙}

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ กล่าวว่า ทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองและการทำงานในศตวรรษที่ ๒๑ นั้น แตกต่างจากศตวรรษที่ ๒๐ บางทักษะแม้จะมีลักษณะที่ถาวร (Perennial skills) กล่าวคือ มีความสำคัญเช่นกันในทุกยุคทุกสมัยไม่ใช่เฉพาะในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะเดิมที่ควรจะมี ได้แก่ ทักษะ ๔C คือ การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creativity) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานเป็นทีม (Collaboration) และทักษะใหม่ที่ควรมีถือเป็นทักษะชุดใหม่ที่เป็นไปในบริบทของศตวรรษใหม่นี้ ได้แก่ ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม^{๑๑๐}

ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ กล่าวว่า แนวคิดทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่างองค์ประกอบใหญ่ๆ ดังนี้

๑) วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ คำว่า "วิชาแกน" (Core Subjects) นี้หมายรวมถึงวิชาต่อไปนี้ ภาษาอังกฤษ การอ่านหรือศิลปะการใช้ภาษา ภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการปกครองและหน้าที่พลเมือง

๒) ทักษะเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นทักษะที่ต้องได้รับการเตรียมความพร้อมสู่ชีวิตและสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้นนอกจากผู้เรียนคนอื่นๆ ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) คิดสร้างสรรค์ คือ การใช้เทคนิคการสร้างความคิดที่หลากหลาย การสร้างความคิดใหม่และที่มีคุณค่า รวมถึงการวิเคราะห์ ประเมิน ปรับ และขยายความคิดของตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ คือ การพัฒนาใช้และสื่อสารความคิดอย่างสร้างสรรค์ เปิดรับมุมมองที่ใหม่และความหลากหลาย มีนวัตกรรมในงานที่ทำและเข้าใจข้อจำกัดในการรับแนวคิดใหม่ ต่อยอดความคิดสร้างสรรค์เพื่อใช้ประโยชน์ในการสร้างนวัตกรรม

๓) การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) คือ การใช้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้เหตุผลหลายชนิดที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ เช่น นิรนัย

^{๑๐๙} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, **หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๗), หน้า ๕-๘.

^{๑๑๐} สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, **ปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑-๑๘.

(Deductive) อุปนัย (Inductive) ใช้การคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ระบบที่ซับซ้อนแต่ละส่วนย่อยในภาพใหญ่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรและส่งผลต่อภาพใหญ่อย่างไร การวิเคราะห์และประเมินประจักษ์พยานข้อโต้แย้งข้อกล่าวอ้างอย่างมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์และประเมินมุมมองและทางเลือกต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสะท้อนความคิดอย่างวิพากษ์ต่อประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ สามารถแก้ปัญหาที่ไม่คุ้นเคยด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ และถามคำถามที่มีความสำคัญเพื่อสร้างความกระจ่างและนำไปสู่คำตอบที่ดีกว่าเดิม

๔) การสื่อสารและการร่วมมือทำงาน (Communication and Collaboration) มีการสื่อสารที่ชัดเจน สามารถแสดงความคิดอย่างมีประสิทธิภาพด้วยทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์และอวัจนภาษาในรูปแบบและบริบทที่หลากหลายได้ มีการรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ ค่านิยม เจตคติ และเจตนา การสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันดี เช่น การให้ข้อมูล การสอน การสร้างแรงจูงใจ การชักจูง สามารถใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายคำนึงถึงผลกระทบของสื่อและเทคโนโลยี ที่เลือกใช้ได้ ร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงาน สามารถทำงานเป็นทีมที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นและเต็มใจ ยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของส่วนรวม

๕) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information, Media and Technology Skills) ในโลกปัจจุบันเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการรู้ด้านสารสนเทศ (Information Literacy) เข้าถึงและประเมินสารสนเทศ (Access and Evaluate Information) เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เพื่อให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพในแง่ของเวลาในการใช้งาน และแหล่งข้อมูล และสามารถประเมินสารสนเทศอย่างถูกต้อง มีการใช้และจัดการสารสนเทศอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ มีความเข้าใจพื้นฐานที่ถูกต้องทางจริยธรรมและกฎหมายเพื่อเข้าถึงและใช้ข่าวสาร รวมไปถึงการสร้างผลผลิตทางสื่อ เข้าใจและใช้เครื่องมือสร้างสื่อที่เหมาะสม รวมถึงเข้าใจและแสดงการตีความในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๖) ทักษะชีวิตและการทำงาน สามารถทำงานและใช้ชีวิตต้องการมากกว่าทักษะการติดและความรู้ในเนื้อหา ความสามารถในการใช้ชีวิตและการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้นในยุคแห่งการแข่งขันนี้ ต้องมีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับตัวต่อบทบาทต่างๆ ที่ได้รับรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้บรรยากาศแห่งความคลุมเครือและเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ยืดหยุ่น ใช้ข้อมูลย้อนกลับอย่างมีประสิทธิภาพสามารถจัดการต่อคำวิจารณ์ในเชิงบวก สามารถเจรจาและสร้างความสมดุลระหว่างมุมมองและความเชื่อที่หลากหลายในสิ่งแวดล้อมแบบพหุวัฒนธรรมได้ ความเป็นผู้นำและความรับ

ผิดชอบ ชี้แนะและนำผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ใช้ประโยชน์จากจุดเด่นของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นเพื่อให้บรรลุความสำเร็จของตนเอง^{๑๑๑}

วิจารณ์ พานิช ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ว่าการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการเตรียมคนไปเผชิญความเปลี่ยนแปลง "ครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑" ครูต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ ดังนี้

๑) สารวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาอังกฤษ การอ่าน การใช้ภาษา ภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์

๒) ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ มีความรู้ความสามารถ ดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

๓) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของเพื่อเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทักษะด้านนี้ ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

๔) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ทักษะในด้านนี้ ได้แก่ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อ ความรู้ด้านเทคโนโลยี

๕) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ ดังต่อไปนี้ ต้องมีความยืดหยุ่นและการปรับตัว การละเป็นตัวของตัวเอง App Store

ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้นำหรือผู้ผลิตและความรับผิดชอบ เชื่อถือได้ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ

๖) ระบบสนับสนุนการศึกษาของศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย มาตรฐานและการประเมินของศตวรรษที่ ๒๑ หลักสูตรและการสอนของศตวรรษที่ ๒๑ การพัฒนาทางวิชาชีพของศตวรรษที่ ๒๑ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของศตวรรษที่ ๒๑^{๑๑๒}

^{๑๑๑} ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, การประเมินทักษะแห่งศตวรรษที่ 21, (นครปฐม: สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๕-๘.

^{๑๑๒} วิจารณ์ พานิช, วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖-๑๘.

สุขุม เฉลยทรัพย์ และคณะกล่าวถึง แนวคิดสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อให้คนไทยมีความรู้เป็นพื้นฐานเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างมี "สัมมาชีพ" เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและมีความสุขในชีวิต มีองค์ประกอบ ดังนี้

๑) จิตสำนึกต่อโลกคือ ความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อมและของโลกจะต้องมีความรู้แนวคิดในการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง มีจิตสำนึกต่อโลก มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสาดูแลสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถที่จะเรียนรู้และทำงานร่วมกับคนต่างวัฒนธรรมที่หลากหลาย และสามารถสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้

๒) ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ การเป็นผู้ประกอบการ เป็นทักษะที่จำเป็นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

๓) ความรู้พื้นฐานด้านพลเมือง ต้องมีความรู้ทางด้านกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง

๔) ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสุขอนามัย มีสุขภาพที่แข็งแรง ดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

๕) ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

๖) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม คือ ทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นในอนาคตซึ่งประกอบด้วย

(๖.๑) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม คือ ทักษะการคิดมีการใช้จินตนาการอย่างสร้างสรรค์นวัตกรรมขึ้นมา ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ สตีฟ จ๊อบส์ (Steve Jobs) ผู้ที่เป็นตำนานของการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมอย่าง Apple

(๖.๒) การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา คือ ทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ สามารถคิดแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้

(๖.๓) การสื่อสารและการร่วมมือทำงาน คือ ทักษะในการสื่อสาร ฟัง พูด อ่าน เขียน และการทำงานรวมไปถึงการร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีนั้น เป็นทักษะและความรู้ที่จำเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบันที่จะต้องเรียนรู้เพื่อให้สามารถทันสื่อ มีทักษะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีในกระแสโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย

(๗.๑) ความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ คือ สามารถจัดการพัฒนา จัดเก็บ สืบค้นและแพร่กระจายได้อย่างมีวิจารณญาณ สารสนเทศเพื่อสนับสนุนการทำงานและดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๗.๒) ความรู้พื้นฐานด้านสื่อ มีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อ ต้องรู้เท่าทันสื่อและใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานได้

(๗.๓) ความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญที่ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ระบบการสื่อสารอย่างถูกต้องอย่างชาญฉลาด^{๑๑๓}

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์ ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ ๖ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) วิชาแกน (core subject) วิชาที่จำเป็นต้องเรียนรู้ไว้ คือ วิชาภาษาอังกฤษ การอ่าน ศิลปะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ภาษาต่างประเทศ หน้าที่พลเมือง การปกครอง เศรษฐศาสตร์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

๒) เนื้อหาสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ เนื้อหาในสาขาใหม่ๆ ได้แก่ จิตสำนึกต่อโลกความรู้พื้นฐานด้านการเงินเศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้พื้นฐานด้านพลเมืองและความตระหนักในสุขภาพและสวัสดิภาพ

๓) ทักษะการเรียนรู้และการคิด ประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม ทักษะการทำงานร่วมกันทักษะการเรียนรู้ตามบริบท และพื้นฐานด้านข้อมูลและสื่อ

๔) ความรู้พื้นฐานไอซีที (ICT literacy) ความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ไขปัญหา การใช้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารการผลิตนวัตกรรม และการร่วมมือทำงาน

๕) ทักษะชีวิต คือ ความเป็นผู้นำ ความมีจริยธรรม การรู้จักรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัว การรู้จักเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเองทักษะในการเข้าถึงคน ความสามารถในการชี้นำตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม

๖) การประเมินในศตวรรษที่ ๒๑ การประเมินผลที่แท้จริงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ การประเมินนี้ต้องวัดผลลัพธ์สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ วิชาแกนเนื้อหาสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะการเรียนรู้และการคิด ความรู้พื้นฐานไอซีที และทักษะชีวิต

International Society for Technology in Education (๒๐๑๔) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ดังนี้

^{๑๑๓} สุขุม เฉลยทรัพย์ และคณะ, เทคโนโลยีสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑๘.

๑) ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and innovation) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นทักษะที่สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ ผลิตความรู้และพัฒนา นวัตกรรมที่เป็นผลผลิตและกระบวนการโดยใช้เทคโนโลยี ในด้านการประยุกต์ความรู้ที่มีเพื่อสร้าง กระบวนการใหม่ แนวคิดใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ การสร้างงานที่เป็นต้นแบบเพื่อสื่อถึงตัวตนของ ตนเอง การใช้โมเดลจำลองเพื่อสำรวจระบบและปัญหาที่ซับซ้อน รวมไปถึงการหาแนวโน้มและ คาดการณ์ความเป็นไปได้

๒) การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน (Communication and collaboration) การ สื่อสารและการทำงานร่วมกัน เป็นทักษะที่สามารถสื่อสาร และมีปฏิสัมพันธ์ให้ความร่วมมือในการ ทำงาน และเผยแพร่ร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ผู้เชี่ยวชาญและบุคคลอื่นๆ ได้ โดยใช้สื่อดิจิทัลและ สภาพแวดล้อมทางดิจิทัลต่างๆ โดยสื่อสารข้อมูลและแนวความคิดไปสู่บุคคลอื่นได้อย่างมี ประสิทธิภาพโดยใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เข้าใจเข้าถึงได้ง่าย เข้าใจความแตกต่าง วัฒนธรรมอื่น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเพื่อดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหาร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จ

๓) ความเชี่ยวชาญในการค้นคว้าหาข้อมูลสารสนเทศ (Research and information fluency) โดยครูในศตวรรษที่ ๒๑ สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อรวบรวม ประเมิน และใช้ข้อมูลใน ด้านการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางในการสืบค้น การค้นหา จัดระเบียบ วิเคราะห์ ประเมิน สังเคราะห์และใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมจากแหล่งข้อมูลและสื่อต่างๆ การคัดเลือกแหล่งข้อมูลได้ อย่างมีวิจารณญาณ พร้อมการประมวลข้อมูลและจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ในศตวรรษที่ ๒๑ จำเป็นต้องเรียนรู้แหล่งข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่มีความหลากหลายรวมถึงการเข้าถึงและการนำ แหล่งข้อมูลสารสนเทศนั้นมาประยุกต์ใช้ได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

๔) การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ (Critical thinking, problem solving, and decision making) โดยครูในศตวรรษที่ ๒๑ สามารถแสดงทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อ วางแผน บริหารโครงการ แก้ปัญหา และตัดสินใจจากข้อมูลโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลและแหล่งข้อมูล ดิจิทัลที่เหมาะสม ในด้านการกำหนดและนิยามปัญหาที่แท้จริงและกำหนดคำถามสำคัญเพื่อการ ค้นคว้า การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบ การวางแผนและบริหารกิจกรรมเพื่อหา คำตอบ หรือทำโครงการให้ลุล่วง และหรือเพื่อตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลอาศัยข้อมูล

๕) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship) โดยครูในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมี ความสามารถแสดงความเข้าใจประเด็นทางสังคม วัฒนธรรมและความเป็นมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยีและปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและข้อกฎหมาย ด้วยการสนับสนุนและฝึกใช้ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีอย่างปลอดภัยถูกกฎหมายอย่างรับผิดชอบ การแสดงทัศนคติเชิงบวกต่อการ ใช้ เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ การเรียนรู้ และการเพิ่มผลผลิตการแสดงให้เห็นว่าตนเองรู้จัก รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการแสดงความเป็นผู้นำในฐานะพลเมืองดิจิทัล

๖) แนวคิดและการดำเนินงานด้านเทคโนโลยี (Technology operations and concepts) โดยครูในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมีความสามารถเข้าใจแนวคิด ระบบ และการทำงานของเทคโนโลยีในด้านความเข้าใจและการใช้ระบบเทคโนโลยี การเลือกและใช้โปรแกรมประยุกต์อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาของระบบและโปรแกรมประยุกต์ได้ การรู้จักใช้ความรู้ที่มีในปัจจุบันเพื่อเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีใหม่ๆ

World Economic Forum (๒๐๑๕) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบดั้งเดิมยังขาดทักษะที่จำเป็นโดยเฉพาะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารและแก้ปัญหา รวมถึงการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ได้เสนอทักษะที่สำคัญสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ ๑๖ แบบ จำแนกออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้ ๑) กลุ่มทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การใช้ภาษา การคำนวณ การใช้เทคโนโลยี การใช้วิทยาศาสตร์กับสิ่งรอบตัว การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม การจัดการด้านการเงิน และวิธีการเป็นผู้ประกอบการ ๒) กลุ่ม ทักษะที่ใช้ในการจัดการกับความท้าทายในชีวิต ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาให้ถูกจุด การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ๓) กลุ่มทักษะที่ใช้เพื่อจัดการตัวเองกับสภาพสังคมที่ เปลี่ยนไป ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นความคิดริเริ่ม ความพยายามในการบรรลุเป้าหมายความสามารถ ในการปรับตัว ความเป็นผู้นำ และความตระหนักถึงสังคมและวัฒนธรรม

ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ คือช่วงเตรียมความพร้อมให้พลเมืองรู้จักคิด คิดอย่างสร้างสรรค์ เรียนรู้ในการทำงานการแก้ปัญหา เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารและร่วมมือกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีเหตุผลสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ทักษะเหล่านี้ไม่ถูกบรรจุในหลักสูตรการศึกษา หรือ ถูกประเมินเลย ผู้เรียนบางคนอาจเกิดทักษะเหล่านี้โดยบังเอิญจากชีวิตประจำวันหรือประสบการณ์ที่ ผ่านมา ๒) ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้เรียน องค์กรต่างๆ มีการปรับโครงสร้างการบริหาร เพิ่มการใช้เทคโนโลยีสร้างระบบงานที่ยืดหยุ่น รวดเร็ว สะดวก และกระจายความรับผิดชอบให้พนักงานระดับ ปฏิบัติการมากขึ้น ในสภาพความเป็นจริงนี้ผู้เรียนที่ไม่ถนัดทักษะแห่งศตวรรษใหม่อมไม่สามารถใช้ ศักยภาพทางนี้ได้เต็มที่ ๓) สำหรับผู้ที่เริ่มทำงานใหม่ๆ ได้ถูกคาดหวังว่าจะสามารถใช้ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อทำงานให้ลุล่วงได้ ดังนั้น กรอบความคิดทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ นี้ได้อธิบายทักษะหลายอย่างเป็นของใหม่ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ นวัตกรรม ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว ความเป็นผู้นำและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งมีความจำเป็นมากสำหรับทุกคนในยุคปัจจุบัน ซึ่งถ้าใครมีทักษะเหล่านี้ก็จะทำให้มีความโดดเด่นกว่าผู้อื่นได้

National Research Council (๒๐๑๑) ได้ให้นิยามการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑ หมายถึง ความสามารถของพลเมืองในการดำรงชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ๓ ด้าน ดังนี้ ๑) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ๒)

ทักษะด้านข้อมูลสื่อและเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ๓) ทักษะชีวิตในอาชีพ (Life and Career Skills)

Trilling and Fadel (๒๐๐๙) กล่าวว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ได้พัฒนาและสร้างกรอบแนวคิด โดยนำเสนอแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย การเรียนรู้ ๓Rs x ๗Cs ดังนี้ ๓Rs ประกอบด้วย

๑) ทักษะด้านการอ่าน (Reading) คือ ความสามารถทางด้านการอ่านได้ถูกต้องตามอักขระ อ่านจับใจความ แปลความหมายเข้าใจเนื้อหา สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น

๒) ทักษะด้านการเขียน (Writing) คือ ความสามารถทางด้านการเขียนได้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และมีสำนวนสละสลวยสามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น

๓) ทักษะทางคณิตศาสตร์ (Arithmetic) คือ ความสามารถคำนวณได้อย่างรวดเร็วถูกต้อง รวมถึงหาค่าตัวแปรต่างๆ และสามารถประยุกต์ใช้หลักทางคณิตศาสตร์และสถิติได้

๗Cs ประกอบด้วย

๑) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) คือ ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ได้อย่างมีวิจารณญาณ คิดระบบตามลำดับ ขั้นตอนถูกต้อง และใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับ บริบทของปัญหา

๒) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) คือ มีความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เปิดกว้างในความคิดเห็นสร้างความเข้าใจร่วมกันมีภา วิเคราะห์เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนากระบวนการการทำงานด้วยแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ ในการใช้นวัตกรรมสร้างผลงานอย่างสร้างสรรค์ให้ได้ผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมอย่างสร้างสรรค์

๓) ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนการทัศน์ (Cross-cultural Understanding) คือ มีความเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล ยอมรับนับถือ ให้ความเคารพผู้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๔) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) คือ ความสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการการทำงานร่วมกันเป็นทีมงานดำเนินไปอย่างราบรื่นเคารพและเห็นคุณค่าของผู้ร่วมทีม มีความยืดหยุ่นประนีประนอมเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งรวมไปถึงการแสดงมีคุณธรรมจริยธรรม โดยคำนึงผลประโยชน์ส่วนรวม

๕) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy) คือ ความสามารถในการเข้าถึงค้นหา การวิเคราะห์ การใช้ประโยชน์จากสื่อสารสนเทศต่างๆ ให้นำเชื่อถือและสามารถถ่ายทอดอย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ สื่อสารเข้าใจง่ายเพื่อบรรลุเป้าหมายการทำงาน โดยคำนึงถึงจริยธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๖) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) คือ ความสามารถทางด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การใช้สารสนเทศในการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารได้หลากหลายอย่างการจัดการกระจายข้อมูลจากหลากหลายแหล่งอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงการใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมหรือถูกกฎหมาย

๗) ทักษะด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (Career and Learning self-reliance) คือ มีความสามารถในการปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน มีทักษะด้านการเรียนรู้ และใฝ่รู้ สามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมในสภาวะการณปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถปรับตัวได้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

NCREL & Metiri Group (๒๐๐๓) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

๑) ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล ได้แก่ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และเทคโนโลยี ความรู้พื้นฐานเชิงทักษะการและข้อมูล ความรู้พื้นฐานทางพหุวัฒนธรรมและจิตสำนึกต่อโลก

๒) การคิดเชิงประติษฐ์ ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว การจัดการความซับซ้อน ความสามารถในการขึ้นำตนเอง ความอยากรู้ ความสร้างสรรค์ ความกล้าเสี่ยง การคิดระดับสูง การใช้เหตุผลที่ดี

๓) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การทำงานเป็นทีม ความร่วมมือ ทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบต่อนตนเอง ต่อสังคม และความรับผิดชอบต่อในฐานะ พลเมือง การสื่อสารแบบโต้ตอบ

๔) การเพิ่มผลิตผลระดับสูง ได้แก่ การจัดลำดับความสำคัญ การวางแผน การจัดการเพื่อมุ่งผลลัพธ์ การใช้เครื่องมือจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปทักษะที่จำเป็นศตวรรษที่ ๒๑ ๓ ด้านคือ

๑. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วย ๑) คิดสร้างสรรค์ ๒) ใส่ใจนวัตกรรม ๓) มีวิจารณญาณ ๔) แก้ปัญหาเป็น ๕) สื่อสารดี ๖) เต็มใจร่วมมือ

ภาพที่ ๒.๑ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

ที่มา : <https://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/new-gen/๒๖๒/>

๒. ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี ประกอบด้วย ๑) อัปเดตทุกข้อมูลข่าวสาร ๒) รู้เท่าทันสื่อ ๓) รอบรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ ๔) ฉลาดสื่อสาร

ภาพที่ ๒.๒ ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี

๓. ทักษะชีวิตและอาชีพ ประกอบด้วย ๑) มีความยืดหยุ่น ๒) รู้จักปรับตัว ๓) ริเริ่มสิ่งใหม่ ๔) ใส่ใจดูแลตัวเอง ๕) รู้จักเข้าสังคม ๖) เรียนรู้วัฒนธรรม ๗) มีความเป็นผู้นำ ๘) รับผิดชอบหน้าที่ ๙) พัฒนาอาชีพ ๑๐) หมั่นหาความรู้รอบด้าน

ภาพที่ ๒.๓ ทักษะชีวิตและอาชีพ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการใช้ชีวิต

๒.๖.๑ ความหมายของทักษะ

คำว่า ทักษะ (Skill) หมายถึง "ความชำนาญ"^{๑๑๔} ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการอาชีพ การกีฬา การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เป็นต้น ทักษะเหล่านี้เป็นทักษะภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากการกระทำ หรือจากการปฏิบัติ นับเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่จะทำให้ผู้ที่มีทักษะเหล่านั้น มีชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ง่ายขึ้นและช่วยเหลือตัวเองได้ในระดับหนึ่ง ฉะนั้น ทักษะชีวิต (Life skill) จึงหมายถึง คุณลักษณะหรือความพร้อมในการเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

ในพระพุทธศาสนา การพัฒนาทักษะชีวิตมุ่งนำพาผู้ได้รับการฝึกฝนไปสู่ความสงบสุขและอิสรภาพได้อย่างถาวร และกลายเป็นพระอริยบุคคลที่ปราศจากกิเลสทั้งมวลยังไม่ได้เป็นพระอริยบุคคลก็สามารถแสวงหาความสุขได้ง่าย หากผู้ฝึกฝนมีทักษะชีวิตอยู่บนฐานแห่งศีลและธรรมวิธิการพัฒนา

^{๑๑๔} มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมไทย ฉบับของราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๔๓๑.

ทักษะชีวิตดังกล่าว ที่ขาดไม่ได้เลยคือการเจริญภาวนา หมายถึง การพัฒนา หรือการเจริญด้วยการตั้งสติให้มั่น มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในชีวิตประจำวัน^{๑๑๕} เพราะมีการฝึกฝนตนด้วยการเจริญภาวนาอย่างนี้ การพัฒทักษะชีวิตจึงเกิดขึ้นได้และช่วยเหลืปกป้องผู้คนในสังคมให้อยู่ดีมีสุขได้ตลอดไป

๒.๖.๒ องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์ประกอบของทักษะชีวิตจะมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมและสถานที่ แต่ทักษะชีวิตที่จำเป็นที่สุดที่ทุกคนควรมี ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้สรุปไว้ และถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงชีวิตคือ

- ๑) ทักษะการตัดสินใจ (Decision making)
- ๒) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving)
- ๓) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking)
- ๔) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical thinking)
- ๕) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication)
- ๖) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal relationship)
- ๗) ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self awareness)
- ๘) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy)
- ๙) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotion) และ
- ๑๐) ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with stress)^{๑๑๖}

ในหนังสือ "การพัฒนาทักษะชีวิต ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน" จัดทำโดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้ผู้ศึกษามีทักษะชีวิต ๔ ด้านคือ

- ๑) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม
- ๒) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสารปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลัก

^{๑๑๕} ชยสาโร ภิกขุ, **ชาวพุทธ หรือ ชาวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพ็ญฟ้าพรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๕.

^{๑๑๖} เสน่ห์ จามริก, **พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๘.

เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

๓) การจัดกรกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายหลักเลียงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี และ

๔) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่นวางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^{๑๑๗}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ได้ค้นพบว่ามีนักวิชาการหลายท่านได้เรียบเรียงไว้ ดังนี้

พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจ็ยน์หัว อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” พบว่า หลักธรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเยาวชน คือ หลักอริยสัจใช้แก้ปัญหา หลักอิทธิบาทใช้ในการเรียนรู้ หลักสังคหวัตถุใช้ในการเกื้อกูลกันในสังคม หลักภวนา ๔ ใช้ในการพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จากหลักธรรมเหล่านี้ นำไปออกแบบกระบวนการกลุ่ม ๔ กิจกรรม (๑) “คิดได้ ทำได้” ฝึกทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างฉับพลัน โดยใช้หลักอริยสัจ (๒) “มือถือ มือไถ” ปลูกฝังการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยใช้หลักสังคหวัตถุ (๓) “กตिका พาพลิกลือก” ฝึกทักษะการใฝ่เรียนรู้ การเคารพผู้อื่น กตिकाสังคม โดยใช้หลักอิทธิบาท (๔) “มันดาลา พาตีนรู้” การนำศิลปะไปใช้เพื่อการฝึกสติพัฒนาสมาธิ ผลการประเมิน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและต้องการให้มีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง ข้อดี คือ การได้ฝึกทักษะการใช้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันภายในโรงเรียน ได้รู้จักเพื่อน

^{๑๑๗} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, การพัฒนาทักษะชีวิต ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

ๆ มากขึ้น เกิดความคิดสร้างสรรค์มีความสามัคคี ได้มุมมองหลาย ๆ ด้าน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในส่วนที่ต้องปรับปรุง คือ ระยะเวลาการจัดและควรเพิ่มฐานกิจกรรม^{๑๑๘}

วีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ แนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่บูรณาการการศึกษาและการปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการศึกษา การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และนโยบายการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ขณะที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ บริบทชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แนวทางการประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน โดยพัฒนาแผนการเรียนรู้ ๓ แผนที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตจริง เสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ผลการประเมินจากนักเรียน ๓๙๓ คน พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” (๔.๕๐, S.D. ๐.๔๙) โดยนักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมสูงขึ้น และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการกับบริบทชุมชนมากขึ้น งานวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธในระยะยาว โดยช่วยให้สถานศึกษาและชุมชนสามารถร่วมมือกันปลูกฝังคุณธรรมและพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ ครอบคลุมทั้งมิติของศีลธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วแตกต่างจากแนวทางเดิมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์บริบทของผู้เรียน และการประเมินผลที่ชัดเจนสามารถนำไปปรับใช้กับโรงเรียนที่ต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพุทธในบริบทอื่น ๆ ได้ต่อไป^{๑๑๙}

พระสุวรรณ สุเมธปญโญ (ข้าโพธิ์ทัย) และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “ระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน “พุทธัง ออนไลน์” สำหรับครูพระสอนศีลธรรม ในสำนักเรียนคณะเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร” พบว่า การออกแบบระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษา

^{๑๑๘} พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ, “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจ็ญหัว อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”, วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๓): ๒๗๕-๒๘๖.

^{๑๑๙} วีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ และคณะ, “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม”, วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๖๔): ๑๓๐-๑๔๗.

“พุทธีง ออนไลน์” แบ่งออกเป็น ๗ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) ขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรค (๒) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบโปรแกรมประยุกต์สำหรับระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษา (๓) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการออกแบบชุดฝึกอบรมธรรมศึกษา (๔) ขั้นตอนการออกแบบระบบและวางแผนเว็บไซต์ (๕) การทดลองใช้ระบบการอบรมธรรมศึกษากับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง (๖) การอบรมวิธีการใช้โปรแกรมประยุกต์เพื่อการอบรมธรรมศึกษาให้กับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร (๗) การนำระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาไปใช้กับกลุ่มทดลอง ผลการประเมินประสิทธิภาพของ “พุทธีง ออนไลน์” สำหรับครูพระสอนศีลธรรม แบ่งการประเมินประสิทธิภาพ ออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) การทดลองใช้โปรแกรมประยุกต์กับนักศึกษาธรรมศึกษาชั้นตรี วิทยาลัยเทคโนโลยีพงษ์สวัสดิ์ ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ทดลอง พบว่า ผู้อบรมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษา อยู่ในระดับดี ($= 4.44, S.D. = 0.41$) (๒) ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมธรรมศึกษา จากความคิดเห็นของครูผู้ผ่านการอบรม พบว่า ประสิทธิภาพโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($= 3.11, SD = 1.03$) และ (๓) ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่ามีประสิทธิภาพของระบบโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($= 4.05, SD = 0.83$) การประเมินประสิทธิภาพของระบบ เพื่อต้องการศึกษาสภาพปัญหาของระบบ ข้อจำกัด อุปสรรค และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งโดยรวมผลลัพธ์ของระบบสามารถนำไปขยายผลและใช้งานได้ ดังนั้น ระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน “พุทธีง ออนไลน์” จึงสอดคล้องกับพระครูโกศลธรรมรัตน์ (ประพันธ์ จิตตโกโร) แนวทางแก้ไขปัญหาคำนวณพระสอนธรรมศึกษาไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับกมลลาศ ภูวนาธิพงษ์ ในการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องต่อความเข้าใจผ่านระบบการจัดการเรียนสมัยใหม่ และสอดคล้องกับธนาธร ทยานทอง ที่เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีจะเป็นสังคมออนไลน์ทางด้านการศึกษารูปแบบใหม่ในอนาคต ผลการประเมินประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมธรรมศึกษา จากข้อมูลแบบสอบถามที่ได้จากครูโรงเรียนคลองทวีวัฒนา (ทองนวมอนุสรณ์) สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ของครูผู้สอน แต่เนื่องจากระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน “พุทธีง ออนไลน์” เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาพระพุทธศาสนา หรือเป็นระบบต้นแบบ ซึ่งอยู่ในช่วงของการทดลองใช้ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงให้คะแนนประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ผลการประเมินประสิทธิภาพ ของระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน “พุทธีง ออนไลน์” สำหรับครูพระสอนศีลธรรมในสำนักเรียนคณะเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน ได้ประเมินประสิทธิภาพของระบบ พบว่า การประเมินประสิทธิภาพของระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน “พุทธีง ออนไลน์” สำหรับครูพระสอนศีลธรรมในสำนักเรียนคณะเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ามีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ภูวดล บัวบางพลู แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษามี

ประสิทธิภาพที่นำไปใช้ได้ การทดสอบสมมติฐาน พบว่า สมมติฐานข้อที่ ๑ ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมธรรมศึกษา อยู่ในระดับดี ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน ส่วนสมมติฐานข้อที่ ๒ ประสิทธิภาพของระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากขึ้นไป ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน^{๑๒๐}

อนรรักษ์ ทองแก้ว และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “กิจกรรมทดสอบการทำงานของสมองสำหรับเด็กปฐมวัย” การวิจัยจะตรวจสอบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของสมองสำหรับเด็กปฐมวัยและการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมในการทดสอบการทำงานของครูฝึกสมองสำหรับเด็กที่มีช่วงปฐมภูมิวัยตัวอย่างการทดสอบปฐมภูมิวัยที่มีช่วงปฐมวัยกรณีตัวอย่างการทดสอบปฐมวัยวัยที่มีช่วงปฐมวัยตัวอย่างการทดสอบปฐมวัยวัยที่มีช่วงปฐมวัยตัวอย่างการทดสอบปฐมวัยวัยที่มีช่วงปฐมวัยกรณีตัวอย่างการทดสอบปฐมภูมิวัยวัยที่มีช่วงอายุระหว่าง ๕-๖ ปีปีจำนวน ๓๐ คน ทบทวนบทเรียนก่อนแบบตรวจสอบกลุ่ม ประเมินความฉลาดทางอารมณ์รายการวิชาที่ต้องตรวจสอบคำถามสมองมาตรฐาน (PEBL-๖๔) ติดตามการทดสอบการทำงานเพิ่มเติมสำหรับสมองสำหรับการคำนวณอย่างละเอียด และวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงแบบความภายใน KR-๒๐ ผลการวิจัยพบการทดสอบการทำงานของคุณสมบัติของครูฝึกสมองสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถตรวจสอบเป็นกิจกรรมต่างๆ ของสัตว์ได้ลองดูโอโมจิและเครื่องหมายถูกหรือผิดในหลาย ๆ ครั้งของการทดสอบเมื่อทำการทดสอบการทดสอบจะได้รู้ผลทันทีที่จะทำการทดสอบแล้วอย่าลืมฟังคำสั่งสำหรับสมองสำหรับปฐมวัยได้สิ่งนี้ ค่าความตรงเชิงเนื้อหาคือ S-CVI/Ave = .๙๕ และจะตรงเชิงเชิงวิเคราะห์ของกิจกรรมที่ทดสอบการทำงานไตรมาสที่ ๒ แบบมาตรฐาน (PBCST-๖๔) เหลือค่าความเที่ยงตรงแบบความที่มีอยู่ในภายใน KR-๒๐ คือ .๗๒^{๑๒๑}

สุตารัตน์ โพธิสาข และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓” การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนและหลังทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟ ๒. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ๓. ศึกษาระดับความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ๔. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียน

^{๑๒๐} พระสุวรรณ สุขเมธปัญญ (ข้าโพธิ์ทัย) และคณะ, “ระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน “พุทธัง ออนไลน์” สำหรับครูพระสอนศีลธรรม ในสำนักเรียนคณะเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร”, วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๓): ๓๑๓-๓๑๔.

^{๑๒๑} อนรรักษ์ ทองแก้ว และคณะ, “กิจกรรมทดสอบการทำงานของสมองสำหรับเด็กปฐมวัย”, วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕): ๙๓.

เล็งนกทา ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ จำนวน ๔๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ๑. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน ๘ แผน เวลา ๑๒ ชั่วโมง แบ่งเป็น ๓ หน่วยการเรียนรู้ หน่วยละ ๔ ชั่วโมง วัดผลหลังเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ๒. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๓. แบบประเมินความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ๔. แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า ๑. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้ ๑) T: Touch เเชิญปัญหา ๒) A: Active ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ ๓) C: Cooperate ศึกษาค้นคว้า แก้ปัญหา ๔) H: How to เห็นคุณค่า นำไปใช้ โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าดัชนีความสอดคล้องขององค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ ๐.๙๗ ๒. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. นักเรียนมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตในภาพรวมร้อยละ ๘๙.๔๑ อยู่ในระดับดีเยี่ยม ๔. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๗๙ คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด^{๑๒}

ปรัชญา เหลืองแดง ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่องการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัย” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม (จำนวน ๕ คน) ได้มาด้วยวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันนโยบายทางการศึกษาชาติระบุให้ภารกิจสำคัญของครูและสถานศึกษาต้องมีการอนุรักษ์ สืบสาน และทำนุบำรุงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยนำมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา ครูสังกัดมหาวิทยาลัยจึงต้องมีความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้บางข้อของสมรรถนะทางวิชาชีพครูด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. ๒๕๖๔ ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการ

^{๑๒} สุดารัตน์ โพธิสาข และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓”, วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทกรรมสุขภาพ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน –มิถุนายน ๒๕๖๘): ๓๑.

ฝึกอบรมคือ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภาของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา จำนวน ๑๐ พฤติกรรมบ่งชี้ กำหนดระดับคุณภาพ ๕ ระดับ ตามเกณฑ์การประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา แนวทางการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่เหมาะสมจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงประสบการณ์ การนำตนเอง และงานในหน้าที่^{๑๒๓}

เสน่ห์ สีกาวี และบรรจบ บรรณรุจิ ได้ทำวิจัยเรื่อง “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมาจากการทดลองในระบบการศึกษาเฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง และเจาะจงลงไปที่มีความชำนาญพิเศษ ซึ่งขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมาเป็นการบูรณาการกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สำหรับกระบวนการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดมาจากการสั่งสมบารมี ๑๐ ที่ยาวนาน การสั่งสมบารมีที่ยาวนานเช่นนั้นเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยาวนานและการทดลองที่ยาวโดยใช้ชีวิตเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นทั้งหมดนั้นจึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์ในทุกๆ และความดับทุกข์ซึ่งเป็นความจริงของชีวิต การเรียนรู้อย่างนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การรู้แจ้ง) ซึ่งพุ่งลงไปที่ความจริง เป็นการศึกษาทดลองที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถีชีวิตซึ่งแสดงตัวออกมาเป็นรูปธรรมผ่านความสะอาดความสงบและความรอบรู้ อีกประการหนึ่ง นี่แหละคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง ซึ่งทำลายความเห็นผิดและความคิดผิดและขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความเห็นถูกและความคิดถูก^{๑๒๔}

ศุภชัย ทองจันทร์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลพน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลพน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการปฏิบัติและดำเนินการตามแผนงานการแก้ไขปัญหาเยาวชนในชุมชน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วม

^{๑๒๓} ปรัชญา เหลืองแดง, “การพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา”, *สิกขา วารสารศึกษาศาสตร์*, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๘): ๘๘.

^{๑๒๔} เสน่ห์ สีกาวี และบรรจบ บรรณรุจิ, “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ”, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๒๗๘.

ของ “บวร” ในการติดตามและประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมของ “บวร” ปัญหาและสาเหตุของ ปัญหาและปัญหาที่พบในชุมชน ได้แก่ ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่า เด็กและเยาวชนมีการเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า กัญชา ๔x๑๐๐ ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อติดเกม ขาดวินัย และขาด จิตสำนึกปัญหาด้านการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนขาดเรียน หนีเรียน ออกกลางคัน ท้องในวัย เรียน โดยแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการแก้ไขปัญหายาวชน พบว่า ครอบครัวต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นທີ່ปรึกษา ให้แก่เยาวชน รวมทั้งเป็นผู้สร้างความรู้สึกรักมีคุณค่าให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความมั่นใจตนเอง โรงเรียน เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะเริ่มคบเพื่อนมากขึ้น และเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ต้องการสร้าง พฤติกรรมที่โดดเด่น ครูควรเข้าใจพฤติกรรมเหล่านี้ และสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงของร่างกายเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น สอนเพศศึกษาให้เยาวชนทราบถึงผลของการขาดความยับยั้ง ชั่งใจ รวมทั้งสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ พระสงฆ์ (ศาสนา) ปลุกฝังเรื่อง วินัย จิตสำนึก และความรับผิดชอบ ให้เยาวชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตัก บาตรไหว้พระฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การท่องแดนธรรมในสื่อ ทางสังคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยใหม่ดังนั้น ทั้ง ๓ ฝ่าย ควรมีส่วนร่วมในการดูแลเอาใจใส่เด็กเมื่อ พบเห็นสิ่งผิดปกติ ปลุกฝังเรื่องวินัย จิตสำนึกให้กับเยาวชน^{๑๒๕}

พลวัตร อาริวงค์ศิลป์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดปทุมธานีตามหลักพุทธธรรม” ผลการศึกษาพบว่า ๑. สมรรถนะของบุคลากรองค์การ บริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีในภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ๒. ปัจจัยสมรรถนะ ส่งผลต่อ สมรรถนะของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ และสามารถทำนายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๗๔.๘ จึงยอมรับสมมติฐานที่ ๑ หลักอิทธิบาท ๔ ส่งผล ต่อสมรรถนะของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ และสามารถทำนายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๗๔.๓ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์การ บริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นการบูรณาการปัจจัยสมรรถนะกับหลักอิทธิ บาท ๔ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ประกอบด้วย ๑. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์งาน บรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด ๒. ด้านการยึดมั่นในความถูกต้อง บุคลากรยึดมั่นในหลัก จริยธรรม ๓. ด้านความเข้าใจในระบบองค์กรและระบบงาน มีการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการ

^{๑๒๕} ศุภชัย ทองจันทร์, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัดและโรงเรียนในการแก้ไขปัญหายาวชนในเขต เทศบาลตำบลพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๙), หน้า ก.

พัฒนาความเชี่ยวชาญในงานขององค์กร ๔. ด้านการบริการเป็นเลิศมีการบริการวิชาการให้ความรู้แก่ประชาชน ๕. ด้านการทำงานเป็นทีม มีการอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายอย่างสร้างสรรค์^{๑๒๖}

พระมหาไกรสร โชติปัญโญ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนที่ดำเนินชีวิตขัดต่อหลักพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักต่อสภาพปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติดในโรงเรียน นับว่าเป็นปัญหาที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะสถาบันทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา กระบวนการศึกษาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการ ได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร บริบทของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน ในส่วนการดำเนินงานพบประเด็นปัญหาในกระบวนการศึกษาเยาวชนได้แก่ ครอบคลุมในการยอมรับพฤติกรรมของบุตรหลาน และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการศึกษา ส่วนของแนวทางการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ประการสำคัญในส่วน of บุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีการศึกษาวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง และกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ กระบวนการวิไลละมุนละม่อม วิถีรุนแรง และวิถีปล่อยให้เป็นตามระเบียบกติกาของสังคม แนวทางการพัฒนาเยาวชนจะต้องดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการมีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน และบทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินการภายใต้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ต่อเนื่องในการปลูกฝังและขัดเกลาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม เป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมและคุณธรรมต่อไป^{๑๒๗}

เกษกริน ทองสุข ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิสสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๗๐/๗๐ ๒) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิส

^{๑๒๖} พลัญญ์ อาริวงศ์ศิลป์, “การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดปทุมธานีตามหลักพุทธธรรม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๕ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๖๗): ๓๓๓-๓๓๔.

^{๑๒๗} พระมหาไกรสร โชติปัญโญ, “การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม”, รายงานการวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๕๒), หน้า ก.

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ กับเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ๓) เปรียบเทียบทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิสกับเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ และ ๔) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิส กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนอนุกุลนารี ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๕ จำนวนนักเรียน ๔๑ คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ทักษะละครสร้างสรรค์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะปฏิบัติ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิสมีประสิทธิภาพเท่ากับ ๘๒.๘๐/๘๒.๗๒ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ๒) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) ทักษะปฏิบัติของนักเรียนมีคะแนนทักษะปฏิบัติ $\bar{x} = ๓.๓๑$ ซึ่งอยู่ในระดับดี และ ๔) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๖๑$, S.D. = ๐.๔๕)^{๑๒๘}

พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ขณะพจน์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรมมีทักษะอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ทักษะการใช้วาจาภิรยาทำทาง ทักษะการอธิบาย ทักษะการสรุปบทเรียน ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการเสริมกำลังใจผู้เรียน และทักษะการสร้างความสนใจในการสอนการพัฒนาแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนมีองค์ประกอบที่นำมาใช้ในการพัฒนา ๔ ประการ คือ ๑) สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ๒) วิธีการพัฒนาทักษะการสอนด้วยการฝึกอบรม ๓) หลักการสอนด้วยวิธีการสอนตามทักษะการสอน ๔ ประการ ๔) หลักการสอนของพระพุทธเจ้า ๔ ประการ โดยใช้กระบวนการพัฒนารูปแบบจากองค์ประกอบของรูปแบบที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอน พัฒนาทักษะ ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการ

^{๑๒๘} เกษศริน ทองสุข, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติละครสร้างสรรค์ตามแนวคิดของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕”, *Journal for Developing the Social and Community*, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๗): ๓๖๗.

นำไปใช้ คือ ๑) โดยการพัฒนาทักษะการสอน ๒) การจัดการฝึกอบรม พัฒนา ๓) การประเมินผลการฝึกอบรม ๔) เงื่อนไขการจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะ โดยการตรวจสอบรูปแบบ พบว่า มีความถูกต้องตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ มีความเหมาะสม และมีประโยชน์ สามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม ตามลำดับในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ มีประเด็น คือ ๑) สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ๒) หลักการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ๓) วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ๑) ทักษะการสอน ๙ ประการ ๒) การฝึกอบรม^{๑๒๙}

วีรวิทย์ บุญส่ง และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑/๓ โรงเรียนอินทร์บุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง เรื่องหน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ ๒) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังโดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง เรื่องหน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ ๓) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑/๓ โรงเรียนอินทร์บุรี อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ จำนวน ๑ ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบสถานการณ์จำลอง ๑๕ แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๓๐ ข้อ และแบบวัดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ๑๕ ข้อ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t แบบ Dependent ผลการวิจัยพบว่า ๑) การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง พบว่า ได้แผนการจัดกิจกรรมจำนวน ๑๕ แผน มีผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ระหว่าง ๐.๖๖-๑.๐๐ ๒) นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง หลังเรียน $\bar{x} = ๒๑.๒๕$, S.D. = ๐.๘๕๕) สูงวก่่าก่อนเรียน $\bar{x} = ๑๑.๕๕$, S.D. = ๐.๗๐๕) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) ผลการวัดความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{x} = ๔.๕๓$, S.D. = ๐.๖๓๕) แสดงให้เห็นว่า

^{๑๒๙} พระมหาวีจัก กิตติวัฒน์ (ชนะพนัน), “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๙๔๘-๑๙๔๙.

แผนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และนักเรียนมีความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับหลักอายตนะ ๖ ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอก การปฏิบัติจริงในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๓๐}

สัญญา พงษ์ศรีตา ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๑ ตามหลักพุทธธรรม” สภাপัญญาการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๑ พบว่า สภাপัญญาการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๑ ตามหลักพุทธธรรม ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การปฏิบัติหน้าที่ด้านกายภาวนา ๒) การปฏิบัติหน้าที่ด้านศีลภาวนา ๓) การปฏิบัติหน้าที่ด้านจิตภาวนา และ ๔) การปฏิบัติหน้าที่ด้านปัญญาภาวนา พบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ด้านปัญญาภาวนา การปฏิบัติหน้าที่ด้านกายภาวนา การปฏิบัติหน้าที่ด้านศีลภาวนา และการปฏิบัติหน้าที่ด้านจิตภาวนา เป็นด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ คือ การประสานงานการขับเคลื่อนและการใช้มวลชน มีคะแนนน้อยที่สุด และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๑ ตามหลักพุทธธรรม พบว่า มีองค์ประกอบรูปแบบ ๕ ส่วน ๑) หลักการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ๒) วัตถุประสงค์การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ๓) กระบวนการการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ๔) การนำรูปแบบไปใช้ และ ๕) เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ สำหรับกระบวนการการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ๑) องค์ประกอบการพัฒนา ๒) ขั้นตอนการพัฒนา ๓) หลักพุทธธรรม ๔) โครงการและกิจกรรม ส่วนขั้นตอนในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) สำรวจและ

^{๑๓๐} วีรวิทย์ บุญส่ง และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑/๓ โรงเรียนอินทร์บุรี”, วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, คณะพุทธศาสตร์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๗): ๒๘๘.

วิเคราะห์ความต้องการ ๒) กำหนดโครงการและกิจกรรม ๓) การดำเนินการพัฒนา และ ๔) การประเมินผล^{๑๓๑}

พระครูปริยัติปัญญาร (ปรีดี ปญฺญารโ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการปฏิบัติงานในภาพรวมเป็นที่น่าพอใจอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัญหาด้านการบริหารจัดการ (Management) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านบุคลากร (Man) ด้านการเงิน (Money) และด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ตามลำดับ ๒) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตามกรอบการบริหารความเสี่ยงของ COSO Model มี ๔ องค์ประกอบ คือ ๑ ด้านนโยบาย๒ ด้านวัตถุประสงค์ ๓ ด้านคณะกรรมการฯ และ ๔ ด้านกระบวนการฯ และมี ๖ ขั้นตอน คือ การระบุความเสี่ยงฯ, การประเมินความเสี่ยงฯ, การตอบสนองต่อความเสี่ยงฯ, กิจกรรมการควบคุมความเสี่ยงฯ, สารสนเทศและการสื่อสารฯ และ การติดตามและประเมินผลฯ ๓) รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถลดความเสี่ยงของสภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ค้นพบได้ โดยใช้แนวคิดตามรูปแบบทฤษฎีระบบ(System Theory) และมีการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชัดเจน คือ ๑) ด้านบุคลากร กำหนดให้บุคลากรต้องมีความมั่นคงในวิชาชีพที่สูงขึ้นและการลาออกของบุคลากรต้องลดลงร้อยละ ๘๐% ๒) ด้านการเงิน กำหนดให้จัดทำแผนงบประมาณให้ชัดเจนและขอตั้งงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเพิ่ม ๓) ด้านการบริหารจัดการ กำหนดให้บุคลากรทุกรูป/คนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรในทุกด้าน และมีกฎหมายให้การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการเพราะให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลา และ ๔) ด้านวัสดุอุปกรณ์ กำหนดให้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ด้วยการขอความร่วมมือของบุคลากร โรงเรียน ชุมชนและผู้ปกครอง^{๑๓๒}

เยาวมาลย์ สิทธิเดช ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาบุคลิกภาพสำหรับ

^{๑๓๑} สันญา พงษ์ศรีดา, “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๑ ตามหลักพุทธธรรม”, วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน ๒๕๖๒): ๙๑๖-๙๑๗.

^{๑๓๒} พระครูปริยัติปัญญาร (ปรีดี ปญฺญารโ), “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๑๓.

บุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า ๑) ด้านร่างกายพบว่า บุคลากรส่วนมากมีสุขภาพแข็งแรงและบางคนมีสุขภาพอ่อนแอ ต้องได้รับการพัฒนา ๒) ด้านจิตใจอารมณ์จิตวิทยาพบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีจิตใจอารมณ์เป็นกัลยาณมิตร ๓) ด้านสังคม พบว่า บุคลากรส่วนมากมีความเหมาะสมและมีการพัฒนาบุคลิกภาพโดยการเอื้อเฟื้อจากคนในชุมชนและสังคม ๔) ด้านสติปัญญา พบว่า บุคลากรส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีประสบการณ์น้อยในการสอน, ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ ๑ ส่วนนำ ประกอบด้วย ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ และด้านสภาพแวดล้อม ๒ ตัวแบบ ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบ ด้านขั้นตอนการพัฒนาบุคลิกภาพ ด้านวิธีการพัฒนาบุคลิกภาพด้านกิจกรรมเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ ๓ เงื่อนไขการนำไปใช้ โดยให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียน และ การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ พบว่า รูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรควรใช้รูปแบบ Smart Personality Model ผลการตรวจสอบความคิดเห็นความเหมาะสมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^{๑๓๓}

รัชฎา พองธนกิจ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการดูแลโดยชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการดูแลผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างสุขภาพและความสามารถผู้สูงอายุในชุมชนขึ้นอยู่กับ (๑) ศักยภาพชุมชน เริ่มจากผู้นำสูงสุดของชุมชนและทีมบริหารชมรมผู้สูงอายุ (๒) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำความรู้จากผู้สูงอายุมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (๓) นโยบายสวัสดิการภาครัฐเป็นตัวผลักดันให้มีการดำเนินการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ (๔) ความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นตัวกำหนดรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (๕) ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (๖) ความรู้วิชาการของชุมชน^{๑๓๔}

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ พบว่ามีการศึกษาด้านการจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การบูรณา

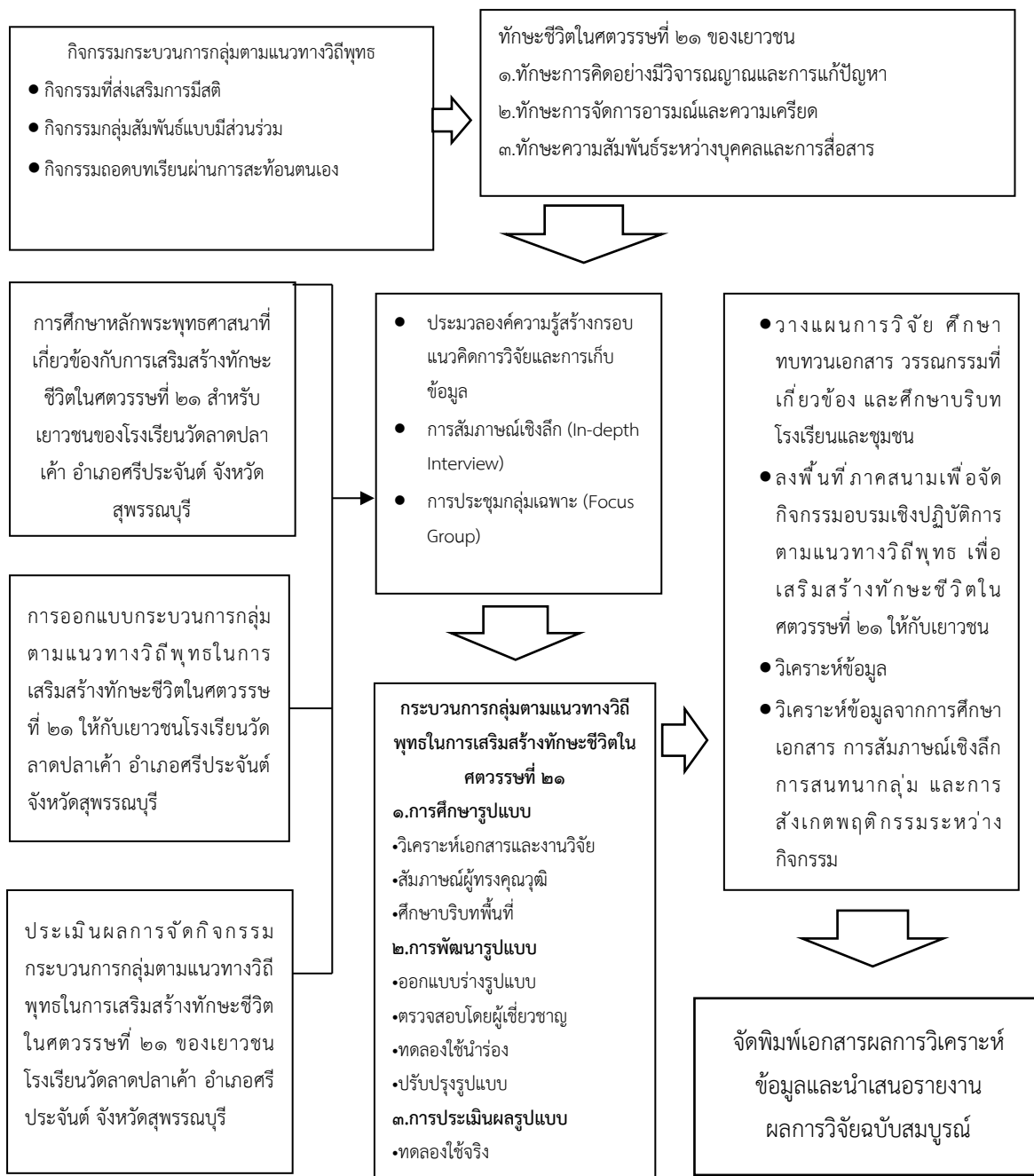
^{๑๓๓} เยาวมาลย์ สิทธิเดช, “รูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๑๓.

^{๑๓๔} รัชฎา พองธนกิจ, “การพัฒนารูปแบบการดูแลโดยชุมชน”, รายงานการวิจัย, (ทุนอุดหนุนจากมหาลัทธิราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๘), หน้า ก.

การหลักธรรมพุทธเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชน การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามหลักพุทธธรรม การพัฒนาคุณภาพจิตใจและคุณค่าตนเองของผู้สูงอายุ การฝึกอบรมทักษะชีวิตและภาวะผู้นำเชิงศีลธรรมของเยาวชน รวมทั้งการปรับใช้พุทธธรรมในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสบริโภคนิยมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล ผลการศึกษาเหล่านี้ล้วนเน้นการใช้หลักธรรม อธิปไตย ๔ พรหมวิหาร ๔ และไตรสิกขา ร่วมกับการกระบวนการกลุ่มเพื่อบูรณาการคุณธรรม ความเป็นผู้นำ การพึ่งพาตนเอง และการเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชน เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยนำมาใช้เป็นกรอบการทำวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๖ การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับผู้ร่วมกิจกรรม โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้ชุดกิจกรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับ การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์

จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการจัดกิจกรรมผู้สูงทั่วไปผู้สนใจเข้าร่วมอบรม โดยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยโดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ประกอบด้วย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา ในประเด็นการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นแนวทางที่พัฒนากระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน ที่เหมาะสมในบริบทของเยาวชนในปัจจุบัน เพื่อให้ทันยุคทันสมัย โดยการนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการจัดกิจกรรมมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาและการพัฒนากระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน และทำการยืนยันข้อมูลโดยวิธีการการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) และเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนากระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓.๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัยในภาคสนามเพื่อให้ทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ความสัมพันธ์ ปัญหา อุปสรรค และกระบวนการสร้างแนวปฏิบัติใหม่ ตลอดจนมุมมองใหม่ในการพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ และศึกษากิจกรรมเชิงพุทธบูรณาการ โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ระยะที่ ๒ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการออกแบบและดำเนินการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับ

เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า กลุ่มเป้าหมายคือเยาวชน ๒๕ คน ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมจะมุ่งเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะชีวิตร่วมกัน

๓.๑.๔ การสะท้อนคิด และการคืนข้อมูล

เป็นกระบวนการสำคัญในการสรุปผลการดำเนินงานที่ได้จากกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม และการใช้แบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อประเมินความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาต่อไป ข้อมูลที่ได้จะถูกระดมวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพรรณนาข้อค้นพบ แผนภาพตาราง และผังความคิด ที่จะสะท้อนให้เห็นมุมมองของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างรอบด้าน

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า ตำบลศรีประจันต์ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเห็นว่าพื้นที่นี้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนในโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม

๓.๒.๒ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การศึกษานี้เก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ จำนวน ๒๕ คน โดยมีการคัดเลือกตามเกณฑ์ ดังนี้

๑. เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่ม (Inclusion Criteria) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครและเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรม มีดังนี้

- ๑) เป็นเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๒) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้
- ๓) อ่านและเข้าใจภาษาไทย
- ๔) สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมและมีความสนใจในการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่

๒๑

๒. เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกจากกลุ่ม (Exclusion criteria)

- ๑) มีโรคประจำตัวหรือปัญหาสุขภาพที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม
- ๒) มีภาวะทางจิตใจหรือจิตเวชที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

- ๓) ไม่ยินยอมเข้าร่วมกิจกรรม หรือขอถอนตัวจากโครงการหลังจากที่เริ่มกิจกรรม
- ๔) มีปัญหาด้านการมองเห็นหรือการได้ยินอย่างรุนแรงจนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ รูปคน ดังนี้

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อยืนยันข้อมูลและเก็บข้อมูลเชิงลึกจากครูผู้ดูแลกิจกรรม, เยาวชนแกนนำ, และพระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูปคน โดยเน้นกระบวนการดังนี้

- ๑) การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากกลุ่มเยาวชนและครูโดยไม่เปิดเผยข้อมูลให้สัมภาษณ์
- ๒) การสังเกตคำพูดที่น่าสนใจ หรือทำในรูปของตารางที่สะท้อนคำพูด สังเกตพฤติกรรม โดยทำการวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- ๓) สร้างความคุ้นเคย กับผู้ให้สัมภาษณ์โดยการให้ทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

๒. ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถิพุทธ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้ดูแลกิจกรรม, เยาวชนแกนนำ, และพระสงฆ์ กลุ่มละ ๓ คน รวมทั้งสิ้น ๙ รูปคน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ตามความเหมาะสมโดยจัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความถูกต้องในการเก็บข้อมูลโดยดำเนินการดังนี้

๓.๓.๑ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

๑. ผู้วิจัยใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาแนวคิดและการออกแบบกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถิพุทธ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สำคัญ และ ๒) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวคิดกิจกรรมวิถิพุทธและการพัฒนาทักษะชีวิต

๒. การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาร่างประเด็นคำถาม จากนั้นส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่านตรวจสอบความสอดคล้องกับทฤษฎีและเนื้อหา ก่อนปรับปรุงให้สมบูรณ์ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลต่อไป

๓. การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

- ๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒) นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพมากำหนดกรอบวัตถุประสงคในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการสร้างเครื่องมือและประเด็นคำถามเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ
- ๓) สร้างเครื่องเครื่องมือ และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย
 - (๑) พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนฺทูปโม, ผศ. ดร.
 - (๒) พระมหาอริยะ อริยโช, ดร.
 - (๓) ผศ. ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล
 - (๔) ดร.อัญธิษฐา อักษรศรี
 - (๕) ดร.วันชัย แสงสุวรรณ

๔. จัดพิมพ์แบบสอบถามสัมภาษณ์แบบสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

๕. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

๖. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจัดทำ ประเด็นทั้ง ผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูลสำคัญก็ได้เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สรุปข้อมูลต่อไป

การสัมภาษณ์ (Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมในพื้นที่ ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเตรียม ศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้

ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะหยุดการบันทึกเสียง^๑

๓. สัมภาษณ์รายนามกับผู้เกี่ยวข้องในงานวิจัย “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน”

๓.๓.๒ การสร้างเครื่องเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ ๑ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้ออกแบบกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า จำนวน ๔ กิจกรรม ได้แก่

- กิจกรรมที่ ๑ คิดเป็น แก้ปัญหาได้
- กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง
- กิจกรรมที่ ๓ ปัญญานำทาง
- กิจกรรมที่ ๔ คิดก่อนคลิก

ระยะที่ ๒ แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation Form) โดยคณะผู้วิจัยได้สังเกตตามกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การตอบคำถามระหว่างการดำเนินกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรม การแสดงพฤติกรรมทางสังคม การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือเพื่อน รวมไปถึงการตอบคำถามระหว่างกิจกรรมแต่ละกิจกรรม และสังเกตพฤติกรรมไปพร้อมกับสรุปการจดบันทึกภาพกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

การสร้างแบบเครื่องมือในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑

๒. กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตข้อมูลของเครื่องมือการวิจัย

๓. สร้างเครื่องเครื่องมือ และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

- ๑) พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนฺทูปโม, ผศ. ดร.
- ๒) พระมหาอริยะ อริยชโย, ดร.

^๑ ชาย โพธิ์สิตา, ศาสตราจารย์และศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๙.

๓) พระสมุห์นพดล อตฺถยุตฺโต, ดร.

๔) ผศ. ดร.โยตะ ชัยวรมันกุล

๕) ดร.อัญธิษฐา อักษรศรี

๔. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๒๕ คน เพื่อทำการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิธีการดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย

ก. เชิงคุณภาพ

ในการจัดเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอน ดำเนินการ ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขึ้นจัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ จัดทำแบบสัมภาษณ์ เจาะลึก (In-depth Interview Guide) เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” จากนั้นติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์

๒) ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสาร ต่าง ๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๓) ขึ้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนารวบรวมความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

๒. การสังเกตพฤติกรรม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในแง่มุมมองของการให้ ความสนใจ ต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น รวมทั้งความร่วมมือร่วมใจกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต จดบันทึก ในขณะเดียวกันจะมีการลงรายการ (list) รวมทั้งการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธ เสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ข. เชิงปฏิบัติการ

ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมเกี่ยวกับ “การพัฒนา กิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัด ลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีกรอบการสร้างชุดกิจกรรมตามที่ได้กำหนด ไว้ดังต่อไปนี้ดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงชุดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่	เนื้อหา	รายการ/กิจกรรม	ระยะเวลาของ กิจกรรม	วัตถุประสงค์กิจกรรม
๑	การคิดเชิง วิเคราะห์และการ แก้ปัญหา	กิจกรรมที่ ๑ “คิด เป็น แก้ปัญหาได้”	๓ ชั่วโมง	เพื่อให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาในชีวิตประจำวัน ค้นหาสาเหตุ และเลือกแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมโดยใช้ หลักอริยสัจ ๔
๒	การฟังเชิงลึกและ การมองอย่างรอบ ด้าน	กิจกรรมที่ ๒ “ฟัง อย่างลึก เห็นอย่าง กว้าง”	๓ ชั่วโมง	เพื่อให้เยาวชนพัฒนาทักษะการฟังอย่างตั้งใจ มอง ปัญหาและสถานการณ์อย่างรอบด้าน ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจร่วม
๓	การใช้ปัญญาใน การตัดสินใจ	กิจกรรมที่ ๓ “ปัญญานำทาง”	๓ ชั่วโมง	เพื่อให้เยาวชนนำหลักธรรมและเหตุผลมาใช้ ประกอบการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่สร้างสรรค์และเป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวม
๔	การใช้สื่อออนไลน์ อย่างรู้เท่าทัน	กิจกรรมที่ ๔ “คิด ก่อนคลิก”	๓ ชั่วโมง	เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การใช้สื่อออนไลน์ เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ และป้องกันผลกระทบเชิงลบ จากการใช้อินเทอร์เน็ต

ในจัดเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพกิจกรรมก่อนและหลัง โดย จัดเตรียมเครื่องมือตามทดสอบ กับประชาชนที่เข้ากิจกรรมจำนวน ๒๕ คนทั้งก่อนและหลังจากการสังเกตการณ์ โดยดำเนินการแจก และรับกลับคืนด้วยตนเอง ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วน แล้วจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยมี การวางแผน Timeline ในการปฏิบัติการวิจัย “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธ

เสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๒ แสดงแผนในการดำเนินการวิจัย

ปีงบประมาณ	กิจกรรม	๑๐	๑๑	๑๒	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	ร้อยละของ กิจกรรมใน ปีงบประมาณ
๒๕๖๗	ประชุมคณะผู้วิจัย วางแผนการวิจัย ศึกษาทบทวนเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาบริบทโรงเรียนและชุมชน ออกแบบเครื่องมือการวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก/แบบ สังเกต)	✓	✓	✓										๑๐
๒๕๖๗	ตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือและความเหมาะสม ของกิจกรรม			✓										๑๐
๒๕๖๘	ดำเนินการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเพื่อ เสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า				✓	✓	✓	✓	✓					๔๐
๒๕๖๘	วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและกิจกรรม ได้แก่ ๑) การศึกษาหลักพระพุทธศาสนากับทักษะชีวิตในศตวรรษ ที่ ๒๑ ๒) การออกแบบกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธ								✓	✓	✓			๒๐

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิธีการดังต่อไปนี้

๓.๕.๑ เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอน ดำเนินการประกอบด้วย

๑. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis Techniques) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Analytic Induction) โดยเรียบเรียงและจำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากนั้นตีความความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเสริมด้วยการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กับครู พระสงฆ์ และเยาวชน เพื่อพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธที่ตอบโจทย์เยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑^๑

๓.๕.๒ เชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Analytic Induction) โดยเรียบเรียงและจำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากนั้นตีความความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเสริมด้วยการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กับครู พระสงฆ์ และเยาวชน เพื่อพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธที่ตอบโจทย์เยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑

๓.๕.๓ การสะท้อนคิด และการคืนข้อมูล

การสะท้อนคิด และการคืนข้อมูล เป็นกระบวนการ ผลลัพธ์และผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จ โดยการสนทนากลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตพฤติกรรม รวมทั้งการใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์เนื้อหา เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนั้นผลที่ได้จึงมีการนำเสนอในรูปแบบ

^๑ Denzin, N., **Sociology : Methodology; Research**, (New York: Prince Hall, 1970), pp. 218-230.

ต่าง ๆ เช่น การพรรณนาข้อมูล แผนภาพ ตาราง ผังความคิด หลังจากที่ได้ร่วมกิจกรรมและเก็บร่วมเสร็จสิ้นลง มีการดำเนินการ ดังนี้

๑. ใช้แบบการใช้ข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธ เสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อสร้างกิจกรรมขึ้น โดยนำผลที่ได้จะนำเสนอในรูป การเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ การส่งเสริมการพัฒนา กิจกรรม เชิงพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริม การสร้างเครือข่าย และการ จัดกิจกรรมผู้สูงอายุนำเสนอเป็นตาราง แผนภาพ

๒. สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกี่ยวกับ “การพัฒนา กิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้อง ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้มาวิเคราะห์เนื้อหาถึงผลของกระบวนการที่เกิด ขึ้นกับการเกี่ยวกับ “การพัฒนา กิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” หรือไม่ โดยการใช้การ พรรณนาข้อมูล ควบคู่ไปกับการอ้างอิง คำพูดที่น่าสนใจ หรือทำในรูปของตารางที่สะท้อนคำพูด สังเกตพฤติกรรม โดยทำการวิเคราะห์ว่า พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลง ไปหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยใช้การพรรณนาข้อมูลที่ได้จากการสังเกต พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสดงออกมา และเสริมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เพื่อเป็นแนวทางในจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน

๓. การคืนข้อมูล เป็นการคืนข้อมูลให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย เพื่อเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงของผลการวิจัย เป็นการตรวจสอบข้อมูลครั้งสุดท้ายและจัดทำรายงานผลการวิจัยให้สมบูรณ์ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มครั้งนี้มาวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของผลการวิจัย โดยจะมีการ ใช้ผังความคิดช่วยในการนำเสนอผลการวิจัยควบคู่ไปกับการพรรณนาผลการวิจัย

๓.๖ การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่าง (เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า) ได้รับหนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจ มีสิทธิปฏิเสธหรือยกเลิกการเข้าร่วมได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลเสียใด ๆ ข้อมูลที่ได้จะถูกเก็บเป็นความลับ และการเผยแพร่ผลงานวิจัยจะไม่นำไปใช้ในลักษณะที่ระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดความมั่นใจและความสบายใจในการเข้าร่วม

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีและ ๓) เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๔.๑. การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๒. ออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๓. เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการศึกษาพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการสนทนากลุ่ม โดยนำหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่

๔.๑.๑ หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน

การศึกษาครั้งนี้ได้พบหลักธรรมสำคัญจากพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างทักษะชีวิตของเยาวชน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักธรรมมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชน

๑. อริยสัจ ๔ การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

อริยสัจ ๔ หรือ สี่อริยสัจ คือ หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเกี่ยวกับทุกข์และทางพ้นทุกข์ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของเยาวชน เพราะสอนให้เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาย่อยเป็นขั้นตอน

ขั้นตอนการใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

ขั้นที่ ๑ ระบุปัญหาหรือทุกข์

ขั้นตอนแรกคือการรับรู้และระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ความเครียดจากการเรียน การทะเลาะกับเพื่อน หรือความล้มเหลวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การระบุปัญหาช่วยให้เยาวชนเข้าใจถึงสภาพที่เกิดขึ้นและเตรียมพร้อมที่จะหาทางออก

ขั้นที่ ๒ หาสาเหตุของปัญหาหรือสมุทัย

หลังจากระบุปัญหาได้แล้ว เยาวชนต้องหาสาเหตุที่ทำให้ปัญหานั้นเกิดขึ้น อาจเป็นจากการตัดสินใจที่ผิดพลาด หรือสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด การหาสาเหตุช่วยให้เยาวชนเข้าใจแหล่งที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถมองหาวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไข

ขั้นที่ ๓ พิจารณาว่าสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้หรือไม่ นิโรธ

หลังจากรู้สาเหตุของปัญหาแล้ว เยาวชนต้องพิจารณาว่าปัญหานั้นสามารถแก้ไขได้หรือไม่ และหาทางเลือกในการแก้ไข นิโรธหมายถึงการมีความเข้าใจว่ามีหนทางในการแก้ไขปัญหานั้นหรือไม่ ซึ่งช่วยให้เยาวชนไม่ท้อแท้และมองหาวิธีที่ดีที่สุดในการจัดการปัญหา

ขั้นที่ ๔ เลือกวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา มรรค

เมื่อพิจารณาว่าสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเลือกวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา การขอคำปรึกษาจากผู้อื่น การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลือกวิธีการที่เหมาะสมจะช่วยให้เยาวชนสามารถแก้ไขปัญหานั้น

๒. พรหมวิหาร ๔ การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และอุเบกขา มีส่วนส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม เมตตาคือความ

ปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข, กรุณาคือความปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์, มุทิตาคือการมีความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาคือการมีความเป็นกลางในทุกสถานการณ์

ขั้นตอนการใช้พรหมวิหาร ๔

ขั้นตอนที่ ๑ เมตตา การปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข

เยาวชนเริ่มจากการพัฒนาความปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยการใส่ใจในความสุขและความต้องการของคนรอบข้าง การแสดงความเมตตาช่วยให้เกิดความเข้าใจและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในทุกสถานการณ์

ขั้นตอนที่ ๒ กรุณา การปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

เยาวชนต้องพิจารณาถึงความทุกข์หรือความยากลำบากที่ผู้อื่นกำลังเผชิญ และเสนอความช่วยเหลือหรือการสนับสนุน การพัฒนาความกรุณาช่วยให้เยาวชนสามารถช่วยผู้อื่นในยามยากลำบาก และสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าทั้งในครอบครัวและในสังคม

ขั้นตอนที่ ๓ มุทิตา การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น

เยาวชนต้องฝึกการมีความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่รู้สึกลีลา การแสดงความยินดีช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในกลุ่มหรือสังคม และส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเติบโตและประสบความสำเร็จได้

ขั้นตอนที่ ๔ อุเบกขา การมีความเป็นกลางในทุกสถานการณ์

การฝึกอุเบกขาช่วยให้เยาวชนสามารถมองทุกสถานการณ์จากมุมมองที่เป็นกลาง โดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การมีความเป็นกลางช่วยให้เยาวชนสามารถจัดการกับความขัดแย้งและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในสถานการณ์ที่ยากลำบาก

๓. อธิธิบาท ๔ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การตั้งเป้าหมาย และความมุ่งมั่นพัฒนา

อธิธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพยายาม, จิตตะ ความตั้งใจ, และ วิมังสา การพิจารณา ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การตั้งเป้าหมาย และการพัฒนาความมุ่งมั่นในการทำสิ่งต่างๆ โดยใช้สติและความพยายาม

ขั้นตอนการใช้หลักอธิธิบาท ๔

ขั้นที่ ๑ ฉันทะ ความพอใจ

ขั้นแรกคือการค้นหาความพอใจในสิ่งที่ทำ โดยการสร้างความสนใจและความรักในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้หรือทำ ความพอใจจะช่วยให้เยาวชนมีแรงจูงใจในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเต็มที่

ขั้นที่ ๒ วิริยะ ความพยายาม

เมื่อพบสิ่งที่ต้องการทำแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการใช้ความพยายามในการทำงานนั้นให้สำเร็จ แม้จะพบกับอุปสรรคหรือความยากลำบาก ความพยายามจะช่วยให้เยาวชนสามารถพัฒนาความสามารถและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ขั้นที่ ๓ จิตตะ ความตั้งใจ

เยาวชนต้องมีความตั้งใจจริงในการทำสิ่งนั้น ๆ เพื่อให้สามารถมุ่งไปสู่เป้าหมายได้ การตั้งใจจะช่วยให้เยาวชนมีความมุ่งมั่นในการทำงานและไม่หลีกเลี่ยงความยากลำบาก

ขั้นที่ ๔ วิมังสา การพิจารณา

ขั้นสุดท้ายคือการพิจารณาทบทวนผลการทำงาน และหาวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาตนเองในการทำงานนั้น ๆ การพิจารณาจะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับปรุงวิธีการทำงาน

การเรียนรู้จาก อิทธิบาท ๔ ทำให้เยาวชนสามารถตั้งเป้าหมายในชีวิตได้อย่างมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมาย โดยไม่ท้อถอยเมื่อพบกับอุปสรรค แต่จะใช้ความพยายามและพิจารณาหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยให้เยาวชนมีความรับผิดชอบและทำงานอย่างมีระเบียบวินัย ทั้งในด้านการเรียน การทำกิจกรรม และการดูแลตนเองในสังคม

๔. สติปัฏฐาน ๔ การตระหนักรู้ การควบคุมอารมณ์ และการจัดการความเครียด

สติปัฏฐาน ๔ คือการพัฒนาสติในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาสติในร่างกาย, ความรู้สึก, จิตใจ และการปรากฏการณ์ของจิต หลักธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการตระหนักรู้ การควบคุมอารมณ์ และการจัดการความเครียด

สติในร่างกาย การฝึกตระหนักรู้ในสภาพร่างกาย เช่น การรับรู้ถึงการเคลื่อนไหว การหายใจ และการสัมผัสต่าง ๆ ช่วยให้เยาวชนสามารถควบคุมการตอบสนองของร่างกายเมื่อเจอความเครียดหรืออารมณ์ที่ไม่ดี การฝึกสติในร่างกายจะช่วยให้เยาวชนสามารถจัดการกับความเครียดได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกที่เริ่มรู้สึก

สติในความรู้สึก การฝึกการตระหนักรู้ในความรู้สึกที่เกิดขึ้น เช่น ความโกรธ ความเศร้า หรือความวิตกกังวล เมื่อเยาวชนสามารถรับรู้และยอมรับความรู้สึกได้ พวกเขาสามารถจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้โดยไม่ปล่อยให้มันควบคุมพฤติกรรมและการตัดสินใจ

สติในจิตใจ การฝึกตระหนักรู้ในความคิดและจิตใจ ช่วยให้เยาวชนสามารถสังเกตและเข้าใจความคิดของตนเองได้ เช่น การคิดในทางบวก หรือการคิดที่เป็นอุปสรรคในการทำงาน การฝึกสติในจิตใจจะช่วยให้เยาวชนรู้วิธีการควบคุมความคิดที่อาจทำให้เกิดความเครียดและอารมณ์ที่ไม่ดี

สติในการปรากฏการณ์ของจิต การพิจารณาผลกระทบของจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้เยาวชนสามารถเข้าใจวิธีที่จิตใจทำงานและรู้วิธีหยุดยั้งการตอบสนองในทางที่ไม่เหมาะสม การฝึกสติในปรากฏการณ์ของจิตจะช่วยให้เยาวชนจัดการกับสถานการณ์ที่กดดันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล

๕. ไตรสิกขา วินัยตนเอง สมาธิ และปัญญาในการดำเนินชีวิต

ไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักการสำคัญในการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง โดย ศีล สอนให้เยาวชนมีวินัยในตนเองและรู้จักการควบคุมพฤติกรรม สมาธิ ช่วยในการฝึกจิตใจให้มีสมาธิและมีความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ และ ปัญญา ช่วยให้เยาวชนสามารถตัดสินใจได้ถูกต้องและมีวิจารณญาณที่ดีในการดำเนินชีวิต

ประการที่ ๑ ศีล วินัยตนเองและการควบคุมพฤติกรรม

การฝึกฝนศีลช่วยให้เยาวชนพัฒनावินัยในตนเอง โดยการควบคุมพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรม การเคารพผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง และการรักษาความซื่อสัตย์ในทุกสถานการณ์ การมีศีลช่วยให้เยาวชนสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความเคารพในสังคม

ประการที่ ๒ สมาธิ การฝึกจิตใจให้มีสมาธิและความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ

การฝึกสมาธิช่วยให้เยาวชนสามารถฝึกจิตใจให้มีสมาธิ และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ การฝึกสมาธิช่วยให้จิตใจสงบ และช่วยเพิ่มความสามารถในการตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น การมีสมาธิยังช่วยให้เยาวชนสามารถจัดการกับความเครียดและปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่ ๓ ปัญญา การตัดสินใจที่ดีและมีวิจารณญาณ

การพัฒนาปัญญาช่วยให้เยาวชนสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง และใช้วิจารณญาณที่ดีในการดำเนินชีวิต การพัฒนาปัญญาทำให้เยาวชนมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและเผชิญหน้ากับความท้าทายในชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๑.๒ ความสอดคล้องหลักธรรมกับทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑

หลักธรรมจากพระพุทธศาสนาที่ได้ศึกษามีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งได้รับการกำหนดโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) โดยเฉพาะใน ๓ กลุ่มทักษะชีวิตหลักที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ที่เสริมสร้างความพร้อมให้เยาวชนสามารถปรับตัวและเติบโตในสังคมที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง

๑. ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา

ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญที่เยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ ควรพัฒนา เนื่องจากโลกยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยข้อมูลที่หลากหลายและความซับซ้อน ต้องการการวิเคราะห์และการตัดสินใจที่มีเหตุผล หลักธรรมอริยสัจ ๔ ของพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อย่างกับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาของเยาวชนในยุคนี้

ความสอดคล้องระหว่างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา กับหลักอริยสัจ ๔

แผนภาพที่ ๔.๑ ความสอดคล้องระหว่างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา กับหลักอริยสัจ ๔

การระบุปัญหา ทุกข์ และการวิเคราะห์ปัญหา อริยสัจ ๔ เริ่มต้นด้วยการระบุปัญหาหรือทุกข์ ซึ่งในที่นี้สามารถเทียบเคียงกับขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาทางวิพากษ์เยาวชนต้องฝึกการมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและในกระบวนการทำงาน เช่น การเรียนที่ไม่ดี หรือการเผชิญหน้ากับความเครียดจากการทำงาน การระบุปัญหาจะช่วยให้เข้าใจลักษณะของปัญหาและเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญในการหาทางออก

การหาสาเหตุของปัญหา สมุทัย หลังจากการระบุปัญหาหรือทุกข์แล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา สมุทัย ซึ่งการวิเคราะห์ปัญหาจะเกี่ยวข้องกับการสำรวจและทำความเข้าใจที่มาของปัญหานั้นๆ ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน เช่น เหตุผลที่ทำให้การเรียนไม่ดี อาจมาจากการขาดระเบียบวินัย หรือวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการจัดการเวลา การหาสาเหตุอย่างละเอียดจะช่วยให้มีการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง และสามารถตั้งคำถามต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเชิงวิพากษ์

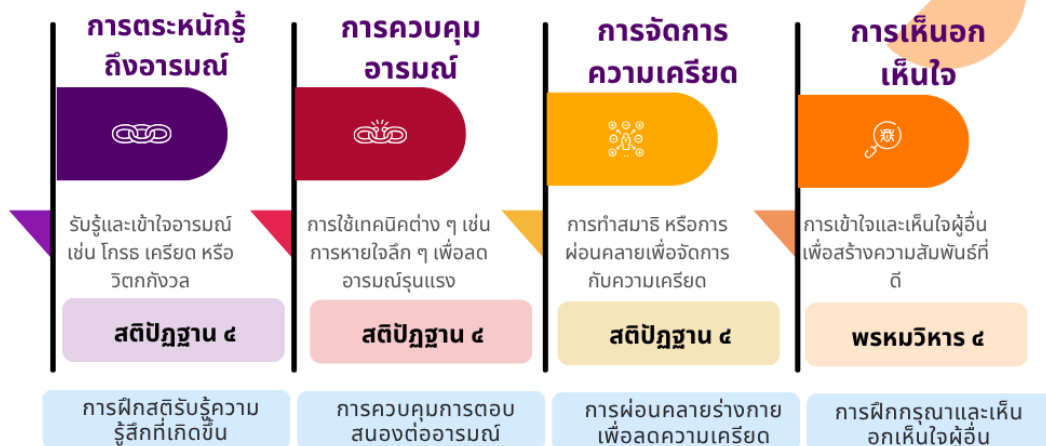
การพิจารณาความเป็นไปได้ในการแก้ไข นิโรธ ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าปัญหานั้นสามารถแก้ไขได้หรือไม่ โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีที่มีความเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ในกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ เยาวชนจะต้องใช้ความสามารถในการตัดสินใจที่ดี รู้จักประเมินผลและความเสี่ยงต่าง ๆ และหาทางออกที่เป็นประโยชน์ การพิจารณาในระดับลึกนี้จะช่วยให้สามารถมองเห็นทางเลือกหลาย ๆ ด้านและการตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลสนับสนุน

การหาวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสม มรรค สุตท้ายหลักธรรม มรรค แนะนำให้เราหาวิธีแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพและมีระเบียบ โดยมักจะรวมถึงการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย และการเลือกวิธีการที่มีเหตุผลและเป็นขั้นตอน การวางแผนการเรียนรู้ การจัดการเวลา หรือการเลือกวิธีการทำงานที่เหมาะสม การใช้มรรคในการแก้ปัญหาทำให้เยาวชนสามารถพัฒนาแนวทางในการทำสิ่งต่างๆ การคิดเชิงวิพากษ์เยาวชนมีกระบวนการที่มีระเบียบในการเลือกวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อแก้ไขปัญหาที่พบ

๒. ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด

ในโลกที่เต็มไปด้วยแรงกดดันทางด้านอารมณ์ การจัดการอารมณ์และความเครียดได้กลายเป็นทักษะที่สำคัญในชีวิตของเยาวชนในยุคปัจจุบัน หลักธรรม สติปัฏฐาน ๔ และ พรหมวิหาร ๔ จากพระพุทธศาสนา สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะ โดยแต่ละหลักธรรมมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยเยาวชนควบคุมอารมณ์, ลดความเครียด, และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

ความสอดคล้องระหว่างทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียดกับหลักธรรม

แผนภาพที่ ๔.๒ ความสอดคล้องระหว่างทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียดกับหลักธรรม

สติปัฏฐาน ๑ การตระหนักรู้และควบคุมอารมณ์

สติปัฏฐาน ๑ สอนให้มีสติในทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะในด้านการควบคุมอารมณ์และการจัดการความเครียด การฝึกสติทำให้เยาวชนสามารถตระหนักรู้ถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา เช่น ความโกรธ ความเศร้า หรือความวิตกกังวล ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการรับมือกับอารมณ์เหล่านั้น การตระหนักรู้ในความรู้สึก การฝึกตระหนักรู้ถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจช่วยให้เยาวชนสามารถรับรู้และไม่หลงไปกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ให้มันควบคุมการกระทำหรือการตัดสินใจ การควบคุมอารมณ์ เมื่อมีสติในการรับรู้ความรู้สึกแล้ว เยาวชนจะสามารถควบคุมการ

ตอบสนองต่อสถานการณ์ได้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น การฝึกหายใจลึก ๆ หรือการใช้เทคนิคการทำสมาธิเพื่อลดความเครียด

พรหมวิหาร ๔ การเห็นอกเห็นใจและการจัดการความขัดแย้ง

พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขา การเป็นกลางในทุกสถานการณ์ ช่วยเสริมสร้างทักษะในการมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เมื่อเยาวชนฝึกการใช้ กรุณา ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ พวกเขาจะสามารถลดความเครียดจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีในสังคม และสามารถจัดการความขัดแย้งได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม การฝึก มุทิตา การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ช่วยให้เยาวชนสามารถสร้างบรรยากาศที่เป็นบวกและลดความเครียดจากการแข่งขันหรือการเปรียบเทียบกับผู้อื่น การรักษาสมดุลทางอารมณ์ในสถานการณ์ตึงเครียด การฝึก อุเบกขา การเป็นกลาง ทำให้เยาวชนสามารถรักษาความสงบและสมดุลทางอารมณ์ได้แม้ในสถานการณ์ที่มีความตึงเครียด ในการเจรจาหรือการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง

ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียดกับพฤติกรรม

การฝึกฝนสติในชีวิตประจำวัน การฝึก สติปัฏฐาน ๔ ในการตระหนักรู้ถึงอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นทุกขณะ ทำให้เยาวชนมีความสามารถในการรับมือกับอารมณ์และความเครียดได้อย่างมีสติ โดยไม่ปล่อยให้อารมณ์นั้น ๆ ควบคุมการกระทำ การใช้พรหมวิหาร ๔ ในการลดความขัดแย้ง เมื่อเยาวชนฝึก พรหมวิหาร ๔ ในการสร้างความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถลดความเครียดที่เกิดจากความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

๓. ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเป็นทักษะที่สำคัญในยุคที่โลกผ่านเทคโนโลยีต่างๆ หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ หลักเมตตา ความปรารถนาดี

ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑	หลักธรรม	ผลจากหลักธรรมกับทักษะ
ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	เมตตา ความรักและความปรารถนาดีแก่ผู้อื่น	การแสดงความรักทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความใกล้ชิดและส่งผลให้เกิดความเข้าใจในผู้อื่นและสร้างความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น
การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี	เมตตา การให้ความรักและการเข้าใจผู้อื่น	เมื่อฝึกเมตตา การสื่อสารจะมีความอ่อนโยนและเป็นมิตร ช่วยสร้างความไว้วางใจและผู้อื่นในทุกสถานการณ์

การทำงานร่วมกัน	เมตตา การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่น	การแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นช่วยให้การทำงานร่วมกันมีความราบรื่นและเพิ่มการร่วมมือในทีมงาน
ความเข้าใจในผู้อื่น	เมตตา การแสดงความเข้าใจและเอาใจใส่	ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม สามารถรับฟังและตอบสนองต่อผู้อื่นด้วยความเข้าใจ

สรุปผลจากการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มหลักธรรมข้อแรก เมตตา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ในสังคม แม้จะใช้ผ่านเทคโนโลยี โดยทักษะการแสดงความรักและความปรารถนาดีจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคมที่มีความหลากหลาย สามารถสร้างความไว้วางใจและการร่วมมือในทุกสถานการณ์

ตารางที่ ๔.๒ กรุณา การปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑	หลักธรรม	ผลจากหลักธรรมกับทักษะ
ทักษะการฟังและเข้าใจผู้อื่น	กรุณา ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์	การฝึกกรุณาช่วยให้สามารถรับฟังความรู้สึกและปัญหาของผู้อื่น ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่มีความเข้าใจและไม่นำไปสู่การตัดสินผู้อื่น
การแก้ปัญหาความขัดแย้ง	กรุณา การช่วยเหลือผู้อื่นในยามทุกข์	ช่วยให้สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้โดยไม่ทำให้เกิดความรุนแรงหรือการตัดสินใจที่ผิดพลาด ช่วยสร้างบรรยากาศที่สงบสุข
ความสัมพันธ์ที่มีความเข้าใจ	กรุณา การเห็นอกเห็นใจในทุกสถานการณ์	สร้างบรรยากาศที่让别人รู้สึกว่ามีค่าและเป็นที่เข้าใจ ช่วยให้การสื่อสารไม่เกิดการวิจารณ์และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่น	กรุณา ความห่วงใยที่ช่วยลดความทุกข์	เพิ่มการช่วยเหลือและสนับสนุนระหว่างบุคคลในสังคม ช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งขึ้น

สรุปผลจากการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม กรุณา เป็นทักษะที่เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลและช่วยจัดการกับความขัดแย้งในสังคม เมื่อเยาวชนสามารถฝึกฝนการรับฟังและเข้าใจความทุกข์ของผู้อื่น จะสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่มีความเห็นอกเห็นใจและลดความเครียดในสังคมได้

ตารางที่ ๔.๓ มุทิตา การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น

ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑	หลักธรรม	ผลจากหลักธรรมกับทักษะ
ทักษะการสร้างบรรยากาศที่ดี	มุทิตา การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น	ช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นบวก ลดความอิจฉาและการแข่งขันในที่ทำงานและชีวิตประจำวัน
การร่วมมือและทำงานเป็นทีม	มุทิตา การสนับสนุนความสำเร็จของผู้อื่น	ส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ช่วยให้ทีมสามารถเติบโตและประสบความสำเร็จร่วมกัน
ความยินดีในการแบ่งปันความสำเร็จ	มุทิตา การแสดงความยินดีในการประสบความสำเร็จ	ช่วยลดความอิจฉาและส่งเสริมความร่วมมือ ช่วยให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกันในสังคม

การลดความเครียดจากการแข่งขัน	มุทิตา ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น	ลดความเครียดที่เกิดจากการแข่งขันและการเปรียบเทียบ ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่สนับสนุน
------------------------------	--	---

สรุปผลจากการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม มุทิตา ทำให้เยาวชนสามารถยินดีและสนับสนุนความสำเร็จของผู้อื่น ทำให้บรรยากาศในที่ทำงานและชีวิตประจำวันดีขึ้น โดยช่วยลดความเครียดจากการเปรียบเทียบและส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานและกิจกรรมต่างๆ

ตารางที่ ๔.๔ อุเบกขา การมีความเป็นกลาง

ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑	หลักธรรม	ผลจากหลักธรรมกับทักษะ
ทักษะการจัดการความขัดแย้ง	อุเบกขา การมีความเป็นกลางในทุกสถานการณ์	ช่วยให้เยาวชนสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างยุติธรรม และไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
การตัดสินใจที่มีสติและเป็นกลาง	อุเบกขา การไม่ยึดติดและเป็นกลาง	ช่วยให้การตัดสินใจไม่ถูกอิทธิพลจากอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัว ช่วยสร้างการตัดสินใจ
ความยุติธรรมในการสื่อสาร	อุเบกขา การรักษาความเป็นกลางในการสื่อสาร	ส่งเสริมการสื่อสารที่ยุติธรรมและโปร่งใส โดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ช่วยสร้างความไว้วางใจ
การควบคุมการตอบสนองต่อความเครียด	อุเบกขา การรักษาความสงบในสถานการณ์ที่ท้าทาย	ช่วยให้เยาวชนสามารถควบคุมการตอบสนองต่อความเครียดและความกดดันได้อย่างมีสติ

สรุปผลจากการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม อุเบกขา เยาวชนสามารถมีความเป็นกลางและยุติธรรมในทุกสถานการณ์ ทั้งในการจัดการกับความขัดแย้ง การตัดสินใจ และการตอบสนองต่อความเครียด การฝึกฝนการเป็นกลาง ช่วยให้เยาวชนสามารถรักษาความสงบและสร้างความสัมพันธ์ที่ยุติธรรมในสังคม

ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม หลักธรรม พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ได้รับการยืนยันว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสารในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย โดยเฉพาะในด้าน ความเข้าใจ และการรักษาความเป็นกลางในการสื่อสารและการจัดการกับความขัดแย้ง ผลลัพธ์จากการนำหลักธรรมไปใช้มีความสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมที่มีการใช้ผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ

เมตตา หรือการแสดงความรักและการปรารถนาดีแก่ผู้อื่น เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและเข้าใจซึ่งกันและกัน การแสดงความรักผ่านการฟังและการให้คำแนะนำที่ดีสามารถลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแสดงออกที่เต็มไปด้วยความเอื้ออาทรทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าได้รับการยอมรับและมีคุณค่าในสังคม

กรุณา ช่วยให้เยาวชนพัฒนาความเข้าใจและการเห็นอกเห็นใจในผู้อื่น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือหรือกำลังเผชิญกับปัญหาหรือความทุกข์ การแสดงออกถึง

ความห่วงใยและการช่วยเหลือผู้อื่นจะสร้างบรรยากาศที่มีความเข้าใจและลดความเครียดจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมที่เต็มไปด้วยแรงกดดัน

มูทิตา หรือการยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ช่วยสร้างบรรยากาศที่ไม่เต็มไปด้วยความอิจฉาหรือการแข่งขัน ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนในกลุ่มหรือในที่ทำงาน ซึ่งจะทำให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่นและเต็มไปด้วยความร่วมมือ

สุตท่าย อุเบกขา หรือการมีความเป็นกลางในการจัดการกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น เป็นทักษะที่สำคัญในการรักษาความสงบทางอารมณ์และการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การฝึกความเป็นกลาง เยาวชนสามารถรับมือกับความเครียดและความขัดแย้งในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ดีขึ้น โดยไม่ปล่อยให้ความรู้สึกหรืออารมณ์ควบคุมการกระทำและการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า พรหมวิหาร ๔ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ช่วยให้เยาวชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งในสังคมที่มีความหลากหลาย และเอาชนะความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

สรุปหลักธรรมจากพระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตที่ดี แต่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดไว้ โดยทักษะชีวิตที่ช่วยให้เยาวชนสามารถพัฒนาตนเองได้ในด้านต่างๆ แต่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคดิจิทัล อันได้แก่

ทักษะที่ ๑ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา เป็นหนึ่งในทักษะชีวิตที่สำคัญในยุคปัจจุบัน มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับหลักธรรม อริยสัจ ๔ จากพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมนี้สอนให้เยาวชนรู้จักการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีขั้นตอน ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยการเรียนรู้จาก อริยสัจ ๔ จะทำให้เยาวชนสามารถเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและสามารถหาวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้อย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ

ทักษะที่ ๒ การจัดการอารมณ์และความเครียด เป็นทักษะที่จำเป็นในยุคที่เต็มไปด้วยความกดดันและการเปลี่ยนแปลง หลักธรรม สติปัฏฐาน ๔ และ พรหมวิหาร ๔ ของพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ โดยหลักธรรมช่วยให้เยาวชนสามารถฝึกตระหนักรู้ถึงอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง รวมถึงวิธีการควบคุมและจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้พวกเขาไม่ตกเป็นเหยื่อของความเครียดหรือความวิตกกังวล

ทักษะที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร เป็นอีกทักษะที่สำคัญในยุคที่การสื่อสารในสังคมมีบทบาทมากขึ้น หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ช่วยเสริมสร้างทักษะนี้ได้ดี เพราะหลักธรรม สอนให้เยาวชนรู้จักการให้ความรักและความเมตตาแก่ผู้อื่น รวมถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วย

การมีจิตใจที่เป็นกลางและยอมรับความแตกต่าง เป็นทักษะที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนในสังคม

หลักธรรมพระพุทธศาสนาทั้ง ๕ ชุดที่ได้กล่าวถึงในบทความนี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาเยาวชนในด้านการคิด การจัดการอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เสริมสร้างคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เยาวชนที่ได้เรียนรู้และประยุกต์ใช้หลักธรรม จะสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีวิจรรณญาณในการตัดสินใจ และมีความสุขในชีวิตประจำวัน ทั้งพร้อมรับมือกับสังคมที่มีการเชื่อมกันทั่วโลก

๔.๑.๓ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างทักษะชีวิต

เป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับบุคคลในสังคม โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้หลักธรรมช่วยให้บุคคลมีจิตใจที่สงบและสามารถเผชิญกับปัญหาหรือความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมีสติได้ดังนี้

๑. การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมทักษะการจัดการอารมณ์

การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมทักษะการจัดการอารมณ์มีความสำคัญในการช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมและบริหารอารมณ์ของตนและความเครียดในชีวิตประจำวัน หลักพระพุทธศาสนานำเสนอเครื่องมือในการรับมือกับอารมณ์ที่รุนแรงและการบรรเทาความทุกข์ทางจิตใจ ในที่นี้จะกล่าวถึงการฝึกสติและสมาธิ รวมทั้งการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นแนวทางในการเสริมทักษะการจัดการอารมณ์

การฝึกสติและสมาธิในการจัดการอารมณ์ การฝึกสติเป็นหนึ่งในแนวทางที่สำคัญในพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการจัดการอารมณ์ที่รุนแรง เช่น ความโกรธ ความเครียด หรือความวิตกกังวล สติคือการตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้ไม่ตกอยู่ในภาวะที่อารมณ์มีอำนาจเหนือจิตใจ เมื่อฝึกสติ จะทำให้สามารถมีความตระหนักรู้ในอารมณ์และสิ่งที่กระทบจิตใจได้อย่างทันที และสามารถระงับการตอบสนองที่ไม่พึงประสงค์จากอารมณ์ได้ ในพระพุทธศาสนา การฝึกสติถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจที่มีความสมดุลและสงบสุข การฝึกสติทำให้เราสามารถรับรู้ถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นในตัวเราโดยไม่ปล่อยให้มันควบคุมหรือแสดงออกไปในลักษณะที่ทำลายความสัมพันธ์หรือความสุขของเราเอง เช่น ในช่วงที่เกิดความโกรธหรือความเครียด การมีสติช่วยให้เราสามารถรับรู้ได้ว่าเราโกรธหรือเครียดโดยไม่ต้องไปตัดสินว่าอารมณ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี สติช่วยให้เรามีความเข้าใจในอารมณ์ของเราและสามารถควบคุมมันได้ การฝึกสมาธิยังเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการจัดการอารมณ์ เนื่องจากสมาธิช่วยให้เรามีจิตใจที่สงบและเยือกเย็น การฝึกสมาธิช่วยให้เราสามารถเฝ้าสังเกตอารมณ์ของตนเองโดยไม่ถูกครอบงำหรือถูกกระตุ้นจากสิ่งภายนอก สมาธิทำให้เรามีจิตใจที่มั่นคงและสามารถอยู่ในสภาพจิตใจที่ไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดความขัดแย้งในที่ทำงานหรือในครอบครัว การฝึกสติและสมาธิจะช่วยให้เราสามารถควบคุมความโกรธหรือความเครียดที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้นๆ การมีสติทำให้ตระหนักว่ากำลังรู้สึกโกรธหรือเครียด และสมาธิทำให้มีความเยือกเย็นในการตัดสินใจหรือการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

๒. การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมทักษะการตัดสินใจ

การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมทักษะการตัดสินใจเป็นแนวทางที่ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล รอบคอบ และมีคุณธรรม หลักพระพุทธศาสนามีเครื่องมือที่ช่วยในการพิจารณาและทำความเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนของ การพิจารณาด้วยปัญญาและการฝึกสติในการตัดสินใจ ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีสติและเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดจากการตัดสินใจนั้นๆ

การพิจารณาด้วยปัญญา หนึ่งในหลักการสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในการตัดสินใจ คือการใช้ ปัญญา เพื่อพิจารณาและทำความเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผล การใช้ปัญญาในการพิจารณาช่วยให้สามารถเข้าใจถึงต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริงและมองหาทางออกที่เหมาะสมได้ ปัญญาในที่นี้หมายถึงความเข้าใจในหลักธรรม อริยสัจ ๔ จะช่วยให้สามารถเห็นถึงความจริงของชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างต้นเหตุและผลที่ตามมา

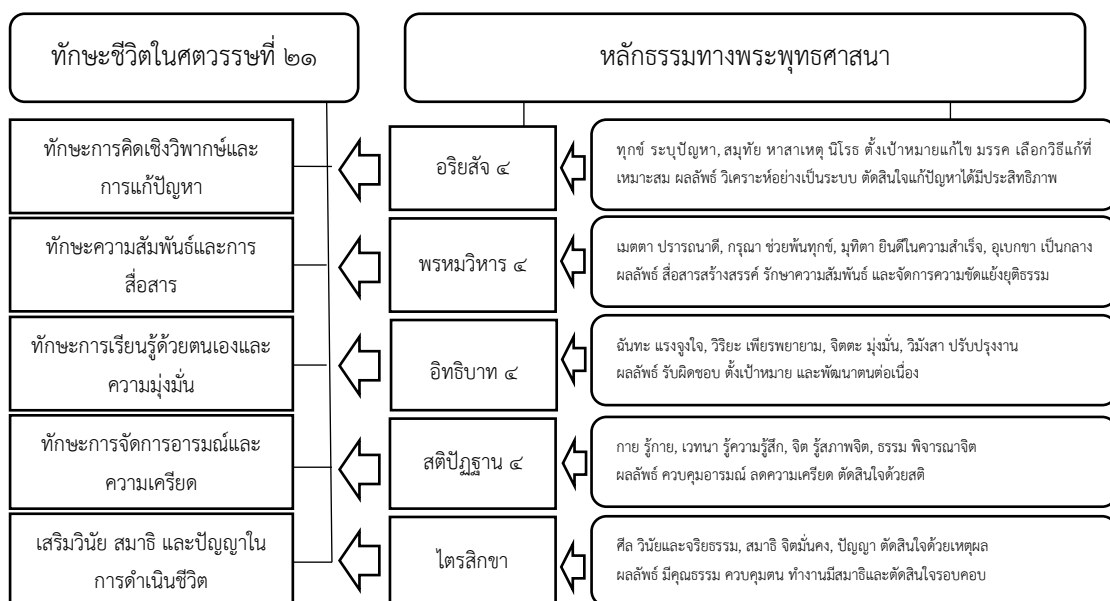
หลัก อริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพิจารณาการตัดสินใจอย่างมีสติ โดยการใช้หลักนี้จะสามารถมองเห็น ทุกข์ ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่างๆ และสามารถเข้าใจถึง สมุทัย หรือเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้น จากนั้นสามารถมองเห็น นิโรธ หรือทางออกที่ทำให้ปัญหาหมดไป และสุดท้ายสามารถเลือก มรรค หรือแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพิจารณาด้วยปัญญาจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้สามารถเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่ยังช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบของการตัดสินใจนั้นๆ ซึ่งทำให้การตัดสินใจนั้นไม่เพียงแค่ออกมาตอบสนองต่อปัญหาชั่วคราว แต่เป็นการสร้างแนวทางที่ยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาด้วย

การฝึกสติในการตัดสินใจ การฝึก สติ เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจที่ช่วยให้สามารถคิดและทำอย่างมีสติ ไม่รีบร้อน หรือทำตามอารมณ์ การใช้สติในการตัดสินใจทำให้ไม่เพียงแต่เลือกทางเลือกที่ถูกต้อง แต่ยังสามารถทำการตัดสินใจด้วยจิตใจที่มั่นคงและสงบ การฝึกสติช่วยให้ ตระหนักรู้ และ เข้าใจสถานการณ์ ที่กำลังเผชิญอยู่ โดยไม่ปล่อยให้ความเครียดหรือความกังวลทำให้การตัดสินใจนั้นผิดพลาด ตัวอย่างเช่น เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจในช่วงเวลาที่มีความเครียดสูง การฝึกสติจะช่วยให้สามารถคิดและวิเคราะห์สถานการณ์ได้ดีขึ้น โดยไม่ถูกกระทบจากอารมณ์หรือความรู้สึกที่รุนแรงในขณะนั้น การฝึกสติช่วยให้มีความสามารถในการ วิเคราะห์ สถานการณ์ และ เลือกทางเลือก ที่ดีที่สุดโดยไม่ถูกอารมณ์หรือความคิดในเชิงลบมาครอบงำ การ

ตัดสินใจด้วยสติทำให้สามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นในสถานการณ์ที่ซับซ้อน และช่วยให้มีความมั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง

การประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน การนำหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการตัดสินใจในชีวิตประจำวันมีผลที่สำคัญในการสร้างแนวทางที่ดีในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจในเรื่องของการทำงาน การเลือกคนที่ทำงานร่วมด้วย หรือการตัดสินใจในด้านการเงิน หลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในเวลาที่ต้องการ แต่ยังช่วยให้การตัดสินใจที่มีคุณธรรมและความเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ ในสถานการณ์ที่ต้องการการตัดสินใจที่สำคัญ การเลือกงานใหม่หรือการลงทุน การใช้ปัญญาในการพิจารณาและการฝึกสติจะช่วยให้เข้าใจความเสี่ยงและผลกระทบที่จะตามมา พร้อมทั้งเลือกแนวทางที่ดีที่สุดโดยไม่ตัดสินใจจากอารมณ์หรือความกลัว การฝึกสติและปัญญาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตัดสินใจที่มีคุณธรรมสามารถพิจารณาและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น โดยเป็นการเลือกทางออกที่ดีที่สุด แต่ช่วยให้การตัดสินใจนั้นเหมาะสมกับสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์

แผนภาพที่ ๔.๓ การนำหลักพระพุทธศาสนามาเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑

หลักที่ ๑ การใช้หลักอริยสัจ ๔ พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา

หลักอริยสัจ ๔ เป็นกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นระบบ เริ่มจากการระบุปัญหา ทุกข์ เพื่อให้รู้ชัดว่ากำลังเผชิญสิ่งใด จากนั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา สมุทัย เพื่อเข้าใจต้นตออย่าง แล้วพิจารณาความเป็นไปได้ในการแก้ไข นิโรธ เพื่อสร้างภาพเป้าหมายที่ต้องการ และสุดท้ายคือการลงมือแก้ไขด้วยแนวทางที่มีเหตุผล มรรค กระบวนการนี้ทำให้เยาวชนสามารถใช้เหตุผลวิเคราะห์อย่างรอบคอบ และวางแผนแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑

หลักที่ ๒ การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เสริมทักษะความสัมพันธ์และการสื่อสาร

พรหมวิหาร ๔ ช่วยปลูกฝังจิตใจที่อ่อนโยนและเปิดกว้างต่อผู้อื่น เริ่มจาก เมตตา คือความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา คือการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือการยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และ อุเบกขา คือการวางใจเป็นกลางในทุกสถานการณ์ หลักธรรมนี้ช่วยให้เยาวชนมีทักษะการสื่อสารที่เป็นมิตร สร้างความไว้วางใจ และจัดการความขัดแย้งได้อย่างยุติธรรม ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่หลากหลายได้อย่างสงบสุข

หลักที่ ๓ การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางสร้างแรงบันดาลใจและความเพียรในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ เริ่มจาก ฉันทะ ความพอใจและความรักในสิ่งที่ทำ, วิริยะ ความเพียรพยายามแม้จะพบอุปสรรค, จิตตะ ความตั้งใจจดจ่อกับเป้าหมาย, และ วิมังสา การพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้น หลักนี้ช่วยให้เยาวชนรู้จักกำหนดเป้าหมาย พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีวินัย และไม่ท้อถอยเมื่อต้องเผชิญความยากลำบาก

หลักที่ ๔ การใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ พัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด

สติปัฏฐาน ๔ เป็นการฝึกสติใน ๔ ด้าน คือ กายานุปัสสนา ตระหนักรู้ในกาย เช่น การหายใจ การเคลื่อนไหว เวทนานุปัสสนา ตระหนักรู้ในความรู้สึก เช่น สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ จิตตานุปัสสนา สังเกตสภาพจิต เช่น ความสงบหรือฟุ้งซ่าน และ ธรรมานุปัสสนา พิจารณากระบวนการของจิตและความคิด การฝึกสติช่วยให้เยาวชนรู้เท่าทันอารมณ์ ควบคุมการตอบสนองได้ดี และลดความเครียดในสถานการณ์กดดัน เป็นทักษะสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล

หลักที่ ๕ การใช้หลักไตรสิกขา เสริมวินัย สมาธิ และปัญญาในการดำเนินชีวิต

ไตรสิกขาเป็นแนวทางฝึกตนแบบองค์รวม ได้แก่ ศีล เพื่อสร้างวินัยและควบคุมพฤติกรรม, สมาธิ เพื่อฝึกจิตให้มั่นคงและมีสมาธิในการเรียนหรือทำงาน, และ ปัญญา เพื่อใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ หลักนี้ทำให้เยาวชนมีคุณธรรม รู้จักควบคุมตนเอง มีสมาธิในสิ่งที่ทำ และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ส่งผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในสังคม

๔.๒ การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการพัฒนากิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะสำคัญต่างๆ ที่จำเป็นต่อเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างทักษะชีวิตและพัฒนาคุณลักษณะในด้าน

ต่างๆ ผ่านกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการฝึกฝนการทำงานร่วมกัน โดยกิจกรรมดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑ การออกแบบกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า

การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเยาวชน โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการพัฒนาและการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการกลุ่มที่ทำงานร่วมกันและการสื่อสารอย่างมีสติ กระบวนการนี้ประกอบไปด้วยหลายขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการประเมินผล เพื่อให้เยาวชนได้รับประโยชน์สูงสุดจากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยผ่านการสนทนากลุ่ม ดังนี้

๑. การวางแผนและการตั้งเป้าหมายกิจกรรม

การเริ่มต้นกิจกรรมจะต้องเริ่มด้วยการวางแผนที่ชัดเจน โดยจะมีการตั้งเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม กระบวนการนี้เน้นที่การเสริมสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญสำหรับเยาวชน เช่น การจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ การทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการพัฒนาคุณธรรมในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการวางแผนประกอบด้วย กำหนดเป้าหมายหลักของกิจกรรม เช่น การเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจด้วยการใช้หลักธรรมอริยสัจ ๔ หรือการฝึกการสื่อสารและการทำงานร่วมกันในกลุ่ม ออกแบบรูปแบบกิจกรรม: การกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักธรรมพระพุทธศาสนา ผ่านการทำสมาธิ การอภิปรายกลุ่ม หรือการแก้ปัญหาด้วยหลักพระพุทธศาสนา เตรียมการกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม การคัดเลือกเยาวชนในกลุ่มที่จะเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจและจิตวิทยาเพื่อให้เยาวชนรู้สึกผ่อนคลายและเปิดใจเรียนรู้

๒. การเริ่มกิจกรรม การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและเหมาะสม

เมื่อกิจกรรมเริ่มต้นขึ้น การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและเป็นมิตรเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากเยาวชนต้องรู้สึกปลอดภัยและสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ขั้นตอนการเริ่มกิจกรรมมีดังนี้

การแนะนำตัวและตั้งเป้าหมายร่วมกัน เริ่มต้นด้วยการให้ทุกคนในกลุ่มแนะนำตัวเองและพูดถึงเป้าหมายของกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนเข้าใจจุดมุ่งหมายและทิศทางที่กิจกรรมจะไป การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ใช้การฝึกสมาธิหรือการทำกิจกรรมที่ช่วยลดความตึงเครียด เช่น การทำโยคะสั้นๆ หรือการฟังเสียงธรรมชาติ เพื่อให้เยาวชนสามารถเปิดใจและเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้

๓. การดำเนินกิจกรรม การฝึกฝนและเรียนรู้ร่วมกัน

ในขั้นตอนนี้ เยาวชนจะได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะต่างๆ ผ่านกิจกรรมกลุ่มที่จัดขึ้น โดยกิจกรรมที่ออกแบบมาจะใช้หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างทักษะชีวิตตัวอย่างกิจกรรมที่ดำเนินการในขั้นนี้

กิจกรรมการเจริญสติ เริ่มต้นด้วยการฝึกสมาธิในกลุ่มเพื่อช่วยให้เยาวชนมีสติในการรับรู้ถึงอารมณ์และความคิดของตนเองในแต่ละขณะ กิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม ใช้กรณีศึกษาหรือปัญหาชีวิตที่เยาวชนพบเจอในการทำกิจกรรมกลุ่ม การเรียนหรือการสื่อสารกับเพื่อน โดยใช้หลักการของอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออก กิจกรรมการทำงานร่วมกัน เยาวชนจะได้มีโอกาสทำงานร่วมกันในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือชุมชนหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนในเชิงสังคม

๔. การสรุปและการประเมินผล การเรียนรู้จากประสบการณ์

ในขั้นตอนสุดท้าย เยาวชนจะได้สรุปประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมและประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสะท้อนผล เพื่อช่วยให้เยาวชนเข้าใจถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม ขั้นตอนการสรุปและประเมินผลประกอบด้วย การแชร์ประสบการณ์ ให้เยาวชนแต่ละคนแชร์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม เช่น วิธีการจัดการอารมณ์ วิธีการตัดสินใจ หรือการทำงานร่วมกันในกลุ่ม การประเมินผล ใช้เครื่องมือประเมิน เช่น แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ เพื่อประเมินความพึงพอใจและการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนที่ได้จากกิจกรรม

๕. ข้อเสนอแนะและการปรับปรุงกิจกรรม

หลังจากการประเมินผลกิจกรรมแล้ว ผู้จัดกิจกรรมจะนำข้อเสนอแนะจากเยาวชนและผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต เพื่อให้สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเยาวชนได้ดียิ่งขึ้นในครั้งถัดไป การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน การฝึกฝนคุณธรรมและทักษะชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนสามารถนำความรู้และทักษะที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๖. การประเมินผลการจัดกิจกรรม การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และการพัฒนา

หลังจากการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด ผู้จัดกิจกรรมจะดำเนินการประเมินผลเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมและการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในขั้นตอนแรก การประเมินผลจะไม่เพียงแต่เกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้รับจากเยาวชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประสบการณ์และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมที่สามารถใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

ขั้นตอนการประเมินผลประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ การประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรม ใช้เครื่องมือในการประเมินผลเช่น แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เพื่อประเมินว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทักษะและความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ การทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการใช้หลักธรรมในการ

ดำเนินชีวิต การใช้การประเมินโดยการสะท้อนผล เพื่อให้เยาวชนได้พิจารณาและทบทวน ประสพการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรม ทั้งในด้านการเรียนรู้การคิด การทำงานร่วมกัน และการพัฒนา ทักษะการสื่อสาร

ขั้นที่ ๒ การประเมินผลการทำงานร่วมกันในกลุ่ม

การสังเกตและประเมินความสามารถในการทำงานร่วมกันของเยาวชน การแบ่งปัน ความคิด การให้ข้อเสนอแนะและการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นทักษะสำคัญในการสร้างความ ร่วมมือในสังคม การใช้เครื่องมือการประเมินพฤติกรรม การสังเกตพฤติกรรมในระหว่างกิจกรรม เพื่อ ประเมินว่าผู้เข้าร่วมแสดงออกถึงความรับผิดชอบและความร่วมมืออย่างไร

ขั้นที่ ๓ การประเมินผลกระทบจากการฝึกฝนหลักธรรม

การประเมินผลการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต การนำหลักการ ของอริยสัจ ๔ ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาในชีวิต การใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ใน กลุ่ม และการฝึกฝนการมีสติในการตัดสินใจ การประเมินการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน การ ตัดสินใจอย่างมีสติ การจัดการความเครียด หรือการปรับตัวในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ ๔ การสะท้อนผลและการให้ข้อเสนอแนะ

การให้ออกาสเยาวชนได้สะท้อนผลและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้เข้าร่วม การ รับฟังความคิดเห็นของเยาวชนจะช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมสามารถปรับปรุงกิจกรรมในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น การจัดกิจกรรม การแบ่งปันประสพการณ์ หรือการอภิปรายกลุ่มเพื่อให้เยาวชนได้พูดถึงประสพการณ์ ที่ได้รับจากกิจกรรม และแนะนำวิธีที่สามารถปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

๗. ข้อเสนอและการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

จากการประเมินผลและข้อเสนอแนะที่ได้รับ ผู้จัดกิจกรรมจะใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการ สรุปลผลการดำเนินกิจกรรม และปรับปรุงกระบวนการในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป การพัฒนา กระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธนั้นควรเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนอง ความต้องการและเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ดียิ่งขึ้น โดยเน้นการปรับตัว ให้เข้ากับบริบทและการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถี พุทธจึงเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเยาวชน ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้วิธีการ ประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งในด้านจิตใจและ สังคม

๔.๒.๒ การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตใน ศตวรรษที่ ๒๑

การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ มีเป้าหมายในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในการเผชิญกับความท้าทายในโลก

ปัจจุบัน โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นกรอบการเรียนรู้และการพัฒนา โดยผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มในหลายขั้นตอน ดังนี้

๑. การกำหนดประเด็นการสนทนาและเป้าหมายการเรียนรู้

การเริ่มต้นกิจกรรมจะต้องมีการกำหนดประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ คือ การจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ การพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคม และการเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นตอนการกำหนดประเด็นและเป้าหมายการเรียนรู้

การเลือกประเด็นที่ตรงกับความต้องการหรือสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันของเยาวชน ในการเลือกประเด็นที่จะนำมาสนทนา จำเป็นต้องพิจารณาความท้าทายและปัญหาที่เยาวชนเผชิญในชีวิตประจำวัน เช่น การรับมือกับอารมณ์ความรู้สึก เช่น ความเครียดหรือความโกรธ, การตัดสินใจในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมที่มีความหลากหลาย หรือการเข้าใจความหมายของความสุขตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา ตัวอย่างประเด็นที่อาจเลือกได้ ได้แก่ การใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการจัดการกับความทุกข์ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาทักษะการฟังและการสื่อสารที่ดี หรือการฝึกฝนการมีสติในทุกๆ กิจกรรม

การตั้งเป้าหมายของกิจกรรม เมื่อประเด็นถูกเลือกแล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการตั้งเป้าหมายของกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนในกลุ่มเข้าใจและมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน เป้าหมายเหล่านี้ควรจะสามารถตอบโจทย์และช่วยพัฒนาเยาวชนในด้านต่างๆ ที่จำเป็น คือ การเสริมสร้างทักษะการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ และการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ตัวอย่างของเป้าหมายของกิจกรรมอาจเป็น เยาวชนสามารถรับมือกับอารมณ์โกรธได้อย่างมีสติและใช้หลักธรรมในการคลี่คลายปัญหา เยาวชนมีทักษะในการตัดสินใจโดยไม่ถูกกระทบจากอารมณ์และสามารถประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา เยาวชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นผ่านการฝึกฝนหลักการของพรหมวิหาร ๔

๒. การจัดกลุ่มและการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น

การจัดกลุ่มเยาวชนในลักษณะกลุ่มย่อยเป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ โดยเฉพาะในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านการสนทนาและการทำงานร่วมกันในกลุ่ม การเปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน และสร้างความเข้าใจในมุมมองที่หลากหลาย

ขั้นตอนในการจัดกลุ่มและการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น

ขั้นแรก การจัดกลุ่มเยาวชนในลักษณะกลุ่มย่อย แบ่งเยาวชนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ที่มีจำนวนพอเหมาะเพื่อให้ทุกคนในกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมในการสนทนาได้อย่างเต็มที่ โดยกลุ่มย่อยจะทำให้มีโอกาสดialogue เปลี่ยนความคิดเห็นได้มากขึ้น และช่วยลดความตึงเครียดในการพูดในที่สาธารณะ สำหรับเยาวชนที่อาจจะขี้อายหรือไม่ค่อยมั่นใจ การจัดกลุ่มสามารถทำได้ตามลักษณะของประเด็นที่เลือก เช่น การจัดกลุ่มตามความสนใจ หรือความเชี่ยวชาญของแต่ละคนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังสนทนา

ขั้นสอง การตั้งคำถามและการกระตุ้นการสนทนา ใช้เทคนิคการตั้งคำถามที่กระตุ้นให้เยาวชนคิดและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้รับมอบหมาย ตัวอย่างคำถามที่อาจใช้ได้ เช่น “ในสถานการณ์ที่คุณเคยพบเจอ คุณคิดว่าอารมณ์ของคุณมีผลต่อการตัดสินใจหรือไม่” “หากคุณมีความขัดแย้งกับเพื่อนในกลุ่ม คุณจะใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการแก้ไขสถานการณ์นี้ได้อย่างไร” คำถามจะช่วยให้เยาวชนได้ทบทวนและมองเห็นมุมมองต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักธรรม

ขั้นสาม การใช้หลักการของอริยสัจ ๔ หรือพรหมวิหาร ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหา ในการสนทนาแต่ละครั้ง เยาวชนจะถูกกระตุ้นให้ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา การใช้อริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเข้าใจและแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ หรือ พรหมวิหาร ๔ ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ การพัฒนาความรักและการยอมรับซึ่งกันและกัน การฝึกใช้หลักธรรมจะช่วยให้เยาวชนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้อย่างมีสติและเหมาะสม

ขั้นสี่ การเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น ในการสนทนากลุ่ม ทุกคนในกลุ่มจะได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมในการจัดการปัญหาชีวิตประจำวัน การฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นจะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน และทำให้เยาวชนได้พิจารณาวิธีแก้ปัญหามากมาย รูปแบบ การมีส่วนร่วมของเยาวชนทุกคนในกลุ่มจะช่วยให้พวกเขารู้สึกว่าความคิดเห็นของตนเองมีค่าและได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดกลุ่มและเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น เยาวชนได้รับความรู้และทักษะในการใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหาชีวิต เยาวชนมีทักษะในการฟังความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น เยาวชนสามารถเข้าใจและนำหลักธรรมมาใช้ในการตัดสินใจและการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสติ

๓. หลักพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา

ในการสนทนากลุ่ม เยาวชนจะได้ฝึกใช้หลักพระพุทธศาสนาในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกที่เหมาะสม ตัวอย่างกิจกรรมในขั้นนี้ การใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการพิจารณาปัญหาชีวิต ความทุกข์ สาเหตุของความทุกข์ การดับทุกข์ และทางออก กิจกรรมตัวอย่าง ใช้กรณีศึกษาของเยาวชนที่

กำลังเผชิญปัญหาความเครียดจากการสอบ แล้วใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์และหาทางออก การทำสมาธิเพื่อลดความเครียด หรือการมองหาความสมดุลในการเตรียมตัวสอบ

การใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่ม การรักเพื่อนมนุษย์ การเข้าใจและให้อภัย กิจกรรมตัวอย่าง การให้เยาวชนทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่ม การทำโครงการช่วยเหลือชุมชน หรือการทำงานกลุ่มต่างๆ โดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการพัฒนาความสัมพันธ์ รวมถึงการให้คำปรึกษาที่ใช้ความเมตตา หรือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มโดยการใช้กรุณาและอุเบกขา

๔. การสะท้อนผลและการเรียนรู้ร่วมกัน

หลังจากการสนทนากลุ่มเสร็จสิ้น การสะท้อนผลจะช่วยให้เยาวชนได้ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ และได้เห็นมุมมองที่หลากหลายจากเพื่อนๆ ขั้นตอนนี้นับเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนแชร์ประสบการณ์ และความคิดที่ได้จากการสนทนา โดยการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมในชีวิตจริงการทบทวนประสบการณ์ที่ได้จากการอภิปรายหรือการแก้ปัญหาในกลุ่ม

๕. การประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมจะช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมทราบถึงความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงกิจกรรมในอนาคตให้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลจะประกอบด้วย การใช้แบบสอบถามหรือสัมภาษณ์เพื่อประเมินการเรียนรู้และทักษะที่ได้รับ การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทักษะชีวิต

๖. ข้อเสนอแนะและการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

จากการประเมินผลและข้อเสนอแนะจากเยาวชน ผู้จัดกิจกรรมจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับปรุงกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต การปรับปรุงกิจกรรมจะช่วยให้เยาวชนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๔.๕ การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่

๒๑

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	เครื่องมือ/เทคนิคที่ใช้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
๑. การกำหนดประเด็น การสนทนาและเป้าหมาย การเรียนรู้	เลือกประเด็นที่สำคัญเช่น การจัดการอารมณ์ การตัดสินใจ	การตั้งคำถามเพื่อ กระตุ้นการสนทนา	เยาวชนเข้าใจความสำคัญของ ประเด็นที่จะเรียนรู้
๒. การจัดกลุ่มและการ เปิดโอกาสในการแสดง ความคิดเห็น	แบ่งเยาวชนเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้มีการสนทนา	การใช้คำถามเปิด และการกระตุ้นการ พุด	ทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมใน การแสดงความคิดเห็นและ เรียนรู้ร่วมกัน

๓. การใช้หลักพระพุทธานุสาสนาในการแก้ปัญหา	ใช้หลักอริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหา	การอภิปรายกลุ่ม, กรณีศึกษาจริง	เยาวชนเรียนรู้วิธีการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาชีวิตจริง
๔. การสะท้อนผลและการเรียนรู้ร่วมกัน	แบ่งปันประสบการณ์และความคิดที่ได้จากการสนทนา	การแชร์ประสบการณ์, การอภิปรายร่วม	เยาวชนได้รับมุมมองใหม่และเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น
๕. การประเมินผลการเรียนรู้	ประเมินทักษะที่ได้รับจากกิจกรรม	แบบสอบถาม, การสัมภาษณ์	ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ในทักษะชีวิตและการใช้หลักธรรม
๖. ข้อเสนอแนะและการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต	รับข้อเสนอแนะและปรับปรุงกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพในอนาคต	การสัมภาษณ์, การสะท้อนผล	กิจกรรมในอนาคตจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นและตอบสนองต่อความต้องการได้ดีขึ้น

การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านการสนทนากลุ่มนั้น โดยจะนำหลักพระพุทธานุสาสนาในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชีวิตจริง โดยมีขั้นตอนที่ชัดเจนตั้งแต่การกำหนดประเด็นการสนทนา การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างให้ทุกคนมีส่วนร่วม และการใช้หลักธรรมในการพัฒนาอารมณ์และการตัดสินใจของเยาวชน กระบวนการนี้จะการสะท้อนผลและการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เยาวชนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตในสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงการประเมินผลและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมสามารถปรับปรุงและพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการดำเนินกิจกรรมในอนาคต การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้เยาวชนเข้าใจหลักพระพุทธานุสาสนา และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกับสังคม

๔.๒.๓ การประเมินผลกระทบบจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การประเมินผลกระทบบจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธมีการดำเนินการผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและการสนทนากลุ่ม โดยจะประเมินผลของกิจกรรมทั้งหมด ๔ กิจกรรม มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ โดยการเสริมสร้างทักษะ ๓ ประการ ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร มีเป้าหมายเพื่อช่วยเยาวชนพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ โดยใช้หลักพระพุทธานุสาสนาเป็นกรอบการเรียนรู้และการพัฒนา ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

การประเมินผลกระทบจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธมีวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ของเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะการพัฒนา ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร ถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมยุคใหม่ การประเมินผลนี้จะช่วยให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้นในอนาคต การประเมินผลกระทบจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธมุ่งเน้นการพัฒนา ๓ ทักษะหลัก ได้แก่

(๑) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา

เพื่อประเมินความสามารถในการใช้หลักพระพุทธศาสนาในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชีวิตอย่างมีสติ โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออก

(๒) ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด

เพื่อประเมินการฝึกฝนการควบคุมอารมณ์และความเครียดจากสถานการณ์ต่างๆ ผ่านการฝึกสมาธิและการฝึกสติในการเผชิญหน้ากับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชีวิต

(๓) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร

เพื่อประเมินการพัฒนาทักษะในการฟังและการสื่อสารอย่างมีสติ โดยการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่ม

๒. การประเมินผลของแต่ละกิจกรรม

การประเมินกิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรมจะถูกดำเนินการผ่านการสะท้อนผลและการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสะท้อนผลจากการทำกิจกรรม และการสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการทำกิจกรรม โดยจะการประเมินการพัฒนาทักษะที่สำคัญทั้งสามด้าน คือ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์และความเครียด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร มี ๔ กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ “คิดเป็น แก้ปัญหาได้”

ทักษะ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา

กิจกรรมนี้จะเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านการฝึกแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง โดยเยาวชนจะได้เรียนรู้การวิเคราะห์ปัญหาผ่านหลักธรรมอริยสัจ ๔ และหาทางออกที่เหมาะสมจากการสนทนาในกลุ่ม

วิธีการประเมิน

การสะท้อนผลจากการทำกิจกรรม ผู้ประเมินจะให้การสะท้อนผลจากเยาวชนในการอภิปรายและวิเคราะห์สถานการณ์จริงที่พบเจอ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เยาวชนหลังจากการทำกิจกรรมเพื่อประเมินการใช้หลักธรรมในการคิดและตัดสินใจ

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เยาวชนจะสามารถใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างมีสติและสมเหตุสมผล โดยสามารถแยกแยะปัญหาจากมุมมองต่างๆ และหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

กิจกรรมที่ ๒ “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง”

ทักษะ การจัดการอารมณ์และความเครียด

กิจกรรมนี้มุ่งฝึกเยาวชนให้มีการฟังและเข้าใจผู้อื่น และสามารถจัดการกับอารมณ์ในขณะที่ฟังและตอบสนองต่อความรู้สึกของผู้อื่น

วิธีการประเมิน

การสังเกตพฤติกรรมการฟัง ผู้ประเมินจะสังเกตว่ากลุ่มเยาวชนสามารถฟังและเข้าใจผู้อื่นได้ดีเพียงใด การวัดความสามารถในการฟัง การสัมภาษณ์หลังการทำกิจกรรมเพื่อประเมินว่าเยาวชนสามารถฟังและรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นได้อย่างมีสติ การประเมินการจัดการกับความเครียด การสังเกตพฤติกรรมในสถานการณ์ที่มีความเครียดเพื่อประเมินวิธีการจัดการอารมณ์

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เยาวชนสามารถฟังและเข้าใจมุมมองของผู้อื่นได้ดีขึ้น พร้อมทั้งสามารถจัดการอารมณ์และความเครียดในระหว่างการทำกิจกรรม

กิจกรรมที่ ๓ “ปัญญานำทาง”

ทักษะ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา และการจัดการอารมณ์และความเครียด

กิจกรรมนี้มุ่งการใช้ปัญญาในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน เช่น เสนอเหตุการณ์สมมุติที่มีหลายทางเลือก แล้วให้กลุ่มใช้เหตุผลและหลักธรรมประกอบการตัดสินใจ พร้อมอธิบายเหตุผลของการเลือก

วิธีการประเมิน

การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์เพื่อประเมินการใช้ปัญญาในการตัดสินใจในสถานการณ์การใช้แบบสอบถาม เพื่อวัดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชีวิต

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เยาวชนจะได้เรียนรู้วิธีการใช้ปัญญาและหลักธรรมในการตัดสินใจที่ดี และมีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในการเผชิญกับความเครียด

กิจกรรมที่ ๔ “คิดก่อนคลิก”

ทักษะ การจัดการอารมณ์และความเครียด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร

กิจกรรมนี้มุ่งการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ โดยสอนเยาวชนให้คิดก่อนที่จะคลิกและใช้เทคโนโลยีในสังคมออนไลน์อย่างมีสติและความรับผิดชอบ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์

วิธีการประเมิน

การสำรวจความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็นจากเยาวชนเกี่ยวกับวิธีการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ การสะท้อนผลจากการทำกิจกรรม ผู้ประเมินจะขอความคิดเห็นจากเยาวชนเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์อย่างระมัดระวัง

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เยาวชนจะเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ และสามารถจัดการกับความเครียดที่มาจากสื่อออนไลน์ได้โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาในการตัดสินใจ

๓. วิธีการประเมินผล

การประเมินผลกระทบจากกิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรมจะใช้เครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้สามารถประเมินผลการพัฒนาทักษะของเยาวชนในหลายๆ ด้าน โดยเครื่องมือที่ใช้สามารถประเมินผลได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงการสังเกตและการสะท้อนผลที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ในกระบวนการกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

(๑) แบบสอบถาม

แบบสอบถามจะถูกใช้เพื่อประเมินทักษะที่เยาวชนได้รับจากกิจกรรม โดยจะมีคำถามที่มุ่งเน้นการประเมินทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การจัดการอารมณ์ ความเครียด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

การคิดเชิงวิพากษ์ “คุณรู้สึกว่าได้พัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาหรือไม่”

การจัดการอารมณ์ “คุณรู้สึกว่าได้เรียนรู้วิธีการจัดการกับอารมณ์หรือความเครียดในสถานการณ์ต่างๆ หรือไม่”

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล “คุณสามารถเข้าใจและฟังผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นจากกิจกรรมนี้หรือไม่”

คำถามในแบบสอบถามจะถูกออกแบบเพื่อให้สามารถวัดระดับการพัฒนาทักษะต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

(๒) การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์จะใช้เพื่อประเมินความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเยาวชนเกี่ยวกับกิจกรรมที่เข้าร่วม โดยการสัมภาษณ์จะมุ่งเน้นให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรม รวมถึงวิธีการที่พวกเขาใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

คำถามในกระบวนการสัมภาษณ์อาจรวมถึง “กิจกรรมใดที่คุณรู้สึกว่าเป็นประโยชน์มากที่สุด และทำไม” “คุณสามารถนำหลักการที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร”

การสัมภาษณ์จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ ในสถานการณ์จริงและการเติบโตของเยาวชนจากกิจกรรม

(๓) การสะท้อนผล (Reflection)

การสะท้อนผลจากการทำกิจกรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เยาวชนได้ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้จากกิจกรรม โดยการสะท้อนผลช่วยให้เยาวชนเข้าใจและรับรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงการวิเคราะห์ว่าได้พัฒนาทักษะใดบ้างจากกิจกรรมนี้

เยาวชนจะได้รับโอกาสให้แบ่งปันความรู้สึก ความคิด และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการทำกิจกรรม ตัวอย่างคำถามในกระบวนการสะท้อนผล ได้แก่ คุณรู้สึกอย่างไรหลังจากการทำกิจกรรมนี้ สิ่งที่คุณได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตได้อย่างไร การสะท้อนผลจะช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์และสามารถตระหนักถึงการพัฒนาทักษะของตนเอง

(๔) การสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการทำกิจกรรมจะช่วยให้ผู้ประเมินสามารถดูว่าทักษะที่ได้เรียนรู้ถูกนำไปใช้ในสถานการณ์จริงอย่างไร การสังเกตจะมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของเยาวชนในการทำกิจกรรมกลุ่ม อันได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการใช้หลักพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ

การสังเกตพฤติกรรมจะช่วยให้เห็นการนำทักษะที่ได้เรียนรู้ไปใช้จริงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม การทำงานร่วมกัน เยาวชนสามารถทำงานร่วมกันได้ดีแค่ไหน การใช้หลักธรรมในการตัดสินใจ เยาวชนสามารถใช้หลักอริยสัจ ๔ หรือพรหมวิหาร ๔ ในการตัดสินใจได้หรือไม่

๔. ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการประเมิน

การประเมินผลจะช่วยให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ในการเสริมสร้างทักษะชีวิต ๓ ทักษะหลักที่สำคัญ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาเยาวชนในชีวิตประจำวัน และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติและมีคุณธรรม ดังนี้

(๑) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา

การประเมินจะเห็นว่าเยาวชนสามารถนำหลักพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างมีสติหรือไม่ โดยคาดว่าเยาวชนจะสามารถแยกแยะปัญหาได้อย่างชัดเจน เข้าใจสาเหตุของปัญหา และสามารถหาแนวทางแก้ไขได้อย่างมีเหตุผลและมีจริยธรรม การใช้หลักธรรมในการวิเคราะห์ปัญหาก็จะช่วยให้เยาวชนตัดสินใจในชีวิตอย่างรอบคอบและมีความรับผิดชอบ

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

เยาวชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกที่เหมาะสม โดยใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาชีวิต พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีสติและการใช้การวิเคราะห์ในทุกสถานการณ์

(๒) ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด

การประเมินจะเห็นว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเรียนรู้และใช้วิธีการจัดการอารมณ์และความเครียดที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตได้หรือไม่ โดยเยาวชนจะได้ฝึกการใช้สติในการรับมือกับอารมณ์ ความโกรธ ความวิตกกังวล หรือความเครียดจากการเรียนหรือสถานการณ์ทางสังคม การจัดการอารมณ์จะช่วยให้เยาวชนมีความมั่นคงทางอารมณ์และสามารถรับมือกับปัญหาชีวิต

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

เยาวชนสามารถจัดการกับอารมณ์เชิงลบ ความเครียด ความโกรธ หรือความวิตกกังวลได้อย่างมีสติ

เยาวชนสามารถใช้เทคนิคการฝึกสติและการทำสมาธิในการบรรเทาความเครียดจากสถานการณ์ต่างๆ ได้

(๓) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร

การประเมินจะเห็นว่าเยาวชนสามารถฟังและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีสติและเข้าใจ โดยคาดว่าเยาวชนจะสามารถใช้ทักษะการฟัง (Active Listening) ในการรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น การฝึกฟังจะช่วยให้เยาวชนเข้าใจมุมมองและความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีขึ้น จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวัน

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

เยาวชนสามารถฟังอย่างตั้งใจและเข้าใจมุมมองของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

เยาวชนสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นอย่างมีสติและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มหรือในสังคม

เยาวชนสามารถจัดการกับความขัดแย้งในกลุ่มหรือในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติและไม่กระทบกระเทือนความสัมพันธ์

๕. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

จากผลการประเมินที่ได้รับ ผู้จัดกิจกรรมสามารถนำข้อเสนอแนะและผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคตเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของเยาวชนได้ดียิ่งขึ้น โดยข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรมประกอบด้วย

(๑) การเพิ่มกิจกรรมที่ช่วยฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติเป็นทักษะที่สำคัญที่เยาวชนควรได้รับการฝึกฝน การเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ คือ การฝึกใช้สื่อออนไลน์อย่างปลอดภัย การควบคุมการใช้สมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ต เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการเสพติดเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ เยาวชนสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณค่าและมีความรับผิดชอบ

(๒) การปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของเยาวชน

การออกแบบกิจกรรมควรมีความหลากหลายเพื่อให้เยาวชนสามารถเลือกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของตน การปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้สามารถตอบสนองความสนใจที่หลากหลายของเยาวชนจะช่วยให้การเรียนรู้มีความสนุกสนานมากขึ้น

(๓) การใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม

การทำงานร่วมกันในกลุ่มเป็นทักษะที่สำคัญในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมที่เน้นการทำงานเป็นทีม การใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) จะช่วยให้เยาวชนได้ฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม และเรียนรู้วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ การรับฟัง และการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

การประเมินผลกระทบจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว การประเมินผลในแต่ละกิจกรรม ในการประเมินผลสำเร็จในการเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชน ช่วยให้ทราบถึงความเข้มแข็งและจุดที่ควรปรับปรุงในกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน

ความสำคัญของการประเมินผล การประเมินผลกระทบจากกิจกรรมทำให้ผู้จัดกิจกรรมสามารถทราบถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการเสริมสร้างทักษะชีวิตใน ๓ ด้านหลัก ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร การประเมินผลให้ทราบว่าเยาวชนสามารถนำทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ จะเป็นการวัดความสำเร็จของกิจกรรมในการเสริมสร้างทักษะชีวิตที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน

การใช้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรม

จากผลการประเมินที่ได้รับ ผู้จัดกิจกรรมสามารถนำข้อเสนอแนะไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมในอนาคต เพื่อให้สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเยาวชนได้ดียิ่งขึ้น การปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของเยาวชน การเพิ่มกิจกรรมที่ช่วยฝึกฝนทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ หรือการใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม

๔.๓ เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การประเมินผลกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธที่จัดขึ้นสำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มีการปรับปรุงกระบวนการจากสารสนเทศกลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญในด้านพุทธศาสนาและการศึกษาด้านพัฒนาการของเยาวชน เพื่อให้กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับเยาวชน การดำเนินกิจกรรมจะถูกออกแบบและประเมินผลตามหลักการของพระพุทธศาสนา มีการใช้หลักธรรมในการฝึกฝนเยาวชนผ่านกิจกรรมกลุ่ม โดยเน้นการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ โดยจะครอบคลุมด้านต่างๆ และการประเมิน ดังนี้

๔.๓.๑ กำหนดการกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ ๔.๖ จากกำหนดการกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า

เวลา	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
๐๘:๓๐ - ๐๙:๐๐	การเปิดกิจกรรมและแนะนำตัว	เยาวชนแนะนำตัวและตั้งเป้าหมายร่วมกัน การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต
๐๙:๐๐ - ๑๐:๓๐	กิจกรรมที่ ๑ คิดเป็น แก้ปัญหาได้	การใช้สถานการณ์จำลอง ความขัดแย้งกับเพื่อน หรือการใช้เวลาไม่เป็นระบบในการทำการบ้าน กลุ่มช่วยกันวิเคราะห์หาสาเหตุ และแนวทางแก้ไข ตามหลักอริยสัจ ๔
๑๐:๓๐ - ๑๐:๔๕	พักเบรก	พักสั้นๆ เพื่อรีเฟรชสมอง
๑๐:๔๕ - ๑๒:๑๕	กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง	การฝึก การฟังเงียบ โดยให้เพื่อนเล่าเรื่อง ๓ นาที ผู้ฟังต้องไม่พูดแทรกและจดประเด็นสำคัญเพื่อ เรียนรู้ความเข้าใจผู้อื่น
๑๒:๑๕ - ๑๓:๑๕	มือกกลางวัน	พักรับประทานอาหารกลางวัน
๑๓:๑๕ - ๑๔:๔๕	กิจกรรมที่ ๓ ปัญญานำทาง	การเสนอเหตุการณ์สมมุติที่มีหลายทางเลือก เช่น การเลือกทางในการเรียนหรือการทำงาน

		ใช้หลักธรรมจากไตรสิกขา ในการตัดสินใจและอธิบายเหตุผล
๑๔:๔๕ - ๑๕:๐๐	พักเบรก	พักสั้นๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รีเฟรชสมองและเตรียมพร้อมสำหรับกิจกรรมต่อไป
๑๕:๐๐ - ๑๖:๐๐	กิจกรรมที่ ๔ คิดก่อนคลิก	การฝึกวิเคราะห์ข่าวปลอมหรือข้อมูลบิดเบือน เช่น ข้อความจากโซเชียลมีเดีย ใช้กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องก่อนแชร์หรือเผยแพร่

จากกำหนดการณ์ในการจัดกิจกรรม หลังจากที่คุณผู้วิจัยและนักกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้เตรียมมา ร่วมกันจัดทำกิจกรรมในโครงการนี้ การจัดกิจกรรมได้รับการกำหนดเนื้อหาที่ชัดเจนและมีการวางแผนกำหนดการณ์ไว้ตามสัดส่วนที่ได้รับการออกแบบมาอย่างดี โดยมีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ กิจกรรมที่ ๑ คิดเป็น แก้ปัญหาได้

หัวข้อ	รายละเอียด
หลักการและเหตุผล	การคิดเป็นและการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่สำคัญในชีวิตประจำวัน การใช้หลักธรรมอริยสัจ ๔ ช่วยให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตและหาทางออกที่เหมาะสมได้อย่างมีเหตุผล
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ๒. เพื่อฝึกการแก้ปัญหาอย่างมีสติ ๓. เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักอริยสัจ ๔ ไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตได้
วิธีการดำเนินกิจกรรม	๑. แบ่งเยาวชนออกเป็นกลุ่มย่อย โดยแต่ละกลุ่มมีจำนวนประมาณ ๕-๖ คน เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ ๒. เสนอสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น ความขัดแย้งกับเพื่อน หรือการใช้เวลาไม่เป็นระบบ ๓. ให้กลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จำลอง๔. กลุ่มแต่ละกลุ่มนำเสนอทางออกที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้๕. สรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมและแชร์ความคิดเห็นในกลุ่ม

ขั้นตอนกิจกรรม	๑. แบ่งกลุ่มเยาวชน แบ่งเยาวชนออกเป็นกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มมีจำนวนประมาณ ๕-๖ คน โดยจะใช้วิธีสุ่มหรือเลือกกลุ่มตามความเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้ ๒. การเสนอสถานการณ์จำลอง ผู้ดำเนินกิจกรรมจะเสนอสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น ความขัดแย้งกับเพื่อน หรือการใช้เวลาไม่เป็นระบบในการทำการบ้าน โดยให้แต่ละกลุ่มคิดและอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ๓. การวิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ กลุ่มจะใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนช่วยกันหาสาเหตุของปัญหาหรือทุกข์ และหาทางออกหรือมรรคที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหานั้น ๔. การนำเสนอผลการอภิปราย หลังจากการอภิปรายกลุ่มเสร็จสิ้น แต่ละกลุ่มจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ปัญหาและทางออกที่ได้จากการใช้หลักอริยสัจ ๔ โดยกลุ่มจะต้องนำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะให้ชัดเจน พร้อมกับเหตุผลที่เลือกใช้วิธีการเหล่านั้น ๕. สรุปบทเรียนและการแชร์ความคิดเห็น ผู้ดำเนินกิจกรรมจะสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรม โดยให้เยาวชนแชร์ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาที่ได้นำเสนอในกลุ่ม และอภิปรายถึงการนำหลักอริยสัจ ๔ ไปใช้ในชีวิตจริง
สื่อ อุปกรณ์	๑. กระดาษและปากกาเพื่อจดบันทึก ๒. กระดานไวท์บอร์ดสำหรับการสรุปผลการอภิปราย
การวัดประเมิน	๑. การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรม สังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชน เช่น การตั้งคำถาม การเสนอความคิดเห็น การทำงานร่วมกันในกลุ่ม ๒. การประเมินจากการสะท้อนผล การสะท้อนผลจากเยาวชนเกี่ยวกับการนำหลักอริยสัจ ๔ ไปใช้ในการแก้ปัญหา การใช้หลักธรรมในการตัดสินใจ หรือการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาของเยาวชน โดยใช้หลักธรรมอริยสัจ ๔ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และหาทางออกจาก

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจที่ดีและมีเหตุผลในสถานการณ์ที่หลากหลายที่จะเกิดขึ้น

ตารางที่ ๔.๘ กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง

หัวข้อ	รายละเอียด
หลักการและเหตุผล	การฟังอย่างลึกซึ่งและการเข้าใจผู้อื่นเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยใช้หลักธรรมสัมมาวาจาเพื่อฝึกให้เยาวชนเรียนรู้การฟังอย่างตั้งใจและเข้าใจมุมมองของผู้อื่น
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อพัฒนาทักษะการฟังเชิงลึก ๒. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการลดความขัดแย้งในกลุ่ม ๓. เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้การฟังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความสัมพันธ์
วิธีการดำเนินกิจกรรม	๑. แบ่งกลุ่มเยาวชน แบ่งเยาวชนออกเป็นคู่เพื่อให้เกิดการฟังและการพูดที่มีคุณภาพ ๒. การฟังเงียบ ให้แต่ละคู่ทำการฝึกฟังโดยให้เยาวชนคนหนึ่งเล่าเรื่องส่วนตัวหรือประสบการณ์เป็นเวลา ๓ นาที โดยผู้ฟังต้องไม่พูดแทรกแซง ๓. การจดบันทึก ผู้ฟังจะต้องจดประเด็นสำคัญที่ได้ยินจากการฟังเพื่อเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวของผู้อื่น ๔. การสะท้อนผล หลังจากการเล่าและการฟังแล้ว ผู้ฟังจะต้องสรุปประเด็นที่ได้ยินและแชร์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการฟังในกลุ่ม ๕. อภิปรายกลุ่ม อภิปรายถึงความสำคัญของการฟังและการเข้าใจผู้อื่นในกลุ่ม และบทเรียนที่ได้รับจากกิจกรรม
ขั้นตอนกิจกรรม	๑. แบ่งกลุ่มเยาวชน แบ่งกลุ่มเป็นคู่ โดยเลือกให้แต่ละคู่มีการผสมผสานระหว่างเยาวชนที่มีพื้นฐานการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ๒. การฟังเงียบ ให้เยาวชนคนหนึ่งเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ของตนเองเป็นเวลา ๓ นาที โดยผู้ฟังต้องไม่พูดแทรกแซงระหว่างการเล่า

	๓. การจดบันทึก ผู้ฟังจะต้องจดบันทึกประเด็นสำคัญที่ได้ยินเพื่อใช้ในการสรุปภายหลัง ๔. การสะท้อนผล ให้ผู้ฟังสรุปเรื่องราวที่ได้ยินและบอกความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ยิน รวมถึงสิ่งที่สามารถเรียนรู้จากการฟัง ๕. การอภิปรายกลุ่ม ให้กลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงประเด็นที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ รวมถึงการลดความขัดแย้งในกลุ่มด้วยการฟังอย่างเข้าใจ
สื่อ อุปกรณ์	๑. กระดาษและปากกาเพื่อจดบันทึก ๒. กระดานไวท์บอร์ดสำหรับการสรุปผลการอภิปราย
การวัดประเมิน	๑. การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรม สังเกตการฟังและการเข้าใจผู้อื่นในการทำกิจกรรม เช่น การตั้งคำถามและการสะท้อนความคิดเห็น ๒. การประเมินจากการสะท้อนผล การสะท้อนผลการฟังและการเข้าใจเรื่องราวของผู้อื่นและการใช้ประสบการณ์ในการเข้าใจความคิดของผู้อื่น

กิจกรรมนี้มุ่งการพัฒนาทักษะการฟังเชิงลึกและการเข้าใจผู้อื่น โดยเยาวชนจะได้ฝึกฝนการฟังอย่างตั้งใจและลดความขัดแย้งภายในกลุ่มผ่านการฟังและการสะท้อนความคิดเห็นในกลุ่ม การใช้หลักสัมมาวาจา จะช่วยให้เยาวชนมีทักษะการฟังที่ดี และเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์และการเข้าใจผู้อื่นในสังคม

ตารางที่ ๔.๙ กิจกรรมที่ ๓ ปัญญานำทาง

หัวข้อ	รายละเอียด
หลักการและเหตุผล	การใช้หลักไตรสิกขา มีศีล สมาธิ ปัญญา ในการตัดสินใจจะช่วยให้เยาวชนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีสติในทุกสถานการณ์ โดยการฝึกปฏิบัติในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และมีวิจารณญาณ
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อพัฒนาและฝึกการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ๒. เพื่อให้เยาวชนเข้าใจการใช้หลักไตรสิกขาในการตัดสินใจ ๓. เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจในชีวิตจริง
วิธีการดำเนินกิจกรรม	๑. การนำเสนอเหตุการณ์สมมุติ เสนอเหตุการณ์สมมุติที่มีหลายทางเลือก เช่น การเลือกอาชีพ หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคต

	๒. การใช้หลักไตรสิกขา ให้กลุ่มใช้หลักไตรสิกขา ในการวิเคราะห์ และตัดสินใจ ๓. การอภิปรายในกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายถึงเหตุผลในการเลือกทางออกที่ตนเลือก พร้อมอธิบายเหตุผลที่ใช้หลักธรรมประกอบการตัดสินใจ ๔. การสรุปบทเรียน สรุปบทเรียนจากกิจกรรม และให้เยาวชนสะท้อนความคิดที่ได้จากการใช้หลักไตรสิกขาในการตัดสินใจ
ขั้นตอนกิจกรรม	๑. การเสนอเหตุการณ์สมมุติ ผู้ดำเนินกิจกรรมจะนำเสนอเหตุการณ์สมมุติที่มีหลายทางเลือก เช่น การเลือกอาชีพ หรือการเลือกการศึกษาในอนาคตที่มีผลกระทบระยะยาว ๒. การใช้หลักไตรสิกขาในการตัดสินใจ ให้เยาวชนใช้หลักไตรสิกขา ในการวิเคราะห์เหตุการณ์และเลือกทางออกที่ดีที่สุด โดยอธิบายเหตุผลของการเลือก ๓. การอภิปรายและการนำเสนอผล กลุ่มแต่ละกลุ่มจะนำเสนอเหตุผลในการเลือกทางออกของตน พร้อมทั้งอธิบายการใช้หลักธรรมในการตัดสินใจ ๔. การสะท้อนผลและการแชร์ความคิดเห็น หลังการนำเสนอผู้ดำเนินกิจกรรมจะสรุปบทเรียน และให้เยาวชนสะท้อนความคิดเห็นจากการตัดสินใจในกิจกรรมนี้
สื่อ อุปกรณ์	๑. กระดาษและปากกาเพื่อจดบันทึกความคิดเห็น ๒. กระดานไวท์บอร์ดหรือฟลิปชาร์ตสำหรับการสรุปบทเรียนและการแชร์ความคิดเห็น
การวัดประเมิน	๑. การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรม สังเกตการใช้หลักไตรสิกขาในการตัดสินใจ เช่น การแสดงออกถึงการใช้ศีล สมาธิ ปัญญาในการตัดสินใจ ๒. การประเมินจากการสะท้อนผล การสะท้อนความคิดเห็นและการประเมินผลการใช้หลักธรรมในการตัดสินใจ เช่น การวิเคราะห์เหตุผลที่เลือกและความเหมาะสมของทางเลือกที่ตัดสินใจ

กิจกรรมนี้มีเป้าหมายเพื่อฝึกฝนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีสติ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีทางเลือกหลายทาง เยาวชนจะได้ฝึกการ

ใช้หลักธรรมในการตัดสินใจและเรียนรู้วิธีการคิดอย่างรอบคอบและมีวิจารณญาณ เป็นทักษะสำคัญในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ตารางที่ ๔.๑๐ กิจกรรมที่ ๔ คิดก่อนคลิก

หัวข้อ	รายละเอียด
หลักการและเหตุผล	การตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะเผยแพร่เป็นทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล การใช้หลักสติและสัมมาวิจารณ์ในการตรวจสอบข้อมูลจะช่วยให้เยาวชนสามารถแยกแยะข่าวสารที่ถูกต้องจากข่าวสารที่บิดเบือน
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ๒. เพื่อพัฒนาความสามารถในการตรวจสอบข้อมูลและแยกแยะข่าวปลอม ๓. เพื่อให้เยาวชนรู้วิธีการตรวจสอบข่าวสารก่อนการเผยแพร่
วิธีการดำเนินกิจกรรม	๑. การเสนอข่าวปลอมหรือข้อมูลที่บิดเบือน ผู้ดำเนินกิจกรรมจะเสนอกระทู้หรือข่าวที่มีความน่าสงสัยจากโซเชียลมีเดีย เช่น ข่าวปลอม ข่าวบิดเบือน หรือข้อมูลที่อาจเป็นเท็จ ๒. การตรวจสอบข้อมูล ให้เยาวชนใช้กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เช่น การตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าว การค้นหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ หรือการใช้เครื่องมือออนไลน์เพื่อช่วยในการตรวจสอบข้อมูล ๓. การวิเคราะห์ข้อมูล ให้เยาวชนวิเคราะห์ข่าวที่ได้รับการตรวจสอบและอธิบายว่าข่าวนั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยใช้วิจารณญาณและหลักสติในการประเมินข้อมูล ๔. การนำเสนอผลการตรวจสอบ ให้เยาวชนแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลที่ได้ตรวจสอบและอธิบายกระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบข่าวนั้นๆ ๕. การสรุปบทเรียน สรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรม โดยการสะท้อนผลเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบข่าวสารและการคิดก่อนที่จะเผยแพร่ข่าวสารต่อไป

ขั้นตอนกิจกรรม	๑. การเสนอข่าวปลอมหรือข้อมูลที่บิดเบือน ผู้ดำเนินกิจกรรมจะเลือกข่าวปลอมหรือข้อมูลที่จะทำให้เข้าใจผิดจากโซเชียลมีเดียหรือสื่อออนไลน์อื่นๆ เพื่อเป็นประเด็นในการตรวจสอบ ๒. การตรวจสอบข้อมูล ให้เยาวชนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับมาโดยการใช้วิธีการต่างๆ เช่น การตรวจสอบแหล่งข้อมูล การหาข้อเท็จจริงจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ และการใช้เครื่องมือออนไลน์ในการตรวจสอบ ๓. การวิเคราะห์ข้อมูล ให้กลุ่มอภิปรายและวิเคราะห์ข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วว่าข่าวนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยใช้หลักสติในการตัดสินใจ ๔. การนำเสนอผลการตรวจสอบ ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการตรวจสอบและอธิบายวิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบข่าวสาร โดยการเปรียบเทียบข่าวที่ถูกต้องและข่าวที่บิดเบือน ๕. การสรุปบทเรียน ผู้ดำเนินกิจกรรมจะสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมและให้ข้อคิดเกี่ยวกับการคิดก่อนคลิกและการเผยแพร่ข้อมูลในยุคดิจิทัล
สื่อ อุปกรณ์	๑. คอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ ๒. กระดาษและปากกาเพื่อจดบันทึก ๓. กระดานไวท์บอร์ดหรือฟลิปชาร์ตสำหรับการสรุปบทเรียนและการแชร์ความคิดเห็น
การวัดประเมิน	๑. การประเมินจากการตรวจสอบข้อมูล ประเมินจากการใช้กระบวนการตรวจสอบข้อมูล เช่น การใช้เครื่องมือออนไลน์ การหาข้อเท็จจริงจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ ๒. การประเมินจากการวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินจากการวิเคราะห์ข่าวที่ได้รับการตรวจสอบแล้ว และการตัดสินใจว่าข่าวนั้นถูกต้องหรือไม่ ๓. การประเมินจากการสะท้อนผล การสะท้อนผลจากเยาวชนเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบข่าวสารและวิธีการคิดก่อนเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะ

กิจกรรมนี้มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการใช้สติในการตัดสินใจเกี่ยวกับข่าวสารที่ได้รับในยุคดิจิทัล โดยการฝึกฝนเยาวชนให้สามารถแยกแยะข่าวสารที่

ถูกต้องจากข่าวสารที่บิดเบือน และการคิดก่อนคลิกก่อนเผยแพร่ข่าวสารใดๆ ช่วยให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อข้อมูลที่เผยแพร่ในโลกออนไลน์ และสามารถทำการตัดสินใจที่มีเหตุผลและมีคุณธรรม

๔.๓.๒ ประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ ของเยาวชน โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

หลังจากการดำเนินกิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรม ผู้วิจัยจะทำการประเมินผลการจัดกิจกรรม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของกิจกรรมในด้านต่างๆ รวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิตที่ได้จากกิจกรรม โดยใช้วิธีการ ดังนี้

๑. การประเมินจากแบบสอบถาม

แบบสอบถามถูกออกแบบเพื่อประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมในด้านต่างๆ ในด้านความเข้าใจในหลักธรรม การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน และทักษะที่ได้จากกิจกรรม โดยทำการประเมินก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ตารางที่ ๔.๑๑ การประเมินจากแบบสอบถาม

หัวข้อ	คำถาม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	หลังเข้าร่วมกิจกรรม	หมายเหตุ
ความเข้าใจในหลักธรรมที่ใช้	๑. คุณเข้าใจหลักอริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มากน้อยแค่ไหน	๒.๓	๔.๒	คะแนนที่ได้สะท้อนถึงการเข้าใจหลักธรรม
	๒. คุณเข้าใจหลักสัมมาวาจาและการพูดที่ถูกต้อง มากน้อยแค่ไหน	๒.๐	๔.๐	การประยุกต์หลักคำสอนในชีวิต
	๓. คุณเข้าใจหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มากน้อยแค่ไหน	๒.๕	๔.๓	ความเข้าใจหลักธรรมที่ครอบคลุม
การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน	๑. คุณสามารถนำการเจริญสติไปใช้ในการจัดการกับอารมณ์ได้ดีแค่ไหน	๒.๑	๔.๑	ความสามารถในการจัดการอารมณ์ในชีวิตจริง
	๒. คุณสามารถใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้ดีแค่ไหน	๒.๓	๔.๒	การนำหลักธรรมไปใช้ในสถานการณ์จริง
	๓. คุณใช้สติในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีแค่ไหน	๒.๔	๔.๔	ความสามารถในการตัดสินใจโดยใช้สติ
ทักษะที่ได้รับจากกิจกรรม	๑. คุณรู้สึกว่า คุณสามารถตัดสินใจอย่างมีสติได้ดีขึ้นหลังจากกิจกรรมหรือไม่	๒.๒	๔.๓	การพัฒนาทักษะการตัดสินใจ

	๒. คุณรู้สึกว่าคุณสามารถฟังและเข้าใจผู้อื่นได้ดีกว่าเดิมหรือไม่	๒.๕	๔.๕	การพัฒนาทักษะการฟังและเข้าใจผู้อื่น
	๓. คุณรู้สึกว่าได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในกลุ่มดีขึ้นหรือไม่	๒.๖	๔.๖	การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม

จากการประเมินผลกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ พบว่า เยาวชนได้รับการพัฒนาในหลายด้านที่สำคัญ โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนกิจกรรมอยู่ที่ ๒.๓ และหลังจากกิจกรรมเพิ่มขึ้นเป็น ๔.๓ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาอย่างชัดเจนในทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านความเข้าใจหลักธรรมที่มีการพัฒนาอย่างชัดเจนจาก ๒.๓ เป็น ๔.๒ ซึ่งบ่งบอกถึงการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมต่างๆ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันยังมีการพัฒนาอย่างมากจาก ๒.๑ เป็น ๔.๑ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการนำหลักธรรมไปใช้ในการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจ และการใช้สติในการดำเนินชีวิตในสถาน การณ์ต่างๆ สำหรับการพัฒนาทักษะที่ได้รับจากกิจกรรม โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่มนั้น มีการพัฒนาอย่างมากจาก ๒.๖ เป็น ๔.๖ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างทักษะในการทำงานร่วมกัน การฟัง และการเข้าใจผู้อื่น การประเมินโดยรวมจึงแสดงให้เห็นว่าเยาวชนได้รับการพัฒนาในทักษะชีวิตอย่างครบถ้วน และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

เกณฑ์การประเมินคะแนน

การประเมินคะแนนในแต่ละหัวข้อจะให้การให้คะแนนจาก ๑ ถึง ๕ โดยแต่ละหมายเลขหมายถึงระดับความรู้สึกหรือประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ เกณฑ์การประเมินคะแนน จากแบบสอบถาม

คะแนน	ระดับการประเมิน	คำอธิบาย
๑	น้อยที่สุด	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่สามารถแสดงออกถึงทักษะหรือความเข้าใจในเรื่องนั้นได้ หรือรู้สึกว่ากิจกรรมไม่ช่วยพัฒนาทักษะหรือความเข้าใจในเรื่องนั้น
๒	น้อย	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจหรือทักษะในระดับต่ำมาก มีการนำหลักธรรมไปใช้ได้บ้าง แต่ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในชีวิตจริง
๓	ปานกลาง	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจและทักษะในระดับปานกลาง มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตจริงได้บ้าง แต่ยังคงมีข้อจำกัดหรือไม่สม่ำเสมอ
๔	ดี	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความเข้าใจและทักษะที่ได้เรียนรู้ได้ดี และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๕	ดีมาก	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจหลักธรรมและทักษะได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกอย่างชัดเจน

๒. การประเมินผลการสัมภาษณ์

หลังจากการดำเนินกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถิพุทธ การสัมภาษณ์เยาวชนโดยสุ่มจากกลุ่มตัวอย่างจาก ๒๕ คน เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบที่กิจกรรมมีต่อการปรับตัวในการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์ของเยาวชน ในที่นี้จะสรุปภาพรวมจากการสัมภาษณ์ทั้งในด้านการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์

ตารางที่ ๔.๑๓ การประเมินผลการสัมภาษณ์

หัวข้อ	คำถาม	ผลการสัมภาษณ์ ในภาพรวม
การปรับตัวในการตัดสินใจ	๑. คุณรู้สึกว่าการตัดสินใจในชีวิตจริงของคุณดีขึ้นหลังจากกิจกรรมหรือไม่	๗๐% รู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจมากขึ้นและเลือกทางที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่ยากลำบาก ๓๐% ยังมีความยากลำบากในการตัดสินใจในบางสถานการณ์
	๒. คุณใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้ดีแค่ไหน	เยาวชนส่วนใหญ่ใช้ อริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกในสถานการณ์ท้าทาย
	๓. คุณสามารถเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในกรณีเกิดความขัดแย้งหรือปัญหาต่างๆ ได้หรือไม่	๘๐% รู้สึกมั่นใจในการเลือกทางออกจากปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้นหลังจากกิจกรรม
การจัดการอารมณ์	๑. คุณรู้สึกว่าได้เรียนรู้การจัดการกับอารมณ์เช่น ความโกรธหรือความเครียดได้ดีขึ้นหรือไม่	๘๐% สามารถจัดการกับอารมณ์ได้ดีขึ้น เช่น การจัดการกับความโกรธ ความเครียด หรือความวิตกกังวล
	๒. คุณใช้สติในการควบคุมอารมณ์ในชีวิตจริงได้ดีขึ้นหรือไม่	๗๕% ใช้การฝึกสติในการควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์เครียดและตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น

	๓. คุณใช้การฝึกสมาธิในการจัดการกับอารมณ์ได้ผลหรือไม่	๘๕% รู้สึกว่าการฝึกสมาธิช่วยลดความเครียดและจัดการกับอารมณ์ได้ดีขึ้น
การใช้หลักธรรมในการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์	๑. คุณสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการตัดสินใจในชีวิตจริงได้หรือไม่	๗๕% ใช้หลักธรรมในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น
	๒. คุณสามารถนำการฝึกสติและสมาธิไปใช้ในการจัดการอารมณ์ได้ดีขึ้นหรือไม่	๘๐% ใช้การฝึกสติและสมาธิในการควบคุมอารมณ์ในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น
ข้อเสนอแนะ	๑. คุณมีข้อเสนอแนะอะไรในการปรับปรุงกิจกรรมเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น	เยาวชนส่วนใหญ่เสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน เช่น การจัดการกับความเครียดในช่วงเรียน
	๒. คุณคิดว่ากิจกรรมนี้สามารถช่วยพัฒนาทักษะชีวิตของคุณได้ดีในอนาคตหรือไม่	๙๐% รู้สึกว่ากิจกรรมนี้จะช่วยพัฒนาทักษะชีวิตในอนาคตและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้

จากการสัมภาษณ์เยาวชน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์ได้ดีขึ้น โดย ๗๐% รู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจในชีวิตจริง โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกในสถานการณ์ต่างๆ ส่วน ๓๐% พบว่า ความยากลำบากในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ใช้หลักธรรมในการช่วยวิเคราะห์ปัญหาได้ ในด้านการจัดการอารมณ์ ๘๐% สามารถจัดการกับอารมณ์ เรื่องความโกรธและความเครียดได้ดีขึ้น โดยใช้การฝึกสติและสมาธิ ส่วน ๒๐% มีปัญหาการควบคุมอารมณ์ในบางสถานการณ์ แต่ใช้หลักการสติในการระงับอารมณ์ได้ เยาวชน ๗๕% สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์ในชีวิตประจำวันได้จริง ขณะที่ ๒๕% คงต้องการการฝึกฝนเพิ่มเติมในการใช้หลักธรรมในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน โดยข้อเสนอแนะคือ ควรเสริมสร้างกิจกรรมที่เน้นการฝึกทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้น ในเรื่องการจัดการกับความเครียดในช่วงสอบ หรือการฝึกใช้สติในการจัดการกับอารมณ์ที่รุนแรง

๓. การประเมินผลการสังเกตพฤติกรรม

การสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนทั้งในระหว่างและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินการนำทักษะที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน การสังเกตผู้วิจัยสามารถเข้าใจถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมและทักษะต่างๆ ที่พัฒนาได้จากกิจกรรม ออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

(๑) การใช้สติในการตัดสินใจ

การสังเกต ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ โดยการตัดสินใจในการจัดการกับความเครียดและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักสติในการพิจารณาตัวเลือกต่างๆ และการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

ผลการสังเกต เยาวชนที่สามารถใช้สติในการตัดสินใจจะไม่ทำการตัดสินใจตามอารมณ์ชั่วขณะ แต่จะมองหาทางเลือกที่ดีที่สุดโดยใช้เหตุผลและการพิจารณาอย่างรอบคอบ การจัดสรรเวลาเรียนและเวลาว่าง เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดจากการทำงานมากเกินไป หรือจากการไม่มีเวลาพักผ่อน การไม่ตอบสนองต่อความเครียดทันที

(๒) การทำงานร่วมกันในกลุ่ม

การสังเกต การทำงานร่วมกันในกลุ่มจะถูกสังเกตโดยการดูการแสดงออกของเยาวชน การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแบ่งปันงานและความรับผิดชอบในกิจกรรมกลุ่ม รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ผลการสังเกต เยาวชนที่มีทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่มจะสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีสติและแสดงความเข้าใจในความคิดของคนอื่น สามารถทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน การร่วมมือในการทำโครงการ โดยการแบ่งงานอย่างเหมาะสมและช่วยกันทำงานให้สำเร็จ การช่วยกันคิดวิธีแก้ปัญหาในการทำกิจกรรมกลุ่ม การเสนอความคิดเห็นและแนวทางแก้ไขที่สร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่ม

๔. การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม

การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่มเป็นขั้นตอนสำคัญให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต จะช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมเข้าใจถึงประสบการณ์ที่เยาวชนได้รับและทำให้สามารถปรับปรุงกิจกรรมให้ตอบสนองความต้องการของเยาวชนได้ดียิ่งขึ้น ออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

(๑) การให้ความคิดเห็น

การเปิดโอกาสให้เยาวชนแชร์ประสบการณ์ ผู้จัดกิจกรรมจะให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่พวกเขาได้รับจากกิจกรรม โดยให้โอกาสเยาวชนแชร์กิจกรรมที่พวกเขาคิดว่าน่าสนใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ การเรียนรู้วิธีการตัดสินใจอย่างมีสติ เยาวชนสามารถ

พูดถึงการใช้หลักธรรมในการตัดสินใจในชีวิตจริง การใช้สติในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด สถานการณ์ การทำงานร่วมกันในกลุ่ม เยาวชนสามารถแบ่งปันประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในกลุ่ม การแบ่งปันงานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม การควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญกับความเครียด เยาวชนสามารถพูดถึงวิธีการที่พวกเขาใช้สติและสมาธิในการจัดการกับอารมณ์ ความเครียด หรือความวิตกกังวลในชีวิตประจำวัน

การประเมินกิจกรรม เยาวชนจะได้แสดงความคิดเห็นว่าแต่ละกิจกรรมมีประโยชน์ต่อพวกเขาอย่างน้อยแค่ไหน โดยจะช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมทราบถึงประสิทธิภาพของแต่ละกิจกรรมในการพัฒนาทักษะชีวิต การประเมินกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะการตัดสินใจ เยาวชนสามารถให้ความคิดเห็นว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทำให้นั่นใจในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดหรือไม่ การประเมินกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาการทำงานร่วมกัน เยาวชนจะให้ความเห็นว่า กิจกรรมที่มีการทำงานร่วมกันช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการประสานงานในกลุ่มได้ดีแค่ไหน การประเมินกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาการควบคุมอารมณ์ เยาวชนสามารถบอกได้ว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอารมณ์ ช่วยให้รู้สึกมั่นใจในการควบคุมอารมณ์และความเครียดในสถานการณ์จริงได้หรือไม่

(๒) การให้ข้อเสนอแนะ

การรับฟังข้อเสนอแนะ ผู้จัดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่สามารถปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนมากยิ่งขึ้น การปรับกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น เยาวชนสามารถเสนอแนะว่ากิจกรรมบางประเภทอาจจำเป็นต้องมีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อรองรับความสนใจของเยาวชนที่มีความแตกต่างกัน หรือการเพิ่มกิจกรรมที่เน้นทักษะเฉพาะในด้านต่างๆ การปรับรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชน เยาวชนอาจเสนอแนะว่า รูปแบบกิจกรรมบางอย่างอาจไม่เหมาะสมหรือยากเกินไปสำหรับบางกลุ่ม และอาจต้องปรับให้เข้ากับระดับความสนใจหรือความสามารถของเยาวชนในกลุ่ม

การปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต ข้อเสนอแนะจากเยาวชนจะถูกนำมาพิจารณาในการปรับปรุงกิจกรรมครั้งถัดไป การเสริมสร้างกิจกรรมที่เน้นทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน เยาวชนอาจเสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่มีความท้าทายมากขึ้นในเรื่องการตัดสินใจ การจำลองสถานการณ์ที่มีหลายทางเลือกหรือการตัดสินใจที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียดในสถานการณ์ที่ซับซ้อน การเพิ่มการฝึกฝนการจัดการอารมณ์ในช่วงเวลาที่มีความเครียดสูง การจัดกิจกรรมที่เน้นการใช้สติในการควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ที่มีความเครียดสูง การฝึกการใช้สติในการจัดการกับความวิตกกังวลในช่วงสอบ หรือการจัดการความเครียดจากการทำงานที่มีเวลาจำกัด

๕. การเปรียบเทียบผลการประเมินจากหลายแหล่งข้อมูล

(๑) การประเมินจากแบบสอบถาม

หัวข้อ	ก่อนกิจกรรม	หลังกิจกรรม	หมายเหตุ
ความเข้าใจใน หลักสูตร	๒.๓	๔.๒	ความเข้าใจหลักสูตรที่ใช้ อริยสัจ ๔ สัมมาวาจา ไตรสิกขา เพิ่มขึ้นหลังจาก กิจกรรม
การประยุกต์ใช้ หลักสูตรใน ชีวิตประจำวัน	๒.๒	๔.๓	ความสามารถในการนำหลักสูตรไป ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การตัดสินใจ และการจัดการอารมณ์
ทักษะที่ได้รับจาก กิจกรรม	๒.๔	๔.๔	ทักษะการตัดสินใจ การฟัง และการ ทำงานร่วมกันในกลุ่มพัฒนาอย่าง ชัดเจน

(๒) การสัมภาษณ์

หัวข้อ	ผลการสัมภาษณ์
การปรับตัวในการตัดสินใจ	๗๐% ของเยาวชนรู้สึกว่าการตัดสินใจดีขึ้น โดยใช้หลัก อริยสัจ ๔ ในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ
	๓๐% ยังคงมีความยากลำบากในการตัดสินใจในบาง สถานการณ์ที่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง
การจัดการอารมณ์	๘๐% สามารถจัดการกับอารมณ์ได้ดีขึ้น โดยใช้การฝึกสติและ สมาธิในการควบคุมอารมณ์ เช่น ความเครียด
	๒๐% ยังคงมีปัญหาการควบคุมอารมณ์ในบางสถานการณ์ โดยพยายามใช้หลักสติในการระงับอารมณ์
การใช้หลักสูตรในการตัดสินใจ และจัดการอารมณ์	๗๕% ใช้หลักสูตรในการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์ใน ชีวิตประจำวันได้จริง ในการใช้สติในการควบคุมอารมณ์
	๒๕% ยังคงต้องการการฝึกฝนเพิ่มเติมในการใช้หลักสูตรใน การตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือเมื่ออารมณ์เข้ามา แทรก

(๓) การสังเกตพฤติกรรม

หัวข้อ	ผลการสังเกต
การใช้สติในการตัดสินใจ	เยาวชนที่สามารถใช้สติในการตัดสินใจจะไม่ตัดสินใจตาม อารมณ์แต่จะพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุดอย่างรอบคอบ

	การใช้สติในการเลือกเวลาทำงานหรือจัดการความเครียดได้ดีขึ้น
การทำงานร่วมกันในกลุ่ม	เยาวชนที่มีทักษะการทำงานร่วมกันสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและทำงานร่วมกันได้ดี
	เยาวชนสามารถแบ่งปันงานและความรับผิดชอบได้ดีขึ้นในการทำกิจกรรมกลุ่ม

(๔) การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม

หัวข้อ	ผลการสะท้อน
การให้ความคิดเห็น	เยาวชนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า กิจกรรมช่วยพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์ได้จริง
	หลายคนเสนอแนะว่า กิจกรรมที่มีความหลากหลายและท้าทายมากขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขามากขึ้น
การให้ข้อเสนอแนะ	ข้อเสนอแนะจากเยาวชนเกี่ยวกับการปรับปรุงกิจกรรม ได้แก่ การเพิ่มการฝึกฝนทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน
	การเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการอารมณ์ในช่วงเวลาที่มีความเครียดสูง เช่น การเตรียมพร้อมในการสอบ

สรุปผลการเปรียบเทียบในการประเมิน

การประเมินผลจากหลายแหล่งข้อมูลที่ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม และการสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและการนำทักษะที่เรียนรู้จากกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของเยาวชน โดยสามารถเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

(๑) การใช้สติในการตัดสินใจ แบบสอบถาม คะแนนเฉลี่ยก่อนกิจกรรมอยู่ที่ ๒.๓ และหลังกิจกรรม ๔.๒ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะการตัดสินใจที่ใช้สติในการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในชีวิตจริง การสัมภาษณ์ ๗๐% รู้สึกว่าการตัดสินใจดีขึ้นหลังจากกิจกรรม โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ แต่ยังมี ๓๐% ที่พบความยากลำบากในการตัดสินใจเมื่ออารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง การสังเกตพฤติกรรม เยาวชนที่สามารถใช้สติในการตัดสินใจจะไม่ตัดสินใจตามอารมณ์ แต่จะมองหาทางเลือกที่ดีที่สุดอย่างรอบคอบ เช่น การจัดสรรเวลาเรียนและเวลาว่าง การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เยาวชนแสดงความคิดเห็นว่ากิจกรรมที่ช่วยพัฒนาการตัดสินใจในสถานการณ์ได้มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

(๒) การจัดการอารมณ์ แบบสอบถาม คะแนนเฉลี่ยก่อนกิจกรรม ๒.๔ และหลังกิจกรรม ๔.๔ แสดงให้เห็นว่าหลังจากกิจกรรมเยาวชนสามารถจัดการกับอารมณ์ได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการใช้สติในการควบคุมอารมณ์เช่น ความเครียด การสัมภาษณ์ ๘๐% สามารถจัดการกับอารมณ์ได้ดีขึ้น หลังจากการฝึกฝนสมาธิและสติ เช่น การควบคุมความเครียดและความวิตกกังวล แต่ ๒๐% ยังมีปัญหาการควบคุมอารมณ์ในบางสถานการณ์ การสังเกตพฤติกรรม เยาวชนที่สามารถใช้สติในการจัดการอารมณ์ได้จะไม่ตอบสนองอารมณ์ทันที แต่จะใช้การฝึกสติในการควบคุมอารมณ์ การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เยาวชนแสดงความคิดเห็นว่าการฝึกสติช่วยให้พวกเขาสามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดในสถานการณ์จริงได้ดีขึ้น

(๓) การทำงานร่วมกันในกลุ่ม แบบสอบถาม คะแนนเฉลี่ยก่อนกิจกรรม ๒.๖ และหลังกิจกรรม ๔.๖ แสดงถึงการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม เช่น การแบ่งปันงานและการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การสัมภาษณ์ เยาวชนส่วนใหญ่กล่าวว่าได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันในกลุ่ม เช่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการแบ่งงาน การสังเกตพฤติกรรม เยาวชนแสดงการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแบ่งปันงานและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เยาวชนเห็นว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันช่วยเสริมสร้างทักษะการฟังและการประสานงานในกลุ่ม

(๔) ข้อเสนอแนะและการปรับปรุงกิจกรรม แบบสอบถาม ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า เยาวชนต้องการกิจกรรมที่มากขึ้น การฝึกทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน การสัมภาษณ์ เยาวชนเสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่เน้นการจัดการอารมณ์ในสถานการณ์ที่มีความเครียดสูง การฝึกการใช้สติในช่วงเวลาที่มีความเครียด การสังเกตพฤติกรรม จากการสังเกต พฤติกรรมที่ต้องการปรับปรุงคือการฝึกฝนทักษะการจัดการอารมณ์ในสถานการณ์ที่เครียดสูง การสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม ข้อเสนอแนะจากเยาวชนระบุว่า ควรมีการเสริมสร้างกิจกรรมที่ทำหายมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนและมีความเครียด

สรุปผลการเปรียบเทียบ จากการประเมินทั้ง ๔ คือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม และการสะท้อนผล พบว่า เยาวชนได้พัฒนาทักษะสำคัญในการตัดสินใจและการจัดการอารมณ์อย่างมีสติ โดยกิจกรรมได้เสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่มได้ดีขึ้น ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมมีกระทบที่ดี และเยาวชนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ข้อเสนอแนะจากเยาวชนจะช่วยให้กิจกรรมในอนาคตมีความท้าทายมากขึ้น และสามารถเสริมทักษะที่ต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม การฝึกการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อนและการจัดการกับอารมณ์ในช่วงเวลาที่มีความเครียดสูง

๔.๓.๓ การถอดบทเรียนจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การถอดบทเรียนจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมและเยาวชนได้ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้และประสบการณ์จากกิจกรรมที่ผ่านมา โดยมุ่งการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ อาทิเช่น การตัดสินใจอย่างมีสติ การจัดการอารมณ์ การทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน มี ๒ ส่วน ดังนี้

(๑) บทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมที่ ๑ คิดเป็น แก้ปัญหาได้

กิจกรรมนี้เน้นการใช้หลัก อริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออก โดยช่วยให้เยาวชนฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

บทเรียนที่ได้รับ การฝึกฝนทักษะการตัดสินใจโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ช่วยให้เยาวชนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีสติและมองหาทางออกจากปัญหาที่ท้าทายได้ดียิ่งขึ้น โดยไม่ตัดสินใจตามอารมณ์และมุ่งหาทางที่เป็นประโยชน์สูงสุด

กิจกรรมที่ ๒ ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง

กิจกรรมนี้มุ่งเน้นการฝึก การฟัง และการใช้สมาธิมาวาทา ในการแสดงความคิดเห็น โดยฝึกการฟังอย่างตั้งใจและไม่ขัดจังหวะ

บทเรียนที่ได้รับ การฟังและการเข้าใจผู้อื่นอย่างมีสติเป็นทักษะที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม และการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม

กิจกรรมที่ ๓ ปัญญานำทาง

กิจกรรมนี้ช่วยฝึกให้เยาวชนใช้ ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่างๆ โดยฝึกให้ใช้ปัญญาในการพิจารณาและเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

บทเรียนที่ได้รับ เยาวชนได้เรียนรู้การพิจารณาปัญหาด้วยปัญญาและการตัดสินใจที่มีเหตุผล การใช้สมาธิและปัญญาช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและมั่นคงมากขึ้น

กิจกรรมที่ ๔ คิดก่อนคลิก

กิจกรรมนี้ฝึกใช้ สติ และ สัมมาวิจารณ์ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลหรือข่าวสารที่ได้รับ โดยการตรวจสอบความถูกต้องก่อนการเผยแพร่หรือแชร์

บทเรียนที่ได้รับ การใช้สติในการวิเคราะห์ข้อมูลช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมี
 วิจารณญาณและการตรวจสอบข้อมูลก่อนการตัดสินใจ การฝึกฝนการคิดก่อนคลิกช่วยให้เยาวชนมี
 ความระมัดระวังในการเผยแพร่ข้อมูลที่อาจมีผลกระทบต่อผู้อื่น

(๒) การสะท้อนผลและการปรับปรุงกิจกรรม

การเสริมสร้างกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น

จากการถอดบทเรียน พบว่า เยาวชนต้องการ กิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้น
 โดยเฉพาะในด้านการฝึกฝนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน หรือมีปัจจัยหลายด้านที่ต้อง
 พิจารณา การตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนหรือมีผลกระทบต่อหลายคน นอกจากนี้ยัง
 ต้องการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับอารมณ์ในสถานการณ์ที่มีความเครียดสูง

การเพิ่มการฝึกฝนการทำงานร่วมกันในกลุ่ม

แม้ว่าเยาวชนจะสามารถทำงานร่วมกันในกลุ่มได้ดีขึ้นหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว
 แต่ยังสามารถเสริมสร้างกิจกรรมที่เน้น การประสานงานและการร่วมมือในกลุ่ม ในสถานการณ์ที่มี
 ความซับซ้อนมากขึ้น การแก้ปัญหาที่ต้องใช้ความคิดร่วมกันในการตัดสินใจ รวมถึงการฝึก ทักษะการ
 ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความเข้าใจระหว่างสมาชิกใน
 กลุ่มได้มากขึ้น

การขยายการใช้หลักธรรมในกิจกรรมต่างๆ

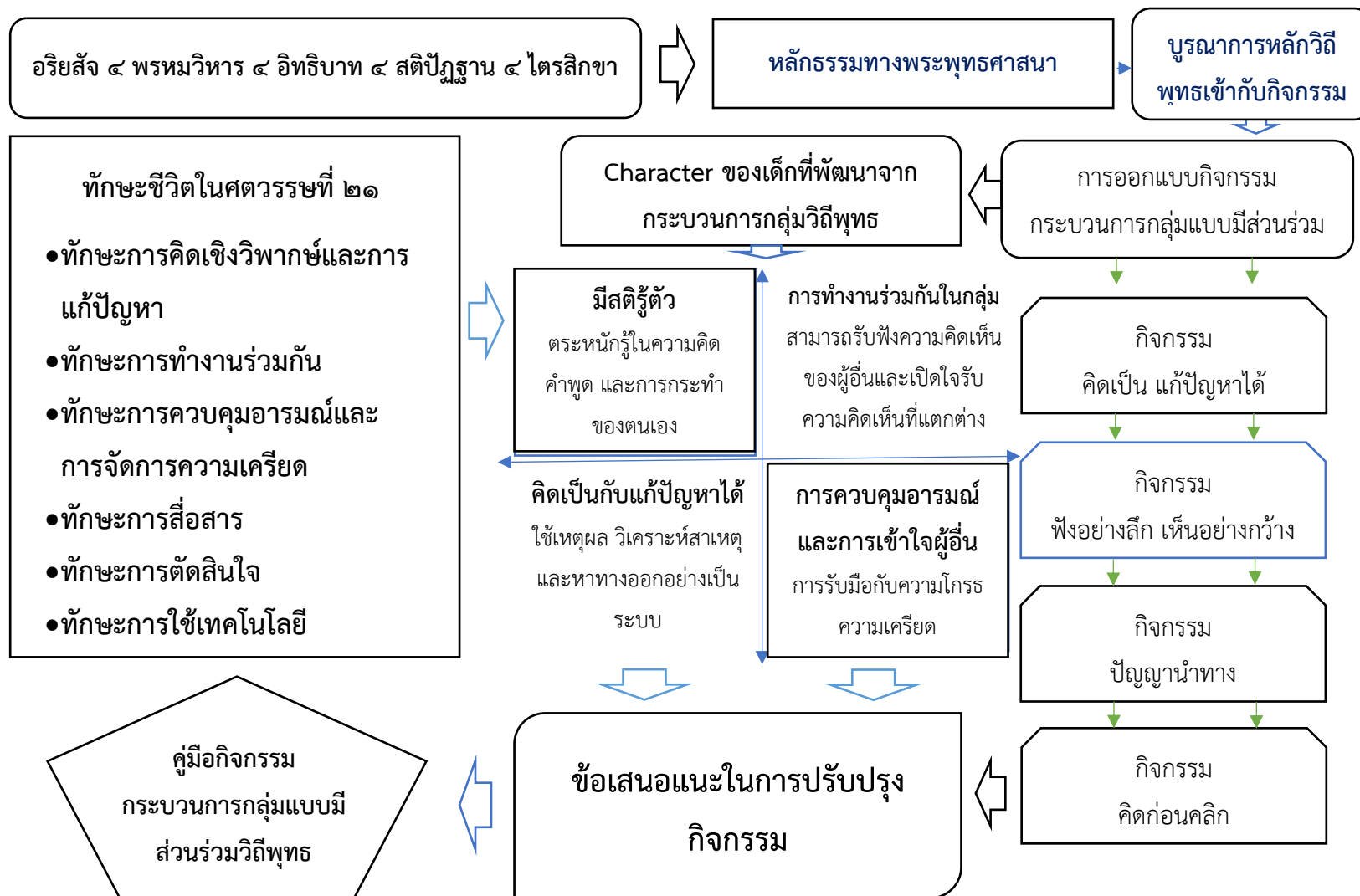
การนำ หลักธรรม มาใช้ในทุกกิจกรรมเป็นส่วนสำคัญในการ เสริมสร้างทักษะชีวิต โดย
 การใช้ อริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหา หรือการใช้ สติ ในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ท้าทายมาก
 ขึ้น จะช่วยให้เยาวชนสามารถ พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ดียิ่งขึ้น
 เช่น การใช้หลักธรรมในการพิจารณาทางเลือกในสถานการณ์ที่มีความเครียด หรือการใช้หลักธรรมใน
 การตัดสินใจในชีวิตประจำวันที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

เสริมกิจกรรมการฝึกทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน การจัดกิจกรรมที่
 เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่สามารถหาทางออกได้ด้วย หรือที่มีปัจจัยหลายด้านที่
 ต้องพิจารณา ฝึกการทำงานร่วมกันในกลุ่มในสถานการณ์ที่ท้าทายมากขึ้น เช่น การให้เยาวชนทำงาน
 ร่วมกันในโครงการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น หรือการทำงานในกลุ่มที่มีการประสานงานหลายฝ่าย
 ขยายการใช้หลักธรรมในกิจกรรมต่างๆ โดยเพิ่มการใช้ อริยสัจ ๔ และ ไตรสิกขา ในการพัฒนาทักษะ
 ต่างๆ ให้เยาวชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้มากขึ้น

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” คณะผู้วิจัยได้กำหนดองค์ความรู้ในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๖ องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ เกิดจากการประสานระหว่างหลักพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประยุกต์ใช้กับบริบทของเยาวชนในโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการดำเนินงานทำให้เห็นถึงศักยภาพของกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ อันประกอบด้วยทักษะการคิดวิเคราะห์ การจัดการอารมณ์ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน

จากการทดลองใช้กิจกรรมตามแผนที่ออกแบบ พบว่า หลักธรรม โดนใจอริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ และอิทธิบาท ๔ สามารถนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ชีวิตจริงของเยาวชนได้อย่างเป็นรูปธรรม เยาวชนมีความเข้าใจในปัญหา เห็นสาเหตุ รู้วิธีแก้ไข และสามารถนำไปใช้กับปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการใช้เหตุผลและการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

จากการดำเนินกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธจำนวน ๔ กิจกรรม พบว่าเยาวชนมีพัฒนาการด้าน Character ที่โดดเด่น คือมีสติรู้ตัวและตระหนักรู้ในความคิด คำพูด และการกระทำของตนเองมากขึ้น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในกลุ่มได้อย่างราบรื่น รับฟังและเปิดใจต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง พร้อมทั้งสามารถคิดเป็นและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยใช้เหตุผล วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และหาทางออกที่เหมาะสมตามหลักการ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ การคิดเชิงวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการจัดการอารมณ์อย่างเหมาะสม

สำหรับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรม ควรเพิ่มเติมความหลากหลายของรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยและความสนใจของเยาวชน คือ การประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัล การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง และการบูรณาการกิจกรรมกับปัญหาที่เยาวชนเผชิญจริง เพื่อสร้างความแรงจูงใจในการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคู่มือกิจกรรมกระบวนการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมวิถีพุทธที่เป็นระบบ ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ต่อยอดในบริบทโรงเรียนหรือชุมชนอื่นได้

องค์ความรู้นี้แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตตามแนวทางวิถีพุทธ ควรใช้รูปแบบที่ผสมผสานการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เข้ากับการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมอย่างสมดุล การวิจัยนี้จึงเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาอื่น หรือพัฒนาเป็นโมเดลการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชนในชุมชนและสังคม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูลประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับผู้ร่วมกิจกรรม โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้ชุดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการจัดกิจกรรมกับเยาวชนที่เข้าร่วมอบรมสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งผสมผสานวิธีด้วยเชิงเอกสาร เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้ขอสรุปผลการศึกษิตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้าได้ศึกษาและนำหลักธรรมสำคัญจากพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชน โดยผ่านการศึกษาพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเยาวชนได้มี ๕ หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สติปัฏฐาน ๔ และ ไตรสิกขา ทั้งหมดมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

อาทิเช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หลักอริยสัจ ๔ หรือ สี่อริยสัจ ช่วยเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา โดยสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ในการจัดการกับความเครียดจากการเรียนหรือการทะเลาะกับเพื่อน ผ่านขั้นตอนการระบุปัญหา การหาสาเหตุ การพิจารณาการแก้ปัญหา และการเลือกวิธีการที่มีประสิทธิภาพ การฝึกทักษะที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

หลักพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ช่วยเสริมสร้างทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี โดยการฝึกให้เยาวชนสามารถมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นในยามทุกข์ ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และรักษาความเป็นกลางในทุกสถานการณ์ ทักษะเหล่านี้มีผลในการจัดการกับความขัดแย้งและการสร้างบรรยากาศที่ดีในกลุ่ม การฝึกใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ช่วยให้เยาวชนพัฒนาความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย

หลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ, วิริยะ ความพยายาม, จิตตะ ความตั้งใจ และวิมังสา การพิจารณา ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การตั้งเป้าหมาย และความมุ่งมั่นในการพัฒนาเยาวชน การฝึกทักษะเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนรู้จักการตั้งเป้าหมายในการทำกิจกรรมต่างๆ การมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ แม้จะมีอุปสรรค และการพิจารณาปรับปรุงเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จ

หลักสติปัฏฐาน ๔ คือการฝึกสติในร่างกาย ความรู้สึก จิตใจ และการปรากฏการณ์ของจิต ช่วยเสริมทักษะการตระหนักรู้ การควบคุมอารมณ์ และการจัดการความเครียดในชีวิตประจำวัน การฝึกสติช่วยให้เยาวชนรับรู้ถึงอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ความโกรธ ความเศร้า หรือความวิตกกังวล เป็นขั้นตอนสำคัญในการรับมือกับอารมณ์เหล่านั้น โดยไม่ปล่อยให้มันควบคุมการกระทำหรือการตัดสินใจ

หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ช่วยเสริมสร้างวินัยในตนเอง การควบคุมพฤติกรรม การฝึกสมาธิในการทำงาน และการใช้ปัญญาในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยการมีศีลทำให้เยาวชนรู้จักการควบคุมพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรม การฝึกสมาธิช่วยให้จิตใจมั่นคงและมีสมาธิในการทำงาน และการพัฒนาปัญญาช่วยให้เยาวชนตัดสินใจได้ดีและมีวิจารณญาณที่ดีในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ พบว่า หลักธรรมที่มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับทักษะชีวิตที่จำเป็นในโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การจัดการ

อารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชน ในยุคปัจจุบัน

๕.๑.๒ การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตใน ศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตแก่เยาวชน โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะเป็นกระบวนการที่บูรณาการ หลักธรรมพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ผ่านกิจกรรมกลุ่มที่เป็นระบบตั้งแต่การ วางแผน การดำเนินงาน การสะท้อนผล ไปจนถึงการประเมินผลและปรับปรุงกิจกรรม โดยปรับตาม ข้อเสนอแนะ ของรูปแบบการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Groups) และผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญที่ เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลสมบูรณ์ที่สุด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตใน ศตวรรษที่ ๒๑ ได้พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการหลักธรรมพระพุทธศาสนา กับกระบวนการเรียนรู้เชิงมี ส่วนร่วม เพื่อพัฒนา ๓ ทักษะหลัก ได้แก่ (๑) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (๒) ทักษะ การจัดการอารมณ์และความเครียด และ (๓) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร โดย การออกแบบครอบคลุมขั้นตอน

ผลการดำเนินการพบว่า การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธสามารถ เสริมสร้างทักษะชีวิตสำคัญแก่เยาวชนได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาเป็นกรอบ แนวคิดและเครื่องมือพัฒนา ผ่านกระบวนการ ๗ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนและตั้งเป้าหมาย กิจกรรม โดยกำหนดเป้าหมายชัดเจน เช่น การจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ การทำงาน ร่วมกัน และการพัฒนาคุณธรรม พร้อมออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักอริยสัจ ๔ และพรหม วิหาร ๔ การเริ่มกิจกรรมและสร้างบรรยากาศ ด้วยการแนะนำตัว กำหนดเป้าหมายร่วม และสร้าง ความผ่อนคลาย เช่น ฝึกสมาธิหรือโยคะ เพื่อเปิดใจและเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การดำเนิน กิจกรรมและฝึกปฏิบัติร่วมกัน ด้วยกิจกรรมเจริญสติ อภิปรายกรณีศึกษา และทำโครงการเพื่อสังคม เพื่อฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการประยุกต์ใช้หลักธรรม การ สรุปรูปและประเมินผลการเรียนรู้ ผ่านการสะท้อนผล แשרประสบการณ์ และประเมินด้วยแบบสอบถาม หรือสัมภาษณ์ เพื่อวัดการพัฒนาทักษะชีวิต การนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงกิจกรรม เพื่อให้เนื้อหา และรูปแบบสอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน การประเมินผลการจัดกิจกรรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะการทำงานร่วมกัน และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน โดยใช้แบบสอบถาม การ สังเกต และการสัมภาษณ์ และการสรุปและพัฒนาในอนาคต ผลการประเมินชี้ว่าเยาวชนมีพัฒนาการ ด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การจัดการอารมณ์ และการสื่อสารสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีสติ จึงควรพัฒนา

กิจกรรมอย่างต่อเนื่องและปรับให้ทันต่อบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง สรุปได้ว่าการออกแบบกิจกรรมตามแนวทางวิถีพุทธช่วยให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เกิดการพัฒนาทั้งด้านความคิด อารมณ์ และสังคม ส่งผลให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติและคุณธรรม

๒. การพัฒนากระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ผลการดำเนินงานพบว่า กระบวนการกลุ่มที่พัฒนาตามแนวทางวิถีพุทธมีความเป็นระบบและสามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญแก่เยาวชนได้ โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ เป็นกรอบการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ ผ่านการสนทนากลุ่มและการทำงานร่วมกัน โดยมีขั้นตอนสำคัญได้แก่ การกำหนดประเด็นและเป้าหมายการเรียนรู้ โดยเลือกประเด็นที่สอดคล้องกับความท้าทายในชีวิตประจำวันของเยาวชน ในเรื่องการจัดการอารมณ์ ความเครียด การตัดสินใจอย่างมีสติ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น พร้อมทั้งเป้าหมายชัดเจนที่สามารถวัดผลได้ การจัดกลุ่มและเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น โดยแบ่งเยาวชนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม ใช้คำถามกระตุ้นความคิด และเปิดโอกาสให้ทุกคนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมนำหลักธรรมมาวิเคราะห์และแก้ปัญหา การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา โดยฝึกใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออก และใช้พรหมวิหาร ๔ ในการพัฒนาความสัมพันธ์ ผ่านกรณีศึกษา กิจกรรมเจริญสติ และโครงการเพื่อชุมชน การสะท้อนผลและการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนมุมมองจากประสบการณ์จริง เพื่อเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการประยุกต์ใช้ในชีวิต การประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อวัดพัฒนาการด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การจัดการอารมณ์ และการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต โดยนำข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมไปปรับเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของเยาวชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น สรุปได้ว่ากระบวนการนี้ช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะชีวิตทั้ง ๓ ด้านหลัก คือ การคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์และความเครียด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร โดยสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีสติและคุณธรรม

๓. การประเมินผลกระทบบจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ

ผลการประเมินพบว่า กิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรมที่ออกแบบตามแนวทางวิถีพุทธสามารถส่งเสริมทักษะชีวิตสำคัญของเยาวชนได้ครอบคลุม ๓ ด้านหลัก ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร โดยการประเมินดำเนินการด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสะท้อนผล และการสังเกตพฤติกรรม ภายใต้กรอบการประเมินตามหลักอริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ ผลลัพธ์จากแต่ละกิจกรรมทำให้เห็นว่า กิจกรรม “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถใช้หลักอริยสัจ ๔ วิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกได้อย่างมีเหตุผลและสติ กิจกรรม “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” ช่วย

พัฒนาการฟังเชิงลึก ความเข้าใจผู้อื่น และการจัดการอารมณ์ กิจกรรม “ปัญญานำทาง” ส่งเสริมการใช้ปัญญาและหลักธรรมในการตัดสินใจในสถานการณ์ซับซ้อนพร้อมควบคุมอารมณ์ และกิจกรรม “คิดก่อนคลิก” ทำให้เยาวชนตระหนักและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ ลดความเครียดจากสื่อออนไลน์ และรักษาความสัมพันธ์ในสังคมออนไลน์ ผลลัพธ์โดยรวมพบว่า เยาวชนมีความสามารถมากขึ้นในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างมีสติ สามารถควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดได้อย่างเหมาะสม และพัฒนาทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยมีความเข้าใจและการรับฟังมากขึ้น ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในอนาคต ได้แก่ การเพิ่มกิจกรรมฝึกใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัย การปรับรูปแบบกิจกรรมให้หลากหลายตรงกับความสนใจของเยาวชน และการใช้เทคนิค Active Learning เพื่อเสริมการทำงานร่วมกันในกลุ่ม โดยสรุป การประเมินยืนยันว่ากิจกรรมตามแนวทางวิถีพุทธสามารถพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างรอบด้าน และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตจริง

๕.๑.๓ การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๑. การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า มี ๔ กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” มุ่งพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ โดยใช้ หลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบการวิเคราะห์ ซึ่งเริ่มจากการระบุปัญหา ทุกข์ หาสาเหตุ สมุทัย มองเป้าหมายของการแก้ปัญหา นิโรธ และกำหนดแนวทางปฏิบัติ มรรค การฝึกผ่านสถานการณ์จำลองหรือกรณีศึกษาทำให้เยาวชนสามารถมองปัญหาอย่างรอบด้าน ไม่เร่งด่วนตัดสินใจด้วยอารมณ์ และสามารถกำหนดวิธีแก้ไขที่มีเหตุผลและมีสติ

กิจกรรมที่ ๒ “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” เน้นการสร้างทักษะการฟังและการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ โดยประยุกต์ใช้ หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อฝึกความเข้าใจและความเมตตาในการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น กิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมฝึก “การฟังเงียบ” และการสะท้อนสิ่งที่ได้ยินอย่างไม่ตัดสิน ส่งผลให้เยาวชนลดความขัดแย้ง รู้จักควบคุมอารมณ์ และสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้อื่นได้มากขึ้น

กิจกรรมที่ ๓ “ปัญญานำทาง” มุ่งพัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลควบคู่กับการควบคุมอารมณ์ โดยใช้ หลักอริยสัจ ๔ และ สติปัฏฐาน ๔ ในการพิจารณาสถานการณ์ต่างๆ ผู้เข้าร่วมได้รับการฝึกให้มองปัญหาอย่างเป็นกลาง ประเมินทางเลือกอย่างรอบคอบ และใช้สติในการตัดสินใจ ส่งผลให้สามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้และไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์

กิจกรรมที่ ๔ “คิดก่อนคลิก” เน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัย โดยอ้างอิงหลักสัมมาวาจา และ สัมมาสติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงผลกระทบของการสื่อสารในโลกออนไลน์ ทั้งต่อความสัมพันธ์และสภาพจิตใจ ผู้เข้าร่วมเรียนรู้การไตร่ตรองก่อนโพสต์หรือแชร์ข้อมูล การควบคุมเวลาใช้อินเทอร์เน็ต และการป้องกันตนเองจากภัยออนไลน์ ส่งผลให้ลดความเครียดจากการใช้สื่อและสร้างความสัมพันธ์ในสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์

โดยรวมแล้ว กระบวนการกิจกรรมทั้งสี่นี้ช่วยพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะชีวิตที่ครอบคลุมทั้งด้านการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์และความเครียด และการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อย่างมีคุณธรรม พร้อมสามารถนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. การถอดบทเรียนจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การถอดบทเรียนจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้ทั้งผู้จัดกิจกรรมและเยาวชนผู้เข้าร่วมได้ย้อนทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ รวมทั้งประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการ กิจกรรมนี้ถูกออกแบบมาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ ในด้านทักษะการตัดสินใจอย่างมีสติ การจัดการอารมณ์ การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การถอดบทเรียนแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่ บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม และการสะท้อนผลเพื่อนำไปปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

ในส่วนของบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม เริ่มจากกิจกรรม “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” ได้ใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบในการคิดวิเคราะห์ โดยให้เยาวชนได้ฝึกตั้งโจทย์ ระบุปัญหา หาสาเหตุของปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ กิจกรรมนี้ส่งผลให้เยาวชนเรียนรู้การตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ถูกชักนำด้วยอารมณ์ และสามารถหาทางออกที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อสถานการณ์ที่เผชิญ

ต่อมา กิจกรรม “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” เน้นการสร้างทักษะการฟังอย่างตั้งใจและการใช้สัมมาวาจาในการสื่อสาร เยาวชนได้ฝึกฟังโดยไม่ขัดจังหวะ และสามารถสะท้อนสิ่งที่ได้ยินอย่างเข้าใจ ทำให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย ลดความขัดแย้งในกลุ่ม และสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันที่มีความไว้วางใจและเกื้อกูลกันมากขึ้น

สำหรับกิจกรรม “ปัญญานำทาง” เป็นการฝึกใช้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา เยาวชนได้ฝึกสมาธิเพื่อให้มีจิตที่สงบก่อนตัดสินใจ ใช้ปัญญาในการ

พิจารณาทางเลือกอย่างรอบด้าน และยึดหลักศีลเป็นเกณฑ์ในการเลือกแนวทางที่ถูกต้อง กิจกรรมนี้ช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบ มั่นคง และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่น

กิจกรรมสุดท้าย “คิดก่อนคลิก” มุ่งฝึกให้เยาวชนใช้สติและสัมมาวิจารณ์ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยเน้นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนเผยแพร่หรือส่งต่อ เยาวชนตระหนักถึงผลกระทบของการสื่อสารต่อบุคคลและสังคม เรียนรู้ที่จะกลั่นกรองข้อมูลอย่างรอบคอบ และลดความเสี่ยงจากการเผยแพร่ข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดผลเสีย

ส่วนการสะท้อนผลและการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต พบว่ามีความต้องการเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการตัดสินใจในสถานการณ์ซับซ้อนที่มีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงการฝึกจัดการอารมณ์ในสถานการณ์ที่มีความตึงเครียดสูง นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่เน้นการทำงานเป็นทีมในสภาพแวดล้อมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการประสานงานและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือการขยายการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในกิจกรรมต่างๆ ให้ครอบคลุมและเข้มข้นขึ้น การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อน หรือการใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างต่อเนื่อง การเสริมให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ได้ และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้นอีก โดยสรุป การถอดบทเรียนจากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธครั้งนี้ ไม่เพียงเป็นการสะท้อนความสำเร็จของกิจกรรม แต่เป็นแผนที่นำทางเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตของเยาวชนให้ตอบสนองต่อความท้าทายของสังคมในศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

๕.๒ การอภิปรายผล

คณะผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามข้อประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

๕.๒.๑ การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้พัฒนาเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้าให้มีทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ มีอยู่ ๕ หลักสำคัญ ได้แก่ ๑) อริยสัจ ๔ ๒) พรหมวิหาร ๔ ๓) อิทธิบาท ๔ ๔) สติปัฏฐาน ๔ และ ๕) ไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับทักษะสำคัญของคนยุคปัจจุบัน ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อริยสัจ ๔ ช่วยให้เยาวชนสามารถมองปัญหาอย่างเข้าใจ รู้สาเหตุของปัญหา และวางแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม พรหมวิหาร ๔ สอนให้มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและลดความขัดแย้ง อิทธิบาท ๔ ส่งเสริมให้มีความพอใจในสิ่งที่ทำ มีความเพียร มีสมาธิ และใช้การพิจารณาเพื่อพัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่อง สติ

ปฏิฐาน ๔ ช่วยให้ตระหนักรู้ในร่างกาย ความรู้สึก จิตใจ และสิ่งรอบตัว สามารถควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดได้อย่างเหมาะสม ส่วนไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ช่วยให้เยาวชนมีวินัยในตนเอง รักษาจริยธรรม มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ และใช้ปัญญาในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การบูรณาการหลักธรรมทั้ง ๕ ข้อนี้เข้ากับการเรียนรู้ของเยาวชน ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตที่รอบด้าน สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมั่นใจ และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เยาวชนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และพร้อมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสน่ห์ สีกาวิ และบรรจบ บรรณรุจิ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมาจากการทดลองในระบบการศึกษาเฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง และเจาะจงลงไปที่มีความชำนาญพิเศษ ซึ่งขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมาเป็นการบูรณาการกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สำหรับกระบวนการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเกิดมาจากการสั่งสมบารมี ๑๐ ที่ยาวนาน การสั่งสมบารมีที่ยาวนานเช่นนั้นเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยาวนานและการทดลองที่ยาวโดยใช้ชีวิตเป็นเดิมพัน หลังจากนั้นทั้งหมดนั้นจึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์ในทุกข์และความดับทุกข์ซึ่งเป็นความจริงของชีวิต การเรียนรู้แบบนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การรู้แจ้ง) ซึ่งพุ่งลงไปที่ความจริง เป็นการศึกษาทดลองที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถีชีวิตซึ่งแสดงตัวออกมาเป็นรูปธรรมผ่านความสะอาดความสงบและความรอบรู้ อีกประการหนึ่ง นี้แหละคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ทางสายกลาง ซึ่งทำลายความเห็นผิดและความคิดผิดและขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความเห็นถูกและความคิดถูก^๑ นอกจากนี้ งานวิจัยของ **วีรพงศ์ พิชัย เสนาณรงค์ และคณะ** ที่ศึกษา “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ” ในโรงเรียนรักษาศีล ๕ ก็สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านแนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ร่วมกับการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถพัฒนาคุณธรรม ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาได้อย่างรอบด้าน ทั้งยังสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับการนำหลัก

^๑เสน่ห์ สีกาวิ และบรรจบ บรรณรุจิ, “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๒๗๘.

พรหมวิหาร ๔ และไตรสิกขามาเสริมสร้างความสัมพันธ์และวินัยในตนเองของเยาวชน^๒ ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ **สุตารัตน์ โพธิสาขา และคณะ** ที่พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟ (TACH Model) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการเผชิญปัญหาอย่างมีเหตุผล การทำงานร่วมกัน และการตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งที่เรียนรู้ ผลลัพธ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 และสติปัญญา ๔ ที่มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ความเพียร และการรู้เท่าทันตนเอง เพื่อจัดการกับความท้าทายในชีวิตประจำวัน^๓ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งงานวิจัยของพระเจริญพงษ์ วิชัย วีรพงษ์ พิชัยเสนาณรงค์ และสุตารัตน์ โพธิสาขา ต่างยืนยันว่า การบูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนากับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาองค์ความรู้และทักษะเชิงวิชาการของเยาวชน แต่ยังเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

๕.๒.๒ การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พบว่า การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ โดยนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาผสมผสานกับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกมีส่วนร่วม เน้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฝึกคิดวิเคราะห์ และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน การออกแบบครอบคลุมตั้งแต่ขั้นวางแผน การดำเนินกิจกรรม การสะท้อนผล ไปจนถึงการประเมินและปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด ขั้นตอนการออกแบบเริ่มจากการกำหนด ๓ ทักษะหลัก ที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ (๑) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (๒) ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด และ (๓) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ เป็นกรอบแนวคิด และจัดลำดับขั้นตอนการทำงาน ๗ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน การสร้างบรรยากาศด้วยการฝึกสมาธิหรือกิจกรรมเบื้องต้น การฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมกลุ่มและกรณีศึกษา การสรุปและสะท้อนผล การปรับปรุงกิจกรรม การ

^๒ วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์ และคณะ, “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” , วารสารเสถียรธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๖๘): ๑๓๐-๑๔๗.

^๓ สุตารัตน์ โพธิสาขา และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓” , วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทกรรมสุขภาพ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๘): ๓๑.

ประเมินผลด้วยแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ และการวางแผนทางพัฒนาในอนาคต ผลการดำเนินงานพบว่า กิจกรรมที่ออกแบบสามารถพัฒนาเยาวชนได้ครบทั้ง ๓ ด้าน ตัวอย่างเช่น กิจกรรม “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” ทำให้ผู้เข้าร่วมใช้เหตุผลและสติในการวิเคราะห์ปัญหา กิจกรรม “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” พัฒนาทักษะการฟังและความเข้าใจผู้อื่น กิจกรรม “ปัญญานำทาง” ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีปัญญา และกิจกรรม “คิดก่อนคลิก” ช่วยให้ผู้เท่าทันสื่อออนไลน์ ผลลัพธ์โดยรวมแสดงให้เห็นว่า เยาวชนมีความสามารถมากขึ้นในการควบคุมอารมณ์ จัดการความเครียด และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ จึงควรพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจียนหัว อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” พบว่า หลักธรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเยาวชน คือ หลักอริยสัจใช้แก้ปัญหา หลักอิทธิบาทใช้ในการเรียนรู้ หลักสังคหวัตถุใช้ในการเกื้อกูลกันในสังคม หลักภavana ๔ ใช้ในการพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จากหลักธรรมเหล่านี้ นำไปออกแบบกระบวนการกลุ่ม ๔ กิจกรรม (๑) “คิดได้ ทำได้” ฝึกทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างฉับพลัน โดยใช้หลักอริยสัจ (๒) “มือถือ มือไถ” ปลูกฝังการใช้เทคโนโลยี ฝึกทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยใช้หลักสังคหวัตถุ (๓) “กตिका พาพลิก ล็อค” ฝึกทักษะการใฝ่เรียนรู้ การเคารพผู้อื่น กตिकासังคม โดยใช้หลักอิทธิบาท (๔) “มันดาลา พาตื่นรู้” การนำศิลปะไปใช้เพื่อการฝึกสติพัฒนาสมาธิ ผลการประเมิน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและต้องการให้มีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง ข้อดี คือ การได้ฝึกทักษะการใช้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันภายในโรงเรียน ได้รู้จักเพื่อน ๆ มากขึ้น เกิดความคิดสร้างสรรค์มีความสามัคคี ได้มุมมองหลาย ๆ ด้าน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในส่วนที่ต้องปรับปรุง คือ ระยะเวลาการจัดและควรเพิ่มฐานกิจกรรม^๔ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ **วีรวิชัย บุญส่ง และคณะ** เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง เรื่องหน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ” ซึ่งใช้สถานการณ์สมมติเป็นสื่อกลางในการฝึกทักษะคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาเชิงคุณธรรม พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับหลักอายตนะ ๖ ในการรับรู้และเรียนรู้จากทั้งประสบการณ์ตรงและการสะท้อนความคิด ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทักษะ

^๔ พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ, “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจียนหัว อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” , วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๓): ๒๗๕-๒๘๖.

ชีวิตตามแนววิถีพุทธได้อย่างเหมาะสม^๕ ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของ **สุดารัตน์ โพธิสาข และคณะ** เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓” ก็ชี้ให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมที่มีขั้นตอนชัดเจน ได้แก่ การเผชิญปัญหา (Touch) การวิเคราะห์ (Active) การร่วมมือแก้ปัญหา (Cooperate) และการนำไปใช้ (How to) ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรม “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” และ “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” ในการศึกษาครั้งนี้ ที่เน้นให้เยาวชนเผชิญและแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง รวมถึงการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์^๖ รวมถึงงานวิจัยของ **เสน่ห์ สีกาวิ และบรรจบ บรรณรุจิ** เรื่อง “พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาควรเชื่อมโยงปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เข้าด้วยกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิถีชีวิต เช่น การฝึกสติในชีวิตประจำวัน การใช้มัชฌิมาปฏิปทาเป็นแนวทาง และการบูรณาการกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการออกแบบกิจกรรมกลุ่มวิถีพุทธที่เน้นความสมดุลของความรู้และการปฏิบัติจริง^๗ จากการเปรียบเทียบจะเห็นว่า การออกแบบกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับแนวทางของงานวิจัยหลายชิ้นที่เน้นการบูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนากับการเรียนรู้เชิงมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทั้งทักษะทางปัญญา อารมณ์ และสังคมให้แก่เยาวชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในสังคมยุคศตวรรษที่ ๒๑

๕.๒.๓ การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พบว่า การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แบ่งออกเป็น ๔ กิจกรรมสำคัญ กิจกรรมที่ ๑ “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” มุ่งพัฒนา

^๕ วีรวิชัย บุญส่ง และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสถานการณ์จำลอง เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ และมารยาทชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑/๓ โรงเรียนอินทร์บุรี”, วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, คณะพุทธศาสตร์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๗): ๒๘๘.

^๖ สุดารัตน์ โพธิสาข และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓”, วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทกรรม สุขภาพ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๘): ๓๑.

^๗ เสน่ห์ สีกาวิ และบรรจบ บรรณรุจิ, “พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๒๗๘.

เยาวชนให้มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบคิด เริ่มจากการระบุปัญหา ทุกข์ หาสเหตุ สมุทัย มองเป้าหมายของการแก้ปัญหา นิโรธ และกำหนดแนวทางปฏิบัติ มรรค การฝึกผ่านสถานการณ์จำลองทำให้เยาวชนมองปัญหาได้รอบด้าน มีเหตุผลและไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์ กิจกรรมที่ ๒ “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” เน้นการฟังและการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ โดยประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อปลูกฝังความเมตตาและความเข้าใจ กิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนฝึก “การฟังเจียบ” และการสะท้อนความเข้าใจอย่างไม่ตัดสิน ทำให้ลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศการสื่อสารที่ไว้วางใจกันมากขึ้น กิจกรรมที่ ๓ “ปัญญานำทาง” พัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลควบคู่การควบคุมอารมณ์ โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ และสติปัญญา ๔ ผู้เข้าร่วมฝึกมองปัญหาอย่างเป็นกลาง ประเมินทางเลือกอย่างรอบคอบ และใช้สติในการตัดสินใจ ส่งผลให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ซับซ้อนได้ กิจกรรมที่ ๔ “คิดก่อนคลิก” ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัย โดยอ้างอิงหลักสัมมาวาจาและสัมมาสติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงผลกระทบของการสื่อสารออนไลน์ ฝึกคิดก่อนโพสต์หรือแชร์ข้อมูล และควบคุมเวลาใช้อินเทอร์เน็ต ลดความเสี่ยงและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในโลกออนไลน์ โดยสรุป กิจกรรมทั้ง ๔ ช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์ การสื่อสารอย่างมีคุณธรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน พร้อมประยุกต์หลักธรรมในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์ และคณะ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม” พบว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ แนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่บูรณาการการศึกษาและการปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการศึกษา การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และนโยบายการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ขณะที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ บริบทชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แนวทางการประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน โดยพัฒนาแผนการเรียนรู้ ๓ แผนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตจริง เสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ผลการประเมินจากนักเรียน ๓๙๓ คน พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” (๔.๕๐, S.D. ๐.๔๙) โดยนักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมสูงขึ้น และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการกับบริบทชุมชนมากขึ้น งานวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธในระยะยาว โดยช่วยให้สถานศึกษาและชุมชนสามารถร่วมมือกันปลูกฝังคุณธรรมและพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ ครอบคลุมทั้งมิติของศีลธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วแตกต่างจากแนวทางเดิมโดย

การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์บริบทของผู้เรียน และมีการประเมินผลที่ชัดเจนสามารถนำไปปรับใช้กับโรงเรียนที่ต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพุทธในบริบทอื่น ๆ ได้ต่อไป^๙ นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ** ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจ็ญหัวอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” โดยออกแบบกระบวนการกลุ่ม ๔ กิจกรรม ได้แก่ (๑) “คิดได้ ทำได้” ใช้หลักอริยสัจเพื่อฝึกแก้ปัญหา (๒) “มือถือ มือไถ” ใช้หลักสังคหวัตถุในการปลูกฝังการใช้เทคโนโลยีอย่างเกื้อกูล (๓) “กตिका พาพลิกล๊อค” ใช้หลักอิทธิบาทในการสร้างทักษะการเรียนรู้และเคารพกติกา และ (๔) “มันดาลา พาตื่นรู้” ใช้ศิลปะเพื่อพัฒนาสติและสมาธิ ผลการประเมินพบว่าเยาวชนมีความพึงพอใจสูง สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความสามัคคี และการสื่อสารที่ดีขึ้น ข้อเสนอแนะคือควรเพิ่มระยะเวลาและฐานกิจกรรมเพื่อให้การเรียนรู้ครบถ้วนยิ่งขึ้น^{๑๐} อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไกรสร โชติปัญโญ** เรื่อง “การศึกษอาบธรรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม” ซึ่งพบว่าการแก้ไขปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน และพระสงฆ์ โดยใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การฟังธรรม นั่งสมาธิ และเวียนเทียน เพื่อปลูกฝังวินัย จิตสำนึก และความรับผิดชอบ ผลการดำเนินงานชี้ว่าเยาวชนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม^{๑๑} นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุภารัตน์ โพธิสาขา และคณะ** เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓” โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ T: Touch เผชิญปัญหา, A: Active ทำความเข้าใจ วิเคราะห์, C: Cooperate ศึกษา ค้นคว้า แก้ปัญหา และ H: How to เห็นคุณค่า นำไปใช้ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และความสามารถใช้ทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธที่มุ่งเน้นให้เยาวชนเผชิญสถานการณ์จริง ฝึกคิด

^๙ วีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ และคณะ, “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม”, วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๖๘): ๑๓๐-๑๔๗.

^{๑๐} พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ, “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจ็ญหัวอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”, วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๗): ๒๗๕-๒๘๖.

^{๑๑} พระมหาไกรสร โชติปัญโญ, “การศึกษอาบธรรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม”, รายงานการวิจัย, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๕๒), หน้า ก.

วิเคราะห์ และนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน^{๑๑} สรุปได้ว่า การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า พบว่ากิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรม ได้แก่ “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” “ปัญญานำทาง” และ “คิดก่อนคลิก” สามารถพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์ การสื่อสารเชิงคุณธรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน โดยมีการประยุกต์หลักธรรม อาทิ อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ สติปัฏฐาน ๔ และสัมมาวาจา เข้ากับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น เช่น งานของวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์ และคณะ ที่ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยบูรณาการหลักพุทธธรรมและอัตลักษณ์วิถีพุทธ งานของพระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ ที่ใช้กิจกรรมกลุ่มเชิงสร้างสรรค์เพื่อเสริมทักษะชีวิตเยาวชน งานของพระมหาไกรสร โชติปัญโญ ที่เน้นการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยกิจกรรมทางศาสนา และงานของสุดารัตน์ โพธิสาข และคณะ ที่ยืนยันว่ากิจกรรมเชิงรุกที่เน้นการเผชิญปัญหาและแก้ปัญหายังเป็นระบบสามารถพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าการบูรณาการหลักธรรมกับกระบวนการกลุ่มเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการเสริมสร้างคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความสามารถในการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในสังคมปัจจุบัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายไปใช้

๑. นำกระบวนการจัดกิจกรรมกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ อย่างครอบคลุม ทั้งด้านการคิด การสื่อสาร และการจัดการอารมณ์

๒. ส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีพุทธ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและสนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

๓. นำกิจกรรมที่ออกแบบไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนและการใช้ชีวิตจริง

^{๑๑} สุดารัตน์ โพธิสาข และคณะ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับโมเดลเลิฟเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓”, วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทกรรม สุขภาพ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๘): ๓๑.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมสถานศึกษาในบริบทที่หลากหลาย เช่น เขตเมือง ชนบท หรือพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูล

๒. พัฒนารูปแบบและเครื่องมือกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงและปัญหาสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกการคิดและแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน

๓. พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะชีวิตและพฤติกรรมของเยาวชน รวมถึงประสิทธิผลของกิจกรรมในภาพรวม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. ๒๕๕๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. **นิยามคำศัพท์หลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิชย์. ๒๕๔๖.

กิตติ รัตนราชสี. **สื่อการสอนและฝึกอบรม: จากสื่อพื้นฐานถึงสื่อดิจิทัล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

ชาย โพธิ์สีดา. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. ๒๕๔๙.

ชนะ เพชรรัตน์. **บทบาทของการฝึกอบรมของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน**. กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ๒๕๓๐ (อัดสำเนา).

ชยสารโร ภิกขุ. **ชาวพุทธ หรือ ชาวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพ็ญฟ้าพริ้นติ้ง จำกัด. ๒๕๔๒.

ชูศรี สุวรรณโชติ. **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย. ๒๕๔๔.

เดโช สนวนานนท์. **จิตวิทยาสำหรับครูผู้ปกครอง**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. ๒๕๑๔.

ตรงกมล สนามเขต และณิชารีย์ ใจคำวัง. **กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้สู่การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะชมรมผู้สูงอายุ ตำบลชัยชุมพล อำเภออุบลราชธานี จังหวัดอุตรดิตถ์**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. ๒๕๖๕.

ทศนา แคมมณี. ๑๔ วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา และอำนวย เดชชัยศรี. **ชุดฝึกอบรมครู: ประมวลสาระเรื่อง
เทคโนโลยีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์. ๒๕๕๖.

วรทยา พรหมสุนทร. **ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนที่มีต่อความสำคัญของปัญหาสังคมศึกษา
เฉพาะกรณี เด็กและเยาวชนในจังหวัดสงขลา**. ภาคนิพนธ์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์. พ.ศ. ๒๕๕๕.

พระมหาไกรสร โชติปัญโญ. การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิต
อย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม. รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. ๒๕๕๒.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. **ปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ๒๕๕๖.

วิจารณ์ พานิช. **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์
วงศ์. ๒๕๕๕.

(๓) วิทยานิพนธ์:

นันทวัน จันทร์กลั่น. “การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพในการพัฒนาทักษะ
ผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ : โรงเรียนบ้านเนินมะปราง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** การพัฒนาหลักสูตร
และการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ๒๕๕๗.

วิภาพร บุญวงศ์. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
ปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโฮสโคปกับการจัดประสบการณ์แบบปกติ.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา. ๒๕๕๑ (ถ่ายเอกสาร).

ถิรนนท์ ผิวผา. ผลของโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตต่อภาวะซึมเศร้าในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.
วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๖๐.

นันทวัน จันทร์กลั่น. “การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพในการพัฒนาทักษะ
ผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ : โรงเรียนบ้านเนินมะปราง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. การพัฒนาหลักสูตร
และการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ๒๕๕๗.

ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และวรางคณา ทองนพคุณ. “ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ความท้าทายในอนาคต 21st Century Skills: The Challenges Ahead”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. ๒๕๕๖.

อัครเดช นีละโยธิ. “ตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง”. **ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙.

สมสกุล รสชาติ. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. ๒๕๔๘.

พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน). “ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาโท**. (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๑.

พระมงคล ชยธมโม (สุยะพรหม). การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้นแบบ จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕.

(๔) รายงานวิจัย:

สมบัติ โยธาทิพย์ และคณะ. รูปแบบและวิธีการพัฒนาเยาวชนเพื่อความมั่นคงของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. พ.ศ. ๒๕๕๕.

ปกรณ ประจัญบาน และอนุชา กอนพวง. “การวิจัยและพัฒนาแบบวัดทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๒๕๕๙.

สมสกุล รสชาติ. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. ๒๕๔๘.

รัชฎา พองธนกิจ. “การพัฒนาแบบการดูแลโดยชุมชน”. **รายงานการวิจัย**. ทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ๒๕๕๘.

ศุภชัย ทองจันทร์. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. ๒๕๕๙.

พระมหาไกรสร โชติปัญโญ. การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม. **รายงานการวิจัย**. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. ๒๕๕๒.

(๕) บทความ:

อริสา สุมาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร”. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑)

ปาณิภรณ์ อีระวงศนันท์. “การเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา”.

นวมทองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔)

วิภาวี ศิริลักษณ์. “การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ ๒๑”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗)

สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. “แนวทางการจัดศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย”. **วารสารครุศาสตร์**. ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑)

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. “ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย ๔.๐”. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐)

ปรัชญา เหลืองแดง. “การพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา”. **ลิกษา วารสารศึกษาศาสตร์**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๘)

เสนห์ สีภาวี และบรรจบ บรรณรุจิ. “พัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐)

วีรพงศ์ พิชัยเสนาณรงค์ และคณะ. “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในจังหวัดนครปฐม”. **วารสารเสียงธรรมจากมหายาน**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๘)

พระครูปริยัติปัญญาธร (ปรีดี ปญฺญธโร). “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”. **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐)

พระสุวรรณ สุขเมธปญฺโญ (ข้าโพธิ์ทัย) และคณะ. “ระบบการจัดการฝึกอบรมธรรมศึกษาผ่านแอปพลิเคชัน ‘พุทธัง ออนไลน์’ สำหรับครูพระสอนศีลธรรม ในสำนักเรียนคณะเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร”. **วารสารเสียงธรรมจากมหายาน**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๗)

พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ. “ธรรมวิถี: กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน Gen Z โรงเรียนเจ็ยน์หัว อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๗)

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

วิชา มหาคุณ. การสร้างผู้นำเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย. เอกสารประกอบการอบรมผู้นำยุวพุทธเพื่อพัฒนาสังคม. ยุวพุทธิกสมาคม.

ชนะ เพชรรัตน์. บทบาทของการฝึกอบรมของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน. กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ๒๕๓๐ (อัดสำเนา).

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ: แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: ดวงกมล. ๒๕๓๘ (ถ่ายเอกสาร)

(๗) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “วันเยาวชนสากล”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/วันเยาวชนสากล> [สืบค้นเมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “วันเยาวชนแห่งชาติ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/วันเยาวชนแห่งชาติ> [สืบค้นเมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗].

dict.longdo.com. “เสริมสร้าง”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dict.longdo.com/> [สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๘].

Kkhampira Khampi. “การสร้างเสริมทักษะชีวิต”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/639995> [สืบค้นเมื่อ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๗].

สวทช. “การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/strategy-1/ [สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๘].

wangmaisakaeo. “ยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.wangmaisakaeo.go.th/> [สืบค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๘].

OpenDevelopmentThailand. “เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thailand.opendevlopmentmekong.net/> [สืบค้นเมื่อ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๘].

ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. วิถีสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=S0j6Gs2wNjk> [สืบค้นเมื่อ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๗].

อิวิจ์ เดลานี. “การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ ๒๑”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.unicef.org/thailand/th/stories/การศึกษาสำหรับศตวรรษที่-21>
 [สืบค้นเมื่อ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๖].

สุวิจิตา จรุงเกียรติกุล. “ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (The Twenty-First Century Skills)”. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล:
<https://www.trueplookpanya.com/education/content/66054> [สืบค้นเมื่อ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๖].

(๘) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

๑. ครูผู้ดูแลกิจกรรม (รหัส ค-๑). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๒. ครูผู้ดูแลกิจกรรม (รหัส ค-๒). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๓. พระสงฆ์ (รหัส พ-๑). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๔. พระสงฆ์ (รหัส พ-๒). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๕. พระสงฆ์ (รหัส พ-๓). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๖. พระสงฆ์ (รหัส พ-๔). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๗. เยาวชนแกนนำ (รหัส ย-๑). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๘. เยาวชนแกนนำ (รหัส ย-๒). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๙. เยาวชนแกนนำ (รหัส ย-๓). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๐. เยาวชนแกนนำ (รหัส ย-๔). สัมภาษณ์เชิงลึก, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๑. ครูผู้ดูแลกิจกรรม (รหัส ค-๓). สนทนากลุ่ม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๒. ครูผู้ดูแลกิจกรรม (รหัส ค-๔). สนทนากลุ่ม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๓. ครูผู้ดูแลกิจกรรม (รหัส ค-๕). สนทนากลุ่ม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๔. พระสงฆ์ (รหัส พ-๕). สนทนากลุ่ม, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๕. พระสงฆ์ (รหัส พ-๖). สนทนากลุ่ม, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๖. พระสงฆ์ (รหัส พ-๗). สนทนากลุ่ม, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๗. เยาวชนในโรงเรียน (รหัส ย-๕). สนทนากลุ่ม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๘. เยาวชนในโรงเรียน (รหัส ย-๖). สนทนากลุ่ม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๘.
๑๙. เยาวชนในโรงเรียน (รหัส ย-๗). สนทนากลุ่ม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

-

2. Secondary Sources

-

(I) Books:

Denzin, N. **Sociology: Methodology; Research**. New York: Prince Hall, 1970.

Hilgard, E. R., and Bower, G. H. **Theories of Learning**. 4th ed. New York: Appleton-Century. 1974.

Whitehead, A. N. **Introduction: Business Adrift**. New York: McGraw-Hill. 1931.

Maslow, A. H. **The Maslow Business Reader**. New York: John Wiley & Sons, 2000.

Coopersmith, S. **Self-Esteem Inventories**. San Francisco: Consulting Psychologist Press Inc. 1984.

Mussen, P. H., et al. **Child Development and Personality**. 3rd ed. New York: Harper & Row Publisher. 1981.

Good, C. V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill. 1973.

Hessong, D., & Thomas, E. **Introduction to Education**. New York: McMillan. 1987.

Macquarie. Thesaurus, **Collins COBUILD Dictionary of English Language**. Sydney: The Macquarie Library Pty. 1992.

(II) Articles:

Hardy, L. "The Skill Set: What Do Graduates Need to Be Successful in the 21st Century". **American School Board Journal**. 11 (2007)

Hunsaker, S. L. "Outcomes of Creativity Training Programs". **Gifted Child Quarterly**. 49 (2005)

UNESCO. "Indicator of Environmental Quality of Life". **Research and Papers in Social Science**. Paris: UNESCO. 1978.

(IV) Electronics:

Partnership for 21st Century Skills. **Are They Really Ready to Work**. [Online]. From: http://www.p21.org/storage/documents/FINAL_REPORT_PF09-29-06.pdf [สืบค้นเมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗].

- Joke & Natalie. **21st Century Skills**. [Online]. From: <http://opite.pbworks.com/w/file/fetch/61995295/White%20Paper%2021stCS%20Final%20ENG%20def2.pdf> [สืบค้นเมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗].
- Pearson Education, Inc. **Empowering 21st Century Learners**. [Online]. From: <http://www.pearsonschool.com/index.cfmMlocator=PSZjZc> [สืบค้นเมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

ลำดับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับ
เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ๑) เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี และ ๓) เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๒. ผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธตอบคำถามที่ไม่ต้องการตอบ หรือระหว่างการสัมภาษณ์ท่านสามารถยกเลิกการให้สัมภาษณ์ได้โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ

๓. คณะผู้วิจัย จะเก็บข้อมูลที่ท่านให้สัมภาษณ์จากท่านไว้เป็นความลับ โดยทำการลงรหัสในการนำเสนอข้อมูลและจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

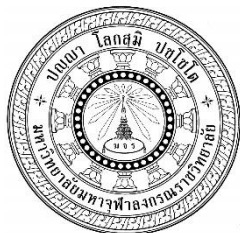
เรื่อง การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับ
เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____
การศึกษาปัจจุบัน _____
ตำแหน่งปัจจุบัน _____
สถานที่ให้สัมภาษณ์ _____
วันที่สัมภาษณ์ _____

ตอนที่ ๒ ประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์ มีดังนี้

- ๑) ท่านคิดว่า “ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑” คืออะไร
- ๒) ท่านคิดว่า “ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑” ที่จำเป็นสำหรับเยาวชนคืออะไรบ้าง และมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของเยาวชนอย่างไร
- ๓) ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาแต่ละหลัก สามารถส่งเสริมทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนได้อย่างไร
- ๔) ท่านคิดว่า หลักพระพุทธศาสนาแต่ละหลัก สามารถส่งเสริมทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนได้อย่างไร
- ๕) ท่านคิดว่า การจัดกิจกรรมตามแนวทางวิถีพุทธดังกล่าว ในภาพรวม ควรออกแบบอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า
- ๖) จากประสบการณ์ของท่าน ท่านเห็นว่า ผลที่เกิดขึ้นต่อเยาวชน จากการเข้าร่วมกิจกรรมแนววิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง
- ๗) ท่านมี ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใดๆบ้าง ในการพัฒนาและบูรณาการกิจกรรมแนววิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนในบริบทโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า

แบบสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับ
เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสนทนากลุ่มชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๒. ผู้ให้สัมภาษณ์มีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธตอบคำถามที่ไม่ต้องการตอบ หรือระหว่างการสัมภาษณ์ท่านสามารถยกเลิกการให้สัมภาษณ์ได้โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ

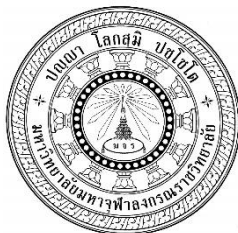
๓. ผู้วิจัย จะเก็บข้อมูลที่ท่านให้สัมภาษณ์จากท่านไว้เป็นความลับ โดยทำการลงรหัสในการนำเสนอข้อมูลและจะเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวม

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

แบบสนทนากลุ่ม

เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับ
เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์ มีดังนี้

- ๑) ท่านเข้าใจว่า “ทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑” ของเยาวชนควรประกอบด้วยอะไรบ้าง
 - ๑.๑) คิดว่าอะไรคือทักษะที่สำคัญที่สุดในบริบทของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า
 - ๑.๒) ทักษะเหล่านี้สัมพันธ์กับวิถีพุทธอย่างไร
- ๒) ท่านคิดว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สามารถบูรณาการเข้ากับกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตของเยาวชนได้อย่างไร
 - ๒.๑) ยกตัวอย่างกิจกรรมที่เคยทำหรือควรทำ
 - ๒.๒) ยกตัวอย่างกิจกรรมที่เคยทำหรือควรทำ
- ๓) ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนากิจกรรมกลุ่มแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตตามแนววิถีพุทธควรดำเนินไปในทิศทางใด
 - ๓.๑) ควรเน้นการปฏิบัติแบบใด
 - ๓.๒) ควรจัดกิจกรรมลักษณะใดจึงจะเกิดผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของเยาวชน
- ๔) ท่านเห็นว่าการออกแบบกิจกรรมกลุ่มวิถีพุทธควรบูรณาการกับบริบทของโรงเรียนและชีวิตเยาวชนอย่างไร
- ๕) ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไรในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้แก่เยาวชน
 - ๕.๑) ด้านรูปแบบกิจกรรม
 - ๕.๒) ด้านการมีส่วนร่วม
 - ๕.๓) ด้านการประเมินผลและติดตามผล

แบบสังเกตการณ์

กิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัด
ลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

[illegible]

การใช้สติในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ

[illegible]

การจัดการกับความเครียดหรืออารมณ์เชิงลบในระหว่างกิจกรรม

การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหา

ภาคผนวก ข.

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๓๘๑/๒๕๖๘

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิต
 ในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์
 จังหวัดสุพรรณบุรี
 (The Development of Buddhist-Oriented Group Process Activities
 to Enhance 21st Century Life Skills for Youth at Wat Lat Pla Khao
 School, Si Prachan District, Suphanburi Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผู้วิจัยหลัก: ดร.วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

 (พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๘

หมายเลขใบรับรอง: ว.๓๘๑/๒๕๖๘

วันที่ให้การรับรอง: ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๘

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๓๘๘๑

๒ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ดร.วันชัย กิ่งแก้ว / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัย
ในเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑
สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มี
การแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมาทเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระปัญญาวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

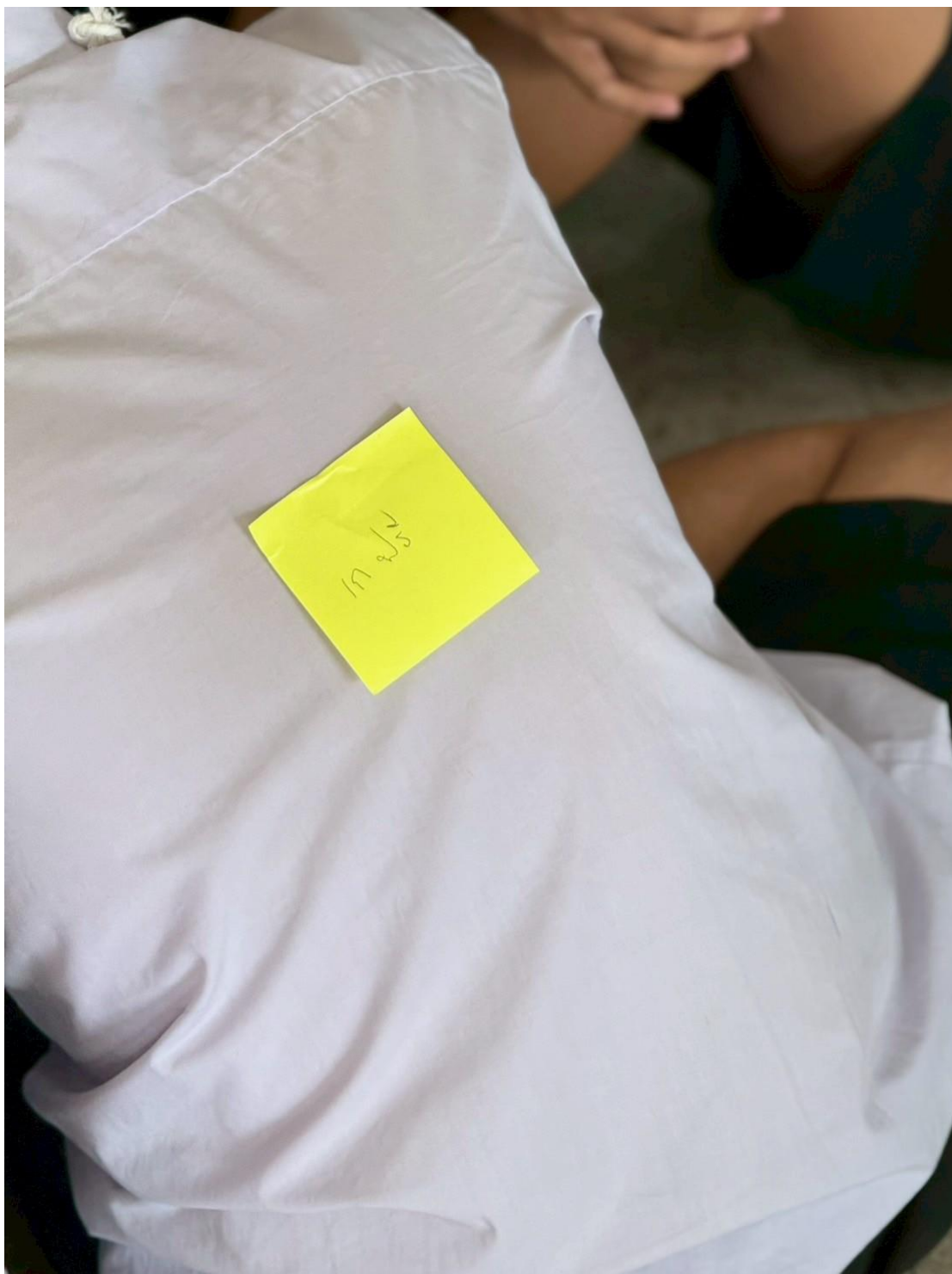
ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย

ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย
กิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับ
เยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ง.

ผลผลิต (Output) โครงการวิจัย

QR-Code E-book คู่มือกิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะ
ชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า
อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ดาวน์โหลดคู่มือได้ที่

https://drive.google.com/file/d/1Fkiyr_mVJUYXh9ynI9j9iLunmp6O_lKv/view?usp=sharing

ภาคผนวก จ.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

แบบ สพ.๐๙.

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันจันทร์ที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า พระมหาดนอม ฐานวโร, ดร. ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา.....

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี.....

ที่อยู่.....๕๑ ม.๒ ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.....

โทรศัพท์.....๐๖๓-๒๕๖-๓๕๙๖.....โทรสาร.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

.....การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน

โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร.....

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....ดร.วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ.....

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ✓ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ✓ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ✓ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่.....๑.กรกฎาคม ๒๕๖๘.....จนถึง.....๑๖.กรกฎาคม ๒๕๖๘.....ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- ๑.ใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนเชิงพุทธ
- ๒.ใช้เป็นแหล่งอ้างอิงงานวิจัยและบริการวิชาการของหลักสูตร
- ๓.เป็นองค์ความรู้และสื่อการสอนในหลักสูตรพระพุทธศาสนา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....พระมหาดนอม ฐานวโร.....

(พระมหาดนอม ฐานวโร, ดร.)

ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันพุธที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า.....นายวินัย เงินพูลคุณสุข.....ตำแหน่ง.....ผู้อำนวยการโรงเรียนการดีวิทยา.....
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....โรงเรียนการดีวิทยา.....
 ที่อยู่.....โรงเรียนการดีวิทยา ๑๖๓ หมู่ ๓ ต.ธรรมศาลา ตำนตธรรมศาลา อำเภอมะนังนครปฐม จังหวัดนครปฐม.....
 โทรศัพท์.....๐๖๕-๙๓๖-๖๓๙๓.....โทรสาร.....
 ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การพัฒนาภูมิคุ้มกันกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชน
 โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี.....
 ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....ดร.วินัย กิ่งแก้ว และคณะ.....
 โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่.....๑ กรกฎาคม ๒๕๖๘.....จนถึง.....๕ สิงหาคม ๒๕๖๘.....ซึ่งการนำผลงานวิจัย/
 งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- ๑.ส่งเสริมทักษะชีวิตรอบด้าน ทั้งการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ๒.ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดี ตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๓.สร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก เกิดความสามัคคีและลดความขัดแย้งในโรงเรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายวินัย เงินพูลคุณสุข)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนการดีวิทยา

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ฉ.

บทความวิจัย ใบตอบรับการตีพิมพ์

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย

เรียน วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ

ตามที่ วันชัย กิ่งแก้ว, พระครูปลัดประวิทย์ วรธมโม, พระมหาวชิรวิชญ์ วชิรเมธี, พระมหาอริยะ อริยโช, และธวัช หอมทอนลม ได้ส่งบทความเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี (The Development of Buddhist-oriented Group Process Activities to Enhance 21st Century Life Skills for Youth at Wat Lat Pla Khao School, Si Prachan District, Suphanburi Province)” มายังวารสารพุทธศาสนสังคมร่วมสมัย เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2568) โดยทำการเผยแพร่ภายในเดือนธันวาคม ๒๕๖๘ บัดนี้ คณะผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาและทบทวนบทความดังกล่าวแล้วเห็นว่า บทความมีคุณค่าและมีความเหมาะสมทางวิชาการ สามารถเผยแพร่ได้ในวารสาร ภายหลังจากที่ท่านได้ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะและส่งต้นฉบับฉบับสมบูรณ์กลับมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

วารสารพุทธศาสนสังคมร่วมสมัยได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2 (2568-2572) เผยแพร่ในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ISSN: 3057-0891 (Online) จึงขอตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัยของท่านอย่างเป็นทางการ และจะดำเนินการจัดพิมพ์บทความในฉบับที่ระบุข้างต้น

ขอแสดงความยินดีและขอขอบคุณท่านที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อเผยแพร่ในวารสารหากมีข้อสอบถามเพิ่มเติมสามารถติดต่อฝ่ายจัดการวารสารได้ที่ Email: kritiya.tumtong@gmail.com และสามารถอ่านบทความฉบับสมบูรณ์ของท่านได้ที่ <https://so11.tci-thaijo.org/index.php/JCBS>

ขอแสดงความนับถือ

ลงชื่อ... กฤติยา ถ้ำทอง

(ผศ.ดร.กฤติยา ถ้ำทอง)

บรรณาธิการ วารสารพุทธศาสนสังคมร่วมสมัย

ภาคผนวก ข.

แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รหัสสัญญาเลขที่	01/2567
ชื่อโครงการ	การพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
หัวหน้าโครงการ	ดร.วันชัย กิ่งแก้ว และคณะ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหลักมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน เสรีนิยมทางการตลาด และแรงกระตุ้นจากสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคม ทำให้ต้นทุนทางวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยถูกกลดทอน เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยจึงเติบโตในบริบทที่ขาดการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรม และมักมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคม เช่น การใช้ความรุนแรง การเสพติดสื่อเกม การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร หรือการให้คุณค่ากับวัตถุเกินกว่าคุณธรรม

โครงสร้างครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะเมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น ส่งผลให้ขาดเวลาสำหรับการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอ ขาดบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมไทยให้แก่เยาวชน สถานการณ์นี้ส่งผลให้แม้ผู้ใหญ่รอบตัวเยาวชนจะมีความรักและปรารถนาดีเพียงใด ก็ยังไม่สามารถปกป้องเด็กจากอิทธิพลเชิงลบในสังคมได้อย่างแท้จริง

ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสะท้อนว่าเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น ติดเกม แชงรถ เสพยา และขาดความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่เยาวชนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการพัฒนา “ทักษะชีวิต” เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้วันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปีเป็นวันเยาวชนสากล (International Youth Day) และรัฐบาลไทยได้กำหนดให้วันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปีเป็นวันเยาวชนแห่งชาติ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเยาวชนในฐานะกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต ทั้งในการสืบทอดวัฒนธรรม การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรม ศีลธรรม และทักษะชีวิตจึงเป็นรากฐานที่จำเป็นและเร่งด่วน

แม้สังคมไทยในปัจจุบันจะอยู่ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยม แต่ยังมีพื้นฐานของพุทธธรรม ซึ่งหยั่งรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ การพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนไทยจึงควรยึดโยงกับหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นแหล่งคุณค่าทางจิตใจที่สามารถเสริมสร้างความดี ความมีสติ ความรับผิดชอบ และการดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาและพัฒนากิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งหวังจะสร้างต้นแบบของการพัฒนาเยาวชนไทยที่สมดุลทั้งด้านพฤติกรรม จริยธรรม และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

เพื่อออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิจัย

๑. การศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนของโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้พัฒนาเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้าให้มีทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ มีอยู่ ๕ หลักสำคัญ ได้แก่ ๑) อริยสัจ ๔ ๒) พรหมวิหาร ๔ ๓) อิทธิบาท ๔ ๔) สติปัฏฐาน ๔ และ ๕) ไตรสิกขา ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับทักษะสำคัญของคนยุคปัจจุบัน เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต อริยสัจ ๔ ช่วยให้เยาวชนสามารถมองปัญหาอย่างเข้าใจ รู้สาเหตุของปัญหา และวางแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม พรหมวิหาร ๔ สอนให้มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติและลดความขัดแย้ง อิทธิบาท ๔ ส่งเสริมให้มีความพอใจในสิ่งที่ทำ มีความเพียร มีสมาธิ และใช้การพิจารณาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สติปัฏฐาน ๔ ช่วยให้ตระหนักรู้ในร่างกาย ความรู้สึก จิตใจ และสิ่งรอบตัว สามารถควบคุมอารมณ์ และจัดการความเครียดได้อย่างเหมาะสม ส่วนไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา

ช่วยให้เยาวชนมีวินัยในตนเอง รักษาจริยธรรม มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ และใช้ปัญญาในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การบูรณาการหลักสูตรทั้ง ๕ ข้อนี้นี้เข้ากับการเรียนรู้ของเยาวชน ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตที่รอบด้าน สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างมั่นใจ และสามารถนำหลักสูตรไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เยาวชนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และพร้อมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสร้างสรรค์

๒. การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ กับเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การออกแบบกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ โดยนำหลักสูตรพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับกระบวนการเรียนรู้เชิงมีส่วนร่วม เน้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฟังคิด วิเคราะห์ และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน การออกแบบครอบคลุมตั้งแต่ขั้นวางแผน การดำเนินกิจกรรม การสะท้อนผล ไปจนถึงการประเมินและปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด ขั้นตอนการออกแบบเริ่มจากการกำหนด ๓ ทักษะหลัก ที่ต้องการพัฒนา ได้แก่ (๑) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา (๒) ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด และ (๓) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ และพรหมวิหาร ๔ เป็นกรอบแนวคิด และจัดลำดับขั้นตอนการทำงาน ๗ ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน การสร้างบรรยากาศด้วยการฝึกสมาธิหรือกิจกรรมเบื้องต้น การฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมกลุ่มและกรณีศึกษา การสรุปและสะท้อนผล การปรับปรุงกิจกรรม การประเมินผลด้วยแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ และการวางแผนพัฒนาในอนาคต ผลการดำเนินงานพบว่า กิจกรรมที่ออกแบบสามารถพัฒนาเยาวชนได้ครบทั้ง ๓ ด้าน ตัวอย่างเช่น กิจกรรม “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” ทำให้ผู้เข้าร่วมใช้เหตุผลและสติในการวิเคราะห์ปัญหา กิจกรรม “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” พัฒนาทักษะการฟังและความเข้าใจผู้อื่น กิจกรรม “ปัญญานำทาง” ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีปัญญา และกิจกรรม “คิดก่อนคลิก” ช่วยให้รู้เท่าทันสื่อออนไลน์ ผลลัพธ์โดยรวมแสดงให้เห็นว่า เยาวชนมีความสามารถมากขึ้นในการควบคุมอารมณ์ จัดการความเครียด และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ จึงควรพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

๓. การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธในการเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การประเมินผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของเยาวชนโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แบ่งออกเป็น ๔ กิจกรรมสำคัญ กิจกรรมที่ ๑ “คิดเป็น แก้ปัญหาได้” มุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหามีระบบ โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบคิด เริ่มจากการระบุปัญหา ทุกข์ หาสเหตุ สมุทัย มองเป้าหมายของการแก้ปัญหา นิโรธ และกำหนดแนวทางปฏิบัติ มรรค การฝึกผ่านสถานการณ์จำลองทำให้เยาวชนมองปัญหาได้รอบด้าน มีเหตุผล และไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์ กิจกรรมที่ ๒ “ฟังอย่างลึก เห็นอย่างกว้าง” เน้นการฟังและการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ โดยประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อปลูกฝังความเมตตาและความเข้าใจ กิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนฝึก “การฟังเงียบ” และการสะท้อนความเข้าใจอย่างไม่ตัดสิน ทำให้ลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศการสื่อสารที่ไว้วางใจกันมากขึ้น กิจกรรมที่ ๓ “ปัญญานำทาง” พัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลควบคู่การควบคุมอารมณ์ โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ และสติปัญญา ๔ ผู้เข้าร่วมฝึกมองปัญหาอย่างเป็นกลาง ประเมินทางเลือกอย่างรอบคอบ และใช้สติในการตัดสินใจ ส่งผลให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ซับซ้อนได้ กิจกรรมที่ ๔ “คิดก่อนคลิก” ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปลอดภัย โดยอ้างอิงหลักสัมมาวาจาและสัมมาสติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงผลกระทบของการสื่อสารออนไลน์ ฝึกคิดก่อนโพสต์หรือแชร์ข้อมูล และควบคุมเวลาใช้อินเทอร์เน็ต ลดความเสี่ยงและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในโลกออนไลน์ โดยสรุป กิจกรรมทั้ง ๔ ช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การจัดการอารมณ์ การสื่อสารอย่างมีคุณธรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน พร้อมประยุกต์หลักธรรมในชีวิตประจำวัน

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) โรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า และสถานศึกษาระดับพื้นฐานในเขตอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหาร ๔ ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับเยาวชน อาทิ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

๒) พระวิทยากร ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และเครือข่ายการศึกษาทางพระพุทธศาสนา สามารถนำกระบวนการกลุ่มตามแนวทางวิถีพุทธที่ออกแบบจากผลการวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตทั้งในและนอกห้องเรียน พร้อมทั้งสามารถจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มในบริบทของโรงเรียนพระพุทธศาสนาหรือศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

๓) คณาจารย์ นักวิจัย และนิสิตระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในสาขาพระพุทธศาสนา การศึกษา และสังคมศาสตร์ สามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตร หรือโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่เน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาเยาวชนในมิติทักษะชีวิตยุคใหม่ อีกทั้งสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างพลเมืองดี และการมีสุขภาวะทางจิตใจในยุคดิจิทัล

การประชาสัมพันธ์

มีการดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะในวารสารที่ผ่านการประเมินคุณภาพจาก ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index: TCI) เพื่อให้มั่นใจว่าผลงานวิจัยและข้อมูลที่เผยแพร่มีความน่าเชื่อถือและเป็นไปตามมาตรฐานวิชาการ การประชาสัมพันธ์ให้ความสำคัญการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการต่อยอดองค์ความรู้ในวงวิชาการและสังคม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล : ดร.วันชัย กิ่งแก้ว

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม

ที่อยู่ปัจจุบัน : ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
รหัสไปรษณีย์ ๗๓๒๑๐

การศึกษา

ปริญญาเอก	Ph.D. (Sanskrit)	Banaras Hindu University, India
ปริญญาโท	M.A. (Sanskrit)	Banaras Hindu University, India
ปริญญาตรี	พธ.บ. (ครุศาสตร์)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๖๒-ปัจจุบัน: อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๖๗-ปัจจุบัน: อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๘: รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ฝ่ายวางแผนและการประกันคุณภาพ

พ.ศ. ๒๕๖๘-ปัจจุบัน: รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ฝ่ายบริหาร

ผลงานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๖๘

“รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมแก่ผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ในจังหวัดนครปฐม”. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน): ๒๕๖๘. (ผู้ร่วมวิจัย)

ผลงานวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๖๖

“โยนิโสมนสิการในฐานะเป็นเครื่องมือ จัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์”, วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, TCI กลุ่ม ๑ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๖).

“บทบาทสตรีกับการเมืองไทย” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑ “สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ: ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม”. สุพรรณบุรี: วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๖๘-๑๗๗ จำนวน ๑๐ หน้า วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖

“การบูรณาการหลักธรรมกับการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุข” งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕ “ศาสนาและปรัชญา : แนวคิด มุมมอง คุณค่าทางจริยธรรม” มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย : ๓๘๐- ๓๙๐ จำนวน ๑๐ หน้า

พ.ศ. ๒๕๖๗

“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๖ “เปลี่ยนพลังผู้สูงวัยเป็นกลไกขับเคลื่อน Soft Power อย่างยั่งยืน”. นครปฐม: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, จำนวน ๑๓ หน้า วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

“สูงวัยอย่างมีคุณค่า แก่ชราอย่างมีความสุข” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๖ “เปลี่ยนพลังผู้สูงวัยเป็นกลไกขับเคลื่อน Soft Power อย่างยั่งยืน”. นครปฐม: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, จำนวน ๑๒ หน้า วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๖ “เปลี่ยนพลังผู้สูงวัยเป็นกลไกขับเคลื่อน Soft Power อย่างยั่งยืน”. นครปฐม: วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, จำนวน ๑๓ หน้า วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล : พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม (ทรัพย์อุไรรัตน์), ผศ.ดร.

ที่อยู่ : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การศึกษา

ปริญญาตรี

พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๙

ปริญญาโท

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๕

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์

วิทยาลัยนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๖๒

ปริญญาเอก

รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยปทุมธานี พ.ศ. ๒๕๖๑

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๖๑ - ปัจจุบัน: อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๘: รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ฝ่ายวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๖๘-ปัจจุบัน: รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล : พระมหาวชิรวชิญ วชิรเมธี (คามพินิจ), ดร.

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี พระอารามหลวง,
อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดนิมมานรดี

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดนิมมานรดี ซอยบางแค ๑ ถนนบางแค แขวงบางหว้า
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โทร.๐๖๓ ๕๒๙ ๕๔๙๙
Email: wachiravit.ka@gmail.com

การศึกษา

น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๕

ป.ธ.๗ สำนักเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๔

ปริญญาตรี

ค.บ. ครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พ.ศ. ๒๕๕๒

ปริญญาโท

กศ.ม การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๕๕

ปริญญาเอก

ค.อ.ด. ครุศาสตร์อุตสาหกรรมดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. ๒๕๖๗

ประสบการณ์การทำงาน

เลขานุการสำนักเรียนวัดนิมมานรดี วัดนิมมานรดี พ.ศ. ๒๕๕๐

ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดนิมมานรดี วัดนิมมานรดี พ.ศ. ๒๕๕๖

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี วัดนิมมานรดี พ.ศ. ๒๕๕๙

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. ๒๕๖๕

ผู้ช่วยเลขานุการวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. ๒๕๖๕

เลขานุการสำนักเรียนวัดสระเกศ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. ๒๕๖๕

อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดสระเกศ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พ.ศ. ๒๕๖๖

อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดนิมมานรดี วัดนิมมานรดี พ.ศ. ๒๕๖๗

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี วัดนิมมานรดี พ.ศ. ๒๕๖๗

ผลงานวิชาการ

“รูปแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุตามแนวคิดพุทธบูรณาการ”, วารสาร นวพุทธศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๘).

Phramaha Wachiravit Kamphinit, Pariyaporn Tungkunan, Paitoon Pimdee, and Boonchan Sisan. 2022. Thai Student Executive Function: A Confirmatory Factor Analysis (CFA). *Journal of Positive Psychology & Wellbeing*. 6(2) : 638 – 656.

Phramaha Wachiravit Kamphinit, Pariyaporn Tungkunan, and Boonchan Sisan. 2023. Developing Student Executive Function Skills Through Teacher Learning Management. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 23(19) : 253 - 265

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล : พระมหาอริยะ อริยโช, ดร.

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การศึกษา

ป.ธ. ๙ (ภาษาบาลี)

แม่กองบาลีสนามหลวง พ.ศ. ๒๕๕๑

ปริญญาโท

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๕

ปริญญาเอก

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๗

ประสบการณ์การทำงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ ฉายา/สกุล : รศ.ดร.ธวัช หอมทวนลม

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา

สังกัด วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การศึกษา

ปริญญาตรี

ศน.บ. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๐

ศศ.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. ๒๕๕๕

ศศ.บ. (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. ๒๕๖๑

ปริญญาโท

M.A. (Philosophy and Religion)

Banaras Hindu University, India พ.ศ. ๒๕๓๗

ปริญญาเอก

Ph.D. (Philosophy and Religion)

Magadh University, India พ.ศ. ๒๕๕๑

ประสบการณ์การทำงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม